

Nicoleta Mușat Alexandru Drăgan Ionela-Felicia Moscovici
Andrei Ursu Ana-Maria Ursu Ionuț Sociu
Iulia Cotrău Vlad Odobescu



CĂMINE ÎN MIȘCARE
MOVING FIREPLACES

2019

Timișoara, 2020

Nicoleta Mușat Alexandru Drăgan Ionela-Felicia Moscovici Andrei Ursu
Ana-Maria Ursu Ionuț Sociu Iulia Cotrău Vlad Odobescu



Timișoara, 2020

CĂMINE ÎN MIȘCARE. 2019
MOVING FIREPLACES. 2019

2020, Timișoara © Asociația Prin Banat & Asociația Timișoara 2021 - Capitală Europeană a
Culturii

Grafică / Graphic design: Lia Pfeiffer, Cristian Sitov

Editare / Editing : Alexandra Palconi-Sitov, Oana Pîslaru, Simona Iovănescu

Traducere / English translation: Andrei Ursu

Fotografii / Photographs: Diana Bilec, Andreea Săsăran, arhiva personală Petronela Tamăș

www.movingfireplaces.ro

www.prinbanat.ngo

www.timisoara2021.ro

ISBN 978-973-0-31561-5

Cuprins / Table of contents

DESPRE CĂMINE ÎN MIȘCARE ◦ ABOUT MOVING FIREPLACES	9
METODOLOGIA CERCETĂRII ÎN CĂMINE ÎN MIȘCARE. EXERCITIUL ETNOLOGIC ◦ METHODOLOGY OF RESEARCH IN MOVING FIREPLACES. AN EXERCISE IN ETHNOLOGY	15
RECHESTIONAREA FRONTIERELOR BANATULUI. DISCONTINUITĂȚI ȘI LITIGII LA GRANIȚA ROMÂNNO-SÂRBO-UNGARĂ ◦ RE-QUESTIONING THE BORDERS OF THE BANAT. DISCONTINUITY AND CONFLICT AT THE ROMANIAN-SERBIAN-HUNGARIAN BORDER	21
FRONTIERA DE VEST A BANATULUI: O SOCIO-GEOMETRIE A MARGINILOR ◦ THE WESTERN BORDER OF THE BANAT: A SOCIO-GEOMETRY OF THE MARGINS.....	41
INSUPORTABILA UȘURĂTATE A GRANIȚEI – CĂMINE ÎN MIȘCARE LA FRONTIERĂ ◦ THE UNBEARABLE LIGHTNESS OF THE BORDER – MOVING FIREPLACES AT THE FRONTIER	53
CĂMINE ÎN MIȘCARE. 2019 ◦ MOVING FIREPLACES. 2019.....	73
LOCURILE DOCUMENTATE ◦ MAPPED FIREPLACES.....	75
Comuna Beba Veche.....	76
Beba Veche commune	76
Comuna Comloșu Mare.....	77
Comloșu Mare commune	77
Comuna Lenauheim	78
Lenauheim commune.....	78
Comuna Teremia Mare.....	79
Teremia Mare commune.....	79
CĂMINE (ȘI DESTINE) ÎN MIȘCARE ◦ FIREPLACES (AND DESTINIES) ON THE MOVE	81
677. O amintire Neplăcută / 677. An Unhappy Memory.....	83
Cântec lung / The Longest Song.....	86
De aia vă povestesc / That's Why I'm Telling You	93
Fredii.....	97
Reprezentanta Imperiului Austro-Ungar / A Representative of the Austro-Hungarian Empire.....	109
Gustul Bărăganului / Tasting the Bărăgan	115
a fost un sat nemaipomenit / it used to be a wonderful village	125
La Ilie. Un crochiu / Ilie's Place. A sketch.....	131
POVESTIRI DIN TĂRĂMUL NIMĂNUI ◦ TALES FROM NO MAN'S LAND	139
Cuvânt înainte	140
Foreword.....	140
Conak / Manor.....	143
Trauermarsch / Trauermarsch	155

Raport informativ / Intelligence Report	159
Mama / Mother.....	163
Văzduh / Wide Blue Sky.....	173
Tigăi Tefal blues / Tefal frying pan blues	177
Krumau	187
BĂRĂGONE: DROPIA EXPRES	193
I. DISLOCARE / DISLOCATION.....	194
II. TRANZIT / TRANSIT.....	203
III. CAPĂTUL LUMII / END OF THE WORLD.....	211
SPAȚII CUTREIERATE DE-A LUNGUL VIEȚII. ÎNTRE REPULSIE ȘI IDEALIZARE. ◦ LIVING SPACES. BETWEEN REPULSION AND IDEALIZATION.....	223

DESPRE CĂMINE ÎN MIȘCARE
◦
ABOUT MOVING FIREPLACES

Cămine în Mișcare este un program principal Timișoara 2021, produs de Asociația Prin Banat. Este singurul program din dosarul de candidatură care se desfășoară în jurul Timișoarei, în regiunea Banatului istoric, scopul acestuia fiind de a încuraja oamenii să-și împărtășească moștenirea culturală și poveștile personale cu cei din jur, pentru a întări dialogul intercultural. Având ca temă centrală fenomenul migrației, programul își propune să pună oamenii aflați în mișcare în contact cu comunitățile locale pe care le întâlnesc în drumul lor, promovând storytelling-ul (arta povestirii) ca o metodă de a aduce oamenii laolaltă și de a le reda sentimentul de apartenență la un spațiu.

CONTEXT

Renumiți pentru ospitalitatea lor, bănățenii, și în special timișorenii, păstrează încă un număr de stereotipuri adânc înrădăcinate. Cele mai frecvente se referă la populația rromă și migranții regionali (precum oltenii sau moldovenii, care au ajuns în Banat ca urmare a dislocărilor forțate de populație din timpul regimului comunist, sau de bunăvoie, pentru muncă ori studii).

Cămine în Mișcare urmărește să combată aceste stereotipuri, expunându-le prin storytelling și artă contemporană experimentală, pentru a sublinia beneficiile diversității și ale comunităților interculturale. Pe de altă parte, anumite evenimente din trecutul tumultuos al Banatului istoric, cum au fost războaiele iugoslave (din anii '90) sau deportările în Bărăgan (în anii '50), continuă să fie subiecte tabu. Chiar și acum, oamenii au rețineri în a vorbi despre ele. Prin intermediul proiectului Cămine în Mișcare intenționăm să creăm un climat optim pentru a putea discuta deschis teme de acest gen, încurajându-i pe supraviețuitori să vorbească despre experiența lor personală și documentându-le poveștile.

Pe termen lung, Cămine în Mișcare promovează integrarea și își propune să ia legătura cu centre și tabere de refugiați și să desfășoare o serie de evenimente culturale și workshop-uri educaționale în aceste locuri. Unul dintre obiectivele programului este să scoată în evidență și poveștile acestor oameni și să atragă atenția asupra complexei situații în care aceștia se află, precum și să promoveze potențialul acestor grupuri de a îmbogăți cultural comunitatea locală. Programul urmărește să faciliteze întâlniri și să confere tuturor participanților un sentiment comun de apartenență la aceste locuri.

Moving Fireplaces is a Timișoara 2021 program, produced by Prin Banat Association. It is the only cultural program in the bidbook that takes place outside the city of Timișoara, in the historic region of Banat. Its aim is to encourage people to share their cultural identity and to build a new sense of citizenship. Focusing on displacements, mobility, and migration topics, the project aims to connect people who are on the move with the local communities they encounter, and promote the idea of storytelling as a way of bringing people together and regaining their sense of belonging.

BACKGROUND

While being renowned for their tradition of hospitality, the people of Banat, and especially of Timișoara, still hold a few deep-rooted stereotypes. The most frequent of them regard Roma people and regional migrants (such as Oltenians and Moldavians, who are here as a result of forced relocation during the communist regime, or of their own accord, moving for work or studies).

Moving Fireplaces objective is to counter these stereotypes by exposing them through storytelling and contemporary artistic experimentation, in order to highlight the benefits of diversity and intercultural communities. On the other hand, some events in the tumultuous past of the region, such as the Yugoslav Wars (in the 90s) or the Deportation to Bărăgan (in the 50s), continue to be taboo subjects. Even now people are reluctant to talk about these topics. Through Moving Fireplaces we intend to create an optimal climate to freely debate these types of subjects, encouraging survivors to share their personal experiences with others and document their stories.

On long term, Moving Fireplaces promotes integration. It aims to approach refugee centers and camps, and to run a series of cultural events and educational workshops in these locations. The objective is to shine a different light on the people living there, and raise awareness of their condition, in order for the locals to better understand their complex situation, and their contribution to intercultural enrichment. The project aims to create encounters and a sense of belonging in all participants.

MECANISM SPECIFIC DE INTERVENȚIE PENTRU PERIOADA 2017-2018

Început în toamna anului 2017, proiectul a avut trei module de implementare, după cum urmează: Modulul I a fost dedicat punerii bazei unei strategii de intervenție culturală locală și regională, pe termen scurt, mediu și lung. În cursul acestui modul, am fost elaborată metodologia și planul de acțiune pentru perioada de implementare 2017-2018 a proiectului. Modulul II a fost dedicat etapei de cartare și construirii așa-numitelor Fireplace-uri (Cămine = localități), precum și desfășurării primei ediții a evenimentului „Cămine în Mișcare”, în satele Margina și Zorani. Rezultatele primilor ani de cercetare au fost prezentate în cartea *CĂMINE ÎN MIȘCARE. 2017-2018*.

MECANISMUL GENERAL DE INTERVENȚIE PENTRU 2019-2020

Pentru 2019 și 2020, viziunea noastră este de a continua dezvoltarea și consolidarea rețelei de Cămine (localități) și programului Cămine în Mișcare în Banatul românesc și sârbesc, cu scopul de a conecta Timișoara (RO) și Novi Sad (SRB), ambele orașe fiind capitale culturale europene în anul 2021.

MECANISMUL GENERAL DE INTERVENȚIE PENTRU ANUL 2021 ȘI ULTERIOR

Până în 2021, toate Căminele (localitățile) vor fi interconectate, oferind un tur cultural autentic în regiunea Banatului istoric.

CONCEPTELE DE FIREPLACE, FIREKEEPER ȘI CAPITOL

Ce e un **FIREPLACE**?

Fireplace-urile sunt sate sau orașe mici care vor fi selectate pentru a deveni puncte permanente pentru proiectul Moving Fireplaces, cu scopul de a crea un traseu cultural în Banat. Miza noastră este ca până

SPECIFIC INTERVENTION MECHANISM FOR 2017 AND 2018

Started in 2017, the project had three implementation modules, as follows: Module I was dedicated to building the foundation of a strategy for local and regional cultural intervention, in the short, medium and long term. During this module, the methodology and action plan for the implementation period 2017-2018 were also developed. Module II was dedicated to the mapping of the so-called Fireplaces (localities), and to unfolding the first edition of the Moving Fireplaces event in the villages of Margina and Zorani. The results of the first years of research were presented in the book *MOVING FIREPLACES. 2017-2018*.

GENERAL INTERVENTION MECHANISM FOR 2019 AND 2020

For 2019 and 2020, our vision is to continue the development of Moving Fireplaces, in the historic Banat region. Our aim is to extend the project in the Romanian and Serbian Banat, in order to connect the two capitals of culture in 2021, Timișoara (RO) and Novi Sad (SRB).

GENERAL INTERVENTION MECHANISM FOR 2021 AND BEYOND

By 2021, all the Fireplaces in the network will be inter-connected, offering an authentic cultural tour in the Banat region.

FIREPLACES, FIREKEEPERS AND CHAPTER CONCEPTS

What are **FIREPLACES**?

Fireplaces are villages and small cities which will be selected to become permanent locations in the Moving Fireplaces project, in order to create a cultural route through the Banat region. By 2021, our aim is

În 2021 fiecare Fireplace să beneficieze și de o instalație de artă permanentă.

Ce e un **FIREKEEPER**?

Firekeeper-ii sunt locuitori ai satelor și orașelor mici care vor deveni Fireplace-uri. Pot fi persoane care trăiesc acolo sau care s-au mutat acolo în ultimii ani (de exemplu, tineri care au renunțat la joburile de la oraș, și-au cumpărat o casă la sat și s-au mutat acolo). Ei sunt cei care întrețin instalațiile artistice, ghidează oaspeții prin localitate (Fireplace), le spun povești ale zonei și le arată împrejurimile.

Ce e un **CAPITOL**?

Un Capitol e o zonă geografică ce conține două sau mai multe Fireplace-uri (localități). Pe termen lung, gruparea Fireplace-urilor în Capitole aduce o seamă de beneficii:

GRUPURI ȚINTĂ

Grupurile țintă sunt următoarele: comunități locale și indivizi locuind în zona Banatului istoric, indiferent de etnie, gen, rasă, religie sau orientare sexuală; refugiați și migranți; actori în industriile creative/culturale; autorități publice de la nivel local, regional și național; profesioniști (IMM-uri și experți) activi în turismul cultural la nivel local, regional și național; studenți și membri din mediul academic; instituții neguvernamentale, organizații și asociații active în sectorul cultural.

to mark every Fireplace with a permanent art-installation produced as part of the project.

Who are **FIREKEEPERS**?

The Firekeepers are residents of the villages and small towns which will become Fireplaces. They can be individuals who have always lived there or persons who moved there in recent years (e.g. young people who quit their city jobs, bought a house in a village and moved there). They are the keepers of the art-installations, they guide the guests through the Fireplaces, telling them local stories and showing them the surrounding areas.

What are **CHAPTERS**?

A Chapter is a geographical area which contains two or more Fireplaces (localities). On the long term, merging the Fireplaces under CHAPTERS can bring many benefits:

TARGETED GROUPS

The targeted groups are as follows: local communities and individuals living in the historic region of Banat, irrespective of their ethnicity, gender, race, religion or sexual orientation; refugees and migrants; members of creative/cultural industries; public authorities at local, regional and national level; professionals (SMEs and experts) active in cultural tourism, at local, national and regional level; students and members of academia; non-governmental institutions, organisations and associations active in the cultural sector.



METODOLOGIA CERCETĂRII ÎN
CĂMINE ÎN MIȘCARE.
EXERCIȚIUL ETNOLOGIC

o

METHODOLOGY OF RESEARCH IN
MOVING FIREPLACES.
AN EXERCISE IN ETHNOLOGY

Nicoleta Mușat o Alexandru Drăgan

Proiectul se află la al doilea an al cercetărilor de teren și al prezentării datelor. Construit în linia începută anterior (finalul lui 2017 – vara lui 2018), terenul vine într-o linie de *continuitate*, dar și de adăugare de noi maniere de a ne raporta la informațiile obținute. În 2019, el s-a modificat, în primul rând, prin plasarea în spațiu, aria cercetării fiind anul acesta plasată în zona de graniță a României cu Serbia și foarte scurt, cu Ungaria. Desfășurat tot în rural, el a urmărit diverse obiective: să arhiveze poveștile *cu și despre graniță* și despre *migrația* din jurul graniței, să identifice rolul pe care l-a avut trasarea frontierei de stat, în interbelic, asupra destinului locuitorilor zonei liminale, să documenteze narativ istoriile legate de spații cu statut social din gospodăria țărănească (a se vedea exemplul *camerei bune*), respectiv să puncteze felul în care locuitorii ruralului se raportează la noul statut pe care îl are Timișoara – cel de capitală europeană a culturii. Nu întotdeauna obiectivele trasate înainte de începerea cercetării își găsesc acoperire în modul prin care un cercetător alege să își construiască terenul.

*Fie o cercetătoare: ea a ales să cerceteze migrația contemporană și din vechile regimuri din zona graniței de vest a României. „A lucrat, deja, în teren; dispune de o cultură de specialitate convenabilă; a publicat câteva articole despre...” aș putea scrie pentru început, trimițând, într-o intertextualitate voită, la un text devenit clasic¹. În linia aceluiași text, aș putea afirma că cel mai bine poți înțelege migrația și starea de graniță lăsându-te prinsă în aceste condiții precare ale existenței². Pe de altă parte, în teren, lucrurile stau întotdeauna altfel. Precaritatea a venit mai degrabă din alte zone, și anume din nepracticarea unui exercițiu clasic de etnologie. În bună linie malinowskiană, urmată de cercetători până în contemporaneitate, pentru a înțelege modul de gândire al unei comunități – sau de a intra în contact real cu indigenii³ – se practică locuirea, pentru o *perioadă moderat-îndelungată* – în satul respectiv. Or, în cazul cercetării de față, am avut de-a face mai mult cu o cercetare de tip *hit and run, multisited*, dar extrem de condensată. Culegerea datelor s-a făcut concentrat și cu scopul clar al identificării unor teme (sus-menționate) ce trebuiau investigate. Interviu semi-dirijat sau de tip povestea vieții, jurnalul de*

The project is in its second year of field research and data presentation. Built along the line started before (end of 2017 – summer of 2018), fieldwork is inscribed within a direction of *continuity*, but it has gathered new methods of relating to the gathered information. In 2019, fieldwork changes, firstly because its spatial disposition, the area of research this year being based in the border area between Romania, Serbia and Hungary (briefly). Undertaken in rural areas, it had diverse objectives: the archiving of stories *with and about the border* and about *migration* around the border, to identify the role of the action of crossing the state border had in the inter-war years, played over the destinies of inhabitants of the liminal area, narratively documenting histories linked with spaces of social status inside the peasant homestead (see the example of the *good room*) as well as underlining the way in which rural inhabitants relate to the new status Timișoara has gained – that of European Capital of Culture. It was not always the case that initial objectives set at the beginning of research were covered in the manner a researcher chooses to construct his/her fieldwork.

*Let's take the example of a woman researcher: she chose to look into contemporary migration as well as that in the old regimes of the western border area of Romania. "She already did fieldwork; has sufficient specialty training; has published some articles about..." I could start writing, referring to a willing intertextuality, to a text that has become a classic¹. In line with the same text, I could state that you can best understand migration and the border condition becoming enveloped in these precarious conditions of existence². On the other hand, in the field, things are always different. Scarcity came from other areas, mainly stemming from not practising a classic exercise in ethnology. Well in line with Malinowski who researchers have kept until now, in order for one to understand the way of thinking of a specific community – or engaging in indigenous contact³ - habitation is practised on a *moderate to long term period* – in said village. But, in the case of this research, we are talking about *hit and run, multi-sited* research, but an extremely condensed one. The gathering and data was done in a concentrated manner and its clear purpose was the one of identifying themes (mentioned above) that were to be investigated. The*

¹ V. Jeanne Favret-Saada, *Les mots, la mort, les sortes*, Gallimard, Paris, 1977, p. 15.

² Favret-Saada afirma că a început să înțeleagă vrăjitoria atunci când s-a lăsat „prinsă de vrăjă”. Favret-Saada said that she began to believe in witchcraft when she was caught by the spell.

³ Bronislaw Malinowski, *Argonauts of the Western Pacific*, G. Routledge & Son, Londra, 1922.

teren, notițele din teren, documentarea fotografică, utilizarea arhivelor de familie cu un conținut impresionant de fotografii sau acte, observația participativă și mai consistentele sau mai puțin consistentele discuții sunt moduri de construire a cercetării.

Orice perioadă de strângere a informațiilor este urmată de o perioadă de prelucrare a datelor, prin convertirea lor în *text*. Descrierea etnografică este procesul de transformare a acțiunilor intenționale: privitul și auzitul în scriere sau, în cuvintele unui etnolog: organizarea textuală a vizibilului⁴. Ce urmează este un text etnografic, o scriere despre o cultură. Migrația și transformările pe care relocarea le aduce în povestea de viață, trauma sau povestea succesului, starea de limită și transgresarea ei se transformă în concepte bune de gândit. Un etnolog elvețian, scriind despre cum terenul se transformă în text pune, ca ultimă etapă, ceea ce, în termeni osificați am spune: diseminare. Diseminare a informației către confracți întru etnologie. Dar, dincolo de această etapă, azi se practică din ce în ce mai intens, etnologia colaborativă sau partajată, ca formă de democratizare a domeniului și de includere a comunităților cercetate. Proiectul Cămine în Mișcare practică, de la bun început, partajarea și construirea informației prin colaborare. E o manieră de a vulnerabiliza⁵ cercetarea și de a muta poli de autoritate dinspre o autoritate științifico-livrescă a cercetătorului netrăit în comunitate, spre o autoritate trăiristă a localnicului dispus să participe la un exercițiu de auto-reflecție comunitară. Nu întotdeauna un succes, etnologia colaborativă asigură un echilibru al know-how-ului despre o comunitate, articulând, de fiecare dată, opinii locale atunci când cercetătoarea depășește limitele interpretării.

partly directed interview and the life story, the field journal, field notes, photographic documentation, the usage of family archives with an impressive content in papers of photos, participatory observation and chats of a more consistent or inconsistent manner are modalities of building research.

Any period of gathering information is followed by a period of data processing through its conversion into *text*. The ethnographic description of transforming intentional actions: watching and hearing into writing or, in the words of an ethnologist: the textual organisation of the visible⁴. What follows is an ethnographic text, a writing about culture. Migration and the transformations that relocation brings to life story, trauma or the story of success, the condition of the border and its transgression are transformed into good concepts to be thought upon. A Swiss ethnologist, writing about how fieldwork turns into text added, as a last step, that which, in ossified terms one would call: dissemination. The dissemination of information between brother unto ethnography. But, beyond this stage, nowadays collaborative of partitioned ethnography is intensely practised, as a form of democratisation of the field and of inclusion of research communities. The project *Moving Fireplaces* practices, from the very beginning, the partitioning and construction of information through participation. It is a manner of making the research vulnerable⁵ and a shift from the scientific-academic research who does not live inside the community towards and authority of experience, that of the local who is willing to join in an exercise of comunitary self-reflection. Not always successful, collaborative ethnology ensures a balance to the know-how about a community, articulating local opinions each time the researcher oversteps the boundaries of interpretation.

⁴ François Laplantine, *Descrierea etnografică*, Polirom, Iași, 2000, p. 57.

⁵ Conceptul de observator vulnerabil este frumos desfăcut în volumul lui Ruth Behar, *The Vulnerable Observer – Anthropology that Breaks your Heart*, Beacon Press, 1996, p. 3: "Loss, mourning, the longing for memory, the desire to enter into the world around you and having no idea how to do it, the fear of observing too coldly or too distractedly or too raggedly, the rage of cowardice, the insight that is always arriving late, as defiant hindsight, a sense of the utter uselessness of writing anything and yet the burning desire to write something, are the stopping places along the way. At the end of the voyage, if you are lucky, you catch a glimpse of a lighthouse, and you are grateful. Life, after all, is bountiful." Întrebările legate de echilibrul relației dintre cercetătoare și temele care o interesează, respectiv dintre cercetătoare și persoanele cu care lucrează și pe care le observă este un permanent exercițiu al încercărilor ce au, uneori, nevoie de confirmarea comunității locale și nu de autoritate științifică pentru a fi teoretizate.

The concept of the vulnerable observer is beautifully presented in the volume Ruth Behar, *The Vulnerable Observer – Anthropology that Breaks your Heart*, Beacon Press, 1996, p. 3: "Loss, mourning, the longing for memory, the desire to enter into the world around you and having no idea how to do it, the fear of observing too coldly or too distractedly or too raggedly, the rage of cowardice, the insight that is always arriving late, as defiant hindsight, a sense of the utter uselessness of writing anything and yet the burning desire to write something, are the stopping places along the way. At the end of the voyage, if you are lucky, you catch a glimpse of a lighthouse, and you are grateful. Life, after all, is bountiful." The questions related to the balance of the relationship between the researchers and the topics they are interested in, respectively between the researchers and the people they work with and observe, are a permanent exercise of the tests that sometimes need the confirmation of the local community and not of scientific authority to be theorized.

Dincolo de text pot exista cifre, coordonate spațiale, trasee sau traiectorii? Fiind vorba despre multă *mișcare*, am încercat să cuantificăm localitățile evocate de respondenți: locuri de muncă, de studiu, de joacă, de deportare, migrare, confruntare sau desfătare. Transcrierea interviurilor a presupus așadar și crearea unei baze de date unitare, care cuprinde toate localitățile evocate de respondenți, clasate după lumina în care sunt puse (amintire pozitivă, negativă sau neutră) și după descrierea succintă a activităților întreprinse în locul respectiv. Ulterior, bazei de date i-au fost adăugate coordonate XY, astfel încât ele să devină puncte pe harta Banatului, Europei și chiar a lumii. A rezultat, așadar, o serie cartografică ce cuprinde harta vieții fiecărui respondent. La sfârșit, prin suprapunerea straturilor cartografice în programul ArcGis, a rezultat o hartă generală a *mișcării*.

Ce urmează este o descriere, respectiv o *variantă de interpretare*, a lumilor întâlnite în vara anului 2019, în Jimbolia, Lenauheim, Comloșu Mare, Comloșu Mic, Dudeștii Vechi și Beba Veche, cu toate suprapunerile pe care le-a adus timpul și granițele vieților unor oameni.

Can there be numbers, spatial coordinates, routes or trajectories beyond the text? Because it is about *movement*, we tried to quantify the localities evoked by the respondents: places of work, study, play, deportation, migration, confrontation or delight. Transcribing the interviews meant therefore creating a unified database, which takes into account all localities evoked by the respondents, classified according to the light they were put in (positive, negative or neutral memories about a place) and following the short description of actions undertaken in that specific place. Later, the XY coordinates were added to the database, in such a way that they became points on the map of the Banat, Europe or the world. What came about was a cartographic series that contains the life map of each respondent. In the end, by overlapping the cartographic strata in the ArcGis software, the result was a general map of *movement*.

What follows is a description, respectively a *variant of interpretation*, of the worlds encountered in all the overlappings that time and borders have brought upon people's lives.



RECHESTIONAREA FRONTIERELOR BANATULUI.
DISCONTINUITĂȚI ȘI LITIGII
LA GRANIȚA ROMÂNNO-SÂRBO-UNGARĂ

o

RE-QUESTIONING THE BORDERS OF THE BANAT.
DISCONTINUITY AND CONFLICT
AT THE ROMANIAN-SERBIAN-HUNGARIAN BORDER

Ionela-Felicia Moscovici

Istoriografia română a rezervat ocazional un spațiu distinct studiului frontierelor într-o accepțiune mai largă, interdisciplinară: geografice-regionale, naționale-politice, sociale-confesionale, existând o sumă de articole și de lucrări care abordează într-o manieră unilaterală acest subiect⁶. Atunci când vorbim de limite, descoperim o prevalență pentru cuvântul „frontieră”⁷, chiar dacă există în limba română o multitudine de alte accepțiuni, de termeni considerați sinonimici pentru a vorbi despre delimitările teritoriale: „graniță” (cuvânt de origine bulgară – *granica*), „hotar” (care provine de la slavul *atar*, semnificând regiune, fie din ungurescul *hotár*, care simbolizează limită teritorială), „linie de demarcație”, „limită teritorială”, „margine”, „confinii” (care provin din latinescul *confines* sau din francezescul *confins*, uzajul ținând de registrul livresc), „fruntarie” (actualmente acest cuvânt nu se mai folosește). Urmărind filonul până la explicațiile etimologice ne putem da seama de bogăția lexicului legat de cuvântul frontieră care rezonază foarte bine cu substantivul comun banat, simbolizând provincie limitrofă⁸. Teoretizarea conceptului de frontieră s-a dezvoltat mai degrabă în spectrul geopoliticii contemporane⁹.

REPERE ȘI CONTURURI ALE FRONTIERELOR BĂNĂȚENE

Bogatul material (articolele din presă, lucrările cu caracter propagandistic, documentele diplomatice, scrisorile și memoriile contemporanilor) va fi supus unei (de)construcții prin intermediul a doi coeficienți: discursul și mentalitățile reflectate de imaginile care se construiau, la nivelul cărora putem identifica maniera de a percepe și de a imagina conturul frontierelor. Analiza de conținut trebuie să fie, bineînțeles, precedată de un preambul în care să putem surprinde

Romanian historiography has occasionally reserved a distinct space for the study of borders in the larger interdisciplinary sense: geographical-regional, national-political, socio-confessional, there being a sum or articles and papers that tackle this subject in a unilateral manner⁶. When talking about limits, we discover a prevalence for the word “border”⁷, even though there exists in the Romanian language a multitude of other accepted terms, terms considered synonymous when used to talk about territorial demarcation: “graniță – border” (a word of Bulgarian origin – *granica*), “hotar-boundary” (coming from the slavic *atar*, meaning region, or the Hungarian *hotár*, symbolizing a territorial limit), “limită de demarcație – demarcation line”, “limită teritorială – territorial limit”, “margine – margin”, “confinii – confinia” (coming from Latin, *confines*, or the French, *confins*, usage having to do with scholarly usage), “fruntarie - frontier” (a term no longer in use). Going along this vein until the etymologic explanations, we become aware of the richness of language linked to the word border that resonates very well with the common noun banat, meaning border province⁸. The theoretisation of the concept of the border has been developed rather from the spectrum of contemporary geopolitics⁹.

LANDMARKS AND CONTOURS OF THE BORDERS OF THE BANAT

The richness of material (press articles, propaganda, diplomatic papers, letters and contemporary memoirs) will be subjected to a (de)construction through the help of two coefficients: discourse and mentalities reflected by the images built at the level of which one can identify mode of perception and imagining the contour of borders. The content analysis must of course be preceded by a preamble in which

⁶ Vasile Vese, Crina Capotă, Frontiere și identități în istoriografia românească, în Codrii Cosminului, 2005, 11, p. 163-170; Sorin Șipoș, Mircea Brie, Florin Sfrengu, Ion Gumenai, Frontierele spațiului românesc în context european, Editura Universității din Oradea, Editura Cartdidact din Chișinău, Oradea, Chișinău, 2008; Valer Moga, Frontierele Europei: istorie și actualitate, în Annales Universitatis Apulensis Series Historica, 2015, 2/19, pp. 5-11.

⁷ Dicționar explicativ al limbii române (DEX), Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, București, 1998, s. v. frontieră: din francezescul „frontière”, linie naturală sau convențională care separă teritoriul unui stat de teritoriul altor state sau întinderi de apă care nu fac parte din teritoriul său.

⁸ René Bustan, Les Relations roumano-hongroises dans la perspective de la construction européenne, Éditions Publibook, Paris, 2007, p. 182.

⁹ Ilie Bădescu, Tratat de geopolitică, vol. I, Editura Mica Valahie, București, 2004, pp. 229-231.

situația generală a acestei provincii cu funcția de bastion al influenței austriece pe limita sud-estică.

Derularea istorică a frontierelor Banatului este una filmică: ținutul acesta a fost înglobat în statul lui Burebista, a fost străbătut de legiuni romane în cucerirea statului dac al lui Decebal, s-a aflat sub administrație romană, a fost parcurs timp de sute de ani de valurile migratoare, a cunoscut primele forme de organizare statală spre sfârșitul primului mileniu, pentru ca mai apoi să dobândească sub dominația Coroanei maghiare statutul de marcă, cu rol însemnat în sistemul defensiv antiotoman. Partea estică a provinciei a fost stăpânită vremelnic și de voievozii Țării Românești, pentru ca în 1552 să fie cucerit în totalitate de turci. După 1718 și trecerea sub stăpânirea Habsburgilor, Banatul a fost organizat ca provincie de frontieră, militarizată, datorită necesității Imperiului de a-și consolida pozițiile în această parte a Europei. Din 1751, regiunea a dobândit o administrație civilă¹⁰. Străbătută de observatorii și călătorii secolului al XVIII-lea, idealizată de tinerii revoluționari din 1848 care o consideră demnă de a figura alături de pământurile promise, regiunea a fost mereu invocată drept un dar profetic, cu o arhitectură destul de complicată. Între 1867 și 1918, Banatul a fost o realitate administrativă și economică integrantă a Imperiului Austro-Ungar, cu funcție de polarizare, de structurare și de organizare a numeroase câmpuri de activitate, întruchipând, de asemenea, o entitate sociologică, prin sentimentul de apartenență al locuitorilor față de o comunitate cosmopolită din punct de vedere etnico-religios¹¹.

Atunci când vorbim despre problematica Banatului într-o epocă postconflictuală și într-un spațiu ce resimte traumele Marelui Război, ne confruntăm cu o nouă manieră de a percepe frontierele. Războiul a reprezentat pentru această provincie o descentrare, a creat un dezechilibru, o nouă forță gravitațională care a pulverizat frontierele. Asistăm la o trecere de la singular (frontiera Banatului ca provincie a Ungariei de Sud) la plural (frontierele române, sârbe, ungare, proiectele liniei de demarcație propuse de specialiștii Comisiei afacerilor române și iugoslave, organism internațional special creat la sugestia premierului

we must gather the general situation of the province with the role as a bastion of Austrian influence on the southeastern limit.

The historic unfolding of the borders of the Banat is cinematographic in nature: this territory was included into Burebista's state, was transited by Roman legions during the conquest of the Dacian state of Decebalus, was under Roman administration, was transited for hundreds of years by migratory waves, knew the first forms of state organisation at the end of the first millenium, only to become a defensive buffer during the dominance of the Magyar Kingship, holding a role in the anti-ottoman defense system. The eastern part of the province was temporarily under the control of Wallachian voivodes only for it to be entirely conquered by the Turks in 1552. After 1718 and its passing into Habsburg dominion, the Banat was organized as a frontier province, becoming militarized due to the need of the Empire to consolidate its position in that part of Europe. From 1751 onwards, the province gained civilian administration¹⁰. Transited by observers and travelers during the 18th century, idealised by the young revolutionaries of 1848 who considered it worthy of being associated with a promised land, the region was always invoked as a prophetic gift, with quite a complicated architecture. From 1857 to 1918 the Banat was an integral administrative and economic part of the Austro-Hungarian Empire, holding a polarizing function, structuring and organizing multiple fields of activity. Embodying also a sociological entity through the feeling of belonging shared by its inhabitants regarding a cosmopolitan community from an ethical and religious point of view¹¹.

When speaking about the problematics of the Banat in the era of post-conflict in a space that experienced the traumas of the Great War, we are confronted with a new manner of perceiving borders. War represented a de-centering for this province, creating a lack of equilibrium, a new gravitational pull that pulverized borders. We are witnessing a shift from singular (the border of the Banat as province of Southern Hungary) to plural (the Romanian, Serbian and Hungarian borders, the projects of demarcation lines proposed by the specialists of the Commission for Romanian and Yugoslav affairs, an international

¹⁰ Raularian Rusu, *Organizarea spațiului geografic în Banat*, Editura Mirton, Timișoara, 2007, p. 168.

¹¹ Adriana Babeți, *Le Banat: un Paradis aux confins dans Le Banat: un Eldorado aux confins*, în Adriana Babeți, Cécile Kovacsazy (coord.), *Culture d'Europe Centrale*, Hors série n° 4, 2007, pp.18-23.

britanic David George Lloyd în cadrul Conferinței de Pace pentru a rezolva contencioasele teritoriale)¹². Promovarea Banatului drept o provincie românească sau sârbească din perspectiva unei recuperări firești, a unei reparații morale în urma unor conjuncturi istorice nefericite ocupă un loc central în acțiunile diplomatice din 1919 întreprinse de România și Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor. Războiul oferea o șansă singulară acestor două state tinere, aceea de a putea obține această provincie și de a o integra organic în granițe naționale, etnice și/sau naturale.

Desprinse din tabăra Aliată, cele două state, Regatul României și Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor devin concurente directe în cursa pentru obținerea Banatului. România făcuse primul pas în 1916, când reușise să statueze într-un act diplomatic internațional, tratatul cu Antanta pentru intrarea în război, obținerea integrală a provinciei. În toamna anului 1918, a fost rândul Serbiei să vină cu o replică. Aceasta, luând pulsul capitulărilor succesive ale Turciei, Bulgariei, Austriei și al iminentului sfârșit al războiului, dispunând de forțe armate revenite victorioase de pe frontul de la Salonic, pornește în „cucerirea” teritoriului bănățean vizat: partea vestică a provinciei. Ca viziune, staful decizional de la Belgrad anticipează faptul că frontierele Banatului vor fi omologate și fixate în urma unor lungi dezbateri în cadrul anunțatei Conferințe de Pace. Ca tactică se recurge la atacarea actului de revendicare al României, obținut în 1916, prin luarea efectivă în posesie a teritoriului (ocuparea Banatului de către armatele sârbe în prima parte a lunii noiembrie 1918, cu intenții mărturisite de asigurare a păcii), folosită ca instrument convingător de contestare, la nivel internațional, și ca factor de presiune, la nivel regional. Odată lansată competiția directă, era nevoie de intervenția unui arbitru, fapt deloc comod, dat fiind contextul de reșezare a întregii lumi de după război. Era nevoie de timp și de o atmosferă favorabilă, de constituirea unui organism avizat care să preia sarcina de mediere a celor două state și care să stabilească criteriile de delimitare și departajare. Frontiera Banatului devine o miză majoră pentru cele două state, recent devenite rivale¹³.

organism specially created at the suggestion of British Prime-Minister David Lloyd George during the Peace Conference in order to resolve territorial solicitations)¹². The promotion of the Banat as a Romanian or Serbian province from the perspective of a normal retrieval, a moral reparation after unhappy historical circumstances had occurred, occupied a central point in the diplomatic actions of 1919, undertaken by Romania and the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenians. The war offered the singular chance for two young states, the chance to gain this province and organically integrate it into the national, ethnic and/or natural borders.

Detached from the Allied camp, the two states, the Kingdom of Romania and the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenians start competing directly for obtaining the Banat. Romania took the first step in 1916, when it managed to state in an international diplomatic agreement, the treaty with the Antante, that for joining in the war it would obtain the integral ownership of the province. In the autumn of 1918, it was Serbia's turn to reply. The country, taking account of the successive capitulations for Turkey, Bulgaria, Austria and the imminent end of the war, counting on victorious troops returning from the Thessaloniki, starts the "conquest" of the targeted territory of the Banat: the western part of the province. As vision goes, the decision making staff in Belgrade anticipated that the borders of the Banat would be officialized and fixed after long debates during the upcoming Peace Conference. They rely on the tactic of attacking Romania's right to claim, obtained in 1916, by taking actual possession of the territory (the occupation of the Banat by Serbian armies) in the first part of the month of November 1918 with the admitted intention of peace keeping), to be used as an instrument used to convincingly contest decision at international level, and as an element of pressure at regional level. Once in open competition, there was a need for a referee, an uncomfortable fact given the context of re-settling the whole world was going through after the war. Time and a favorable atmosphere were needed in order to establish an informed organism that had to take upon itself the mediation of the states in order to establish the criteria for delimitation and judgement. The border of the Banat became a huge stake for the two states which had become rivals¹³.

¹² Dumitru Preda, Ioan Chiper, Alexandru Ghișa, *România la Conferința de Pace de la Paris (1919-1920)*. Documente diplomatice. Vol. I, 1 decembrie 1918 – 28 iunie 1919, Editura Semne, București, 2010, p. 305.

¹³ Emmanuel Gouon, Frédéric Lasserre, *Espaces et enjeux: méthodes d'une géopolitique critique*, Paris, 2001, p. 321.

Dacă am realiza o ierarhie cronologică a revendicării provinciei bănăţene, am putea observa cu uşurinţă că bătălia diplomatică s-a desfăşurat iniţial la Petrograd (1914-1916), iar mai apoi la Paris (1918-1920), iar cea a influenţării opiniei publice internaţionale se instrumenta de la Paris, eventual Londra. Mediile intelectuale şi decizionale franceze şi engleze erau mari amatoare de asemenea mijloace, cele ale unei dezbateri publice a chestiunilor litigioase, iar chestiunea Banatului (la question du Banat) era una dintre ele.

FRONTIERELE BANATULUI – OBIECT ŞI SUBIECT AL REVENDICĂRII

Argumentarea demonstrativă a obţinerii Banatului de către România, realizată de primul ministru Ion I. C. Brătianu, din calitatea sa de prim-delegat al ţării la congresul păcii, (memoriul *La Roumanie devant le Congrès de la paix, la question du Banat de Temeshvar*) se construia pe aspectele etnice (ponderea elementului românesc, preferinţa şvabilor de a fi cuprinşi într-un stat românesc), geografice (căile de comunicaţie fluviale), economice (migraţia forţei de muncă, cerealele câmpiilor, bogăţiile forestiere, reţeaua căilor de comunicaţie feroviare), istorice (păstrarea caracterului latin în ciuda migraţiilor, serviciile militare oferite de comunităţile româneşti nobililor unguri, rolul căpeteniilor (bani) de la Lugoj şi Caransebeş în medierea relaţiilor dintre turci şi principii Transilvaniei, instituirea administraţiei austriece).

Nikola Pašić, primul-ministru şi şeful delegaţiei sârbe la Conferinţa de Pace, şi-a sprijinit revendicarea unei părţi a Banatului pe respectarea a trei principii esenţiale, în numele cărora a şi reuşit să lupte atâţia ani: naţional (naţiunea sârbă nu s-a lăsat îngenuncheată), dreptul popoarelor la autodeterminare¹⁴ (un stat independent, eliberat de orice dominaţie

If a chronological hierarchy was needed for the recovering of the province of the Banat, one could observe the diplomatic battle that unfolded initially in Petrograd (1914-1916) and then later in Paris (1918-1920), the influencing of international public opinion being done in Paris and sometimes London. French and British intellectual circles loved such means, some of the public debates enjoyed these means, those of a public debate on religious problem, and the question of the Banat (a la question de Banat) was one of them.

BORDERS OF THE BANAT – OBJECT AND SUBJECT OF LAYING CLAIM

The argumentation proven by the obtaining of the Banat by Romania was achieved by Prime-Minister I. C. Brătianu as first-delegate at the peace congress, (the memoir *La Roumanie devant le Congrès de la paix, la question du Banat de Temeshvar*) was built upon ethnic aspects (the ratio of the Romanian element, the penchant of the Swabians to be integrated into the Romanian state), geographic aspects (river traffic), economic aspects (the migration of the workforce, cereal, resources in wood, the network of railroads), historical aspects (the preservation of the Latin character in spite of migration, the military service tendered by the Romanian communities towards Hungarian nobles, the roles of chieftains (the *bani*) from Lugoj and Caransebeş in meditating relations between the Turks and Transylvanian princes, the establishment of the Austrian administration).

Nikola Pašić, prime-minister and head of the Serbian delegation at the Peace Conference re-enforced the claim for a part of the Banat based on the respect of three essential principles in the name of which he managed to fight for so many years: a national principle (the Serbian nation didn't surrender), the right of nations for self-determination¹⁴ (an independent state, liberated of any foreign domination), the right of

¹⁴ Vasile Rămneanţu, *Istoricul relaţiilor româno-iugoslave în perioada interbelică*, Timişoara, Editura Mirton, 2006, p. 16.

străină), dreptul națiunilor mici la un tratament egal¹⁵. Provincia era locuită de sârbi care aveau dreptul și doreau să facă parte dintr-un stat național, iar Serbia era gata să facă uz de toate resursele (mai ales democratice – plebiscitul) și să-i primească.

Oamenii care locuiau în zonele din apropierea frontierei erau sub amenințarea constantă a agresiunilor, a nedreptăților, a neînțelegerilor și a ingraturilor. Dacă frontiera nordică (Mureșul) și cea sudică (Dunărea) erau puțin mai reci, stabilizate, cele din est și vest erau instabile, metamorfozându-se continuu în funcție de deciziile militare sau de negocierile politice. Dunărea nu era doar o frontieră naturală, fortificată în secolul al XVIII-lea de către austrieci, ci respira un anumit aer de legendă care era purtătorul unei pacificări olimpice. Sectorul Baziaș-Orșova părea a fi sursă de litigiu. Punctul de vedere al prim-ministrului român I. I.C. Brătianu, exprimat cu ocazia inaugurării lucrărilor Conferinței de Pace în fața reprezentanților Marilor Puteri, se înscrie în acest sens: „Dunărea trebuie să facă frontieră, să garanteze, ca și în timpul celor zece secole trecute relațiunile amicale între ambele popoare¹⁶.”

Crezul acesta a fost susținut de Brătianu încă de la mijlocul lunii ianuarie, la Belgrad, în fața lui Alexandru Karageorgević, regentul regelui Petru I. „*Departate de a constitui pentru România un act inamic față de Serbia, [...] soluția îi era impusă de convingerea că Dunărea era singura graniță capabilă să evite, în viitor, procese între noi și sârbi, așa cum ele există, din nenorocire, în Dobrogea, între bulgari și țara noastră. Ar fi nenorocit să tranșăm, sub înrâurirea unor factori vremelnici, o chestiune care poate ușura sau compromite pentru totdeauna, dezvoltarea relațiilor între cele două popoare.*”¹⁷ Evoluția

small nations to be treated equally¹⁵. The province was inhabited by Serbs that had the right and wanted to be part of a national state, and Serbia was ready to make use of its resources (especially those of a democratic nature – plebiscite) in order to receive them.

The people inhabiting areas close to the border were under constant threat of aggression, injustice, misunderstandings and lack of gratitude. If the northern border (the Mureș river) and the southern one (the Danube) were colder, stabilized, the ones in the East and West were still unstable, metamorphosing continuously based on military decisions taken and political negotiations. The Danube was not only a natural frontier, fortified in the 18th century by the Austrians, it also breathed of legend that brought with it an olympian process of pacification. The Baziaș-Orșova sector were a source of dispute. The point of view of the Romanian prime-minister, I. C. Brătianu expressing himself on the occasion of the inauguration of the work session of the Peace Conference in front of the Great Powers, is the following: “The Danube must be our border, guaranteeing our survival, as it has done before, in the 10 centuries past when, guaranteeing the friendly relations between both peoples¹⁶.”

This credo was sustained by Brătianu since the middle of January, in Belgrade, in front of Alexandru Karageorgević, regent of King Peter I. “*Far from representing a belligerent act towards Serbia [...] the solution was imposed by the conviction that the Danube was the only border that could prevent law-suits between us and the Serbs, that unfortunately existed in Dobrogea between the Bulgarians and our country. It would be unfortunate to treat such and issue superficially, under temporary factors, as this affair can make the relationships between our two countries to develop or become compromised*”¹⁷. The

¹⁵ Miodrag Ciurușchin, *Relațiile României cu Serbia în perioada 1903-1919*, teză de doctorat susținută la Universitatea de Vest Timișoara, Facultatea de Litere, Istorie și Teologie, Timișoara, 2009, coordonator științific prof. univ. dr. Ioan Munteanu, p. 550.

Miodrag Ciurușchin, *Romania's relations with Serbia from 1903-1919*, PhD thesis held at the University of the West of Timisoara, Faculty of Letters, History and Theology, Timisoara, 2009, scientific coordinator prof. dr. Ioan Munteanu, p. 550

¹⁶ *Românul*, nr. 23, 11 februarie 1919, p. 5.

¹⁷ Notă de audiență a lui Ion I.C. Brătianu, președinte al Consiliului de miniștri și ministru al Afacerilor Străine al României, șeful delegației române la Conferința de pace de la Paris, la prințul regent Alexandru al Serbiei, f. nr., 31 decembrie 1918/13 ianuarie 1919, Belgrad, doc. 105 în Dumitru Preda et alii, *România la Conferința de Pace de la Paris (1919-1920)*. Documente diplomatice, vol I, 1 decembrie 1918-28 iunie 1919, Editura Semne, București, 2010, pp. 95-96. Gheorghe I. Brătianu, *Acțiunea politică și militară a României în 1919 în lumina corespondenței diplomatice a lui Ion I.C. Brătianu*, Editura Corint, București, 2001, p. 33.

Audience note of Ion I.C. Brătianu, President of the Council of Ministers and Minister of Foreign Affairs of Romania, head of the Romanian delegation at the Paris Peace Conference, Prince Regent Alexander of Serbia, no., December 31, 1918/13 January 1919, Belgrade, doc. 105 in Dumitru Preda et alii, *Romania at the Paris Peace Conference (1919-1920)*. Diplomatic

negocierilor și împărțirea din ce în ce mai evidentă a Banatului au reactivat temeri mai vechi: pierderea Dunării în sectorul vestic al regiunii. Intelectualii reuniți în iunie 1919 la Șiria, o localitate situată în comitatul Arad, la nord de Mureș, cu scopul de a organiza o ligă pentru revendicarea Banatului, au proclamat ca și profesione de credință: „Strigați în lumea largă, că Dunărea-i furată”¹⁸. Acest îndemn este o formă de protest împotriva luării în stăpânire de către sârbi a unei părți a teritoriului bănățean. Fluviul a fost, de altfel, cale de acces a trupelor sârbe de ocupație, care l-au traversat în noiembrie 1918, urmând două direcții: una pe la Porțile de Fier, alta pe la gurile Moravei.

În ceea ce privește nordul Banatului, faptul de a militariza linia Mureșului a reprezentat un lucru ciudat pentru locuitori. Decizia a fost luată în urma armistițiului de la Belgrad, semnat la 13 noiembrie 1918 între Antanta și Ungaria. Era vorba de transformarea Mureșului într-o linie de demarcație arbitrară între Ungaria și Transilvania românească, pe de o parte, rămase sub autoritatea guvernului de la Budapesta, și Banatul, pe de altă parte, care va fi pus sub controlul trupelor sârbe¹⁹.

Presa semnalează profunde nemulțumiri ale locuitorilor din zona dunăreană și mureșană, lăsate pradă haosului și jafurilor. Atât vecinii sârbi din sudul Dunării, cât și vecinii unguri din nordul Mureșului erau considerați capabili de rapt. Revendicarea frontierelor se conjugă, în modalități variate, cu prejudecăți (tendința românilor de a-i judeca defavorabil pe sârbi, în general din cauza comportamentului trupelor de ocupație care au făcut rechiziții fără compensații; aerul de superioritate al câștigătorului sârb față de români, considerați ca și perdanți, în urma păcii separate de la București), stereotipuri (imaginea colectivă care circulă despre sârbi: falșii aliați/aliații ciudați, iar despre români: oportuniștii), zvonurile (compromisul divizării Banatului, favorabil

evolution of negotiations and the obvious division of the Banat reactivated older fears: the loss of the Danube in the western sector of the region. A group of intellectuals meeting in June 1919 in Șiria, a township situated in the county of Arad, north of the river Mureș, who assembled with the aim of organizing a league for the reclaiming of the Banat, proclaimed that their task of faith would become: "To yell in the whole wide world, that the Danube's being stolen from us."¹⁸ This exhortation is a form of protest against the occupation of the Serbs of a part of the territory of the Banat. The river also was the way of access of Serbian troops into the territory, who crossed through it in November 1918 following two directions: one from the Iron Gates, another by the mouth of the Morava.

With regards to the north of the Banat, the fact the line of the Mureș river was militarized was a strange occurrence for the inhabitants. The decision was taken as a result of the Belgrade Armistice, signed on the 13th of November between the Antante and Hungary. It regarded the transformation of the Mureș river into an arbitrary demarcation line between Hungary and Romanian Transylvania under the authority of Budapest on the one hand, and the Banat on the other hand, territory which was put under Serbian military control¹⁹.

The press reports on the profound unhappiness of the inhabitants of the Danube and Mureș rivers areas, which were open to chaos and robbery. The Serbian neighbors south of the Danube as well as the Hungarian neighbors north of the Mureș were considered capable of thievery. The claims to the border are intertwined, in various ways, with prejudice (the Romanian tendency to judge the Serbs unjustly in general because of the behavior of occupation troops that requisitioned good without compensation; the air of superiority of the Serbian conqueror regarding Romanians, considered to be the losers, as a consequence of the separate peace signed in Bucharest), stereotypes (the collective image that circulated regarding the Serbians: false allies/ weird allies, and the Romanians: opportunists), rumors (the compromise of splitting the Banat

documents, vol I, December 1, 1918-28 June 1919, Editura Semne, București, 2010, p. 95-96. Gheorghe I. Brătianu, Acțiunea politică și militară a României în 1919 în lumina corespondenței diplomatice a lui Ion I.C. Brătianu, Editura Corint, București, 2001, p. 33

¹⁸ „Marea adunare din Șiria pentru Bănat”, Românu, nr 34 din 11 iunie 1919, p. 2.

¹⁹ „Text of Military Convention between the Allies and Hungary, signed at Belgrade november 13, 1918”, The American Journal of International Law. Supplement: Official documents, 4, vol. 13, 1919, pp. 399-400.

sârbilor, acceptat de politicianul român Take Ionescu, care a influențat cercurile decizionale ale Conferinței).

Spațiul Banatului este puternic condiționat de clivajul între est și vest, o opoziție care marchează locul privilegiat al frontierei occidentale pentru români și al frontierei orientale pentru sârbi. Dinspre București, provincia apare ca „una din acele bogate zone care prelungesc până la Tisa ramurile puternice ale latinității”²⁰. Perceput dinspre vest, din direcția Belgradului, Banatul trebuia să asigure un cordon de securitate tânărului stat iugoslav. Văzută din perspectiva românească, se puneau problema mobilizării tuturor eforturilor și resurselor pentru dobândirea unei frontiere istorice (păstrarea frontierei vestice a Banatului și ștergerea celei estice), în timp ce sârbii puneau în chestiune o frontieră strategică (să o împingă, să o forțeze spre est până la o limită satisfăcătoare). Revendicarea frontierelor române pare orientată spre trecut, ancorată în mitul pierdut al Paradisului pierdut, lăcșind un Banat întreg care să contribuie la asigurarea cadrului politic și administrativ al dezvoltării națiunii române, într-o logică a păcii. Efortul sârbilor de regăsire a unor limite cât mai sigure, izvorât dintr-o percepere a frontierelor prin prisma fatalității războiului, pare orientat spre viitor, spre o existență milenaristă a statului iugoslav. Aici își poate găsi explicația confruntarea dintre liderii Ion I.C. Brătianu, ancorat în tradiția diplomatică și Nikola Pašić, aflat în contact cu mediile de influență ale capitalei pariziene.

Comitatul Torontal care se situează în partea de vest a regiunii este descris în presa românească prin sintagma: „la marginea românismului”²¹. Pe de altă parte, călătoria generalului Berthelot în Banat, în decembrie 1918, este percepută drept un tur „pe frontiera etnică occidentală a românismului”²², asemeni unui periplu din centru (de la București, capitala Regatului României și cartierul general al comandamentului francez) spre periferie, spre zona de interferență a culturilor moștenitorilor Imperiului Austro-Ungar, spre punctul de fricțiune între revendicările sârbe și române. Călătoria și-a avut ecoul în multe articole de presă: „Desigur impresia generalului Berthelot va fi că

in favor of the Serbs, accepted by the Romanian Take Ionescu, who influence the decisional circles inside the Conference).

The region of the Banat is strongly conditions by the split between east and west, an opposition marking the privileged place held by the Romanians toward the western border and by the Serbs regarding the eastern border. From Bucharest, the province is seen as “one of the richest areas that stretches until the Tisza river the tendrils of Latinness”²⁰. Perceived coming from the west, from Belgrade, the Banat was supposed to offer a cordon of security for the young Yugoslav state. From a Romanian perspective, it was a problem of mustering all resources and efforts in order to gain a historic boundary (the keeping of the western frontier of the Banat and the erasing of the eastern one), while the Serbians were putting into question a strategic boundary (pushing it, forcing it eastwards towards an acceptable limit). The claim upon the Romanian borders seems focused on the past, anchored in the olden myth of Paradise lost, bidding for the whole of the Banat which would contribute to the securing of the political and administrative framework needed for the development of the Romanian nation inside a logic of peace. The Serbian effort of finding safer boundaries, stemming from a perception of borders seen through the eyes of the fatality of war, seems oriented towards the future, towards a millenarian existence of the Yugoslav state. Perhaps here is the reason for the confrontation between the leaders I. C. Brătianu, anchored in diplomat tradition, and Nikola Pašić, who was in contact with the circles of influencers in the French capital.

The county of Torontal, situated in the western part of the region is described in the Romanian press through the phrase: “at the edges of Romanianness”²¹. On the other hand, the journey of General Berthelot to the Banat, in December 1918, is perceived as a tour “of the western ethnic frontier of Romanianness”²², similar to a journey from the centre (from Bucharest, the capital of the Kingdom of Romania and the headquarters of French Command) towards the periphery, a zone of superimposed cultures of the inheritors of the Austro-Hungarian Empire, towards the point of friction between Romanian and Serbian claims. The journey was echoed in the press of the time: “Certainly the impression

²⁰ Sébastien Serbesco, *La Roumanie et la guerre*, Librairie Armand Colin, Paris, 1918, p. 47.

²¹ Ion Jianu, *Soarta Banatului*. Scrisoare către domnul N. Iorga, *Românul*, nr./no. 41, 16/29 decembrie/december 1918, p. 2.

²² *Românul*, nr./no. 41, 16/29 decembrie/december 1918, p. 1.

(sic!) chiar și românii din colțurile periferice doresc cu aceeași ardoare ca și românii din părțile centrale, să li se realizeze visul de veacuri... unirea”²³.

FRONTIERA DE VEST A BANATULUI, CEA CU ROMÂNIA, ESTE O ZONĂ DE TENSIUNE, DAR ȘI DE CONTACT ÎN CARE SE SIMȚEA GUSTUL LIBERTĂȚII.

Ea apare în același timp ca o barieră care se interpune, dificil de depășit, dar și ca o poartă clandestină. Ocupația militară a Banatului de către armatele sârbe care au fixat în sate garnizoane și patrulare de supraveghere, persecuțiile și perchezițiile jandarmeriei ungare care a organizat raiduri de comando i-au determinat pe locuitorii români să se refugieze în România. Frontiera apare în multe privințe ca un loc al groazei și al speranței, al morții și al învierii, al negării și al afirmării. Dincolo de această linie invizibilă, care delimita Banatul de România, românii au putut să se manifeste fără rețineri și fără a fi cenzurați. Dar depășirea acestei margini s-a dovedit a fi asemeni unei călătorii inițiatice într-un univers al colportării de zvonuri și frici, într-un loc ce abolea convenționalul, în care temerarul se expunea voluntar răului. Disputa trecerii în cealaltă lume este surprinsă foarte bine în evocarea lui Ion Babeu.

„Ne-am odihnit, am mâncat, încălzindu-ne mai cu seama, și mâne zi – a treia de la plecare – travestiți în haine țărănești și prevăzuți cu de-ale gurii, am plecat cu o trăsură, care ne-a dus peste lablanița până la Pecinișca, lângă Băile Herculane, unde am ajuns seara, pe la vreo 10 ore. Aci, în sat fiind mulți sârbi, am tras la un drumaș în marginea satului, unde, după ce am cinat, ne-am ascuns sub pături, dormind, bineînțeles, tot sub ele. Mâne zi – a patra – la orele 3 dimineața a venit un

of General Berthelot will be that (sic!) even if Romanians from all the peripheries want with the same passion similar with Romanians from the centre, to accomplish the dream of ages... union”²³.

THE WESTERN FRONTIER OF THE BANAT WITH ROMANIA IS A ZONE OF TENSION BUT ALSO OF CONTACT WHERE THE TASTE OF FREEDOM WAS FELT.

It appears as a barrier which appears, is hard to overcome, but also as a clandestine passage. The military occupation of the Banat by the Serbian armies who established garrisons in villages and had surveillance patrols running, the searches done by the Hungarian gendarmerie organizing commando style raids determined the Romanian inhabitants to take refuge in Romania. The border appears in some places as a land of horror and hope, death and resurrection, negation and affirmation. Beyond this invisible line that divided the Banat from Romania, the Romanians could manifest without holding back and without censorship. But the overcoming of this frontier proved similar to a journey of initiation into a universe of colportage, rumors and fears, a place where the conventional was abolished, where the fearless were exposing themselves voluntarily to evil. The challenge of passing into the other world is captured very well in the account of Ion Babeu.

”We rested, ate, warming up mostly and the next day – the third since we left – dressed in peasant clothing and supplied with food, we left in a carriage that took us over the lablanița up to Pecinișca, by Băile Herculane where we arrived at night, around 10PM. There were many Serbs in the village so we went to a traveler’s house near the edge of the village, where we ate dinner and hid under the blankets, falling asleep, under the blankets, of course. The next day – the fourth – at

²³ Ibidem.

băiețandru, tocmit de cu seara de gazda noastră, căruia i-am dat 60 cor(oane) pentru a ne conduce peste Carpați, pe căi de contrabandă, până la vechea frontieră. După un marș grozav de obositor, de 11 oare, am ajuns la ora 2 după masă la frontieră, unde băiețandru ne-a părăsit, întorcându-se îndărăpt, iar noi am rămas să ne continuăm drumul în știrea Tatălui și a sorții prin neaua până la pept, era de 120 cm naltă. Scurt, după plecarea băiețandrului, s-a abătut asupra noastră un viscol cum numai în munți se poate abate. Urla și gemea pădurea de gândeam că e sfârșitul lumii. Zăpada înghețată, biduită de viscol, ne orbea și ne tăia obrazii. Crengi și ramuri din vârful fagilor și brazilor seculari se prăbușeau cu mare zgomot, amenințând să ne strivească sub greutatea lor. Și groaza să fie și mai mare, se lăsaseră un întuneric și o beznă, că nu mai puteai vedea la 10 pași. Când apoi vreo câțiva fagi se prăbușiră, cu bubuit de artilerie la pământ, fiind smulși din rădăcina de viscol, fugirăm de după adăpostul lemnului și o luarăm orbiș într-o direcție. Ajutați de noroc, însă, dădurăm de niște tranșee din timpul războiului, unde ne adăpostirăm timp de două oare cât a ținut prăpădul. Liniștindu-se apoi viscolul și luminându-se zarea puțin – ceața tot mai domnea regiunea – am pornit mai departe conduși de instinctul de orientare dobândit în război. Curând dădurăm de o pârtie ce ne condusă în scurt timp până în satul Niegusa, jud. Mehedinți, unde am aflat cu groază că lupii mâncaseră doi lucrători în ziua aceea chiar în regiunea pe unde veniserăm noi.

— No! zic eu către colegii mei, mai asta trebuia, să ne mănânce lupii după atât prăpăd ce fu în munte. Fiind încă ziuă, ne-am continuat drumul ajungând până în satul Marga, unde am și rămas peste noapte și unde ni s-au gătat complect alimentele, fiind siliți a cerși pe la stâne, mămăligă și varză acră, până ce am putut ajunge, a opta zi, la Turnu Severin.

Opt zile și două nopți de marș de la Oravița la Turnu Severin.”²⁴ Pentru alți români trecerea frontierei era similară unei expulzări, reprezentând o decepție. Este cazul unui voluntar român care s-a implicat la sfârșitul anului 1918 în organizarea gărzilor naționale din sud-estul Banatului. Un comandant sârb al armatei de ocupație i-a recomandat să apuce calea Vârciorovei spre România pentru a-și salva

about 3 in the morning a lad came, hired the night before by our house, whom we gave 60 crowns to lead us over the Carpathians on smuggler's routes, up to the old border. After a hard march which took 11 hours, we arrived at 2 PM at the border where the lad left us, turning back while we kept on under the watchful eyes of the Father and of Fate through the breast-deep snow, 120cm tall. Soon after the lad had left us a great snowstorm hit us, the kind of storm only the mountains can conjure. It was howling and moaning so loud we were thinking it was the end of the world. The frozen snow, blown up by the storm blinded us and cut into our cheeks. Branches and twigs from the tips of beeches and centuries old first came crashing down with a great noise, threatening to squish us under their weight. And for the horror to be even greater, there was darkness and pitch black, you couldn't see 10 paces in front. After a few beeches went down like the sound of artillery, being ripped out of the roots by the storm, we ran out of shelter and wandered blindly. Helped by luck we stumbled into some old trenches that had been left over after the war where we took shelter for two more hours until the storm abated. As the storm passed the sky alighted a little – fog still reigned – we headed off lead by the orientation instinct we had gained in the war. We soon ran into a footpath that led to the village of Niegusa in the county of Mehedinți, where we found out, to our horror, that the wolves had eaten two laborers that day, exactly in the region we had passed.

”Well well!” I said to my colleagues. ”That would have been too much, getting eaten by wolves after the hell we went through on that mountainside.” Because it was still light out, we kept going until we reached the village of Marga where we stayed overnight and where we ran out of food completely being forced to beg at sheepfolds for polenta and sauerkraut until we reached Turnu Severin on the eighth day.

Eight days and two nights of marching from Oravița to Turnu Severin.”²⁴ For other Romanians, passing the border was the same as an expulsion, representing a disappointment. This is a case of a volunteer that got involved, at the end of 1918, in setting up the national guards in the southeast of the Banat. A Serbian commander of the occupation army recommended to take the road of Vârciorova toward Romania in order to save his life. The line that separated Romania and the Banat didn't

²⁴ Ion Babeu, Din peripețiile subsemnatului și ale colegilor.

viața. Linia care separa România și Banatul nu reprezenta pentru voluntarul român decât „o spurcată de frontieră”²⁵.

Pentru străinii sau pentru militarii care au tranzitat Banatul la sfârșitul anului 1918 și începutul anului 1919, extremitatea orientală apărea ca fiind românească, în timp ce cea occidentală era sârbească. Vizita generalului Berthelot și observațiile sale preliminare, marcate într-o scrisoare, ne oferă cel mai concludent exemplu: „... am ajuns la Orșova, care face frontiera Banatului. Este o frontieră absolut artificială, deoarece populația acestei regiuni este clar românească, chiar dacă sârbii emit pretenția de a pune mâna pe acest teritoriu.”²⁶ Dar constatările următoare, cele făcute de către generalul francez după întâlnirea cu prințul sârb Alexandru, au anunțat soarta Banatului vestic: „în Torontal nu sunt români.”²⁷

O justificare foarte nuanțată a acestei realități ne oferă geograful Emmanuel de Martonne, supranumit și „trasatorul frontierelor”, membru al Comitetului de studiu francez care a redactat rapoartele preliminare pentru Conferința de Pace: „Traversând Dunărea, găsim, în Banat, una din regiunile cele mai amestecate. Mozaicul, în care se suprapun culorile ce îi reprezintă pe români, sârbi, germani și unguri, permite totuși distingerea predominanței românilor în est, adică în munți (comitatul Krasso-Szöreny și partea de est a Temesului), cea a sârbilor de-a lungul Dunării și a Tisei și existența unei largi zone intermediare, ale cărei ramificații pătrund până la Tisa, în care singura trăsătură clară este o anumită preponderență a germanilor în nord, în jurul Timișoarei. Acest tablou este rezultatul unei istorii zbuciumate.”²⁸

Interesul principal, fie el sârb sau român, consista în a găsi argumentul revelator, cel mai bun posibil, pentru a putea justifica revendicarea frontierelor. Discursurile nu au făcut decât să întrețină un climat tensionat la nivel diplomatic și politic, care prin intermediul presei s-a revărsat și asupra comunităților locale din Banat. Toate aceste formule se integrează în modelul taxonomic al revendicării. În texte se pot identifica semnificații și substraturi, care respectă tiparele ideologice

represent for the Romanian volunteer anything more “than a blasted frontier”²⁵.

For foreigners or military personnel transiting the Banat at the end of 1918 and the beginning of 1919, the eastern extremity appeared as being Romanian, while the western one was Serbian. The visit of General Berthelot and his preliminary observations, put down in a letter, offer the most conclusive example: “... have arrived at Orșova, which makes up the border of the Banat. It is an absolutely artificial border because the population of this region is clearly Romanian, even if the Serbs are claiming this territory.”²⁶ But the following observations, made by the French general after meeting the Serbian Prince Alexander, announced the fate of western Banat: “in Torontal there are no Romanians.”²⁷

A very nuanced justification of this reality is offered by geographer Emmanuel de Martonne, nicknamed the “border tracer”, a member of the French Study Committee that wrote the preliminary reports of the Peace Conference: “Crossing the Danube we find in the Banat one of the most mixed regions. The mosaic in which the colors representing the Romanians, Serbs, Germans and Hungarians are superimposed, still permit us to detect a predominance of Romanians in the east, meaning the mountains (in the Krasso-Szöreny county and in the eastern part of Temes), that of the Serbs along the Danube and the Tisza river, and the existence of a large intermediary area whose connections stretch all the way to the Tisza, and whose only defining feature is a certain predominance of Germans in the north, around Timișoara. This is the result of a troubled history.”²⁸

The main interest, be it from a Serbian or Romanian standpoint, consisted in finding the illuminating argument, the best possible argument, that would justify border claim. The speeches did nothing more than fuel a climate of tension at diplomatic and political level, which through the press poured over the local communities of the Banat. All these formulas integrated the taxonomic model of claim. The text are full of meaning and subtext which respect the ideological

²⁵ Un voluntar, Banatul sub ocupație sârbească, Almanahul Banatului, 1930, pp. 90-92.

²⁶ General Henri Mathias Berthelot, Jurnal și corespondență. 1916-1919, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj, 2000, p. 333.

²⁷ General Radu R. Rosetti, Mărturisiri (1914-1919), Editura Modelism, București, 1997, p. 302.

²⁸ Emmanuelle Boulineau, Un géographe traceur de frontières: Emmanuel de Martonne et la Roumanie, în L'Espace géographique, 2001, 4, p. 358.

prin modul de structurare a frazelor, sărace în conținut, dar folosindu-se repetiții, enumerări de argumente și de justificări asupra participării și a efortului de război, schematizări stereotipe până la clișeu. Textele românești se organizează într-o manieră circulară, revenind la același leitmotiv: integralitatea Banatului, având ca fundament unitatea geografică și cursul istoriei.

Interviul cu ministrul român în Italia, Alexandru Lahovary, publicat în jurnalul *Corriere della Sera*, justifică revendicarea românească a integralității regiunii, mizând pe delimitările naturale care urmează relieful: „Banatul este un tot indivizibil care are frontierele naturale foarte bine delimitate. De-a lungul istoriei sale, în timpul tuturor ocupațiilor străine, Banatul nu a fost divizat. Integralitatea sa este condiționată și chiar garantată prin situația economică, geografică, indicată de principalele rute comerciale pe Mureș, Tisa și Dunăre.”²⁹

Există o serie de discursuri puțin mai conciliante, pregătite să cedeze în fața argumentelor sârbilor, dar doar cu titlu compensatoriu, deoarece integralitatea Banatului nici nu era pusă în chestiune. „Nu este decât o parte a comitatului Torontal, reprezentând o fâșie de pământ de-a lungul Tisei, între Mureș și Dunăre, pe care sârbii ar putea-o cere. Dar s-ar putea concepe oare o frontieră a acestei regiuni, care din punct de vedere geografic să fie trasată altundeva decât pe Tisa însăși? Ne-am putea imagina că marea arteră transilvană formată de comunicațiile și de gurile de vărsare ale Mureșului în Dunăre să aparțină altcuiva decât însăși regiunii transilvane? Se interpune unei astfel de situații atât siguranța din punct de vedere strategic, cât și necesități economice. Este cazul cel mai potrivit, ca prin aceste considerații de importanță capitală să temperăm principiul naționalităților. Întregul Banat trebuie deci să revină României: Serbia va primi compensații în alte părți, sprijinindu-se pe un argument mai bun. Cât privește soarta compatrioților săi, prietenia profundă și neîntreruptă dintre cele două popoare îi demonstrează că nu are motive pentru a se teme.”³⁰

Sârbii pun accent în argumentările lor pe dificultatea compromisului într-o regiune moștenitoare a Imperiului Austro-Ungar. Însă, de fiecare dată, aceștia pun miza pe argumentul etnografic, ce ar trebui să satisfacă nevoia de securitate a noului stat, Regatul Sârbo-Croato-Sloven. Ziarul

patterns through the way phrases are constructed – poor in content, using repetition, enumeration of arguments and justifications regarding the taking part in the war effort, stereotypical schematizing down to clichés. The Romanian texts are organized in a circular fashion, coming back to the same leitmotiv: the wholeness of the Banat having as its base geographic unity and the flow of history.

The interview with the Romanian minister Alexandru Lahovary in Italy, published in the newspaper *Corriere della Sera*, justifies the Romanian claim of wholeness of the region, banking on the natural delineations of the landscape: “The Banat is an indivisible whole where natural borders are well defined. Throughout its history, during foreign occupation, the Banat was never split up. Its wholeness is conditioned and guaranteed by the economic and geographic situation, indicated by the main commercial routes on the rivers Mureș, Tisza and Danube.”²⁹

There is a series of more conciliating speeches, aimed at conceding to the arguments of the Serbians, but they are still compensatory in nature, because the wholeness of the Banat is never questioned. “It is nothing more than a part of the county of Torontal, representing a tract of land along the Tisza, between the Mureș and the Danube, which the Serbs would claim. But could one conceive a border for this region, that from the geographical point of view could be traced elsewhere than on the Tisza itself? Could we imagine that the great Transylvanian artery formed by communication lines and the points of flow of the Mureș into the Danube, could belong to anybody else than the Transylvanian region? Such a situation is blocked by the need for strategic safety as well as an economic necessity. The best option is that these considerations of a capital nature must temper the principle of nationalities. The whole of the Banat must therefore become part of Romania. As to the fate of its compatriots, the profound and uninterrupted friendship between the two people prove that there are no reasons for fear.”³⁰

The Serbians underline, in their argumentation, on the difficulty of compromise in a region which is the inheritor of the Austro-Hungarian Empire. But, as always, they bet on the ethnographic argument which should satisfy the need for security of the new state, the Serbo-

²⁹ „Drepturile României asupra Banatului”, *Românul*, nr./no. 18, 23 ianuarie/january - 5 februarie/february 1919, p. 3.

³⁰ Sébastien Serbesco, op. cit., p. 86.

Românul publică un comentariu pe marginea discursului primului ministru sârb. „Vorbind despre viitoarele hotare ale viitoarei Serbiei, dl. Pasici, recunoaște că în țările care fuseră în jug austriac, neamurile trăiesc atât de îmbinat încât e foarte greu a trage granițe naționale. Politica austro-germană a fost să creeze provincii cu poporație împeștrită, pentru ca să facă imposibilă unirea națională. Privitor la chestia Banatului, dl. Pașici crede că nu vor fi dificultăți din partea României. O parte a Banatului, spune el, e curat sârbească, iar cealaltă curat românească. Iar o parte mică de tot e împeștrită din punct de vedere național.”³¹ Un alt delegat sârb, Vesnić Milenko, reprezentantul diplomatic al Serbiei la Paris, se exprimă în același registru: „Viitoarele noastre frontiere cu România trebuie să corespundă, pe măsura posibilului, limitelor etnografice. Suntem vecini prietenilor noștri români, de când și unii și alții trăim în această regiune. (...) Argumente de ordin istoric, etnic, moral și economic militează în favoarea noastră pentru partea de vest a Banatului. Ele se sprijină cu putere pe considerații de ordine și de interes european, care presupun o serioasă acoperire a văii Moravei, cât și a Belgradului.”³²

DEFINIREA CONTURURILOR GRANIȚEI ROMÂNNO-SÂRBO-UNGARE

Contestate de statele competitori, reasezate de ocupația trupelor sârbe și de misiunea militară franceză (Zona de Ocupație Franceză cu sediul la Lugoj), suprapuse pe hărțile experților francezi, englezi, americani și italieni din Comisia afacerilor române și iugoslave, frontierele Banatului au fost supuse partajului. Cele trei beneficiare urmau să obțină după cum urmează: România – portul Baziaș, urmând o linie spre nord până la cursul Mureșului în apropiere de Szeged, calea ferată care lega Timișoara de Arad, Serbia – cele două maluri ale Tisei și căile ferate care leagă Chichinda Mare, Becicherecul Mare, Vârșețul de Panciova, Ungaria – colțul de nord-vest al provinciei.

Croatian-Slovenian Kingdom. The newspaper *The Romanian* publishes a comment regarding the speech of the Serbian Prime-Minister.

”Speaking of the future borders of Serbia, Mr. Pasici admits that in countries that suffered Austrian rule, nations live so intertwined that it is difficult to trace national borders. Austro-german politics was one of creating provinces with mixed populations so that national unity would be an impossibility. Regarding the question of the Banat, Mr. Pasici believes there should be no difficulties from the side of Romania. A part of the Banat, he claims, is purely Serbian, while the other purely Romanian. And a small part is a mix of nationalities.”³¹ Another Serbian delegate, Vesnić Milenko, the diplomatic representative of Serbia in Paris, expresses himself in the same vein: ”Our future borders with Romania must correspond, in the realm of possibility, to ethnographic limits. We are the neighbors of our Romanian friends since we all live in this region. (...) Historical, ethnical, moral and economic arguments support our claim for the western part of the Banat. They are strongly based on consideration of European nature and interest which take into account a strong coverage of the valley of Moravia, as well as Belgrade.”³²

THE DEFINING OF THE ROMANIAN-SERBIAN-HUNGARIAN BORDER CONTOURS

Contested by competing states, realigned by Serbian occupation and the French Military Mission (The French Occupation Zone based in Lugoj), superimposed on the map of experts from France, the UK, the U.S.A. and Italy taking part in the Commission for Romanian and Yugoslav Affairs, the borders of the Banat were subjected to partition. The three beneficiaries would get the following: Romania – the port in Baziaș, following a line towards the north until the course of the Mureș near Szeged, the railway line that linked Timișoara to Arad, Serbia – the two banks of the Tisza and the railway lines that link Great Kikinda, Small Becicherec, Panciovan Vârșeț, Hungary – the north-western corner of the province.

³¹ *Românul*, nr./no. 15, 19 ianuarie/january - 1 februarie/february 1919, p. 4.

³² Milenko Vesnich, *La Serbie à travers la guerre*, Éditions Bossard, Paris, 1921, p. 109.

Frontierele statelor constituie elemente de securitate pentru pace, motiv pentru care acestea se imprimă cu o valoare intangibilă, inviolabilă. După război și semnarea tratatelor de pace, o revizuire a frontierelor mai putea fi posibilă doar cu acordul unanim al părților în cauză³³. Astfel, între oficialitățile române și sârbe au avut loc mai multe întâlniri de lucru privind aplicarea pe teren a tratatului de la Sèvres, instituidu-se o comisie mixtă prin protocolul de la Timișoara din ianuarie 1922³⁴. Pe 24 noiembrie 1923, a fost semnat la Belgrad un protocol de delimitare a frontierei și de schimb de localități între România și Regatul Sârbo-Croato-Sloven³⁵. Dificultățile și tensiunile s-au datorat incapacității forurilor superioare ale Comisiei afacerilor româno-iugoslave de a delimita clar teritoriul provinciei bănățene, ce apărea drept un creuzet în care se suprapun naționalitățile sârbă și română. În fapt întâlnirile româno-sârbe aveau sarcina de a corecta situațiile absurde care se iviseră prin delimitarea temporară.

Putem lua drept exemplu edificator localitatea Checea din comitatul Timiș, unde noua frontieră străbătea centrul comunei. Cimitirul se găsea pe teritoriul sârbesc, astfel că preotul român nu putea îndeplini slujba de înmormântare. Cortegiul funerar se vedea nevoit să se îndrepte spre cimitir fără preot³⁶. În urma protocolului preliminar încheiat la Timișoara în anul 1921 și semnat la Belgrad în 1923, localitatea este transferată României, iar linia de demarcație ce tăia localitatea în două a fost ștearsă. Un alt caz îl reprezenta satul Partoș, care în 1918 fusese în întregime trecut sub administrație sârbească. În 1923, centrul satului trece la România, iar marginea localității și terenurile agricole rămân Serbiei. Rectificarea frontierei româno-sârbă translatează întreaga localitate României, cu excepția câtorva hectare din vasta proprietate a contelui Karacsonyi³⁷.

Pentru a putea sintetiza evenimentele anului 1919 și ale perioadei următoare, soarta Banatului a fost sub semnul disputei frontaliere: la nivel local se menține o atmosferă tensionată, de incertitudini; la nivel

The frontiers of states constitute elements of security that ensure peace, a reason for why they are imbued with intangible, inviolable value. After the war and the signing of peace treaties, a revision of the borders is only possible by unanimous consent of the parties involved.³³ Therefore, a series of work meetings took place between Romanian and Serbian authorities in order to apply the Treaty of Sèvres, by forming a mixed commission through the Protocol of Timișoara of January 1922.³⁴ On the 24th of November 1923, a delimitation and locality exchange protocol was signed in Belgrade between Romania and the Serbian-Croatian-Slovenian Kingdom³⁵. The difficulties and tensions encountered were due to the inability of the superior forums of the Commission of Romanian and Yugoslav Affairs to clearly define the territory of the Banat province, which seemed like a melting pot which overlapped Romanian and Serbian nationalities. In fact, the Serbo-Romanian meetings had the objective of correcting absurd situations that had come up because of the initial partitioning.

The locality of Checea from Timiș county can be taken as a good example – here the new Serbian border passed through the middle of the village. The cemetery was on the Serbian side, therefore the priest could not perform burial rites. The funerary procession was forced to head into the cemetery without the priest³⁶. Following the initial protocol written up in Timișoara in the year 1921 and signed in Belgrade in 1923, the locality was transferred to Romania, and the demarcation line that had cut it in half was erased. Another case was the village of Partoș. The centre of the village is Romanian while its margins and agricultural land is Serbian. The adjustment of the border moves the entire locality to Romania, with the exception of several hectares of the vast property belonging to Count Karacsonyi³⁷.

In order to sum up the events of the year 1919 and of the following period, the fate of the Banat was under the sign of border dispute: at local level the atmosphere is tense, full of uncertainty; at regional level

³³ Victor Aelenei, Teoria juridică a frontierei, în Buletinul științific al Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, 2006, 11, 22, tome 2, apud Viorica Moisuc, Istoria relațiilor internaționale până la mijlocul secolului al XX-lea, Editura Fundației „România de Măine”, București, 2002, pp. 111-112.

³⁴ Valer Moga, Interesele României și ale Serbiei în Banat. Dificultatea trasării unei frontiere între Aliți (1914-1920), în Annales Universitatis Apulensis Series Historica, 2015, 1, p. 150.

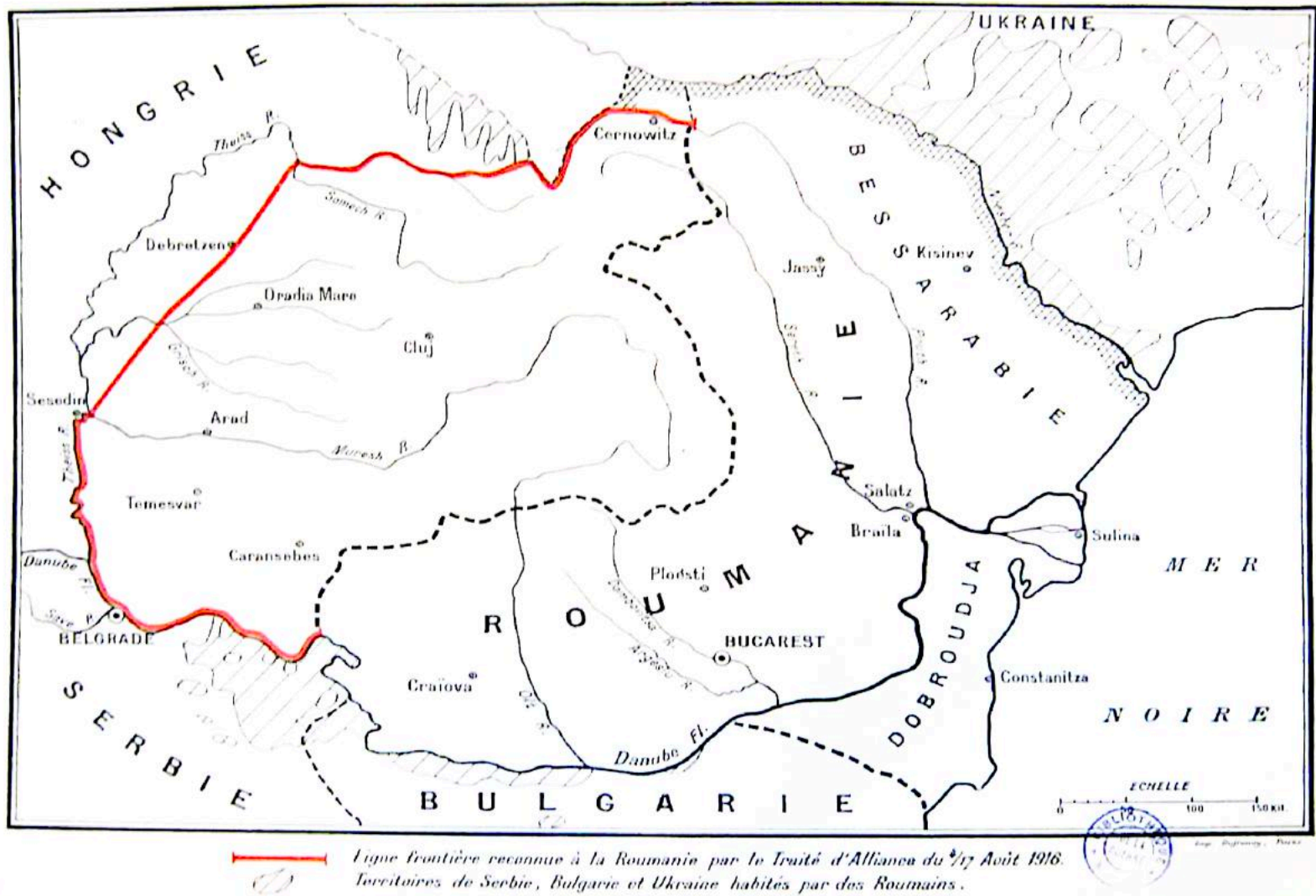
³⁵ Mihaela Bărbieru, Relațiile militare româno-iugoslave între anii 1918-1923, în Arhivele Olteniei, S.N., 2010, 24, p. 154.

³⁶ Muzeul Banatului din Timișoara, fond/fund Nicolae Ilieșiu, caiet/fascicle Timiș, Checea, p. 153.

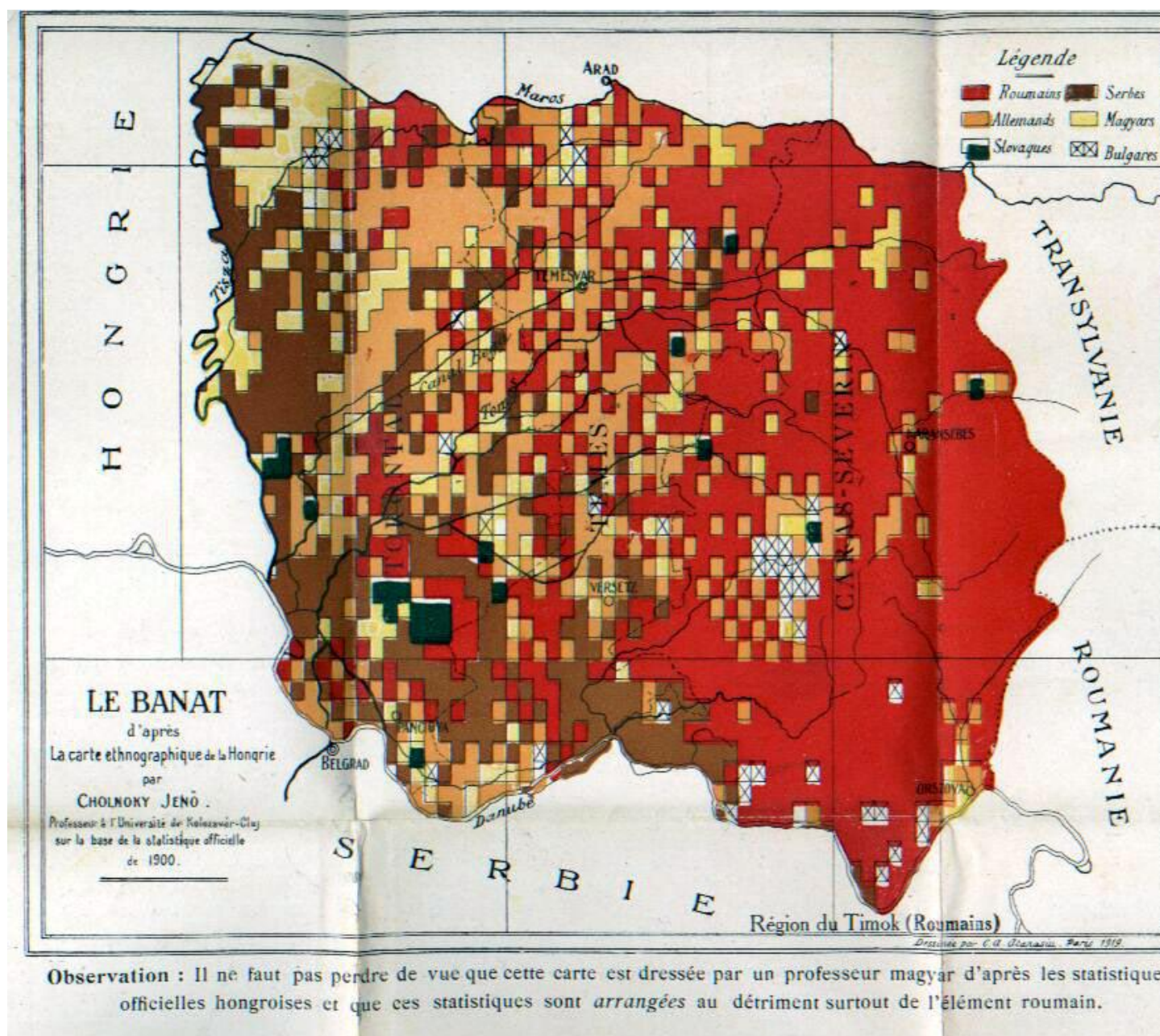
³⁷ Idem, Partoș, pp. 485-486.

regional se agravează problema aprovizionării și a dereglării transporturilor, diferitele autorități succedându-se și înlocuindu-se în lipsa unui cadru bine reglementat. Astfel, sârbii au parte de o dislocare progresivă spre vest, renunțând cu greu la pozițiile lor inițiale; francezii devin mai prezenți încercând să înlocuiască vidul de autoritate prin asumarea unei misiuni de interpunere și prin crearea unei zone libere, în timp ce românii obțin instalarea unei administrații naționale într-o regiune bulversată. Frontierele Banatului au moștenit un bagaj plin de dorințe nesatisfăcute, incertitudini, disponibilități emotive, tendințe de compensare cărora locuitorii comunităților cosmopolite i-au imprimat exercițiul bune conviețuiri de dinainte de război.

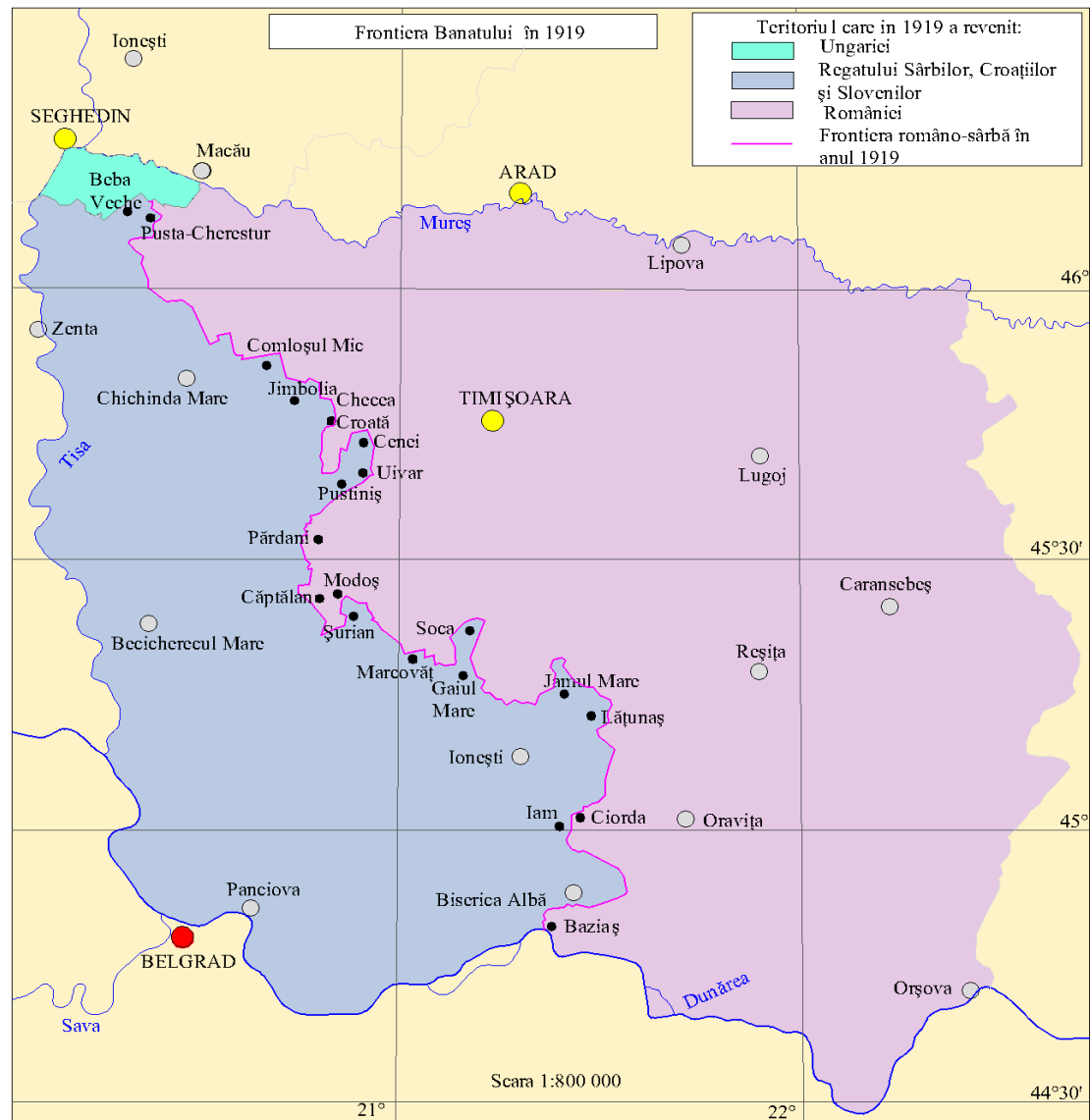
the problem of supply is worsened and transport is disrupted, different authorities alternating and replacing each other because of the lack of a well established legal framework. Therefore the Serbian suffer dislocation towards the west, unwilling to give up on their initial stance; the French become more present, trying to replace the void of authority by taking on a buffer mission and by creating free zones, while the Romanians obtain the establishment of a national administration in a troubled region. The borders of the Banat have inherited a baggage brimming with unfulfilled wishes, uncertainties, emotional availability, tendencies to compensate which the inhabitants of cosmopolitan communities have imbued with the exercise of peaceful cohabitation from before the war.



La Roumanie devant le Congrès de la Paix, Anexă
 SHAT, Vincennes – Série 6 N, cutia 77.



La Roumanie devant le Congrès de la Paix, Le Banat de Temeshvar
BDIC, Nanterre – fond Louis Lucien KLOTZ – Conférence de la Paix, cota F° rés 0223, 11/5, La Roumanie devant le Congrès de la Paix.
Le Banat de Temeshvar



Hartă întocmită de ing. Anca Moscovici după Anexa IX din Rapport N° 1 présenté au Conseil Suprême des Alliés par la Commission pour l'étude des questions territoriales relatives à la Roumanie et à la Yougo-Slavie BDIC, Nanterre – fond Louis Lucien KLOTZ, Conférence de la Paix, cota F° rés 0223/29/20.

Map drawn up by eng. Anca Moscovici after Annex IX din Rapport N° 1 présenté au Conseil Suprême des Alliés par la Commission pour l'étude des questions territoriales relatives à la Roumanie et à la Yougo-Slavie BDIC, Nanterre – Louis Lucien KLOTZ fund, Conférence de la Paix, cota F° rés 0223/29/20.



FRONTIERA DE VEST A BANATULUI:
O SOCIO-GEOMETRIE A MARGINILOR

o

THE WESTERN BORDER OF THE BANAT:
A SOCIO-GEOMETRY OF THE MARGINS

Alexandru Drăgan

FRONTIERELE EUROPEI CENTRALE: POLISEMII ȘI FLEXIBILITĂȚI

Studiul frontierelor presupune întâi de toate o necesitate a focalizării, a nișării, tocmai pentru că această noțiune cuprinde polisemii lingvistice și factuale foarte largi. Practic, putem aborda problema din punct de vedere politic (ca spațiu de delimitare potențialmente conflictual), economic (ca spațiu de schimb), social (ca marcă a decalajelor sociale) sau cultural (ca limite variabile între culturi, obiceiuri și practici cotidiene mai mult sau mai puțin ancorate în istorie).

Limba română cuprinde o polisemie remarcabilă când vine vorba despre frontiere. Ne putem referi la frontieră ca „linie naturală sau convențională care desparte teritoriul unui stat de teritoriul altor state” (cf. DEX), sau la graniță ca „limită de demarcație între două entități statale” (ibid.), dar și la mai local-identitarul hotar, ce presupune o limită de demarcație între două proprietăți. Această fascinație practică a limitelor a îmbogățit cursivitatea lingvistică atât prin referirea la limite exterioare (capăt, margine, sfârșit), cât și prin raportări centripete (miezuină, mejdină, mijloc).

Inevitabil, fenomenul frontalier este unul al limitelor, abordate de către om încă din primele structurări ale societății umane. Acest fapt este o normalitate, limita ținând de nevoia de spațiu propriu pe care o resimte omul social. Așadar, între teritorialitatea individuală (ancestrală) și teritoriile statale actuale, diferența nu este una de esență, ci de dimensiune și formalizare (mijloace de control și forme ale demarcației). Prin urmare, spiritul aproprierii unui teritoriu rămâne constant, dar limitele s-au înscris întotdeauna într-o fluctuație ciclică de expansiune sau restrângere teritorială³⁸.

THE BORDERS OF CENTRAL EUROPE: POLISEMIES AND FLEXIBILITIES

The study of borders involves, to begin with, a necessity for focus, of the niche especially because this notion contains very vast factual and linguistic polisemies. In fact, we can approach the problem from a political viewpoint (as a potentially conflictual delimitative space), an economic viewpoint (as a space for exchange), a social viewpoint (as a mark of social lag) or cultural viewpoint (as a variable limit between cultures, customs and daily practices that are more or less anchored in history).

The Romanian language contains a remarkable polysemy when it comes to talking about borders. We can refer to *graniță* (border) as a "natural or conventional line that separates the territory of a state from that of another" (cf. DEX), or *border* as "demarcation line between two national entities" (ibid.), but there's also the more locally-identifiable *hotar* (boundary), which implies a demarcation limit between two properties. This practical fascination with limits has enriched the linguistic flow by referring to exterior limits (*capăt – bottom of, margin – margin, sfârșit – end*), as well as centripetal references (*miezuină, mejdină, mijloc – middle*).

Inevitably, the phenomenon of the border is one of limits, approached by man since the first structuring of human society. This fact is a normality, the limit having to do with the need for a space of one's own that man experiences socially. Therefore, between individual territoriality (ancestral in nature) and actual state territories, the difference is not one of essence but of dimension and formalization (means of control and forms of demarcation). Thus, the spirit of closeness of a territory remains constant, although the limits have always been on a course of cyclic fluctuation of territorial expansion of contraction³⁸.

³⁸ Nicolae Popa, *Frontiere, regiuni transfrontaliere și dezvoltare regională în Europa Mediană* Ed. Universității de Vest, 2006.

Indiferent de epocă, frontierele limitează și delimitează, unesc și separă pe cel de aici de cel de dincolo, pe cei de dinăuntru de cei de-afară sau pe cei de dinainte de cei de după. Aceste fapte conduc la ideea că frontiera este înainte de toate un spațiu geopolitic. Astfel, încă din Antichitate frontiera este un factor protector ideal (vezi granițele orașelor grecești sau limes-ul roman). Însă tocmai acest fapt a transformat frontierele în spații de excludere reciprocă și în fronturi ale conflictelor. Până în Evul Mediu, frontierele au reprezentat spații intermediare, adesea de conflict între entități care doreau să își asigure un contur cât mai vast și propice supraviețuirii și dezvoltării³⁹. Abia în secolele XVI-XVII se generalizează sistemele vamale, devenind părți ale înțelegerilor interstatale. Cunoscut este cazul Tratatului de la Pirinei (1659) dintre familiile Bourbon și Habsburg, prin care sunt fixate reglementări administrative, comerciale și militare și care pune în lumină cumpăna de apă a munților Pirinei ca frontieră naturală formalizată⁴⁰.

Dacă lungul șir de conflicte armate a însemnat o jalonare perpetuă a frontierelor lumii, atunci când acestora din urmă li s-a suprapus o componentă culturală, ele au devenit mai durabile. Este, la prima vedere, un paradox acela ca un fapt cultural-identitar (deci teoretic soft) să lase urme mai adânci pe hărțile lumii decât unul armat (hard). Dar putem evoca aici un prim exemplu de trasare a unei limite milenare: configurările teritoriale apărute în urma Marii Schisme (1054), care însumează deja un mileniu de diferențieri culturale, religioase și economice. Europa Occidentală și cea Orientală au mers, deci, spate în spate vreme de secole, urmând ca apoi să treacă într-o etapă a confruntărilor și, în final, a diferențierilor. Unde am putea plasa Banatul în acest cadru istoric? Cert, într-o zonă de interferență, pendulând progresiv ca margine a Occidentului și Orientului: a Regatului Ungariei, apoi a Imperiului Otoman, apoi a Imperiului Habsburgic, Austriac și Austro-Ungar, pentru ca apoi să devină parte a sferei creștinătății orientale.

Odată cu ponderarea activismului religios în Europa ultimului secol și jumătate, disputa asupra frontierelor a fost forțată de avântul statelor naționale, clădite pe vechile socluri ale imperiilor, de multe ori în spațiile de margine ale acestora, cum e cazul interstițiului austriac, otoman,

Regardless of historical period, borders limit and define, unite and separate those from *here* from those *over there*, the ones *within* from the ones *without* or the ones *before* from the ones *after*. These facts lead to the idea that the border is before anything else a geopolitical space. Thus, since Antiquity, the border is an ideal protective factor (think of the borders of Greek city states of the Roman *limes*). It's also this fact that has transformed borders into mutual exclusion zones and in conflict fronts. Up until the Middle Ages, borders represented intermediary spaces, usually ones of conflict between entities that wished to ensure a vast contour that would allow for survival and development³⁹. It wasn't until the 16th-17th centuries that customs systems were generalized, becoming part of inter-state agreements. The case of the Treaty of the Pyrenees (1659) between the families of Bourbon and Habsburg, through which administrative regulations were fixed as well as commercial and military regulations, delineating the watershed of the Pyrenees as a formalized natural border⁴⁰.

If the long line of military conflicts meant a perpetual tracing of the World's frontiers, when these were finally loaded with a cultural component, they became more durable. It is, upon first glance, a paradox that a culturally-identitary fact (*soft* in theory) can leave deeper marks on the world's maps than a military one (*hard*). But we can invoke as a first example of tracing milenary boundaries: the territorial configurations that occurred after the Great Schism (1054) that sum up a millennium of cultural, religious and economic differences. Western Europe and Easter Europe traveled, back to back, for centuries ending up in a period of confrontations and finally one of differentiations. Where could we place the Banat inside this historical framework? Certainly, in an inference zone, swingin progressively as a margin of West and East: that of the Kingdom of Hungary, then that of the Ottoman Empire, then that of the Habsburg Empire, Austrian and Austro-Hungarian Empire until it became part of the sphere of oriental Christianity.

Once religious activist in Europe became moderate starting with the last century and a half, the dispute over borders was forged by the elan of national states, build on the old foundations of empires, emerging in the margins of former empires, like for example the case of the interstitia of

³⁹ Amadeo Lopez, La notion de frontière, America. Cahiers du CRICCAL, 1993, pp. 7-20.

⁴⁰ Daniel Séré, La paix des Pyrénées: vingt-quatre ans de négociations entre la France et l'Espagne, Honoré Champion, p. 607.

țarist și german (România - 1877 și Iugoslavia, Cehoslovacia, Polonia - 1918). Aceste modificări structurale au generat și recentrări ale acestei părți de continent, fiind propuse de-a lungul timpului mai multe decupaje care să cuprindă spațiile sus menționate. Se pune așadar întrebarea Unde este centrul Europei? Ce spații cuprind Europa Centrală? Și, în cazul lucrării de față, face parte Banatul din Europa Centrală?

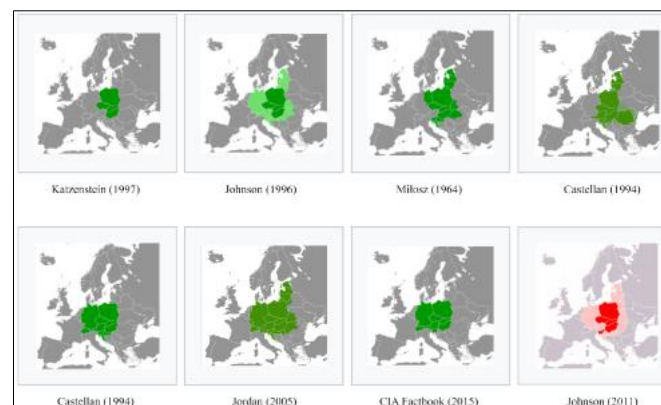
Geonimul Europa Centrală datează ca expresie din secolul XIX⁴¹ și se referă la spațiul conturat de-a lungul timpului de migrațiile popoarelor germanice și slave, generând un complex geocultural și geopolitic care a mutat centrul de greutate al Europei dinspre Mediterană spre nord. Valurile consecutive de transferuri de populație dinspre teritoriile de astăzi ale Germaniei, Austriei și Franței către estul Europei (sași, șvabi) au împins limitele Europei Centrale tot mai la Est, spre Arcul Carpatic. Dar destrămarea imperiilor și, mai apoi, Cortina de Fier au retrasat geometriile Europei, punând în dezbatere limitele Europei Centrale. Atât după cel de-al Doilea Război Mondial, cât și după căderea Comunismului, cercetătorii nu au găsit încă un consens referitor la acest aspect (vezi fig. 1). Unii⁴² iau drept referință fostele imperii, trasând limitele Europei Centrale până la Carpați. Alții⁴³ consideră mai coerent patrulaterul cuprins între Germania, Polonia, Ungaria și Elveția.

Fig. 1. Socio-geometrii în jurul conceptului de Europa Centrală
Decupaje: prelucrări personale cf. bibliografie. Fond cartografic: Wikimapia

Socio-geometries around the concept of Central Europe
Cut-outs: personal reworkings as per bibliography.
Cartographic resources: Wikimapia

Austrian, Otoman, Tsarist or German rule (Romania – 1877 and Yugoslavia, Czechoslovakia, Poland – 1918). These structural alterations generated re-centering of these parts of the continent, being subjected to several shapings that could hold all of the above mentioned spaces. There begs the question: "Where is Europe's centre? What spaces are included in Central Europe?" And, in the case of this paper, "is the Banat part of Central Europe?"

The *geonim of Central Europe* was coined in the 19th century⁴¹ and refers to the space shaped along the ages by the migrations of Germanic and Slavic peoples, generating a geocultural and geopolitical development that shifted the center of gravity of Europe from the Mediterranean towards the north. The consecutive waves of population transfer from the territories of today's Germany, Austria and France towards Eastern Europe (Saxons and Swabians) pushed the boundaries of Central Europe ever eastwards, towards the arc of the Carpathians. But the falling apart of empires and then, the fall of the Iron Curtain, have re-traced the geometries of Europe, putting into debate the limits of Central Europe. After the Second World War, and similarly, after the fall of Communism, researchers could not reach a consensus referring to this point (see fig. 1). Some⁴² take the former empires as reference, tracing the limits of Central Europe up to the Carpathians. Others⁴³ consider the quadrangle of Germany, Poland, Hungary and Switzerland as being more cohesive.



41 Nicolae Popa, op. cit., p. 22.

42 Lonnie Johnson, *Central Europe: Enemies, Neighbors, Friends*, Oxford, Oxford University Press, 2011; Czesław Miłosz, *Une autre Europe*, Paris, Gallimard, 1964; Peter Jordan, *Large-scale structuring of Europe according to cultural space criteria*, SSOAR, 2005, pp. 162-173.

43 Georges Castellán, *Histoire des peuples de l'Europe centrale*, Fayard, 1994; CIA Factbook.

Rămâne evident că problema nu este încă tranșată, cu atât mai mult că fostele imperii continuă să alimenteze percepții și reprezentări actuale. Mai mult decât atât, geopolitica germanofonă a operat mai bine de un secol cu termenul „Europa de Mijloc” - *Mitteleuropa*, care a dobândit conotații politice și revizioniste puternice, prin referire la dominarea centrului continentului de către autoritatea Berlinului⁴⁴. Dezinhibată de încărcătura istorică, face carieră o nouă vocabulă - Europa Mediană, ce cuprinde un spațiu geografic relativ coerent, plecând din Boemia și Silezia până în Balcani⁴⁵.

Dincolo de variile asocieri de cuvinte amintite mai sus, notăm faptul că din experiența geoistoriei, nicio frontieră nu este imuabilă⁴⁶. Mai mult decât atât, 52,1% din frontierele actuale ale lumii (însușind 133.206 km în lungime) sunt trasate după anul 1900 (vezi fig. 2)!

În medie, cele mai vechi frontiere sunt cele europene, dar nicidecum cele din Europa de Est sau din Balcani, trasate mai toate după anul 1920. Frontierele României fac în acest caz notă discordantă prin diversitatea lor: dacă frontiera pe Dunăre este una dintre cele mai vechi de pe continent (1444), frontiera de pe Prut apare în anul 1812, după Războiul Ruso-Turc, iar cea din Dobrogea în 1878, după Războiul de Independență. Altfel spus, în limita sudică a Banatului se întâlnește o frontieră din 1444 cu una din 1920.

It is clear that the issues had not been resolved, seeing that the former empires continue to fuel present perceptions and representations. Moreover, German speaking geopolitics operated for more than a century using the term "Middleurope" - *Mitteleuropa*, which gained strong political and revisionist connotations, when referring to the domination of the center of the continent by the authority in Berlin⁴⁴. Uninhibited by historic undertones, a new term is gaining traction – *Median Europe*, which includes a geographically relevant space, starting from Bohemia and Silesia until the Balkans.⁴⁵

Beyond various word associations mentioned above, it is noteworthy to mention that from the experience of geohistory, no border is immovable⁴⁶. More than that, 52.1% of the actual borders of the world (summing up the length of 133,206 km) were traced after the year 1900 (see fig.2)!

On average, the oldest borders are european, but these do not include those of Eastern Europe of the Balkans, traced in their majority after the year 1920. The borders of Romania are in this case the exception, through their diversity: if the border with the Danube is one of the oldest on the continent (1444), the border on the Prut river appears in 1812, after the Russo-Turkish War, and that of Dobrogea appears in 1878, after the War for Independence. In other words, on the southern limit of the Banat meet a border from 1444 with one from 1920.

44 Yaël Hirsch, *Nostalgie de la Mitteleuropa et engagement politique. Vies et destins de trois poètes déracinés: Else Lasker-Schüler, Benjamin Fondane, et Czeslaw Milosz, Raisons politiques*, 1-41, 2011, pp. 121-139.

45 Michel Foucher, *Fragments d'Europe*, Fayard, 1993.

46 Frédéric Encel, *Mon dictionnaire géopolitique*, Presse Universitaire de France, 2017, p. 500.

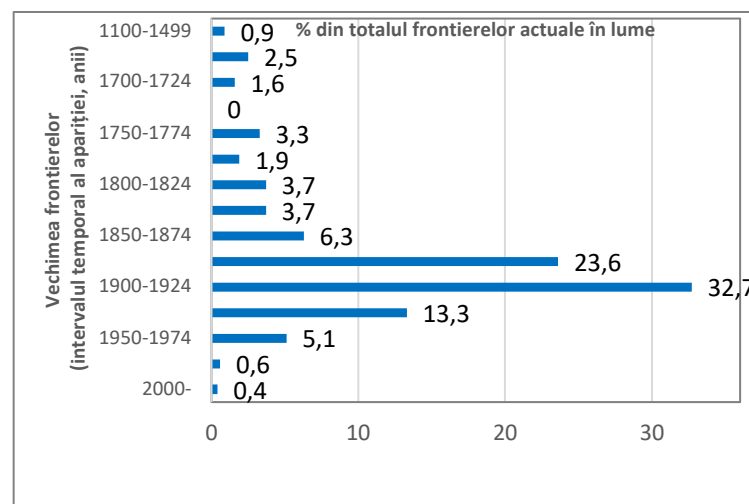


Fig. 2. Vechimea frontierelor la nivel european (harta sus) și mondial (grafic)

Sursa: fond cartografic Reddit/pisseguri82. Date prelucrate după Brownlie, 1979; Parodi, 2002; Prescott, 1975, 2008; Abazov, 2008; Anderson, 2003; Daskalov, 2017; Magocsi, 1993.

Age of borders at european level (map above) and world-wide (graph)

Source: cartographic fund Reddit/pisseguri82. Data processed after Brownlie, 1979; Parodi, 2002; Prescott, 1975, 2008; Abazov 2008; Anderson, 2003; Daskalov, 2017; Magocsi, 1993.

FRONTIERELE „FANTOMĂ”

Frontierele imperiilor din partea central-estică a Europei s-au pulverizat acum 100 de ani. Totuși, precum fantomele, ele apar în centrul atenției în momentele cele mai neașteptate: când unele statistici reliefează ecartul tehnico-edilitar al locuințelor din Bucovina versus teritoriile din jur, când ne sunt transmise diferențele electorale dintre vestul și estul Ucrainei, când analizăm influențele lingvistice maghiaro/sârbo/germane din Banat și Ardeal, sau asemănarea planimetriei așezărilor din Banat, nu cu acelea din alte părți ale României, ci cu Slavonia croată.

”PHANTOM” BORDERS

The borders of empires in the central-eastern part of Europe were pulverized 100 years ago. Still, similar to ghosts, they appear in sharp focus in the most unexpected moments: when some statistics underline the technical-municipal spacing of buildings in Bukovina compared to surrounding territories, when we receive the electoral differences between western and eastern Ukraine, when we analyze the linguistic influences of Magyar/ Serbian/ German in the Banat and Ardeal, or the similarity of ground plans of settlements in the Banat with Croatian Slavonia and not with other parts of Romania.

Un studiu comparativ axat pe această temă a fost realizat în cadrul proiectului Phantomgrenzen in Ostmitteleuropa⁴⁷, și își propune să cartografieze potențialele frontiere fantomă ale Europei (fig. 3).

A comparative study focusing on this subject was done inside the project Phantomgrenzen inn Ostmitteleuropa⁴⁷, aiming to map all potential phantom borders of Europe (fig. 3).



Fig. 3. Frontiere fantomă în Europa Centrală și de Est
Sursa: von Hirschhausen, 2017 (voi reface harta pe cont propriu)

Phantom borders in Central and Eastern Europe
Source: von Hirschhausen, 2017

Remarca generală este aceea că fantomele apar ca fracturi ce traversează părți centrale ale Poloniei, României sau Serbiei, având dimensiuni considerabile. Exemplele amintite mai sus, aleatoriu, se diferențiază de tipologia mai simplelor frontiere etnice sau culturale, care marchează mai degrabă diferențe identitare sau de grup, mai puțin conectate cu teritoriul. Frontierele fantomă, în schimb, iau mai puțin în calcul diferențierile etnice, axându-se pe practici diferite după modul lor de ancorare profundă în teritoriu⁴⁸.

Este clar că discutăm despre vechi continuități spațiale care continuă să depășească actualele frontiere. Aceste continuități sunt transfigurate în mentale colective regionale, fapt dovedit cel mai clar prin hărțile

The general remark is the one that phantoms appear as cracks that run through central parts of Poland, Romania and Serbia, having considerable dimensions. The above mentioned examples, randomly, set themselves apart from the simple typology of ethnic or cultural borders, marking rather identitary or group differences that are less connected with territory. The phantom borders take less account of ethnic differentiation, focusing on different practices based on the way of a deep embedding in the territory⁴⁸.

It's clear we are talking about old spacial continuities that continue to transcend actual borders. These continuities are transposed into mental collectives of a regional nature, fact proven clearly through election

47 Béatrice von Hirschhausen, De l'intérêt heuristique du concept de «fantôme géographique» pour penser les régionalisations culturelles, L'Espace Géographique, 2017, 42, 106-125.

48 Ibid.

electorale. Cazuri recursive sunt acelea ale României, unde Carpații reprezintă în continuare o barieră mentală considerabilă, dar și în Polonia, unde sunt vizibile interstițiile a trei imperii (fig. 4). Ca formă concluzivă, amintim că aceste geografii mentale ancorate în realități defuncte pot genera momente de instabilitate pentru statele naționale din matricea actuală, cu atât mai mult în cazul acelor țări în care politica de coeziune nu funcționează optimal și în care decalajele interregionale se adâncesc.

maps. Recurring cases happen in Romania, where the Carpathians still represent a considerable mental barrier, but also in Poland where the interstitium of three empires is visible (fig. 4). As a conclusion, one has to remind of mental geographies anchor in defunct realities that can generate moment of instability for national states in the current matrix, so much so when talking about countries were cohesion politics does not work at optimal levels and in which inter-regional lags are getting larger.

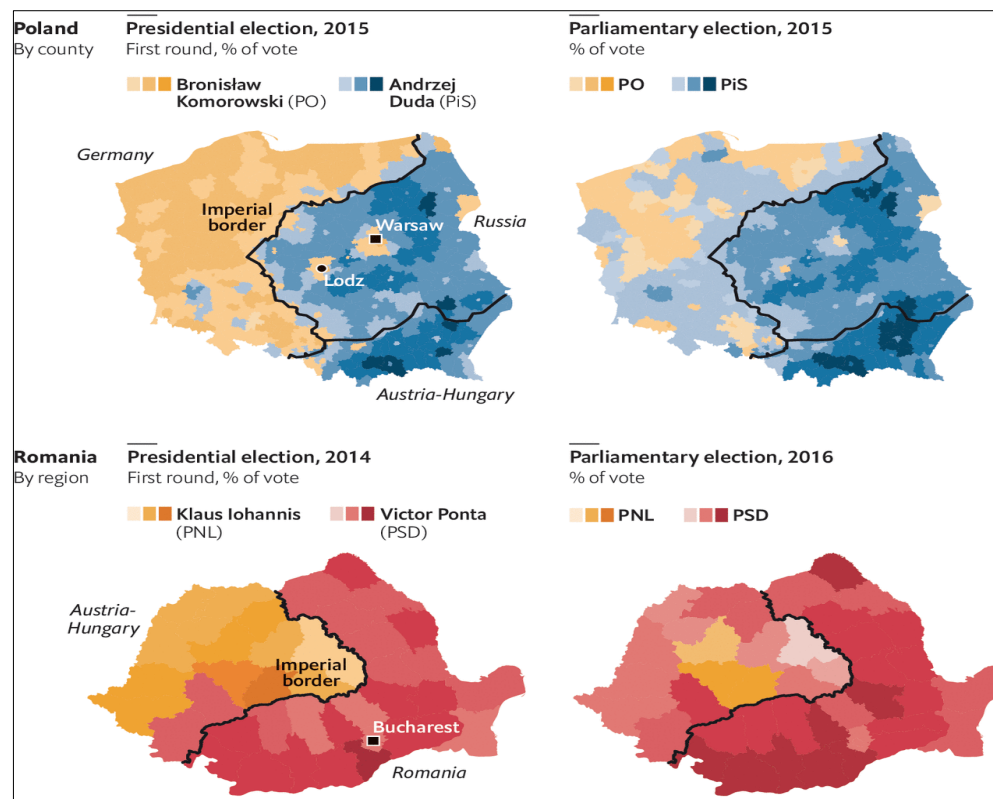


Fig. 4. Diferențe spațiale la nivel electoral în România și Polonia (2014-2016)
Sursa: The Economist, 21.11.2018, Imperial borders still shape politics in Poland and Romania

Spatial differences at election level in Romania and Poland (2014-2016)
Source: The Economist, 21.11.2018, Imperial borders still shape politics in Poland and Romania

O primă observație este aceea că în imediata apropiere a frontierei locuiesc 77.344 locuitori, în 17 comune plus orașele Jimbolia și Sânnicolau Mare. În același timp, ponderea populației tinere (0-19 ani) este superioară atât mediei județului Timiș (21%), cât și Municipiului Timișoara (16%) și chiar celorlalte două inele complementare (20.9% și 20.7%). Acest fapt se explică printr-o rată de fertilitate foarte ridicată în comunele Saravale (32% - lider județean), Checea, Giulvăz și Sânpetru Mare (toate peste 25%).

Cu toate că ponderea tinerilor este relativ ridicată în apropierea frontierei, acest unic indicator nu este suficient de cuprinzător pentru a explica în profunzime dinamica socio-teritoriale. Astfel, dacă în ultimii 10 ani comunele situate pe inelul al treilea în jurul frontierei au câștigat 6.389 locuitori, iar cele de pe inelul al doilea aproape 1.000, acest indicator este negativ în apropierea frontierei (-0.5% în ultimii 10 ani).

O soluție pentru acest declin se leagă de dezvoltarea axelor de materie și energie care penetrează perpendicular frontierele: Timișoara – Lovrin – Cenad, Timișoara – Cărpiniș – Jimbolia și Timișoara – Deta – Moravița. O dezvoltare a acestora îi poate conferi frontierei un grad mai ridicat de porozitate, plasând comunitățile din lungul frontierei mai puțin marginal din punct de vedere economic. Practic, acest spațiu depinde de capacitatea Timișoarei de a reînoda legăturile clasice cu hinterlandul vest-bănățean, dar mai ales de a dezvolta relațiile de schimb cu actorii intermediari (Novi Sad, Szeged) și îndeosebi majori (Budapesta și Belgrad). Felul în care se vor desfășura aceste deziderate va influența starea comunităților frontaliere: recentrându-le sau, dimpotrivă, marginalizându-le.

A first observation is that in the immediate vicinity of the border there are 77,344 inhabitants in 17 localities plus the cities of Jimbolia and Sânnicolau Mare. At the same time, the ratio of young population (0-19 years of age) is superior to the average of Timiș county (21%) as well as that of the administrative center of Timișoara (16%) and also that of the 2 complementary rings (20.9% and 20.7%). This fact can be explained by a high birth rate in the localities Saravale (32% - first in the county), Checea, Giulvăz and Sânpetru Mare (all over 25%).

Although the ratio of young people is high close to the border, this indicator alone is not sufficient to explain in-depth socio-territorial dynamics. Therefore, if in the last 10 years the localities situated in the third ring around the border have gained 6,389 inhabitants, and those on the second ring have gained over 1,000, this indicator is negative close to the border (-0.5% in the last 10 years).

A solution to this decline is linked to the developing of axis of matter and energy that perpendicularly penetrate the borders: Timișoara – Lovrin – Cenad, Timișoara – Cărpiniș – Jimbolia and Timișoara – Deta – Moravița. A development of these can offer the border a higher rate of porosity, placing communities along the border in a position that would be less marginal from an economic perspective. Basically, this space is dependant on the capacity of Timișoara to re-tale the classic links of the western Banat hinterland, but also on the development of relationships of exchange with medium (Novi Sad, Szeged) and major actors (Budapest and Belgrade). The way in which these potentialities will be developed shall influence the state of border communities: re-centering them or, on the contrary, marginalising them.



INSUPORTABILA UȘURĂTATE A GRANIȚEI –
CĂMINE ÎN MIȘCARE
LA FRONTIERĂ

o

THE UNBEARABLE LIGHTNESS OF THE
BORDER – MOVING FIREPLACES
AT THE FRONTIER

Nicoleta Mușat

„Își pierde parasolul, dar continuă să înainteze spre Comloș și Lunga, cu un singur țel: *să trăiască starea de graniță*. Dar mai ales s-o vadă.”⁴⁹ Parcurse în vara lui 2019, câteva sate din zona limitei de stat a României cu Serbia s-au devoalat printre filtre cercetătoarei, filtre puse înainte ochiului observator de texte clasicizate ale beletristicii și ale cercetărilor antropologice din partea aceasta de țară. Satele deportaților în Bărăgan nu mai pot fi văzute decât de după cercetările grupului A Treia Europă, coordonat de Smaranda Vultur, Comloșu și Lunga se întrevăd prin Ochelarii lui Mircea Nedelciu, ai Adrianei Babeți și ai lui Mircea Mihăieș, Lenauheimul se vede prin lentila lui Adam Müller-Guttenbrunn. Și dacă dăm lentilele, lupele, ochelarii, ramele și cercetările jos și desfacem, asemeni autopsiștilor ficțiunii postmoderne sus-citate, foile de ceapă ale satelor de la limita vestică a României și încercăm să înțelegem cum anume se trăiește la *graniță*, ce povești se mișcă în ritmul oamenilor, cum se vede lumea de la marginea pusteii? Să purcedem, deci, la decojiri.

CE ESTE GRANIȚA?

Fără a face un excurs lingvistic sau unul de contextualizare istorică, încerc să discut despre semnificațiile unui termen. Granița/frontiera/confinia/hotarul marchează limitele teritoriale ale unui stat, dar sunt și generatoare de spații inter-limale, în care oamenii înțeleg să trăiască, poate, o stare de marginalitate sau, poate, de recentrare a propriei vieți. Granița generează stagnare, dar, paradoxal, generează și mișcare: “*Smuggling, migration, cross-border shopping and other kinds of trans-border movement occurring within or outside the limits of the law may challenge and even undermine state efforts to define the identities of those who live at the border, a point touched upon by almost all our contributors. Such activities certainly offer an opportunity for exploring the strength or fragility with which state structures impose their definitions and exert their influence, for it is in*

”She loses her parasol, but she keeps going towards Comloș and Lunga, with only one goal in mind: *to experience the border condition*. But especially to see it.”⁴⁹ Traveled through in the summer of 2019, some of the villages found on the border area between Romania, Serbia and Hungary revealed themselves through filters to the researcher, filters set before the eye of the beholder by classic texts of literature and anthropological research in this part of the country. The villages of the deportees to the Bărăgan cannot be seen except through the research of the group The Third Europe, lead by Smaranda Vultur, Comloșu and Lunga can be seen through the Glasses of Mircea Nedelciu, Adriana Babeți and Mircea Mihăieș, the village of Lenauheim is seen through the lens of Adam Müller-Guttenbrunn. And if we remove the lenses, magnifying glasses, the glasses, frames and research, similar to the hitch-hikers in the above mentioned postmodern fiction, the onion layers of villages at the western limit of Romania, and try and understand how exactly one lives on the *border*, what stories in the rhythm with the people, how is the world seen on the brink of the steppe? Let us then proceed with peeling away the layers.

WHAT IS THE BORDER?

Without linguistic digression or historical contextualization, I am trying to talk about the meanings of a term. The border/ frontier/ confinia/ boundary marks the territorial limits of a state, but it also generates inter-liminal spaces in which people understand how to live together, a state of marginality or of re-centering of their own lives. The border generates stagnation, but, paradoxically, it also generates movement: “*Smuggling, migration, cross-border shopping and other kinds of trans-border movement occurring within or outside the limits of the law may challenge and even undermine state efforts to define the identities of those who live at the border, a point touched upon by almost all our contributors. Such activities certainly offer an opportunity for exploring the strength or fragility with which state structures impose their definitions and exert their influence, for it is in the ease or difficulty with*

⁴⁹ Mircea Nedelciu, Adriana Babeți, Mircea Mihăieș, *Femeia în roșu*, Polirom, 2011, p. 32.

the ease or difficulty with which exit and entry are exercised that state regulations are frequently made most apparent.”⁵⁰

Granița generează mișcare, generează fluxuri, generează treceri de indivizi sau de comunități. Sau, în linia lui Wilson și Donnan: “*Borders are spatial and temporal records of relationships between local communities and between states*”⁵¹. Starea de graniță e maniera culturală prin care oamenii își apropiază frontiera și o integrează în propria narațiune de viață, transformând-o în spațiu cunoscut. “*Border peoples, because of their histories, and objectified and subjectified cultures, not only have to deal with the institutions of their own state, but with those institutions of the state or states across the border, entities of equal and sovereign power which overshadow all border relations. An anthropology of borders is simultaneously one of a nation's history and of a state's frontiers.*”⁵² Oamenii de graniță au un statut aparte, puternic imprimat de loc și locuire, a unei stări liminale și a unei continue negocieri identitare, comunitare, regionale și statale. Zona marginală a frontierei este ofertantă în povești care, poate, lipsesc din părțile centrale ale unui stat. Statele din marginea României au o poveste aparte, un melanj de istorie, memorie și ficțiune care merită o aplecare din când în când.

DOARĂ V-AM SPUS. IT WAS A DREAM⁵³

Din Banat în America pare drum lung, mai ales când se călătorea pe vase luate din porturi germane. Undeva spre finele secolului XIX, pe când granițele conturau altfel Banatul, nu puțini au fost aceia care au plecat spre Statele Unite, în multe cazuri în căutarea de resurse economice. Câteva particularități ale comunității românești în America sunt studiate imediat după formarea acesteia, de doi cercetători, pe care îi menționez cronologic: Șerban Drutzu, respectiv Christine Avghi Galitzi. Textele parcurse ale celor doi îmbină, deopotrivă, metode ale

which exit and entry are exercised that state regulations are frequently made most apparent.”⁵⁰

The border generates movement, flux, the passing of individuals or communities. Or, in the vein of Wilson and Donnan: “*Borders are spatial and temporal records of relationships between local communities and between states*”⁵¹. The border condition is a cultural manner through which people appropriate the border and integrate it into their own life narrative, transforming it into a known space. “*Border peoples, because of their histories, and objectified and subjectified cultures, not only have to deal with the institutions of their own state, but with those institutions of the state or states across the border, entities of equal and sovereign power which overshadow all border relations. An anthropology of borders is simultaneously one of a nation's history and of a state's frontiers.*”⁵² Border people have a special standing, powerfully imprinted by place and habitation, by a liminal state and a continuous identity negotiation, communication, both regional and national. The marginal area of the border is very fertile when it comes to stories which, perhaps, are missing from the central part of a nation. Nations bordering Romania have a special story, a melange of history, memory and fiction that deserve attention from time to time.

AS I SAID. IT WAS A DREAM⁵⁴

From the Banat to America seems like quite the way to go, especially when travel was done on steam ships that left German harbors. Somewhere at the end of the 19th century, when borders shaped the Banat in a totally different way, a lot of people left for the United States, most of them in the search of economic resources. Certain particularities of the Romanian community in America have been studied as soon as it was established by two researchers, which I will now mention in chronological order: Șerban Drutzu and Christine Avghi

⁵⁰ Thomas M. Wilson, Hastings Donnan (ed.), *Border Identities. Nation and State at International Frontiers*, Cambridge University Press, 1998, pp. 21-22.

⁵¹ *Ibidem*, p. 4.

⁵² *Ibidem*, p. 8.

⁵³ Mircea Nedelciu et al, *op. cit.*, p. 79.

unei etnografii clasice (textul lui Drutzu oferă descrierea comunităților atât din Canada, cât și din Statele Unite), cât și o manieră mai degrabă științificizată, pornind și citând volumul lui Șerban Drutzu, dar oferind statistici extrem de minuțioase, cât și fragmente din mărturiile migranților.

De ce această temă, în secolul al XXI-lea, într-o cercetare despre migrația și mișcarea culturală implicită? Pentru că nedefinit, tema *plecării* în America s-a inserat în discuțiile cu persoanele intervievate. Fie că am povestit în Lenauheim, în Comloșu Mare sau în cel Mic, vag sau mai puțin vag, tema plecării în America a survenit, fie inițiată de cercetători, fie amintită de interlocutori. Azi văzută mai degrabă ca un spațiu al *mcdonaldizării* lumii, America a purtat mai degrabă simbolistica abundenței, cu care, între timp s-au investit spații vestic-europene. Construită printr-o suprapunere de imagini – cea românească, cea din narațiunile din teren, cea din realitate – America este un obscur obiect al dorinței despre care se narează minimal, dar care există, încă, în discursul colectiv.

La începuturile comunității românești în America, emigranții români veneau dinspre două mari spații: Vechiul Regat, respectiv Austro-Ungaria (Transilvania și Banat), fiind într-un procent covârșitor țărani (89%)⁵⁴, care se îndreptau, surprinzător, spre zona industrială a Statelor Unite, unde necesarul de forță de muncă a fost mai mare decât în partea agricolă, unde oamenii aveau mai multe competențe, dar unde nevoia de mână de lucru era redusă, în parte datorită mecanizării agriculturii. Veniți într-un val nou de emigranți (*new migration*⁵⁵), românii se alătură grecilor, bulgarilor, italienilor, polonezilor sau portughezilor; numărul lor se triplează din 1890 (comunitatea număra 6.359 de persoane) în doar un deceniu (când se ajunge la 19.109 persoane)⁵⁶. Următorul deceniu aduce cel mai mare flux de migranți, pentru ca în perioada Primului Război Mondial să se constate o încetare a mișcărilor de populații. Din Transilvania (care include în statistici și Banatul) vin, în medie, peste 86% dintre cei 5.498 de migranți români ce ajung la Ellis

Galitzi. The texts of the two authors connect, on the one hand, methods of classic ethnography (Drutzu's text offers the description of communities in Canada as well as the United States), as well as a more scientific manner, starting from and quoting Șerban Drutzu's volume, while offering extremely detailed statistics, and on the other hand, fragments of migrant testimonies.

Why this theme in the 21st century in a research about migration and implicit cultural movement? Because without it being sought for, the theme of *leaving* for America inserted itself into the conversations with the interviewees. Whether we conducted interviews in Lenauheim, Comloșu Mare or Comloșu Mic, in a more vague or pronounced manner, the theme of going to America survived, either if mentioned by the researchers or the interlocutors. Seen today as the center of the world's *Mcdonaldisation*, America used to carry with it the symbolism of abundance, which in time, was attributed to western-european spaces of habitation. Built upon a superposition of imagery – from novels, from field narratives, from reality – America becomes the obscure object of desire which is minimally narrated but which exists still in collective discourse.

At the beginning of the Romanian community in America, Romanian immigrants came from two large regions: the Old Kingdom and Austria-Hungary (Transylvania and the Banat) respectively, represented in an overwhelming percentage by peasantry (89%)⁵⁴ that were headed, surprisingly enough, towards the industrial centres of the United States where the need for workforce was greatest, compared to the agricultural sector where these people were more qualified to work in but where the need for manpower was reduced, mainly due to the mechanization of agriculture. Arriving in a new wave of migration (*new migration*⁵⁵), the Romanians joined the Greeks, Bulgarians, Italians, Poles or Portuguese; their number triples starting with 1890 (the community numbered 6359 people) in just a decade (when it reaches 19109 persons)⁵⁶ The next decade brings with it a great flux of migrants and starting with the period of the First World War, population migration ceases. On average, over 86% of the 5498 Romanian migrants that

⁵⁴ Christine Avghi Galitzi, *A Study of Assimilation Among the Romanians in the United States*, Columbia University Press, 1929, p. 13.

⁵⁵ Idem, *ibidem*, p. 21.

⁵⁶ *Ibidem*.

Island. Interesant de menționat este faptul că avem de-a face cu o migrație reversibilă (*two way movement* – după cum o numește Ch. Galitzi): cei care pleacă în State se întorc după o perioadă în localitățile de baștină: “*At times, it was economic success which fired the Romanians with a desire to take back to their native villages the savings for hard years of labour, and to show to their country men the result of persevering work.*”⁵⁷ Recesiunile economice din State, din anii 1907 și 1911, îi determină pe oameni să revină în Europa pentru a evita șomajul sau cheltuirea economiilor. Galitzi identifică și alte motive pentru care se revine în Transilvania și Banat, după câțiva ani de America: tihna bătrâneții și atașamentul de locul nașterii, legăturile familiale. După reformele agrare din România din 1919 și 1921, țăranii au cumpărat pământ cu banii economisiți și au obținut un statut mult râvnit: pe cel de *proprietar*. Întoarcerea acasă marchează, de fapt, transformarea de statut la care sunt supuși mulți: își permit să arate consătenilor că există și să marcheze existența aceasta prin achiziționarea unei case și prin cumpărarea de pământ. Nu multe s-au schimbat într-un secol. Și azi, migrații români investesc în case (a se vedea fenomenul *caselor făloase*) și, mai degrabă în mașini care să ateste noua îmbogățire.

În anii 1920, comunitatea migraților din America ce declarase ca țară de rezidență România a ajuns la cifra de 102.823 persoane, pentru ca la finalul anilor '20 să crească cu încă aproximativ 50.000 de persoane⁵⁸; dintre aceștia peste 83% erau bărbați. Avem, deci, de-a face cu o comunitate de țărani români pe cale să devină lucrători industriali, dintre care, inițial, peste 30% erau analfabeți. Un grup, deci, *vulnerabil*, care se putea remarca doar prin forța brută de lucru, nu prin deprinderi aparte, care să îi fi individualizat. Această vulnerabilitate îi trimitea spre munci grele, spre munci indezirabile sau nedorite de alții, care, în cele din urmă, le permitea un soi de independență financiară ceea ce făcea ca dorința de emigrare să existe. Unul dintre migrații povestește: “*In the summer of 1906, while selling fruit in Brăila, I heard a Roumanian Jewish woman relate with great enthusiasm the rapid way in which a relative of hers made a fortune by keeping a restaurant in Philadelphia. From that day on the word Philadelphia kept ringing in my ears until I found myself walking in the streets of West Philadelphia searching for*

arrived on Ellis Island came from Transylvania (which includes the Banat in its statistics). It is worth mentioning that we are dealing with reversible migration (*two way movement* – as Ch. Galitzi calls it): the ones that leave for the States return, after a time, to the places of their birth: “*At times, it was economic success which fired the Romanins with a desire to take back to their native villages the savings for hard years of labour, and to show to their country men the result of persevering work.*”⁵⁷ The economic recession of 1907 and 1911 in the States force migrants to return to Europe in order to avoid unemployment and the depletion of their savings. Galitzi identifies other reasons for returning to Transylvania and the Banat as well, after a few years spent in America: old age and attachment to the birth place, family ties. After the agrarian reforms of 1919 and 1921 in Romania, the peasants bought land with the money they had saved and gained a status exposed to the collective: they can afford to show their village co-inhabitants that they exist and they mark said existence by buying a house or land. Not much has changed in a century. Even today, Romanian migrants invest in houses (with regards to the *swanky houses* phenomenon) and cars, more often than not, which attest to a new affluence.

In the 1920s, the migrant community in America that had declared Romania as country of residence, reached 102823 persons, and by the end of the 20s, this number grew by approximately 50000 people⁵⁸; out of this number 83% were men. We are dealing with a community of Romanian peasants about to become industrial workers, from which, initially, over 30% were illiterate. A *vulnerable* group that could only make its presence felt through the means of brute work and not with a special skill set that could be individualised. This vulnerability meant they were doing hard labor, tasks that were undesirable or unwanted by others, this in the end providing these individuals with a sort of financial independence that kept the desire to emigrate alive. One of the migrants relates: *In the summer of 1906, while selling fruit in Brăila, I heard a Roumanian Jewish woman relate with great enthusiasm the rapid way in which a relative of hers made a fortune by keeping a restaurant in Philadelphia. From that day on the word Philadelphia kept ringing in my ears until I found myself walking in the streets of West*

57 Ibidem, p. 28; (în engleză, în original).

58 Ibidem, p. 30.

*employment.*⁵⁹ Din Vechiul Regat se pleca mai degrabă din motive economice, din Transilvania se pleca și din motive politice, în unele cazuri. Discursuri naționaliste insistau pe greaua administrație impusă românilor, care a determinat plecarea acestora. I. Drăghicescu scrie, cu patos: *“This administration was so deprived of scruples and so abusive that the Romanians could stand it no longer and migrated in masses. Whole villages were turned into deserts. The population was forced to expatriate and went to the United States of America.”*⁶⁰ Fără a intra în polemică și fără a dezvolta aici o discuție despre statutul românilor în Imperiul Austro-Ungar înclin să cred că, asemeni altor europeni din noul val de migrație, și românii au plecat în căutarea unei bunăstări economice. Ch. Galitzi remarcă acest lucru, conștient că I. Drăghicescu are un discurs părtinitor, care scoate din ecuație cauzele economice din perioada 1899 – 1913.

Este interesant de remarcat faptul că românii practicau și o migrație sezonieră (aproape într-un ritm biologic): în lunile de iarnă vindeau în America produse de acasă sau își căutau slujbe ca servitori, bucătari, șoferi, căruțași sau oieri, pentru ca vara, când era de lucru în agricultură, să revină acasă și să-și îngrijească pământul. Pare că se practica o navetă, mai degrabă decât o dislocare de grupuri, iar relația cu spațiul era una mult accelerată, din acest punct de vedere. Un drum până la New York se conturează, în această optică, drept extrem de fezabil, într-un timp mult mai mic decât cel în care viețuim astăzi. Șerban Drutz menționează, la un moment dat, că un bilet cumpărat din Hamburg sau Brema, spre Statele Unite costa în jur de 300 de coroane (echivalentul a 100 de dolari, care, la cursul inflației de azi ar însemna în jur de 2.500 de dolari): *„[...] pentru asemenea călători, bucuroși să treacă apa pe punte (în clasa III-a), drumul nu era cu mult mai mare ca 300 de coroane, necerându-li-se (sic!) pașaport, ori alte formalități.”*⁶¹

„Ne-am dus cu trenu până la Triest, cu mama, tata și frații mei. De-acolo ne-am suit pe un vapor și ne-am tot dus până în America. După zece ani ne-am întors. Țin minte ca acuma cum ne-am întors pe vaporu Regele Italiei. O lună dă zile am tot venit pe ocean. La 26 februarie 1921

*Philadelphia searching for employment.”*⁵⁹ Migration from the Old Kingdom is mainly done based on economic reasons, while in Transylvania was based on political reasons, in some cases. Nationalist discourse insisted on the heavy burden the administration imposed on the Romanian population which determined their departure. I. Drăghicescu writes, with pathos: *This administration was so deprived of scruples and so abusive that the Romanians could stand it no longer and migrated in masses. Whole villages were turned into deserts. The population was forced to expatriate and went to the United States of America.*⁶⁰ Without polemic and without going into the status of the Romanians inside the Austro-Hungarian Empire, I tend to think that, similar to other Europeans in the new wave of migration, Romanians were in search of a better economic standing. Ch. Galitzi remarks upon this, convinced that I. Drăghicescu had a biased discourse that took out the equation the economic arguments of the period 1899-1913.

It is interesting to note that Romanians practised seasonal migration (almost based on a biological rhythm): in the winter months they sold home-made products in America or they looked for work as servants, cooks, drivers, cart drivers or sheep-herders, while in the summer months, when there was work in agriculture to be found, they went back to tend to their land. They seemed to be commuting more than displacing in numbers, and their relationship with the space was much more accelerated, from this viewpoint. Going to New York, from this perspective, becomes quite feasible in a time that flowed much more slowly than today. Șerban Drutz mentions, that a ticket to the United States purchased from Hamburg or Bremen cost 300 crowns (the equivalent of 100 dollars which, taking account inflation, would mean around 2500 dollars today): *“[...] for those sort of travelers, happy to cross the Ocean on the third class deck, the way across didn't cost more than 300 crowns, not being required to present a passport or any other papers”*⁶¹

“We took the train to Trieste, with my mother, father and my brothers. From there we got on the boat and kept on until we reached America. After 10 years we came back. I still remember we returned on the ship King of Italy. It took us a month to cross the ocean. On the 21st of

⁵⁹ Ibidem, p. 49.

⁶⁰ Ibidem, p. 53.

⁶¹ Șerban Drutz, Români în America, disponibil la: <https://archive.org/details/romaniinamerica00drut/page/n8>, accesat în 21 octombrie, 2019, p. 11.

*am plecat din New York și am ajuns la sfârșitu lu martie. Atunci am avut deja 15 ani. Țin minte vaporu, cum m-am uitat cu binoclu, cu cucheru, și am văzut pietrele ăle mari dă la Gibraltar, cum am văzut Africa, Turcia, Italia. Cît stătea un pic vaporu în porturi, noi ne-am coborît. Numa ne-am uitat cu cucheru. Au, Doamne, cît dă frumos o putut fi!*⁶²

mărturisește un personaj din romanul *Femeia în roșu*, descriind o situație deopotrivă românească, cât și posibil reală. La limita dintre realitate și ficțiune, drumurile spre și dinspre America devin aproape situații arhetipale. Pleacă nu indivizi, ci comunități întregi care reiau povestea inițială, a primului trecător al Atlanticului. Oceanul este ca un deal, în viziunea scriitorilor, cât și a unor potențiali migranți din pusta bănațeană. Consistența telurică a apei dă mărturie despre faptul că oamenii iau Banatul cu ei. Și mai reușesc să descrie complet ironic: cum un locuitor al pusteii poate asemena oceanul cu un deal? Curat experiment postmodern de relectură a peisajului!

Înainte de Primul Război Mondial, traseul clasic însemna, după cu am spus, trecerea din Austro-Ungaria în Germania, spre porturile Hamburg sau Brema, iar după război drumul s-a reorientat, odată cu retrasarea granițelor și apariția noilor state: se pleca dinspre Mediterană⁶³.

În satele de graniță, în vara lui 2019, se povestește vag despre *America*. Memoria individuală a reținut din corpusul de narațiuni colective existența unor indivizi (de regulă, rude îndepărtate sau vecini) care au trecut oceanul, asemeni unor părinți întemeietori și care s-au întors aducând fie bani, fie supranume (*americanu*), prin care se marca *apartenența la un alt spațiu*, și, deci, o nouă asumare identitară. Lucrători în spații industriale au revenit și au cumpărat pământ; mătuși sofisticate au trimis fotografii în țară, în care apar în posturi de familii burgheze, împlinite economic, cu trăsură și ponei și copii îmbrăcați după moda vremii. Mătuși despre care nu se mai știe nimic, în afară de faptul că au fost în America. Schelete narrative, recuperate cu puțin entuziasm, mai interesante pentru cercetătoare decât pentru interlocutori. Noile spații ale abundenței sunt în altă parte iar America anilor '20 nu mai este văzută decât în piese minuscule de puzzle. Într-o epocă a

*February 1921 we left New York and arrived at the end of March. I was 15 back then. I remember the ship, how I watched through binoculars, the Gucker as we called it, and we saw them big rocks of Gibraltar, Africa, Turkey, Italy. When the ship was in the harbor we didn't get off. We just used the Gucker to look. Oh man! It was so pretty!*⁶² relates a character in the novel "The Woman in Red", describing a decidedly literary situation that could quite possibly have been real. At the threshold between reality and fiction, the roads *towards* and *from* America turn into archetypal situations. It is not individuals leaving, but whole communities that take up the initial journey, that of crossing the Atlantic. The Ocean as a hill, in the vision of the writers, seen as well from the viewpoint of migrants from the steppe of the Banat. The telluric consistency of water gives an account of the fact that the migrants are taking the Banat with them. And in doing this can also ironically describe: how can a traveler from the steppe associate the ocean with a hill? A clear postmodern re-reading of landscape!

Before the First World War, the classic journey meant, as mentioned before, crossing Austria-Hungary into Germany, towards the ports of Bremen and Hamburg, and after the war the road changed together with the reorganisation of borders and the appearance of new states: the new direction was towards the Mediterranean⁶⁴.

In the border villages, in the summer of 2019, *America* is mentioned vaguely. Individual memory has kept, from the corpus of the collective narrative, the existence of certain individuals (usually relatives of neighbors) who crossed the ocean, similar to founding fathers who then returned either bringing money or nick-names (*The American*) which marked their *belonging to a different space* and the taking on of a new identity. Industrial workers returned and bought land; sophisticated aunts were sending pictures back to the home country where families appear exhibiting a bourgeois lifestyle, a healthy economic background, poney drawn carriages and children dressed up in the fashion of the times. Aunts that nobody knows anything about anymore, remembered with little enthusiasm, more interesting for the researchers than the ones telling the story. The new spaces of abundance are elsewhere now and America in the 20's is no more than an insignificant puzzle piece. In the era of globalisation in which Romania imports the values of

62 Mircea Nedelciu, op. cit., p. 79.

63 Cf. Șerban Drutzu, op. cit., p. 12.

globalizării în care importăm valori ale consumerismului american, America industrială devine nereprezentativă.

Într-un volum important pentru cei interesați de funcționarea socială a memoriei⁶⁴, Paul Connerton analizează cazul Primului Război Mondial pentru a dezvolta o teorie despre cum își amintesc oamenii momentele aparent definitorii sau refuză să și le amintească. Narativa secolului XX, susține Connerton, nu poate exclude marele război (vorbim de Primul Război Mondial) pentru că, spre deosebire de al doilea război, care a presupus dislocări ale soldaților și lupta în tranșee departe de casă, în primul război mulți au luptat în propriile zone. Narativa arhetipală în acest sens, susține cercetătorul, este cea a bătăliei de pe râul Somme. Aparent, rememorarea episodului este emblematică, dar diferită pentru participanții la eveniment. Maniera în care aceștia aleg să le transmită urmașilor propriile amintiri este revelatoare pentru ce au înțeles participanții direcți la eveniment că s-a întâmplat. Fenomenul transmiterii a fost analizat de Carlo Levi, citat de Connerton, pornind de la acest mare eveniment istoric. În vreme ce se afla în exil, în anii '30, în satul Gagliano, din sudul Italiei, Levi a descoperit în sat un monument dedicat eroilor Primului Război Mondial. În jur de cincizeci de nume erau trecute pe monument, ceea ce făcea ca aproape toate familiile din sat să aibă o rudă mai mult sau mai puțin apropiată căzută pe front. În plus, în sate mai trăiau cei ce participaseră direct la lupte, iar Levi și-a creat ocazia de a discuta cu aceștia.

Niciunul dintre cei interpeleți nu a povestit despre evenimentele din timpul războiului, deși perioada de la încheierea lui era relativ scurtă, iar participanții, după cum am spus, numeroși. În schimb, spre surprinderea medicului transformat în cercetător, cu toții povesteau despre un alt război. Este vorba despre Războiul Briganzilor, ce avusese loc cu peste șase decenii în urmă, și care se regăsea în toate poveștile sătenilor, inclusiv ale femeilor și tinerilor. Parte a memoriei lor colective, Războiul Briganzilor căpătase dimensiuni mitice, aproape subconștiente.⁶⁵ Asemeni sătenilor din Cagliano, sătenii din satele de graniță ale Banatului nu povestesc despre un moment care a însemnat plecare spre Lumea Nouă (eveniment rar, pentru secolul XX), despre mătușile sau unchii ce au trecut Atlanticul (care, în sine, trebuie să fi fost o experiență greu de uitat), cu care de multe ori au fost contemporani și

American consumerism, the industrialized America of the past is no longer representative.

In an important volume for those interested in the inner-workings of social memory⁶⁴, Paul Connerton analyses the case of the First World War in order to develop a theory about the way in which people remember apparently defining moments or refuse to remember them. The narrative of the 20th century, Connerton says, cannot exclude the Great War (meaning the First World War) because, compared to the Second World War that meant the dislocation of soldiers and trench warfare far from home, in the First World War many soldiers fought close to home. The archetypal narrative in this sense, the researcher claims, is that of the Battle of the Somme. Apparently, the remembering of this episode is iconic, but different for the participants. The manner in which the participants choose to relay their memory to their ancestors is revealing in regards to what the direct participants understood happened. The phenomenon of transmission has been analyzed by Carlo Levi, quoted by Connerton, starting with this significant historic event. While in exile, in the 30's, in the village of Gagliano, in southern Italy, Levi discovered a monument dedicated to the heroes of the First World War. Around 50 names were inscribed on the monument, which seemed that almost all the families in the village had at least a relative who died in the war. More than that, veterans who participated in the fighting were still alive in the village, so Levi managed to speak to them.

None of the interviewees talked about the events of the war, although a small amount of time had passed since its conclusion, and the veterans were numerous. To the surprise of the doctor turned researcher, all the veterans spoke about another war. They spoke about the Brigand War that had taken place six decades before and that could be found in the stories of all villagers, including women and youth. Part of their collective memory, that war had taken on mythic proportions of an almost subconscious nature⁶⁵. Similar to the villagers in Cagliano's story, the villagers from the border area of the Banat do not talk about leaving for the New World (a rare event, for the 20th century), about aunts or uncles who crossed the Atlantic (which, in itself, must have been an unforgettable experience) and who were sometimes their contemporaries and who, in some cases, returned to the community. On

⁶⁴ Paul Connerton, *How Societies Remember*, Cambridge University Press, 2010.

⁶⁵ Idem, *ibidem*, pp. 20-21.

care, în unele cazuri, au revenit pentru a se afirma în comunitate. În schimb, cu toții nareză despre migrația spre satele lor, cu trei sute de ani în urmă, a *șvabilor*. Un eveniment mai apropiat în timp, aparent mai de impact, este filtrat de relația memorie-uitare și trecut în tăcere, pentru a face loc altuia, venit din timpuri imemorial-mitice, asupra căruia există mai puțin control factual, dar mai multă libertate de mișcare mitică. Venirea șvabilor în Banat, scrisă în nenumăratele *heimatbuch*-uri este repovestită sau măcar menționată ca eveniment marcant al comunității.

CIVILIZATOR ÎN BANAT, MIGRANT ÎN ROMÂNIA

România nu a fost niciodată în istoria ei un stat colonial, un stat care să se dorească civilizator sau un stat care să transmită altora valori ale Occidentului. Dar a fost un stat care a alipit regiuni ce au fost colonii ale unui Imperiu. Delicat de abordat, în termeni incorecți poate politic, Banatul se configurează, mai degrabă ca un *el dorado* al confiniilor⁶⁶, nu unul al colonizărilor. Pare că spre Banat au venit, din proprie voință, șvabii dunăreni, cu secole în urmă, ca spre un tărâm al făgăduinței, o zonă cu conflict spre zero, un tărâm al buneii înțelegeri. Pe care l-au preluat, cartat, deștelenit și apoi lăsat în urmă și în care revin periodic. Banatul, spațiu al șvabilor fără șvabi a devenit un loc al memoriei acestora, despre care se povestește, dar în care nu se mai trăiește.

Realizată în trei valuri, vreme de câteva decenii, colonizarea a presupus mișcări organizate de populație, instrumentate fie de Imperiu, fie de mari proprietari de teren⁶⁷, primul tip regăsindu-se în Banat, al doilea în zona Satu Mare. Politicile colonizatoare ale contelui Mercy, implementate după instaurarea administrației imperiale în Banat au presupus aducerea de meșteșugari în zonă, în special în spațiile urbane,

the other hand, they all talk about the migration to their villages which happened 300 years ago, the migration of the *Swabians*. A more recent event, and apparently a more impactful one is filtered through the relationship between memory and forgetting, passed into silence to make room for another, come from imemorial-mythic times, upon which there is little factual control but more freedom of mythic movement. The coming of the Swabians into the Banat written down in numerous *Heimatbücher* is re-told or at least mentioned as a defining moment for the community.

A BUILDER OF CIVILISATION IN THE BANAT, A MIGRANT IN ROMANIA

Romania has never been a colonial state in its entire history, a state that would wish to become a civilising factor or one that wished to transmit to others the values of the West. It did though annex regions that used to be the colonies of an Empire. A delicate subject, and put in perhaps terms that do not align to political correctness, the Banat is configured more like an *el dorado* of confinias⁶⁶, rather than one of colonisations. It seems the the Danube Swabians came to the Banat out of their own volition centuries before, drawn towards it like some promised land, an area devoid of conflict, a land of common ground. A land they took over, mapped, plowed and then left behind and to which they periodically return. The Banat, a space of Swabians without any Swabians had instead become a place holding their memory which is talked about but not experienced.

Accomplished in three waves separated by a few centuries, the colonisation meant organized migration, orchestrated by either the Empire or big land owners⁶⁷, the first example being that of the Banat and the second relating to the area of Satu Mare. The colonisation politics of Count Mercy, implemented after the establishment of the imperial administration in the Banat, meant bringing in craftsmen into

⁶⁶ Cécile Kovacsazy, Adriana Babeți (coord.), *Le Banat: Un Eldorado aux confins*, Centre Interdisciplinaire de Recherches Centre-Européennes (CIRCE), Université de Paris - Sorbonne (Paris IV), 2007.

⁶⁷ Rudolf Graf, *Germanii din Banat sau istoria între două emigrări*, Smaranda Vultur (coord.), *Germanii din Banat*, Paideia, 2000, p. 18.

scrie R. Graf⁶⁸, forța de lucru calificată contribuind astfel la o evoluție economică a regiunii.

O altă manieră de a vedea lucrurile, altfel decât cea a țăranilor necalificați care luau drumul Americii, două secole mai târziu. S-a acordat scutire de taxă pentru cei care voiau să vină în Banat, iar nou-veniții au fost întâmpinați cu reticență de către nativi⁶⁹. Este începutul unei relații sinuoase între ceea ce azi bănățenii numesc *băștinași* și *venetici*, două categorii de alterități care și-au negociat, vreme de trei sute de ani, vecinătățile, imaginile grupului de care aparțineau, imaginile grupului de care se diferențiau.

Șvabul *colonizator* a devenit șvabul *civilizator*, despre care încă se povestește în satele de graniță. „Problema cea mai mare a colonizării bănățene o constituia așezarea de populație țărănească care să transforme regiunile necultivate în terenuri productive și să aplice metode moderne de cultivare a pământului. Prin urmare, a fost pus la punct un sistem de recrutare și de transport al coloniștilor [...]”⁷⁰

Maniera asumată ca fiind superioară de raportare la agricultură i-a convertit pe șvabi în *civilizatori*; în acest sens, civilizare însemna tehnică superioară de lucru, care să transforme pământul în producție, nu doar să mențină o manieră de supraviețuire. În acest sens, civilizatorul este cel care are acces la abundență, în contrast cu cel care lucrează pentru a obține necesarul supraviețuirii. Aș îndrăzni să scriu că faptul de a trece de la o manieră autarhică și autosuficientă a gospodăririi la a avea surplus ar putea să însemne începuturile capitalismului în regiune. Iar surplusul odată valorificat duce nu doar la bunăstare, ci și la stabilirea de relații sociale inter și intra-comunitare.

Bunul șvab este *șvabul eliberator*. „Unul dintre acestea, observat și de alți autori, este cel al rolului *civilizator* al germanilor colonizați în provincie. Respectivul rol a fost sesizat de autorii aparținând diferitelor etnii, însă, în monografiile germane, el capătă proporțiile unui mit, după cum concluzionează un atent analist al fenomenului (Bocșan 1996, p. 265-283). Un alt stereotip este cel al eliberării Banatului de către austrieci în anul 1716. Luarea Banatului de la Imperiul Otoman, care îl

the area, especially in the urban areas, writes R. Graf⁶⁸, the qualified workforce contributing to the economic evolution of the region.

Another perspective, compared to the unqualified peasants who would travel to America two centuries later. The one who wanted to settle in the Banat were exempt from paying taxes, and the new-comers were welcomed with reticence by the natives⁶⁹. It was the beginning of a sinuous relationship between what today the inhabitants of the Banat call *natives* and *new-comers*, two categories of otherness that had negotiated, for 300 years, their proximities, group self-images that they belonged to and the group self-images they were dissimilar from.

The *colonising* Swabian became the *civilising* Swabian that is being talked about in the border villages. ”The biggest problem of the colonisation of the Banat was constituted by the settling of peasantry that was supposed to turn fallow regions into productive farmland and apply modern cultivation methods. Consequently a recruitment and transport system of colonists was put into place [...]”⁷⁰

The superior manner of relating to agriculture converted the Swabians into *civilisation bringers*; in that sense, the civilising process meant a superior technique in agricultural work that transformed the land into a means of production not just subsistence. In this sense, the bringer of civilisation is the one who has access to abundance, in contrast to the one just working for subsistence. I would dare write that the shift from an authentic and self-sufficient manner of working the land to having a surplus brought about the beginnings of capitalism in the region. And the surplus, once capitalized brings with it not only wealth but also the establishing of inter and intra-community relations.

The good Swabian is the *liberating Swabian*: ”One of the roles, observed by other authors as well, is that of *bringers of civilisation* when referring to the colonised German who came to the province. The respective role was highlighted by authors of different ethnicities, although, in german monographies, said role takes on the proportion of myth, as a close analyst of the phenomenon concludes (Bocșan 1996, p.265-283). Another stereotype is that of the liberation of the Banat by

⁶⁸ Ibidem, p. 19.

⁶⁹ Idem, ibidem.

⁷⁰ Idem.

stăpânise până atunci, este de obicei înfățișată pe larg, dându-i-se dimensiunile unui gest întemeietor.”⁷¹ Gestul întemeietor, asociat germanilor din Banat prin texte scrise, îi transformă pe aceștia în părinți mitici. Alin Gavreliuc scrie despre relațiile cu germanii: „În pofida unei *primiri rezervate* în anii de început, treptat, o dată cu sfârșitul secolului al XVIII-lea, «neamțul» devine «al nostru» (Leu, 1996b, p. 242), constituind un reper identitar apreciativ pentru toți ceilalți locuitori ai regiunii (Dumistrăcel, 1996; Leu, 1996b, 2000b; Chelcea, Lățea, 2000, pp. 75–86), jucând rolul unui pedagog social, promotor al unui model economic viabil, întemeiat pe muncă și consecvență păstrat pînă astăzi.”⁷²

Civilizator, pedagog social, iată câteva dintre manierele de raportare la comunitatea șvăbească. Inițial priviți cu reticență, șvabii își negociază identitatea locală de așa manieră încât devin parte integrantă a Banatului, chiar și *in absentia*. În decursul celor trei secole de coexistență, șvabii au transformat, alături de celelalte etnii, imaginea bănățeanului într-un *mixaj*, în fața căruia orice formă de purism devine neavenită. De remarcat faptul că, în linia lui Gavreliuc: „S-a ajuns la situația neobișnuită ca subiecți de etnie română ce se considerau «ai locului» să fie foarte critici la adresa «viniturilor» — subiecți de etnie română cu care se aflau în raporturi potențiale —, dar și la adresa identităților regionale de origine ale «noilor veniți», activînd mecanismul percepției stimulilor complecși (Doise, 1973; Tajfel, 1982; Sedikides, Scholper, Insko, 1998)”⁷³. Șvabul generic este perceput ca ținînd de acea identitate mixată a bănățeanului, fiind al locului, în vreme ce alteritatea e reprezentată de viniturile din Oltenia, Moldova sau Ardeal, cu diferite grade ale stranietății și respingerii. *Al nostru* semnifică mai degrabă *regionalul*, în vreme ce alteritatea e reprezentată de viniturile din Regat (valurile noilor veniți în Banat se succed, începînd cu anii '45 ai secolului XX, după ce șvabii sunt duși în deportare în Uniunea Sovietică, apoi în Bărăgan; alt val este determinat de procesul de colectivizare, care a însemnat mișcări de populații din zone mai puțin dezvoltate economic spre spațiul Banatului). *Vinitura* este o manieră peiorativă de a desemna alteritatea încă neintegrată la nivelul

the Austrians in the year 1716. The conquering of the Banat from the Ottoman Empire, which had owned the territory until that time, is usually described in detail, taking on the proportions of a founding gesture undertaken by a progenitor.”⁷¹ The founding gestures associated with the Germans from the Banat through written texts, transforms them into mythical parents. Alin Gavreliuc writes about the relationships with the Germans: “In spite of a *reserved welcome* in the first years, slowly, beginning with the 18th century, “the German” becomes “one of us” (Leu, 1996b, p. 242), taking on an identity reference point for all the other inhabitants of the region (Dumistrăcel, 1996; Leu, 1996b, 2000b; Chelcea, Lățea, 2000, pp. 75-86), becoming a social pedagogue, a promoter of a viable economic model based on work and perseverance which has held up until today.”⁷²

Bringer of civilization, social pedagogue, these are some of the modalities one can relate to the Swabian community. Initially regarded with apprehension, the Swabians negotiated their local identity in such a way as to become an integral part of the Banat, even *in absentia*. Along three centuries of cohabitation, the Swabians transformed, alongside the other ethnicities, the image of the native of the Banat into a *melange*, in the face of which any form of purism becomes null and void. It is important to mention that, in line with Gavreliuc: “The unusual situation came up when subjects of a Romanian ethnic origin and considered themselves to be “native”, became very critical of “newcomers” - other subjects of Romanian ethnic origin with which they were in a relationship of potential rapport with – also relating to the aforementioned “newcomers's” regional origin, activating a mechanism of complex stimuli perception” (Doise, 1973; Tajfel, 1982; Sedikides, Scholper, Insko, 1998)⁷³. The generic Swabian is perceived as being in keeping with the mixed identity of a native from the Banat, being of that place, while otherness is represented by newcomers from Oltenia, Moldova or the Ardeal, with different grades of strangeness and rejection. *One of us* is more indicative of the *regional* while the otherness is represented by the newcomers from the Kingdom (the successive waves of migrants arriving in the Banat starting with the 40's in the 20th century, after the Swabians were deported to the Soviet Union and then to the Bărăgan; another wave is brought on by the

⁷¹ Vasile Docea, Monografia ca exercițiu de memorie colectivă. Cazul istoriilor germane ale Banatului în Smaranda Vultur (coord.), Banatul din memorie, Marineasa, 2008, p. 332.

⁷² Alin Gavreliuc, Mentalitate și societate. Cartografii ale imaginarului identitar din Banatul contemporan, editura Universității de Vest, 2003, p. 216.

⁷³ Alin Gavreliuc, Mentalitate și societate. Cartografii ale imaginarului identitar din Banatul contemporan, editura Universității de Vest, 2003, p. 217.

practicilor discursive, în special în prima jumătate a secolului XX, în care timpul ce trecuse de la Marea Unire era insuficient pentru noi negocieri identitare. Paradoxal, germanul este *Celălalt* și totuși al nostru, în vreme ce Românul (a se citi olteanul, moldoveanul, ardeleanul) este al nostru, și totuși Celălalt. Explicația lui Gavreliuc este lămuritoare în acest sens: „Întrucât pentru bănățean in-grupul era format inevitabil din reprezentanții unui spectru etnic divers, datorită eterogenității etnice și pluralismului cultural conturate istoric de timpuriu, tiparul psihosocial al diferențierii interregionale își poate afla o parte din explicații. Prin urmare, putem aprecia într-un registru ipotetic că dacă imaginea «neamțului» sau «sârbului» pentru bănățean este mai pozitivă decât cea a «olteanului» sau «moldoveanului», faptul se datorează în bună măsură acestei forțări a dinamicii demografice și a mobilității sociale naturale de către factorul politic.”⁷⁴

Când mișcările de populații sunt politică de stat, deci au și o dimensiune autoritară, în sensul în care în anumite epoci și în anumite regiuni avem de-a face cu state puternice și cetățeni vulnerabili, iar statul își violentează cetățenii, în sensul despre care vorbește Max Weber, imaginile alterității se conformează politicilor statale. Unul dintre episoadele mai puțin discutate legate de mișcările de populații din secolul XX în rândul comunităților șvabești este cel al refugierii din perioada celui de Al Doilea Război Mondial, migrare masivă a celor din mediul rural, o mișcare ce se încadrează între cele ale deportărilor successive (fie în URSS, fie în Bărăgan). Pentru Lenauheim, spre exemplu, datele sunt următoarele: „Din cei 2426 locuitori din Lenauheim, 283 au fost încorporați, 1053 s-au refugiat, 884 s-au întors și 184 au rămas printre străini, făurindu-și o nouă patrie în Germania, Austria, Franța, Anglia sau America.”⁷⁵

Momentul refugierii, despre care încă se povestește în Lenauheim este redat astfel: „În septembrie, 1944, câteva unități germane au fost valvârtej înjghebate în Banatul sârbesc, au ocupat Jimbolia și se îndreptau spre Timișoara. Aceste unități germane au fost completate prin recrutări

process of collectivisation which meant the movement of populations from underdeveloped economic areas into the Banat). *The newcomer* is a pejorative manner of defining otherness which has still not been integrated as a term in the practice of discourse, especially when referring to the first half of the 20th century, when the time that had passed from the Grand Union had been insufficient for new identity negotiations. Paradoxically, the German is *the Other* and yet ours, while the Romanian (meaning the one from Oltenia, Moldova or the Ardeal) is of us, yet still the Other. Gavreliuc's explanation elucidates: "Whereas for the inhabitant of the Banat the in-group was inevitably formed by representatives of a diverse ethnic spectrum because of heterogeneous ethnicity and cultural pluralism that were historically defined from early on, the psycho-social pattern of interregional differentiation can be part of the explanation. Therefore, we can estimate in a hypothetical register that if the image of "the German" or "the Serb" is seen as more positive for the native of the Banat than that of "the native of Oltenia" or "the native of Moldova", this is due in large part to a forced demographic dynamic and natural social mobility rather than politics.”⁷⁴

When the movement of populations becomes state politics, hence taking on an authoritarian dimension, in the sense that in certain time periods and in certain regions we are dealing with powerful states and vulnerable citizens, in which the state enacts violence upon its citizens, in the sense which Max Weber refers to, the images of otherness conform to state politics. One of the less discussed episodes linked with population displacement in the 20th century among Swabian communities is that of the refugee exodus during the Second World War, a massive migration from rural areas, an episode that is placed alongside successive deportations (either to the USSR or the Bărăgan). Lenauheim, for example, reveals the following data: "Of the 2426 inhabitants of Lenauheim, 283 were drafted into the army, 1053 were refugees, 884 returned and 184 stayed in other countries, building a new home in Germany, Austria, France, England and America.”⁷⁵

The moment of refuge, that is still talked about in Lenauheim, is recounted in the following manner: "In September 1944, some German units were haphazardly established in the Serbian Banat, occupied Jimbolia and headed for Timișoara. These German units were

⁷⁴ Alin Gavreliuc, *Mentalitate și societate. Cartografia ale imaginarii identitare din Banatul contemporan*, editura Universității de Vest, 2003, p. 217.

⁷⁵ Hans Bräuner, *Lenauheim/Tschad – Monografie*, editată din însărcinarea Asociației Șvabilor din Lenauheim, 1982 / 2016 pentru ediția în limba română, p. 66.

forțate a tuturor tinerilor e la 17 ani în sus. Comandamentul acestor unități, ca și conducătorii politici ai Grupului popular care treceau granița îndemneau populația la refugiu în fața rușilor întrucât se apropia frontul. În grabă au fost încărcate alimente, haine, lenjerie etc., în căruțe țărănești lungi, care erau protejate cu un acoperiș de protecție împotriva intemperiilor. Au fost înhămați cei mai buni cai și s-a pornit în data de 16 septembrie cu întreaga familie în cadrul unei coloane mari în direcția Jimbolia, Kničanin (Rudolfsgnad) (peste Tisa) prin Bácska până la Dunăre și la Baja, peste Dunăre, prin Panonia, de-a lungul lacului Balaton până în Austria; St. Pölten, Krems până în pădurea Boemiei, în zona Krumman până la Oberplan [...]. După câteva săptămâni, casele refugiaților au fost ocupate de așa-zii «coloniști». Aceștia au pregătit pauperismul atât de necesar pentru ca comunismul să prindă rădăcini.”⁷⁶ Momentul plecării în refugiu, în Boemia, seamănă cu cel al plecării în pribegie, un nesfârșit șir de căruțe cu coviltir șerpuind prin pustă, peste Tisa și Dunăre. Din înregistrările făcute în vara lui 2019, aflăm că cineva din armata germană a coordonat întreaga acțiune care i-a direcționat pe locuitorii Lenauheimului spre localitatea Krumau din Cehoslovacia.

Unul dintre interlocutori a plecat cu părinții, sora, bunica și nepoții mici, iar la sosire au fost preluați de familii de localnici, care i-au găzduit câteva luni, până la sfârșitul războiului. Au primit cartele pentru haine și mâncare, copiii au mers la școală, au interacționat cu trupele americane, ajunse în Cehoslovacia. Din aceste interacțiuni a rămas amintirea portocalelor, a țigărilor pe care le fumau americanii și a jocurilor de bowling. Întoarcerea acasă a însemnat reluarea traseului și o manieră de a închide un cerc. După cum menționează și monografia comunei, casele șvabilor erau locuite de coloniști români, aduși din diferite regiuni ale țării. O nouă negociere identitară urma să înceapă. Comunitățile șvabești își continuă fluxurile de mișcare, impuse de noul regim politic, unul al represiunilor. Mișcarea finală a fost plecarea în Germania, ceea ce a determinat ca Banatul să se redefinească: „Mai ales în ultimii ani ai regimului Ceaușescu, când emigrarea șvabilor devenise o politică încurajată fățiș de către stat, sau în anii tranziției, când liberalizarea politică a generat un adevărat exod al germanilor,

supplemented with the forced recruitment of all youngsters of 17 and upwards. The commanding element of these units, as well as the political leaders of the Popular Group that passed the border, urged the population on to seek refuge from the Russians as the war front was coming closer. In haste, long horse-drawn carts were loaded up with food, clothing and bed-clothes etc., protected by a roof against the weather. The best horses were harnessed and the population left on the 16th of September, whole families forming a long column, heading towards Jimbolia, Kničanin (Rudolfsgnad) (over the Tisza river) through Bácska until the Danube and at Baja, across the Danube, through Panonia, along Lake Balaton into Austria; St. Pölten, Krems until the Forest of Bohemia, in the area of Krumman up to Oberlin [...] A few weeks later, the houses of the refugees were occupied by so called <<colonists>>. They were the ones that prepared for the penury that was so necessary in order for Communism to take root.”⁹⁵ The moment of refuge, towards Bohemia, is similar to an exodus, an endless wagon train snaking its way through the steppe, over the Tisza and the Danube. From the recordings of the summer of 2019, we found out that somebody from the German Army coordinated this action that directed the inhabitants of Lenauheim towards the township of Krumau in Czechoslovakia.

One of the interlocutors left together with his parents, his sister, grandmother and small nephews, and upon arrival were taken in by families of inhabitants that housed them for several months, until the end of the war. They received ration books for clothing and food, the children went to school, they interacted with American troops that had reached Czechoslovakia. From these interactions there lingers the memory of oranges, American cigarettes and bowling. Coming back home meant retracing the whole route and closing the circle. As the monography of the village states, the Swabian houses were inhabited by Romanian colonists brought from different regions of the country. A new identity negotiation was about to begin. The Swabian communities continue their movement flux, imposed on them by a new political regime, one of repression. The final movement was leaving for Germany, which determined a re-definition of the Banat: ”Especially in the last years of the Ceaușescu regime, when the emigration of Swabians became state politics openly encouraged, or in the years of

⁷⁶ Ibidem, p. 48.

⁹⁵ Ibidem, p. 48.

harta identitară a Banatului s-a modificat abrupt, dincolo de pragul critic acceptabil al unei mobilități sociale naturale.”⁷⁷

ȘI CUM VĂ SPUNEAU? REFUGIAȚI.... REFUGIAȚI. MAI BINE, DEPORTAȚI.⁷⁸

În noaptea de 18 spre 19 iunie 1951, zeci de mii de oameni din zona de graniță dintre România și Iugoslavia au fost ridicați din casele lor și deportați în Câmpia Română. De atunci li s-a spus *deportați* sau *bărăgăniști*, iar ei povestesc despre această experiență cui îi întrebă cum a fost viața „pe Bărăgan”. Bibliografia dedicată deportării este consistentă și în continuă publicare. Deschizător de drum este volumul Smarandei Vultur, *Istorie trăită, istorie povestită*, apărut în 1996, după ani de teren în satele locuite deopotrivă de români și de șvabi. Direcția imprimată de S. Vultur mai greu poate fi schimbată, muncii domniei sale i se pot adăuga noi mărturii, ceea ce au și făcut – între alții – Daniel Vighi și Viorel Marineasa⁷⁹, Romulus Rusan⁸⁰, Rafael Mirciov⁸¹, alături de mărturii cum este cea a Elenei Spijavca⁸², deportată care a ținut un jurnal cu intrări aproape zilnice, în perioada în care a fost în Bărăgan.

Raportul de condamnare a crimelor comunismului⁸³ conține informații despre dislocările de populații din perioada 1945-1964, desfășurate după model sovietic: „*De inspirație stalinistă, ele au reprezentat forme de violență, din rațiuni politice, a unor drepturi fundamentale ale*

transition, when political liberalisation generated a veritable exodus of Germans, the identity map of the Banat changing abruptly, beyond the critically acceptable point of natural social mobility.”⁷⁷

WHAT WAS I SAYING? REFUGEES... REFUGEES. BETTER SAID, DEPORTEES.⁷⁸

On the night between the 18th and the 19th of June 1951, tens of thousands of people from the border area of Romania with Yugoslavia were taken from their homes and deported into the Romanian Plain. Ever since they were called *deportees* or *bărăganians*, and they tell of the experience to whoever asks about life “on the Bărăgan”. The bibliography dedicated to the deportation is consistent and in continuous publication. The one which opened the way was Smaranda Vultur's volume, *History lived, history recounted*, published in 1996, after years of fieldwork in villages inhabited by both Romanians and Swabians. The direction set by S. Vultur cannot be changed, those who added to her work include – among others – Daniel Vighi and Viorel Marineasa⁷⁹, Romulus Rusan⁸⁰, Rafael Mirciov⁸¹, along with testimonials like that of Elena Spijavca⁸², a deportee who kept an almost daily journal throughout the deportation in the Bărăgan.

The report on the condemnation of the crimes of Communism⁸³ contains information about the population displacements from the period 1945-1964, that proceeded under the Soviet model: “*Inspired by Stalinism, they represented forms of violence based on political reasoning,*

⁷⁷ Alin Gavreliuc, op. cit., p. 217.

⁷⁸ Interviu la Beba Veche, septembrie, 2019.

Interview at Beba Veche, septembrie, 2019.

⁷⁹ Daniel Vighi, Viorel Marineasa, Rusalii '51- Fragmente din deportarea în Bărăgan, Marineasa, 2004.

⁸⁰ Romulus Rusan (coord.), Morți fără morminte în Bărăgan, Fundația Academia Civică, 2011.

⁸¹ Rafael Mirciov, Lagărul deportării – Pagini din lagărul Bărăganului, Mirton, 2016.

⁸² Elena Spijavca, Nopti și zile în Bărăgan, Fundația Academia Civică, 2004.

⁸³ Vladimir Tismăneanu (coord.), Raport final, București, 2006, https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/RAPORT%20FINAL_%20CADCR.pdf.

*oamenilor (dreptul la proprietate, la o viață normală, la libertate de mișcare etc.)*⁸⁴.

S-a distrus țesutul social, relațiile familiale, structura transiterii „de bunuri reale și simbolice”⁸⁵, s-a exercitat autoritate statală nu doar la nivel individual, ci mai ales la nivel comunitar, prin impunerea unor politici de instaurare a fricii, ca instrument de control. „*Documentele consemnează Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 1554 din 22 august 1952 și decizia M.A.I. Nr. 744 din 25 august 1952 pentru înființarea coloniilor de muncă, a domiciliului obligatoriu și a batalioanelor de muncă ca fiind cadrul legal al unor decizii care privesc trimiterea în colonii de muncă și fixarea de D.O. precum și întrunirea comisiilor ce iau aceste decizii*”⁸⁶. Reducerea capacității individuale și comunitare de mișcare în spațiu a însemnat un moment de coerciție care se adăuga luptei pentru supraviețuire. Mărturiile participanților direcți, intervievați decenii după momentul întoarcerii, atestă încercările de supraviețuire în deportare, uneori în forme lirice: „*Și ne-or pus lângă un par/ Mai rău ca pe-un animal.*” sau „*Noi aici căși ne-am făcut/ Paie și pământ bătut/ Și cu stuf acoperite/ Mai rău ca grajdu cu vite.*”⁸⁷

Se pleacă forțat, în bou-vagoane, dinspre pusta bănățeană, spre Bărăgan, călătorie care ține câteva zile și în decursul căreia oamenii nu sunt informați unde anume sunt duși. Gândul la Siberia, de unde unii s-au întors numai pentru a fi dislocați din nou oferă o posibilă explicație pentru noua destinație. La finalul călătoriei spre necunoscut, bănățenii sunt debarcați, li se dă în primire un loc pentru casă și tot ce le mai rămâne de făcut este să devină întemeietori. Noile localități înființate sunt numeroase: „*Viișoara, Olaru, Dâlga, Fundata, Dropia, Pelican, Ezeru, în regiunea București; Salcâmi, Răchitoasa, Movila Gâldăului, Valea Viilor, Lătești, în regiunea Constanța; Măzăreni, Zagna, Bumbăcari, Schei, Frumușița, Rubla (Valea Călmățuiului) în regiunea Galați.*”⁸⁸ Peste 44.000 de familii vor rămâne în noile localități până spre 1956. Motivele invocate pentru masiva deportare țin de lupta de clasă, deși oficial acuzația era de titoism (susținere a regimului Tito din fosta

against the fundamental rights of individuals (right to property, to a normal life, to freedom of movement etc.)”⁸⁴.

The social tissue was torn apart as well as family relationships, the structure of transmitting “actual and symbolic goods”⁸⁵, state authority was not only enacted on an individual level, but also at the community level, through the enforcing of the politics of fear as an instrument of control. “*Documents attest the Decision of the Council of Ministers nr. 1554 from the 22nd of August 1952 and the decision of the Ministry of Internal Affairs from the 25th of August for the establishment of work colonies, of forced domicile and work battalions as being the legal framework of decisions regarding the sending into work colonies and fixing O.D. (obligatory domicile) as well as the meeting of these commissions that will take said decisions.*”⁸⁶ The reduction of individual and community capacity for movement meant a moment of coercion that was added on top of the struggle for survival. The testimonies of direct participants, interviewed decades after their return, attest to the struggles during deportation, sometimes depicted in lyrical form: “*And they left us near a pole/ Worse than an animal.*” or “*We built houses here/ Out of beaten earth mixed with straw/ Covered with reeds/ Worse than cattle sheds.*”⁸⁷

Departure is forced, they are loaded onto train cars used for the transportation of cattle, going from the steppe of the Banat towards the Bărăgan, a journey lasting several days throughout which the people are not informed where they are being taken. The thought of Siberia, where some had returned only to be displaced once more offers a possible explanation regarding the new destination. At the end of the journey into the unknown, the locals from the Banat are unloaded, given a plot of land for a house and now all that is left is for them to become founders. The freshly founded localities are numerous: “*Viișoara, Olaru, Dâlga, Fundata, Dropia, Pelican, Ezeru, in the region of Bucharest; Salcâmi, Răchitoasa, Movila Gâldăului, Valea Viilor, Lătești, in region of Constanța; Măzăreni, Zagna, Bumbăcari, Schei, Frumușița, Rubla (Valley of the Călmățui) in the region of Galați.*”⁸⁸ Over 44.000 families stayed in the new localities until 1956. The motives conjured up for the massive

⁸⁴ Idem, ibidem, p. 289.

⁸⁵ Ibidem.

⁸⁶ Ibidem.

⁸⁷ Smaranda Vultur, *Istorie trăită, istorie povestită*, Amarcord, 1997, p. 44.

⁸⁸ Raportul de condamnare, ed. cit., p. 294.

lugoslavie) și de securizare a frontierei de stat: „*Compararea categoriilor indicate ca deportabile în 1951 cu cele indicate în documentele întocmite la plecarea din Bărăgan, când în tabelele făcute pe localități se indică la fiecare cap de familie motivul pentru care a fost adus în Bărăgan, ne indică schimbările de ordin politic intervenite după moartea lui Stalin, dar și continuitățile cu epoca dominată de tutela acestuia. Astfel, deși un raport al MAI din 10 aprilie 1956 explică măsura deportării prin rațiuni de securitate la frontieră, dacă urmărim acuzațiile aduse capilor de familie de pe listele cu cei care urmează a fi eliberați, constatăm acuzații dintre cele mai diverse: exploatare, naționalism, contrabandă, suspiciune de spionaj etc., aceleași cu cele prevăzute în directiva după care s-a făcut ridicarea.*”⁸⁹

Ce s-a întâmplat a fost o descentrare comunitară și individuală, prin pierderea proprietății și a locului în lume. Viața cotidiană a fost violentată puternic de un eveniment care a acționat asupra a localității întregi, mai degrabă fragilizând decât întărind frontiera. Interesant este de remarcat că spațiul de graniță și securizarea lui, care vorbește despre relația pe care un stat o are cu propria identitate și cu cea a vecinilor, a devenit spațiu și cauză a traumei, iar securizarea graniței, așa cum se clama în documente a însemnat, în fapt, vulnerabilizarea ei, prin dislocările masive. Pe de altă parte, relocarea a însemnat și o fluidizare identitară, cât și o inversare a ordinii firești a lucrurilor. Narațiunile de viață au fost distruse, discursul despre cotidian fiind viciat de un discurs despre noul statut: de element dușmănos. Un nou tip de limbaj, cu câteva elemente cheie, se creează în timpul în care se îmblânzește spațiul Bărăganului. Oamenii devin *elemente*, agenții Securității sau ai MAI sunt permanent numiți generic „ei”⁹⁰. Cei din Bărăgan devin „oameni răi, ciumați, hoți, țigani, răufăcători, deocheați, tâlhari - și ca o formă a alterității absolute – coreeni”⁹¹. Discursurile post-traumă nu sunt, însă, discursuri ale victimelor și nici discursuri despre răzbunare. În schimb, ele sunt, într-o logică basmică, discursuri despre triumful binelui asupra răului, despre reechilibrare, despre

deportation had to do with class struggle, although officially the accusation was titoism (the support for the Tito regime in former Yugoslavia) and the securing of the state border: “*The comparison of categories deemed as deportable in 1951 with those indicated by documents written up as the leaving towards the Bărăgan took place, indicate the political shifts that occurred after the death of Stalin, but also the continuity of an age dominated by his tutelage. Therefore, although a report of the Ministry of Internal Affairs from the 10th of April 1956/70 explain the deportation measure on the grounds of securing the border, if we look into the accusations brought upon the heads of families on the lists that were used to set them free, we notice a diversity of indictments: exploitation, nationalism, smuggling, suspicion of espionage etc., the same that were stated under the directive that was used for deportation.*”⁸⁹

An individual and communal decentering took place, through the loss of property and of a place in the world. Everyday life was heavily disrupted by an event that acted on entire villages, weakening and not strengthening the border area. It's interesting to mention that the border area and its securing which speaks volumes about the relationship a state has about its own identity and that of its neighbors, became the cause and space for trauma, and the security of the border as stated in documents actually meant its vulnerabilisation through massive dislocation. On the other hand, relocation meant identity fluidity as well as an inversion of the normal order of things. Life narratives were destroyed, everyday discourse becoming contaminated with the new status: an enemy element. A new type of language with some key elements was created in a time when the space of the Bărăgan was tamed. People become *elements*, the agents of the Security and of the Ministry of Internal Affairs are permanently and generically called “them”⁹⁰. The people in the Bărăgan become “bad, plague victims, thieves, gypsies, wrong doers, immoral, highway-men – and as a form of absolute otherness - Koreans”⁹¹. Although Post-trauma discourses are not the discourses of victims or those of revenge. They are, in a way of fairy-tale logic, discourse of the triumph of good over

⁸⁹ Ibidem, p. 298.

⁹⁰ „Autoritatea care decide cine e sau nu deportabil e una din ipostazele alterității negative, întruchipate într-un vag *ei*. Frontiera dintre ceea ce ești și cum ești denumit, socotit, considerat e cu precizie trasată”. în Smaranda Vultur, op. cit., p. 33.

„The authority that decides who is deportable or not is one of the assumptions of negative otherness, embodied in a vague *them*. The border between what you are and how you are called, counted, considered is precisely drawn”. in Smaranda Vultur, op. cit., p. 33.

⁹¹ Ibidem, p. 32.

pierderea pământului, familiei, locului, dar despre câștigarea unei noi identități, chiar dacă, inițial, greu de asumat.

În septembrie 2019, unul dintre interlocutorii mei, mi-a spus, lăcrimând, că la întoarcerea din deportare lumea din sat i-a numit refugiați, suprapunând un termen mult vehiculat azi în mass-media peste propria condiție. La întrebările mele neîncrezătoare a lămurit că, de fapt, erau numiți *deportați*.

Salvarea din deportare a venit odată cu povestitul despre deportare, care a adus cu sine „funcția tămăduitoare a povestitului, catarsisul pe care îl susțin rememorarea și istorisirea.”⁹² Mărturiile obținute în deceniile de după reîntoarcerea din deportare nu doar rememorează trauma, scrie Smaranda Vultur.

*„Ele sunt și o încercare de a reintegra biografiei personale, de a o face suportabilă, oricum, de a o raporta la un șir de evenimente ce alcătuiesc istoria unei vieți.”*⁹³ De multe ori, *„reușita copiilor a fost maniera prin care destinul reechilibrează”*⁹⁴ narativa de viață, diplomele obținute compensează viața deturnată. De multe ori, deportații refac ceea ce au pierdut, ajung ca, în unele situații, după revoluție, să prospere și fie să recupereze ce li s-a luat, fie să compenseze prin alte bunuri. De multe ori, bunurile reale vin să țină locul celor simbolice pierdute. Cei care i-au dus în deportare, care s-au ocupat de întocmirea listelor, cât și de punerea în aplicare a dislocării, acei generici „ei” nu au loc în narativa traumatizată a deportaților. Lipsește din poveste situația basmică a confruntării directe, în schimb, ca un tip de surogat narativ, un conflict tot apare.

La întoarcerea din deportare, în casele deportaților aceștia găsesc noi locuitori. Necivilizați, neechilibrați, neobișnuiți cu spiritul Banatului, acești înlocuitori de bănățeni sunt responsabili pentru felul deplorabil în care arată casele. Nu de puține ori, una dintre situațiile clasice prezintă felul în care, pe timpul iernii, noii locuitori ai Banatului se încălzesc distrugând și punând pe foc parchetul din casele șvabilor, îndeosebi.

evil, of regaining balance, about the loss of land, family, place, but also about the gaining of a new identity, even if at first one that was very hard to take on.

In September 2019, one of my interlocutors told me, with tears in his eyes, that when returning from deportation, the other inhabitants of the village called them refugees, superimposing the much used term the media uses today, to describe their condition then. As my next questions denoted skepticism, the interlocutor cleared up the matter, declaring that actually they were called *deportees*.

The escape of deportation came with the recounting of deportation which brought with it the “healing function of telling stories, catharsis that sustains remembering and storytelling.”⁹² Account obtained in the decades since the returning from deportation not only recount trauma, Smaranda Vultur writes.

*“They are also an attempt at putting back personal biography, making it bearable, in a way an attempt at reporting upon a series of events that make up the story of a life.”*⁹³ Many times *“the accomplishment of the children was the way in which destiny was re-balanced”*⁹⁴ inside the life narrative, earned diplomas compensating for a hi-jacked life. Many times, the deportees make up for their loss and end up, in certain situations, after the Revolution, prospering or regaining that which had been taken away from them, or by other means. Many times, real goods take the place of symbolic losses. The ones that deported them, that made up the lists as well as handling dislocation, the generic *“them”* have no place in the traumatizing narrative of the deported. What is missing from the fairy-tale situation is that of direct confrontation, but, as a narrative surrogate, a conflict still emerges.

While returning from deportation, new inhabitants occupy the houses of the deportees. Uncivilized, unbalanced, unused to the spirit of the Banat, these substitutes for the natives of the Banat are responsible for the deplorable shape the houses in. Many times, one of the classic situations presented recounts that during winter, the new inhabitants of the Banat used the wooden parquet of Swabian houses as heating

⁹² Idem, ibidem, p. 26.

⁹³ Ibidem.

⁹⁴ Ibidem, p. 20.

Episodul este extrem de controversat și dător de pulsuni pentru că pune în relație două maniere de a se raporta la gospodărie: casa, ca loc al statutului în sat (pentru bănățeni) vs casa ca resursă (o manieră utilitară de raportare, ce instrumentalizează spațiul locuibil); de neconceput este pentru bănățenii întorși din lupta pentru supraviețuire faptul că alții încercau, de fapt, să supraviețuiască. Sunt doar maniere alternative de raportare la ce înseamnă a trece și a birui diversele contexte.

material in the winter. The episode is extremely controversial and causes instinctual responses because it sets together two manners of relating to the household: the house, a place of status in the village (for the natives of the Banat) versus the house as resource (a utilitarian manner of rapport, making the living space into a tool); for the natives of the Banat it is inconceivable that upon returning from a place where they struggled for survival, to return to a place where others are now doing the same. These are two alternative manners of relating to the meaning of getting through and overcoming certain contexts.

CĂMINE ÎN MIȘCARE. 2019
◦
MOVING FIREPLACES. 2019

COMLOSUL MARE

P61

LOCURILE DOCUMENTATE
◦
MAPPED FIREPLACES

COMUNA BEBA VECHE

Județ: **Timiș**

Localități aparținătoare: *Beba Veche (reședință), Cherestur, Pordeanu*

Localități documentate prin proiect (august 2019): Beba Veche

Populație totală cu domiciliul (2011/ 2019): **1665 / 1549**

Stabiliți cu domiciliul (2011/ 2018): **19 / 22**

Plecări cu domiciliul (2011/ 2018): **30 / 32**

Pondere populație 0-14 ani (2011/ 2019): **17.5% / 14.1%**

Pondere populație 15-65 ani (2011/ 2019): **68.3% / 72.1%**

Pondere populație peste 65 ani (2011/ 2019): **14.2% / 13.8%**

Pondere șomeri - pop. 18-62 ani (august 2010/ august 2019): **4.7% / 0.2%**

Nr. mediu salariați (2011/ 2018): **204 / 386**

Capacitate cazare (2019): **0**

Sosiri turiști (2019): **0**

Înnoptări (2019): **0**

Durată sejur (2019): **nespecificat**

Distanță față de Timișoara (rutier): **98 km**

Coordonate geografice: **46.130483, 20.30069**

Căi de acces: **mașină**

Mijloace de transport între sate și împrejurimi: **mașină, bicicletă**

BEBA VECHE COMMUNE

County: **Timiș**

Related localities: *Beba Veche (residence), Cherestur, Pordeanu*

Localities mapped through the project (August 2019): Beba Veche

Total population (2011/ 2019): **1665 / 1549**

With domicile (2011/ 2018): **19 / 22**

Departures with domicile (2011/ 2018): **30 / 32**

Population share 0-14 years old (2011/ 2019): **17.5% / 14.1%**

Population share 15-65 years old (2011/ 2019): **68.3% / 72.1%**

Population share over 65 years old (2011/ 2019): **14.2% / 13.8%**

Unemployment rate - pop. 18-62 years old (August 2010/ August 2019): **4.7% / 0.2%**

No. employees (2011/ 2018): **204 / 386**

Accommodation capacity (2019): **0**

Tourists arrivals (2019): **0**

Overnight stays (2019): **0**

Length of stay (2019): **N/A**

Distance from Timișoara (by car): **98 km**

Geographical coordinates: **46.130483, 20.30069**

Access ways: **by car**

Access between localities: **car, bicycle**

COMUNA COMLOȘU MARE

Județ: **Timiș**

Localități aparținătoare: *Comloșu Mare (reședință), Comloșu Mic, Lunga*

Localități documentate prin proiect (august 2019): Comloșu Mare, Comloșu Mic, Lunga

Populație totală cu domiciliul (2011/ 2019): **5458 / 5434**

Stabiliți cu domiciliul (2011/ 2018): **73 / 110**

Plecări cu domiciliul (2011/ 2018): **89/ 107**

Pondere populație 0-14 ani (2011/ 2019): **19.2% / 17.7%**

Pondere populație 15-65 ani (2011/ 2019): **68.5% / 69.7%**

Pondere populație peste 65 ani (2011/ 2019): **12.3% / 12.7%**

Pondere șomeri - pop. 18-62 ani (august 2010/ august 2019): **4.3% / 1.7%**

Nr. mediu salariați (2011/ 2018): **393 / 1042**

Capacitate cazare (2019): **0**

Sosiri turiști (2019): **0**

Înnoptări (2019): **0**

Durată sejur (2019): **nespecificat**

Distanță față de Timișoara (rutier): **57 km**

Coordonate geografice: **45.890713, 20.627734**

Căi de acces: **mașină, tren**

Mijloace de transport între sate și împrejurimi: **mașină, bicicletă**

COMLOȘU MARE COMMUNE

County: **Timiș**

Related localities: *Comloșu Mare (residence), Comloșu Mic, Lunga*

Localities mapped through the project (August 2019): Comloșu Mare, Comloșu Mic, Lunga

Total population (2011/ 2019): **5458 / 5434**

With domicile (2011/ 2018): **73 / 110**

Departures with domicile (2011/ 2018): **89/ 107**

Population share 0-14 years old (2011/ 2019): **19.2% / 17.7%**

Population share 15-65 years old (2011/ 2019): **68.5% / 69.7%**

Population over 65 years old (2011/ 2019): **12.3% / 12.7%**

Unemployment rate - pop. 18-62 years old August 2010/ August 2019): **4.3% / 1.7%**

No. employees (2011/ 2018): **393 / 1042**

Accommodation capacity (2019): **0**

Tourists arrivals (2019): **0**

Overnight stays (2019): **0**

Length of stay (2019): **N/A**

Distance from Timișoara (by car): **57 km**

Geographical coordinates: **45.890713, 20.627734**

Access ways: **by car, by train**

Access between localities: **car, bicycle**

COMUNA LENAUHEIM

Județ: **Timiș**

Localități aparținătoare: *Lenauheim (reședință), Grabaț, Bulgăruș*

Localități documentate prin proiect (august 2019): Lenauheim, Grabaț

Populație totală cu domiciliul (2011/ 2019): **6380 / 6343**

Stabiliți cu domiciliul (2011/ 2018): **128 / 120**

Plecări cu domiciliul (2011/ 2018): **126 / 153**

Pondere populație 0-14 ani (2011/ 2019): **17.6% / 15.6%**

Pondere populație 15-65 ani (2011/ 2019): **70.6% / 70.7%**

Pondere populație peste 65 ani (2011/ 2019): **11.8% / 13.7%**

Pondere șomeri - pop. 18-62 ani (august 2010/ august 2019): **3.5% / 1%**

Nr. mediu salariați (2011/ 2018): **434 / 1105**

Capacitate cazare (2019): **0**

Sosiri turiști (2019): **0**

Înnoptări (2019): **0**

Durată sejur (2019): **nespecificat**

Distanță față de Timișoara (rutier): **47 km**

Coordonate geografice: **45.873272, 20.801705**

Căi de acces: **mașină**

Mijloace de transport între sate și împrejurimi: **mașină, bicicletă**

LENAUHEIM COMMUNE

County: **Timiș**

Related localities: *Lenauheim (residence), Grabaț, Bulgăruș*

Localities mapped through the project (August 2019): Lenauheim, Grabaț

Total population (2011/ 2019): **6380 / 6343**

With domicile (2011/ 2018): **128 / 120**

Departures with domicile (2011/ 2018): **126 / 153**

Population share 0-14 years old (2011/ 2019): **17.6% / 15.6%**

Population share 15-65 years old (2011/ 2019): **70.6% / 70.7%**

Population ove 65 years old (2011/ 2019): **11.8% / 13.7%**

Unemployment - pop. 18-62 years old (august 2010/ august 2019): **3.5% / 1%**

No. employees (2011/ 2018): **434 / 1105**

Accommodation capacity (2019): **0**

Tourists arrivals (2019): **0**

Overnight stays (2019): **0**

Lenght of stays (2019): **N/a**

Distance from Timișoara (by car): **47 km**

Geographical coordinates: **45.873272, 20.801705**

Access ways: **by car**

Access between localities: **car, bicycle**

COMUNA TEREMIA MARE

Județ: **Timiș**

Localități aparținătoare: *Teremia Mare (reședință), Teremia Mică, Nerău*

Localități documentate prin proiect (august/noiembrie 2019): Teremia Mare

Populație totală cu domiciliul (2011/ 2019): **4859 / 4765**

Stabiliți cu domiciliul (2011/ 2018): **57 / 70**

Plecări cu domiciliul (2011/ 2018): **66 / 103**

Pondere populație 0-14 ani (2011/ 2019): **19.4% / 17%**

Pondere populație 15-65 ani (2011/ 2019): **70.7% / 70.8%**

Pondere populație peste 65 ani (2011/ 2019): **9.9% / 12.3%**

Pondere șomeri - pop. 18-62 ani (august 2010/ august 2019): **3.7% / 0.2%**

Nr. mediu salariați (2011/ 2018): **544 / 826**

Capacitate cazare (2019): **0**

Sosiri turiști (2019): **0**

Înnoptări (2019): **0**

Durată sejur (2019): **nespecificat**

Distanță față de Timișoara (rutier): **67 km**

Coordonate geografice: **45.934416, 20.525769**

Căi de acces: **mașină, tren**

Mijloace de transport între sate și împrejurimi: **mașină, tren (Teremia Mare - Nerău), bicicletă**

TEREMIA MARE COMMUNE

County: **Timiș**

Related localities: *Teremia Mare (residence), Teremia Mică, Nerău*

Mapped location through the project (August/November 2019): Teremia Mare

Total population (2011/ 2019): **4859 / 4765**

With domicile (2011/ 2018): **57 / 70**

Departures with domicile (2011/ 2018): **66 / 103**

Population share 0-14 years old (2011/ 2019): **19.4% / 17%**

Population share 15-65 years old (2011/ 2019): **70.7% / 70.8%**

Popultaion over 65 years old (2011/ 2019): **9.9% / 12.3%**

Unemployment - pop. 18-62 years old (August 2010/ August 2019): **3.7% / 0.2%**

No. Employees (2011/ 2018): **544 / 826**

Accommodation capacity (2019): **0**

Tourists arrivals (2019): **0**

Overnight stays (2019): **0**

Lenght of stay (2019): **N/A**

Distance from Timișoara (by car): **67 km**

Geographical coordinates: **45.934416, 20.525769**

Access ways: **mașină, tren**

Access between localities: **by car, by train (Teremia Mare - Nerău), bycycle**



CĂMINE (ȘI DESTINE)
ÎN MIȘCARE
◦

FIREPLACES (AND DESTINIES)
ON THE MOVE



677. O AMINTIRE NEPLĂCUTĂ / 677. AN UNHAPPY MEMORY

Ana-Maria Ursu

S-a născut în 1944 în Lenauheim. E șvăboaică. Are 75 de ani. Are o soră născută în 1942. Și una născută în Bărăgan.

Fetele au crescut alături de mama și de bunici. Tatăl se duce la război, apoi este luat prizonier la ruși.

O venit acasă în '50. Eu am avut 6 ani și nu-l mai văzusem.

Mama ne-a pregătit să mergem la gară să-l așteptăm, dar nu am mai apucat până la gară. O mai venit o fată care își aștepta tatăl.

Cei doi bărbați ieșiți din prizonierat nu mai au răbdare să ia trenul din Jimbolia spre Lenauheim și vin acasă pe jos.

Tata m-a luat în brațe și am mers acasă. Mult timp pentru mine era ca un străin. Dar ne-am apropiat încet, încet.

Liniștea nu ține mult. În 1951, de Rusalii, familia este trimisă în Bărăgan. Bunicii rămân în Lenauheim.

Ne-o dus la Bărăgan, în vagoane de animale. Nu am luat nimic de acasă, eram oameni săraci. Într-un vagon eram 3 familii. Eram păziți de către un grănicer. Nu care cumva să fugi. Dar unde să fugi?!

Am ajuns noaptea acolo și ne-o dus pe câmp. Pe miriște. Dimineața arăta locul ăla ca un târg. Grămezi de haine. Fiecare a avut un stâlp cu număr de casă.

677 – asta nu uit cât trăiesc eu.

Condițiile sunt foarte grele. Oamenii nu au acoperiș deasupra capului.

Părinții o pus niște baloți cu scânduri de pat pentru acoperiș. A început să plouă, lemnul putrezea. Dar măcar copiii stăteau sub alea.

She was born in 1944 in Lenauheim. She is a Swabian. She is 75. She has a sister born in 1942. And one born in the Bărăgan.

The girls grew up with their mother and grandparents. Their father was away at war, and then was held prisoner by the Russians.

He came back in 1950. I was 6 then and had never seen him.

Mother dressed us up to go to the train station and wait for him, but we never got there. A girl who was also waiting for her father came along.

The two men that had been set free had no patience to wait for the train to take them from Jimbolia to Lenauheim so they walked home.

Father took me into his arms and we went home. For a long time he was a stranger to me. But we slowly got close.

Peace is not long. In 1951, on Pentecost, the family is sent into the Bărăgan. The grandparents are left behind in Lenauheim.

They took us to the Bărăgan, in cattle boxes. We took nothing, we were poor. There were three families in a train car. We were guarded by a border guard. So as not to run away. Run away where?!

We arrived at night and they took us into a field. In the morning the place looked like a market. Heaps of clothing. Each had a wooden stake with a house number on it.

677 – I won't forget it for as long as I live.

The conditions were difficult. People had no roofs over their heads.

The parents put some planks over bales to make a roof. It started raining and the wood started to rot. But the children had some shelter at least.

Vine un ordin prin care familiile cu copii trimise în Bărăgan, care au un cel puțin un membru al familiei rămas în Banat, își pot trimite copiii înapoi acasă.

Fetele stau un an în Lenauheim la școală, apoi vine un alt ordin:

*Au zis: „Copiii care au părinți în Bărăgan trebuie să se întoarcă la ei!”
De la școală ne-a luat direct la Miliție și am dormit acolo până am plecat.*

Când se întorc surorile, părinții îi așteaptă într-o casă nou construită din cărămizi de pământ. Au o surioară mai mică, născută acolo.

Sunt probleme mari cu apa. Se sapă fântâni, dar apa, deși limpede și rece, este sărată. Nu se poate folosit nici măcar la spălat. Nici animalele n-o pot bea. Apa se ia de la Dunăre, de la kilometri depărtare. Mai sunt și cei care trec cu căruțele prin sat și vând apă.

Apa din Dunăre era bună, doar când erau furtuni, atunci era „cafea cu lapte”. Vara era praf mult și cald de ziceai că mergi pe jar. Iarna a fost mai greu, că a fost viscol mare. Erau toate națiile. Și nemți, și turci și români. Și s-a făcut un sat adevărat acolo. Cu școală, primărie, miliție, dispensar. Erau și oameni bogați. Eu mă gândesc că familia mea a mers în locul altuia, pentru că noi nu am avut pământ, nu am avut nimic. Chiaburii au venit cu vagoane cu mobilă, grăunțe, animale.

Familia se întoarce din Bărăgan în 1956.

Viața își reia cursul normal. Tatăl intră în colectiv, familia lucrează la CAP.

Șvăboaica se căsătorește cu un român.

După Revoluție, o grămadă de lume pleacă din sat, relocându-se în Germania.

Surorile și părinții ei pleacă. Ea rămâne împreună cu soțul în Lenauheim.

There comes an order stating that families with children that were sent into the Bărăgan with at least one family member left behind in the Banat can send their children back home.

The girls spent a school year back in Lenauheim when another order comes:

*They said: “Children with parents in the Bărăgan must return to them!”
They took us away from school to the Militia post and we slept there until we left.*

When they return, the parents are waiting for them in a new house built out of mud bricks. They find out they have a baby sister who was born there.

Water is an issue. Wells are dug but the water, although clear and cold, is salty. It cannot even be used for washing. The animals cannot drink it. Water is drawn from the Danube, kilometers away. There are also those who drive through the village in wagons selling water.

The Danube water was good, but when there were storms it turned into “coffee with milk”. In the summer there was a lot of dust and it was hot, it was like walking on embers. Winter was tougher, there were big snow storms. There were all nationalities there. Germans, Turks and Romanians. And they built a real village there. With a school, a town hall, a Militia post, a dispensary. There were also rich people there. I believe my family was taken instead of another because we had no land, we had nothing. The kulaks came in freight cars with furniture, feed, animals.

The family returns from the Bărăgan in 1956.

Life takes its course. Her father joins the collective, the family works for the collective farm.

The Swabian woman marries a Romanian.

After the Revolution, a lot of people leave the village, settling in Germany.

Her sisters and parents do the same. She stays in Lenauheim with her husband.

Mai povestește despre Bărăgan:

Lumea nu prea mă crede. A trecut și asta, numai că e o amintire neplăcută.

She still talks about the Bărăgan:

People don't really believe me. It passed, but it is an unhappy memory.

CÂNTEC LUNG / THE LONGEST SONG

Ana-Maria Ursu

N. P. s-a născut în Comloșul Mic în anul 1948, ultima. Singura fată între 6 frați. Toți frații ei s-au născut în Bulgaria.

Toți bunicii ei erau din Strejeștii de Sus, județul Argeș. N.P., bunicul din partea mamei a fost prizonier la ruși. S-a înecat pe Volga după ce pluta pe care călătorea s-a răsturnat. Încearcă să se întorcă înapoi acasă după război. Bunicul din partea tatălui a murit în Bulgaria. Bunica din partea mamei a murit la trei zile după ce s-a născut N.

Trebuia să mă aducă și pe mine pe lume, că altfel nu aș fi existat. A fost un cântec lung.

Când s-a născut N., mama ei avea 40 de ani. Tatăl ei avea 47. Trăiseră multă vreme în Cadrilater, până când România a trebuit să-l cedeze înapoi Bulgariei după Tratatul de la Craiova din 1940. Trăiseră până atunci într-o localitate numită Bazargic.

Din Bazargic părinții mei au fost trimiși în Basarabia. Mi s-a născut un frate acolo.

Din Basarabia au fugit din nou, trecând prin Brăila. I-a prins iarna pe drum. Începe războiul. Tatăl pleacă pe front.

Au mers prin Brăila, și mama mea zicea că în Brăila erau oameni răi, pentru că aruncau cu pietre după ei. Erau plini de păduchi, nu aveau unde să se spele. Era dezastru.

Au ajuns cu căruța la Maglavit, județul Dolj.

La Maglavit a muncit mama mea. Cosea, făcea de toate. Tot ce câștiga dădea pe mâncare. A fost greu. Primarul însă era un om foarte bun. Știa în ce situație era familia. Într-un grajd i-a făcut mamei

N. P. was born in Comloșu Mic in the year 1948, the youngest. The only girl among 6 brothers. All her brothers were born in Bulgaria, except one.

All her grandparents came from Strejeștii de Sus, Argeș county. N. P., her maternal grandfather was taken prisoner by the Russians. He drowned in the Volga while the raft he was traveling on capsized. He was trying to make it home after the war. The grandfather on her father's side died in Bulgaria. Her maternal grandmother died 3 days after N. was born.

I had to be brought into the world, otherwise I wouldn't have existed. It was the longest song.

When N. was born, her mother was 40. Her father was 47. They had lived for a long time in the Cadrilater, until Romania gave the territory back to Bulgaria following the Treaty of Craiova from 1940. They had lived until then in a town known as Bazargic.

From Bazargic my parents were sent to Bessarabia. One of my brothers was born there.

From Bessarabia they fled again, passing through Brăila. Winter caught up with them on the road. The war starts. The father leaves for the front..

We passed through Brăila and my mother used to tell me that it was full of mean people, because they were throwing rocks at them. They were full of lice and had no place to wash. It was a disaster.

They arrived by wagon to Maglavit, Dolj county.

In Maglavit my mother worked. She sowed, she did it all. All she earned was spent on food. It was hard. The mayor was a good man though. He knew the situation the family was in. He arranged a room

mele și copiilor o cămăruță. Așa au trecut iarna. Tata a ajuns în Maglavit mai târziu, deoarece fusese pe front.

În 1945 tatăl ei primește repartiție și este trimis împreună cu familia în Banat, la Comloșu Mic.

Tatăl meu era foarte învățat. S-a născut în 1901. A fost și învățător, și jandarm. A citit foarte mult, a fost mai umblat. Tata a fost legionar.

Pus să păzească moara, tatăl ei este prins și pus la zid pentru a fi împușcat la ordinele primarului din sat. Scapă datorită intervenției unchiului din partea mamei.

Datorită trecutului legionar, tatăl încearcă să remedieze „proveniența nesănătoasă” a familiei, contribuind activ la colectivizare, intrând în partidul comunist.

Tata zicea „dacă nu mă întorc cum bate vântul, am și eu de suferit, aveți și voi de suferit”. A trebuit să devină membru în partid, că altfel risca închisoare. El, la înființarea CAP-ului, mergea din casă în casă să înscrie oamenii în Colectiv. Și mama mea plângea. Ea nu era de acord.

Tata zicea „eu am să mor, că sunt bătrân, dar tu ai să prinzi timpurile când ai să vrei să mori”.

Cu toate că tatăl este membru de partid, iar familia este săracă, sunt deportați în Bărăgan.

Pe ce motiv? V-am spus că primarul era rău, iar secretarul era rasist. Numai românii veniți aici au fost duși în Bărăgan. Chiaburii nu au fost deportați. Numai săracii care nu au avut o bucată de pită. Listele le făceau primarul și secretarul.

Mama mea urla. Nici nu se stabilise bine și iar trebuia să plece. Era de groază. Ne-au lăsat în gara din Ciulnița.

„Descurțați-vă!”

for my mother and the children in a stable. That's how they passed the winter. The father joined them in Maglavit later on, returning from the front.

In 1945, her father is posted and sent together with his family in the Banat, in Comloșu Mic.

My father was a learned man. He was born in 1901. He was a teacher and a gendarme. He read a lot, he had seen the world. My father used to be a legionary.

In charge of protecting the mill, her father is captured and put against the wall to be shot by order of the village mayor. He escapes because the maternal uncle intervenes.

Because of his legionary past, her father tries to remedy the “unhealthy origin” of the family, contributing actively to collectivisation, joining the Communist Party.

My father used to say “if I don't turn as the wind dictates, I will have to suffer and so will you”. He needed to be a party member or he risked going to prison. When the collective farm was founded, he went from house to house in order to register into the collective. And my mother kept crying. She did not agree.

Father used to say, “I will die as I am old, but you will live in a time when committing suicide would be the easy option”.

Although the father becomes a party member, the family is poor, and they are deported into the Bărăgan.

What was the reason? I told you that the mayor was mean and the secretary was a racist. Only Romanians who came to the Banat were taken into the Bărăgan. The Kulaks were not deported. Only the poor who didn't even get a piece of bread are taking. The lists were written up by the mayor and the secretary.

My mother was screaming. She didn't even have time to settle in when we have to go. It was horrible. They unloaded us in the railroad station in Ciulnița.

”Handle it!”

În Ciulnița era câmp cât vedeai cu ochii. Am găsit o potecă pe lângă calea ferată și am mers pe ea să vedem unde duce. Și am ajuns la Dropia. Acolo erau deja 2 sau 3 familii de basarabeni.

Acolo au făcut ai mei o căsuță cu o cameră, o bucătărie și o tindă. În cameră dormeau frații și tatăl meu. Eu cu mama dormeam în bucătărie. Era o fântână în capătul satului făcută de basarabeni și căram cu galețile apă. Casa era făcută cu bârne din floarea soarelui. Gardurile erau din tuleile mâncate de animale. Călcau cu animalele pământul amestecat cu ciulini ca să facă ziduri. De acoperit, puneau tulei și paie. Și ploua în casă. Mama a făcut o sobă din pământ și adunam ciulini de pe câmp și ne încălzeam iarna. Iernile erau grele.

Primul an. Nu prea aveam mâncare.

Mergea mama mea să lucreze cu ziuă la Ciulnița pentru o sită de mălai pentru mămăligă. Cu aia ne făcea o mămăliguță când venea seara și una pentru dimineață. Aveam lapte de la o vacă.

Tata lucra tot în Ciulnița, la o livadă mare de meri, pruni, caiși. Când lua salariul aducea un sac de pâine neagră. Frații ceilalți lucrau pe timp de iarnă la vaci, în alt sat. Erau copii, dar lucrau. Acum nici la 30 de ani nu mai lucrează tinerii. Acum e o rușine munca.

Părinții ei lucrau până și noaptea. Nu-și poate explica de unde au avut atâta putere. Mâncarea era slabă. Mama ei făcea dulceață din dovleac îndulcită cu lubeniță pentru că nu se găsea zahăr. Mergea bine cu mămăligă.

Cu toate că primul an a fost foarte greu, următorii s-au înlesnit datorită puterii de muncă a părinților ei.

Pământ era cât voiai. Nu erau milițieni, nu te întreba nimeni nimic. Nu-ți cerea nimeni impozit sau altceva. Mai erau pușcăriași la lucru pe pământul IAS-ului. Deținuți politici. Mama voia să le dea de mâncare, că erau legați cu lanțuri, vai de ei. Și deținuții nu o lăsau pe mama să le dea, ca să nu aibă ea probleme.

The field in Ciulnița stretched as much as the eyes can see. We found a foot-path that went along the railroad tracks and we decided to follow it and see where it goes. And that's how we reached Dropia. There were 2 or 3 families of Bessarabians.

That's where my parents built a house with a room, a kitchen and a porch. The room turned into a bedroom for my brothers and father. Me and my mother slept in the kitchen. There was a well at the end of the village dug out by the Bessarabians and we carried the water in buckets. The house was made of poles build out of sunflowers. The fences were made out of the stalks of plants that the animals left by had eaten. They used the animals to step thistles into dust, combined it with earth and started erecting walls. For covering, the used stalks of plants and dried up straw. And it was raining inside. Mother build the stove out of earth and we gathered thistle to keep warm. The winters were tough.

First year. We lacked food.

My mother went to work by the day in Ciulnița for a plate worth of corn flour. She cooked us polenta when she came home in the evening and again in the morning. We had milk from a cow.

Father also worked in Ciulnița in a big orchard full of apple, plum and apricot trees. When he got his pay he would bring home a sack of black bread. My other brothers worked during the winter tending cows in another village. They were children but they worked. Now 30 year olds don't do any work. Work is now considered shameful.

Her parents even worked at night. She still can't explained where they could gather the strength. The food wasn't very nutritious. Her mother made pumpkin preserve sweetened with watermelon because sugar couldn't be found. It went well with polenta.

Although the first year was hard, the following were better because of all the work put in by her parents.

There was land at your heart's desire. There were no Militia men, nobody asked you anything. Nobody came to collect taxes or anything. There were convicts working the IAS land. Political prisoners. Mother wanted to give them some food because they were chained up

În Comloșu Mic, tatăl N. îngropa saci cu grâu sub un morman de gunoi ca să rămână familia cu ceva după predarea cotei spre CAP. După deportare, în câmpia Bărăganului, după primul an petrecut la Dropia, familia avea atât de mult grâu încât nu știa ce să mai facă cu el.

Au scos paturile din camera fraților și au acoperit camera cu grâu de nu se mai vedea nici geamul. Și nu am mai dus lipsă de mâncare, că mama făcea pâine acasă. Atunci au mai cumpărat cai, o vacă și păsări. Aveam și grădină de legume mare. Apoi au mai întărit casa.

Are amintiri frumoase din Dropia.

M-au făcut pionieră la școală, când mi-au dat diplomele, pentru că eram cea mai bună la învățătură. Făceam serbări frumoase la cămin. Îmi aduc aminte acum că era și o biserică acolo, tot oamenii au construit-o. Nu știu de unde era atâta putere și voință.

Când s-a construit biserica, din chirpici, fiecare familie trebuia să dea de mâncare muncitorilor, care erau tot din sat de acolo.

Duminica și la sărbători mergeam la Biserică.

Aveam și magazin. Lângă magazin se făcuse și un birtuleț, iar fratele meu ziua vindea la magazin și seara la birt. Acolo se strângeau oamenii și mai organizau ceva pentru sat. Așa au ajuns să ridice un sat care era chiar frumos.

Nunțile erau sărăcăcioase. Vara se făceau în drum, și iarna la căminul cultural. Erau oamenii uniți, puneau mână de la mână. Aveam și muzicanți în sat. Ei cântau în fiecare duminică la bal. Cântau și la taragot, și la tobă. La acordeon s-a cântat mult. Era un acordeon nemțesc.

like animals. And the convicts wouldn't let her help them so she wouldn't get into trouble.

In Comloșu Mic N.'s father would bury grain sacks under a pile of garbage so that the family would be left with something after giving the family's share towards the collective farm. After deportation, in the plain of the Bărăgan, after one year spent in Dropia, the family had so much grain that they didn't know what to do with it.

They took out the beds out of my brothers' room and covered it with grain so high you couldn't see the window. And we lacked for nothing, mother baked bread at home. Then they bought some horses, one cow and poultry. We also had a big vegetable garden. And then they reinforced the house.

She has beautiful memories from Dropia.

I became a pioneer in school, when they handed us the diplomas, because I was the best in class. We had beautiful pageants at the cultural home. I remember there was also a church which the people built. I don't know where all that strength and will-power came from.

When the church was built, from clay, each family had to give food to the workers, who were also from the village.

On Sundays and holidays we went to church.

We also had a grocery store. Next to the store, there was a small tavern, and during the day my brother worked in the store and in the evenings he worked in the tavern. That's where the people gathered and organized for the village. So they ended up founding a beautiful village.

The weddings were poor. In the summers they were held in the road and in winter they were celebrated at the cultural home. People were united, they contributed. We even had musicians in the village. They sang every Sunday when there was a ball. They even sang the taragot and the drum. There was also a lot of singing on the accordion. It was a German accordion.

La bal era biletul 3 lei. Pe atunci 3 lei erau mulți bani. Bărbații plăteau intrarea. Din banii de bilete s-a mai luat mobilier în cămin. Trăiau ca într-o familie, erau uniți. Nu erau lacomi, se ajutau.

Acum am auzit că în Dropia nu mai e nimic.

În 1956, deportaților li se permite întoarcerea înapoi în Banat.

Știți ce bucurie a fost?! Tot cu trenul de marfă, tot prin gara din Comloșu Mare am ajuns, dar nu așa cum am plecat. Când am plecat a fost vai și amar. Când am venit, într-un vagon erau animalele și în altul noi. Ne-au lăsat să luăm ce am vrut.

Mama n-a mai vrut să se întoarcă, dar au convins-o frații mei mai mari.

Fratele mare a ajuns contabil la IAS, mama a lucrat a CAP, ceilalți frați lucrau tot la CAP, tata s-a angajat portar la fabrica de cărămidă de la Jimbolia. Parcă din apă ne-am ridicat.

Cu toate acestea, deși era bună la învățătură, tatăl îi interzice N. să meargă la liceu. A lucrat la CAP.

Se căsătorește la 18 ani, forțată de părinți. Primul soț este însă o dezamăgire.

A fost un chin. Toată ziua băutura și jocuri de cărți. După 3 ani am făcut un copil, un băiat, dar am rămas fără soț.

Divorțează și se mută împreună cu copilul într-o chirie la Jimbolia. Lucrează la fabrica de încălțăminte. Îl cunoaște pe un bărbat din Sălaj, venit la muncă în Banat. Deși ea nu mai vrea să se căsătorească pentru a doua oară, o face la insistențele celui care i-a fost partener de viață.

Cu soțul din Sălaj am plecat la Chizătău. Am stat acolo 9 ani. Am construit o casă. Nu am mai vrut să plec de acolo. Băiatul terminase liceul, la facultate nu a mai vrut să meargă. A fost pădurar la Lipova.

At the ball a ticket cost 3 lei. That was a lot of money back then. Men paid the entry fee. Out of the money for tickets they had bought furniture for the cultural home. They lived like a family, united. They weren't greedy, they helped each other.

Now I heard there's nothing left in Dropia.

In 1956, the deportees are allowed to return to the Banat.

Can you imagine the joy?! We came back on a freight train, through the Comloșu Mare station, but not in the manner in which we left. When we left, we were so poor. When we came back, we had a train car for animals and one for us. They let us take back whatever we wanted.

Mother didn't want to return, but my older brothers convinced her.

My older brother becomes and accountant for the IAS, mother worked in the collective farm, my other brothers as well, father was a night watchman at the brick factory in Jimbolia. It's like we raised ourselves up from the muck.

With all this, and although she was a good student, her father does not allow her to attend highschool. So she worked for the collective farm.

She gets married at 18, forced into it by her parents. Her first husband is a disappointment.

It was torture. All day there was drinking and card playing. After three years I gave birth to a boy, but became without a husband.

She divorces and moves in with her child in a rented house in Jimbolia. She works at the shoe factory. She meets a man from Sălaj who had come to work in the Banat. Although she doesn't want to get married again, she does it at the insistence of the person who still her life partner.

With the husband from Sălaj, I moved to Chizătău. There we lived for 9 years. We build a house. I didn't want to leave there. The boy

La Chizătău însă, nu aveam pământ. În 1993 am vândut casa aia și am venit în Comloșu Mic. Aici am cumpărat o casă de la stat. Era o ruină. Am venit aici pentru pământ. Am avut 15 hectare de la bunică, mamă și o mătușă. Le-am împărțit între frați. De la CAP am mai primit un hectar și douăzeci. În curte am avut 26 de scroafe fătătoare și 8 vaci cu lapte. Unele ierni dormeam cu scroafele care stăteau să fete.

În spate țineam 50 de porci grași. Îi predam la Jimbolia. La Nedar. La abator. Am mai luat și pământ. Dar fără acte, pentru că proprietarii au murit și am rămas așa.

Soțul ajunge vice-primar la Comloșu Mare.

L-a votat satul. El nu a dorit. Că nu-i plăcea politica. El era un om calm, vorbea cu toată lumea nu conta ce era, nu se certa cu nimeni.

Spune că cel mai rău în Comloșu Mic se trăiește acum.

Pe vremuri Comloșu a fost o minune de sat. Pot să vă spun că nici un parc din Timișoara nu arată cum arăta Comloșu Mic pe atunci. Străzi curate, flori peste tot, case îngrijite. Am avut ștrand aici. Era în locul fabricii de cânepă. Că aici a fost fabrică de cărămidă, de cânepă, moară, crescătorie de porci.

Nu mai poate munci și trăiește singură. Băiatul ei e în Germania, căsătorit. Are o fetiță.

Băiatul zice „mai un an și vin”. Eu de abia aștept să vină să le dau tot ce am, că nu știu câte zile mai am.

A fost un cântec lung.

had graduated highschool, but he didn't want to attend university. He became a forester in Lipova.

In Chizătău though, we had no land. In 1993 we sold the house and came back to Comloșu Mic. Here we bought a house from the state. It was a ruin. We came for the land. We had 15 hectares from my grandmother, mother and an aunt. We split the land among us siblings. From the collective farm I got another hectare. I had 26 piglet bearing sows and 8 cows that gave milk. Some winters I spent sleeping with the sows that were about to give birth.

In the back we kept 50 fat pigs. We would bring them to Jimbolia. To Nedar. To the slaughterhouse. And then we bought more land. But without any papers because the owners were dead so we left it like that.

Her husband becomes vice-mayor of Comloșu Mare.

The village voted for him. He didn't want it. He disliked politics. He was a calm man, he could talk to anybody, didn't matter who it was, he never got into fights.

She claims the worst living in Comloșu Mic is done now.

Once upon a time Comloșu was a miracle of a village. I can say that no park in Timișoara looks now the way Comloșu Mic looked back then. Clean streets, flowers everywhere, well kept houses. We also had a swimming pool here. It was where the hemp factory was built. Here we had a brick factory, a hemp factory, a mill, a farm for raising pigs.

She cannot work anymore and she lives alone. Her boy is in Germany, married, with a daughter.

He always says "one more year and I'll visit". I can hardly wait so I can give them all I have, because I don't know how many more days I have left in me.

It's been the longest song.



DE AIA VĂ POVESTESC / THAT'S WHY I'M TELLING YOU

Ana-Maria Ursu

W. e din Lenauheim. A lucrat o vreme la spitalul din Jimbolia. A prins vremuri de maximă strictețe. Vremuri de haos banalizat. Și vremuri relativ normale.

A fost ceva ce m-a durut foarte mult:

Cum mergeam de la gară la spital, la Jimbolia, în fiecare dimineață aduceau oameni de la frontieră. Bătuți, plini de sânge. Nu-i duceau la spital, ci la pichet. Îi plimba prin tot orașul ca să-i vadă lumea. Și ne spunea: „dacă faci ca ei, așa pățești și tu”, când treceau pe lângă noi.

Erau niște militari aduși de prin Moldova care așa au fost instruiți. Îi bătea foc pe cei care încercau să treacă frontiera, sau îi împușca.

Eu am lucrat în administrație la spital și am văzut multe lucruri. Aduceau oameni împușcați și cei de la medicina legală scriau că au avut ceva la inimă, îi puneau în sicriu și îi trimiteau la părinți acasă. Nu aveai voie să vorbești despre asta.

Mulți care au fost bătuți, au fost bătuți pentru o viață întreagă. Le dădeau la rinichi.

Mai erau cei care ajungeau împușcați la chirurgie, stăteau cu milițianul la ușă...

Pe 26 decembrie 1989, la spitalul din Jimbolia apar ambulanțe venite din Austria și Germania.

Au venit cu ajutoare. Grupul din Austria ne-a făcut și sistemul de apă în Lenauheim.

Au vrut mai întâi să înțeleagă cum funcționează sistemul comunist în România. Au rămas până după Revelion la mine acasă, în Lenauheim.

W. is from Lenauheim. He worked for a while for the hospital in Jimbolia in times of extreme strictness. Banal chaos. And he lived through relatively normal times.

Something really hurt me then:

I was walking from the train station to the hospital, in Jimbolia, and each morning they were bringing people in who had tried to cross the border. Beaten up, bloody. They didn't take them to the hospital but to the guard post. They walked them all over town so people could see. And they told us: "try and do anything like that and you'll end up just like them" as they passed by.

There were these soldiers brought from Moldova that were trained that way. They beat up the ones trying to cross the border, or they just shot them.

I was working in the hospital administration and I saw a lot of things. They were bringing in people who were shot and the coroners would declare they died from heart disease, they lay them dead in a coffin and sent them back to the families. You weren't allowed to talk about it.

Many of those who were beaten, were damaged for life. Hit in the kidneys.

There were those who were operated for gunshot wounds, and the Militia man was at the door...

On the 26th of December 1989, ambulances from Austria and Germany show up at Jimbolia hospital.

They came with aid. The people from Austria also built the water supply system in Lenauheim.

Firstly, they wanted to understand how the communist system functioned in Romania. They stayed until after New Year's at my house

M-au întrebat de ce mai avem nevoie și am ajuns la concluzia că trebuie făcut un dispensar pentru Lenauheim. Să băgăm apă și curent. Tatăl meu m-a ajutat să facem și sistemul de apă pentru sat. Bani pentru proiect i-au dat cei din Austria. De atunci sunt cetățean de onoare în Lenauheim. Austriecii au venit tot timpul să verifice sistemul de apă, să-l îmbunătățească.

Pe 15 ianuarie 1990 află că la primăria din Lenauheim se dau formulare pentru pașapoarte.

A doua zi am depus formularele la Poliție, în Timișoara. După încă o zi am aflat că deja se eliberau pașapoartele, deși inițial ne spusese că va dura 2 luni. După câteva zile mă duc cu nevasta la Timișoara să luăm pașapoartele. Acolo a deschis unul geamul, a strigat numele la megafon și apoi a aruncat pașaportul pe geam.

După o săptămână am zis să mergem până în Serbia, că nu fusesem niciodată. Am fost la Kikinda cu copiii, am cumpărat blugi pentru ei. A fost ceva deosebit. Am venit înapoi, și prin aprilie mi-a zis socrul meu că ei au fost în noiembrie '89 în Germania și să mergem și noi.

Îți trebuia viză pentru Austria și Germania. Ai ajuns acolo și voiai să rămâi? Îți trebuia chemare. Chemarea o făceau rudele de acolo, dar nu fiecare a vrut să-ți dea chemare. Pentru că se angaja să-ți dea de mâncare dacă tu nu te descurcai acolo.

Ne-am dus la București cu trenul de seară ca să ajungem la Ambasada Germaniei. Am luat viza, repede înapoi la tren. Era să pierdem trenul. Am fost la Belgrad și am luat viza pentru Austria, că așa trebuia.

Am plecat în Germania cu Dacia 1300. Voiam doar să vedem cum e acolo. Acolo trebuia să mergi la lagărul din Nürnberg să spui „bună ziua, sunt aici, eu vreau să rămân”.

Ei îți verificau actele, și acolo cu Securitatea lor am avut de discutat. Că mi-au zis să renunț la cetățenia română. Am zis că nu fac asta, pentru că în Germania nu e comunism, ci capitalism. N-am cedat și mi-au dat actele și am rămas acolo. Pentru copii am rămas, nu pentru mine, că eu

in Lenauheim. They asked me what was needed and we came to the conclusion that Lenauheim needed a dispensary. Also running water and electricity. My father helped me with the water system for the village. The money for the project was given by the Austrians. Since then I am an honorary citizen of Lenauheim. The Austrians came back to check on the system and improve it.

On the 15th of January 1990 he found out that the Lenauheim town hall was handing out passport forms.

The second day we filed the forms with the Police in Timișoara. After another day we found out that the passports were already being emitted, although initially they had told us we would have to wait two months. A few days later I take my wife and we went to Timișoara to get the passports. There someone opened a window, yelled out my name on a loudspeaker and threw the passport out the window.

A week later we decided to visit Serbia, as we had never been there. We went to Kikinda with the kids, bought blue jeans for them. It was something special. We came back and in April my father in law told me that they had visited Germany in November '89 and that we should visit as well.

You needed a visa for Austria and Germany. You got there and wanted to stay? You needed official summons. The summons was supposed to be from relatives who lived there, but not all of them were willing to write one. Because they had to take on the responsibility of feeding you if you couldn't manage to find work there.

We went to Bucharest with the night train to get to the German Embassy. We got the visa and quickly took the train back. We almost missed it. We went to Belgrade and got the visa for Austria, because it was needed.

We left for Germany in a Dacia 1300. We just wanted to see what it was like there. You had to go to the Nürnberg camp and say "Hello, I am here, I would like to stay".

They would check your papers, and we had a chat with their local Securitate. They told me to renounce my Romanian citizenship. I told them I won't do such a thing because Germany is not a communist, but a capitalist country. I didn't give in so they gave me my papers back

mă descurcam. M-am întors în august la Lenauheim, la părinții mei, ca să-i vizitez. Ei nu au vrut să plece.

De atunci vine de 3 ori pe an înapoi în Lenauheim.

Primele impresii din Germania au fost plăcute.

Toată lumea vorbea nemțește.

A fost interesant cu televizorul. În '90 a fost Campionatul Mondial de Fotbal. Cu toate că nu eram microbist... dar să vezi totul la televizorul color! Și filme?! Era ceva.

E șomer în primele 5 luni de trai în Germania. Timp în care se uită mult la televizor.

Atâtea documentare fascinante! Până în '89 nu aveai decât 2 ore de televizor, asta dacă nu aveai întrerupere de curent. Pentru noi nu a fost o problemă pentru că știam limba germană. M-am acomodat repede.

M-am dus la Forțele de Muncă. Au vrut să mă trimită la un seminar, să mai fac o școală în administrație. Eu am zis că am nevoie de bani și că vreau să muncesc. Puteam să iau ajutor social, dar nu știam asta, și nici nu voiam să iau, nu eram obișnuit să iau. Până la urmă am găsit la o firmă care producea chimicale. Eram administrator acolo și am primit și locuință. Am câștigat foarte bine acolo, dar munceam mult. Și sâmbăta, câteodată și duminica. Locuința era mare. Am avut noroc.

Deși se stabilește în Germania, păstrează legătura cu comunitatea din Lenauheim. Împreună cu românii din Lenauheim înființează o asociație.

Tata era un organizator bun și de la el a pornit. Am fost revizor 4 ani în Asociația Șvabilor din Germania, și din 2001 m-au propus ca președinte. Nu prea am vrut, că nu aveam timp, dar până la urmă am acceptat.

A fost o femeie de aici care s-a ocupat să adune datele. Am luat un computer. Era 3000 de mărci unul. Dar a meritat investiția. Am pus

and I stayed there. I stayed for the children, not for myself, because I could manage. I returned in August to Lenauheim, to my parents, to visit. They didn't want to leave.

Since then he visits three times a year.

The first impressions of Germany were nice.

Everyone spoke German.

It was an interesting thing with the TV. In 1990 there was the Football World Cup. I wasn't a big football fan... but watching everything on a color TV! And movies?! That was something else.

He is unemployed for the first 5 months of his stay in Germany. In this time he watches a lot of TV.

So many documentaries that were fascinating! Up to '89 you barely had 2 hours of TV a day, and that if you had the electricity going, which it seldom was. For us it wasn't a problem because we spoke German. I quickly adapted.

I went to visit the employment office. They wanted to send me to a seminar, do some more schooling in administration. I told them I need money and I want to work. I could have been on welfare, but I didn't know it and didn't want it, wasn't used to it. In the end I found this chemical production company. I was an administrator there and got a place to live. I earned very well there, but I worked a lot. Saturdays and even on Sunday. The flat was large. I was lucky.

Although he settled in Germany, he keeps in touch with the Lenauheim community. Together with the Romanians from Lenauheim, he finds an association.

My father was a good organizer and he started it. I was an auditor for the Association of German Swabians for 4 years and in 2001 I was nominated for president. I didn't really want it, I had no time, but in the end I accepted.

There was this local woman who handled the gathering of data. We bought a computer. It cost 3000 Marks. But it was worth the

datele în computer. Așa am învățat să lucrez pe computer. M-a ajutat și fiul meu.

Sunt 120 de sate din Banat înscrise în asociație, 162 de membri sunt din Lenauheim. Membrii primesc de 2 ori pe lună ziarul local și plătesc o cotizație anuală.

Rămân cam aceiași ca număr, că atunci când moare bunicul, de exemplu, preia nepotul. În Banat avem 12.400 de membri, dar am avut 18.000, prin '90-'91. E în scădere. Obiectivul asociației este de a menține legătura cu parohia catolică, ca să îngrijim cimitirul și să păstrăm legătura cu comunitățile șvabilor.

Relația copiilor născuți în Germania cu satul natal al părinților diferă.

Dacă ei le povestesc lucruri bune despre România, atunci copiii vin cu plăcere în vizite. Dacă nu, copiii au impresia că aici nici nu e soare.

Consideră că asociația va exista și peste 15 ani.

Poate nu la fel ca azi. Depinde și de cine va fi primar, și de oameni. Eu vreau să țin legătura cu toată lumea. De exemplu, am organizat, împreună cu primarul, o festivitate în Lenauheim, când s-au făcut 200 de ani de existență. A fost foarte frumos. Organizăm și „Fiii satului” în fiecare an, pe 8 septembrie.

Despre retrocedările de pământ, spune că unii nemți nu prea au mai vrut proprietățile înapoi. Pe unii pur și simplu nu i-a interesat.

Tata a fost și în comisia aia. Cine era trecut în registru a primit pământul înapoi. Unii s-au trezit prea târziu, că în 2007 s-au încheiat procedurile. Deși au fost informați.

Nemții au fost foarte modești. Aici a fost Imperiul Austro-Ungar. Ungurul le-a impus să învețe limba maghiară. Nu au avut ce face. Apoi, după 1918, au trebuit să învețe româna. Cu românii nu a fost așa dur. Că au fost și școli în limba germană. Așa a fost să fie.

investment. We put the data into the computer. That's how I learned to use it. My son also helped.

There are 120 villages in the Banat that are members of the association, 162 of its members are from Lenauheim. The members receive the local newspaper 2 times a year and they pay a yearly fee.

Their number stays about the same, because when the grandfather dies, the nephew takes his place. In the Banat we have 12,400 members, but we used to have 18,000 in '90-'91. The number is dropping. The objective of the association is maintaining a link with the Catholic parish, tending the cemetery and keeping in touch with the communities of Swabians.

The relationship of children born in Germany to the native village of they parents differs.

If they tell them good things about Romania, then the children visit with joy. If not, the children have the impression the sun doesn't even want to shine here.

He believes the association will still be there 15 years from now.

Maybe not like it is today. It depends on who will be mayor, and it depends on the people. I want to be in touch with everyone. For instance, I organized together with the mayor a celebration in Lenauheim for the 200th anniversary of its existence. It was very beautiful. We also organize the "Sons of the village" each year on the 8th of September.

About the giving back of the collectivised land, he says that some Germans didn't want it back. Some weren't interested anymore.

My father was in that commission. The ones registered got their lands back. Some found out too late because in 2007 the procedures were closed. In spite of being informed.

The Germans were modest. This used to be the Austro-Hungarian Empire. The Hungarian forced them to speak Hungarian. They had no choice. Then, after 1918, they had to learn Romanian. But it wasn't as tough with the Romanians. There were German schools. That's how it went.

FREDI

Ana-Maria Ursu

Fredi s-a născut pe 17 iulie 1930 la Lenaueim.

Este șvab din Banat. A început să învețe limba română în clasa a doua.

În 1940 era la școală în Timișoara. Cel mai mult îi plăcea să meargă cu tramvaiul din Fabric, Piața Traian, până în Iosefin. În timpul liber mergea cu școala la pădure sau la cinematograful.

La cinematograful, înainte de film, se dădeau reportaje de știri. Începuse războiul.

La un moment dat profesorii au zis să începem cu educația politică, cu hitlerismul. La noi la școală erau și români și unguri care au învățat nemțește. Profesorii ne puneau pe echipe, și prin jocuri ne explicau cât a omorât fiecare echipă. Aveam panglici - unii roșii, alții negre.

Politica lui Hitler a pătruns peste tot. Au fost activiști de partid, ca și acum - că mai vin de la nu știu ce partide. Am fost verificați. Eu eram tânăr și nu prea dădeam atenție. Un învățător era cu tineretul și îi pregătea pe tinerii de peste 18 ani pentru război. „Hai să te învăț politica lui Hitler”, zicea ăla.

Așa a fost pe timpul războiului. Și noi la școală am învățat despre Hitler. L-am avut și pe perete, lângă regele Mihai. Aici la țară a fost regele Mihai, Hitler și crucea.

La Timișoara a fost doar Hitler.

După doi ani este repartizat la liceul din Jimbolia, unde își continuă studiile.

La Jimbolia nu a mai fost așa de strict ca la Timișoara. Nu era introdusă politica așa de tare. Atuncea unchiul meu a fost ministrul tineretului din

Fredi was born on the 17th of July 1930 in Lenaueim.

He is a Swabian from Banat. He started learning Romanian in the second grade.

In 1940 he was attending school in Timișoara. He liked riding the tram from Fabric, Traian Square towards Iosefin. In his spare time we went on school trips to the forest and to the cinema.

In the cinema, before the movie, they showed newsreels. The war had started.

Suddenly our teachers told us we would start political education, with the hitlerism. In our school there were also Romanians and Hungarians attending, learning German. The teachers would divide us up into teams and through games they explained how many kills each team got. We had ribbons – some red, some black.

Hitler's politics was everywhere. They had party activists, like they do now – that come from I don't know which party. We were checked. I was young and didn't pay much attention. A teacher took care of the youth and prepared the ones over 18 to go to war. "Let me teach you Hitler's politics," he used to say.

That's how it was during the war. In our school we learned about Hitler. We had him hanging on the wall, next to King Michael. Here in the country it was King Michael, Hitler and the cross.

In Timișoara it was only Hitler.

Two years later he is assigned to the highschool in Jimbolia where he continues his studies.

In Jimbolia it wasn't as strict as in Timișoara. Politics wasn't that present. Back then my uncle was the Minister of Youth in Romania in

România în 1943-1944. Mergea prin țară să convingă tineretul să meargă la război pentru Hitler.

Ultima lovitură în care s-a văzut că nemții o să piardă războiul, a fost când au încercat să convingă băieți de 17 ani să meargă pe front. A venit o comisie din partea armatei, un ofițer din partea nemților și unul de aceea. I-au controlat, au pus parafa și gata. S-a auzit că i-au dus la Periam, apoi la Timișoara, apoi la Deta. Cică acolo era o școală de pregătire pentru război.

Șapte băieți din sat au căzut pe front după prima săptămână. Familia lui Fredi a fost și ea atinsă de război, dar, din fericire, nu a pierdut pe nimeni.

Am avut un unchi Franz, care a luptat în armata română. În Crimeea a căzut prizonier și când o venit acasă, a intrat în curtea mătușii acolo unde stăteam și-mi zice:

- Nu mă cunoști, dar eu sunt unchiul tău.

Până nu a venit bunica mea, mama lui Franz, eu nu știam cine e. Era tare slăbit. Zicea că a fost ținut prizonier și că a mâncat carne crudă de cai împușcați. De acolo a fost în lagăr nu mai știu unde, apoi a fost trimis acasă. Zdrențuit.

La început a simpatizat cu hitleriștii, dar după ce a văzut efectele războiului și-a schimbat categoric opțiunea. De atunci nu mai ține cu nimeni. Despre evrei se auzise că fuseseră adunați în lagăre. În Lenauheim nu fuseseră niciodată evrei.

Treceau ocazional însă vânzători ambulanți evrei.

Unul vindea unsoare cu căruța. I-a zis mamei mele:

- Doamnă, vă dau bani să-mi cumpărați și mie o găscă - tăiați găscă, iar mie dați-mi numai ficatul, restul e al dumneavoastră.

Și de fiecare dată când trecea pe acolo, mama îi pregătea ficatul de găscă. Evreul ăsta era din Timișoara.

1943-1944. He used to travel the country trying to convince youth to go to war for Hitler.

The last nail in the coffin, when it was clear that the Germans were losing the war, was when they tried convincing 17 year old boys to go to the front. A commission came on behalf of the Army with a Romanian and a German officer. They gave the boys a physical, stamped some papers and that was that. We heard they were taken to Periam and then Timișoara and then Deta. There was a school for war training there.

Seven boys from the village were killed on the front in the first week. Fredi's family was also touched by war but fortunately no one was lost.

I had an uncle named Franz, who fought in the Romanian Army. He became a prisoner in Crimeea and when he returned home, he came into my aunt's yard where we were sitting and he tells me:

"You don't know me, but I'm your uncle."

Until my grandmother, Franz's mother arrived, I didn't know who he was. He was very weak. He said he had been taken prisoner and had only eaten the raw flesh of shot horses. From there he was taken to a camp somewhere and then sent home. In tatters.

At first he sided with the hitlerists, but after seeing what war can do, he changed his opinion. Since then he isn't siding with anyone anymore. There were rumors the Jews were being rounded up and taken to camps. There had never been any Jews in Lenauheim.

Travelling Jewish merchants though, passed through occasionally.

One was selling lard from his wagon. He told my mother:

"Madam, I'll give you some money to buy me a goose – cut the goose and give me the liver, keep the rest."

And each time he passed through, mother would prepare the goose liver. That Jew was from Timișoara.

Au fost mai fost doi frați pe nume Schneider care strângeau porcii grași de prin sat. Anunțau cu tobele că vin să strângă porcii.

În septembrie 1945, Fredi împreună cu întreaga sa familie devin refugiați.

A venit războiul. Au venit rușii.

S-a format o coloană cu căruțe, am plecat prin Ungaria, Austria, până în Boemia, care aparținea de Cehoslovacia, până în orașul Krumau. Acolo am fost primiți și repartizați.

Ce poți să iei într-o căruță?

Haine în principal, un sac doi de făină, alimente necesare pentru drum, noi am fost 9 săptămâni pe drum.

Am avut un delegat din partea armatei germane cu o motocicletă cu ataș, erau 3 militari care ne-au condus. Am fost așteptați în unele comune, mai așteptam și câte 3 zile să vedem dacă ne putem întoarce, dar rușii avansau și noi am fugit.

Fuge împreună cu toată familia - tata, mama, bunica, cei trei copii mici ai unchiului Franz. Cel mai mic avea 7 luni.

Eu am mers 9 săptămâni pe jos, nu am mers nici un kilometru în căruță că nu am avut loc. Eram 8 persoane. Plus că era căruța încărcată cu haine, cu tot necesarul.

Dormeam prin șanțuri. Treceam prin comune - tata m-a învățat să cer lapte pentru copilul mic în ungurește. Am primit lapte, pâine. Cu cerșitul.

În orașul Linz în Austria, am fost așteptați de Crucea Roșie. Acolo am primit și primele medicamente.

Stau 3 zile în apropierea Vienei, unde era staționată armata germană care le oferă alimente și ajutor medical, ajutându-i să ajungă în Cehoslovacia.

Am plecat 300 de căruțe din Banat. Am ajuns 30. Restul au fost prinși și duși în Rusia.

There were also two brothers named Schneider that gathered all the fat pigs in the village. They announced it with drums, that they had come to round up the pigs.

In september 1945, Fredi together with his whole family became refugees.

The war came. The Russians came.

A column of wagons was formed, we left through Hungary, Austria until we reached Bohemia which belonged to Czechoslovakia, up to the city of Krumau. There we were taken in and allocated.

What can you take with you in a wagon?

Clothes, mainly, a sack or two of flour, food for the road, and we spent 9 weeks traveling.

We had a delegate from the German Army riding in a motorcycle with a sidecar, with 3 soldiers leading the way. We were waited in some localities, waiting for 3 days in some parts to see if we could return, but the Russians were advancing so we fled.

He flees with his family – mother, father, grandmother, uncle Franz's three small children. The youngest is 7 months old.

I walked for 9 weeks, didn't even travel a kilometre in the wagon as there was no room. There was 8 of us. On top of that, the wagon was full of clothing and the essentials.

We slept in ditches. We passed through localities – father taught me to ask for milk for the baby in the Hungarian language. I received milk, bread. By begging.

In the city of Linz in Austria, we were awaited by the Red Cross. That's the place where we received the first medicine.

They spend 3 days near Vienna, where the German Army was stationed. The German Army offers them food and medical aid, helping them reach Czechoslovakia.

300 wagons left the Banat with us. 30 reached our destination. The others were caught and sent to Russia,

În Krumau, Cehoslovacia, sunt cazați la familia Rausch.

Rausch era hornar și a avut un băiat căzut pe front. A vrut să ia numai adulți. Atunci a intervenit Crucea Roșie și o organizație de tineret care a luat cei trei copii ai unchiului Franz. Bunica a fost luată în gazdă de doi bătrâni. Tata și cu mama au fost luați de vecinul lui Rausch care stătea vis-a-vis. Eu am stat cu sora mea.

Am primit cartele. Pe cartele puteai să-ți iei zilnic alimente, dar un singur rând de haine, o pereche de pantofi sau bocanci, la alegere. Asta a fost pe cartelă. Dacă cartela a fost tăiată, nu mai primeai nimic. Cartela o aveai de la primărie și puteai să-ți cumperi cu ea de la orice prăvălie. Cred că erau două pâini pe săptămână de familie.

Tatăl lui Fredi, tâmplar de meserie, găsește de muncă la un ceh.

Cehul i-a zis lui tata să predăm toată cartela la un restaurant și să mâncăm de acolo. Am încercat, dar eu nu am fost mulțumit. Tot eram flamând. Ciorbă lungă și cam atât.

Viața își reia cumva cursul normal. Fredi împreună cu alți copii de șvabi deportați merg la școală unde predă un profesor pe nume Nikolaus Brainer din Jimbolia, refugiat și el.

În 24 martie 1945 însă, școala se închide iar clădirea devine lazaret pentru răniții de război. Frontul se apropia din ce în ce mai mult de Krumau.

În 7 sau în 8 mai s-au auzit tunete. Eu mă tot plimbam de colo-colo ca să aduc vești. Și în piața mare, primarul, un om bătrân, a făcut apel la populație:

- Fiți atenți că dușmanii sunt în apropiere, vreau ca în orașul nostru Krumau să nu mai aud un glonț. Tot ce aveți alb, cearceaf, orice, să puneți la ferestre.

Vicele lui o fost ofițer în armata germană și a fost rănit la mâna stângă.

In Krumau, Czechoslovakia, they are being housed with the Rausch family.

Rausch was a chimney-sweep and had a boy that died on the front. He only wanted to house adults. Here's where the Red Cross intervened and a youth organisation took care of uncle Franz's three children. Grandmother was taken in by an old couple. Mother and father were taken in by Rausch's neighbor that lived across the street from him. I stayed with my sister.

We were given ration cards. You could buy food daily, but you could buy clothing only once – a pair of shoes or boots, your choice. That's the story with the ration card. If your ration card was cut, you got nothing. You received it from the town hall and could use it to buy goods from any store. I think two loaves of bread, per family, per week, was allowed.

Fredi's father, a carpenter, finds work with a Czech.

The Czech told my father that we should give our ration books to a restaurant and eat there. We tried, but I was not pleased. I was still hungry. We got some weak broth and nothing more.

Life slowly comes back to normal. Fredi, together with other deported Swabian children attend school where a teacher named Nikolaus Brainer from Jimbolia, also a refugee, is teaching.

On the 24th of March 1945, the school closes and its building is used as a field hospital for the wounded coming in from the front. The front was closing in on Krumau.

On the 7th or 8th of May we heard something like thunder. I was walking from here to there in order to bring news. And in the large square, an old man, gathers the population and holds a speech:

"Be aware that the enemy is close, and I want that in our town of Krumau no one fires a shot. Take any white material you have, a sheet, anything, and hang it at your window."

The vice-mayor used to be an officer in the German Army and had a wounded left hand.

Vice-primarul din Krumau scoate pistolul și îl împușcă pe bătrânul primar.

A fost mare scandal între oameni. Ofițerul a fost luat și nu s-a mai auzit nimic de el. La înmormântarea primarului tot orașul a fost în picioare, toți au mers cu el până la cimitir. Noi, refugiații, nu l-am cunoscut, dar l-am respectat pentru că a vrut pace.

La Krumau, armata americană și cea sovietică se întâlnesc.

Americanii au venit cu o mașină mică, cu doi ofițeri. Rușii au venit cu tancuri. S-au întâlnit, au discutat. Rușii s-au retras. Am rămas cu americanii. Ei, atuncea am trăit.

Americanii jucau Kegel (popice) folosind portocale pe post de mingi. Copiii alergau să prindă portocalele care se rostogoleau din spațiul de joc al soldaților americani.

Un șofer de culoare care aproviziona cantina militarilor americani obișnuia să-și aprindă o țigară, să tragă câteva fumuri și apoi s-o arunce pe jos, unde băieții, Fredi inclusiv, se băteau pe ea.

Cei care aveau peste 18 ani primeau și cartele pentru țigări. Eu nu am avut, că pe atunci aveam 14-15 ani.

În 1946, refugiații se întorc înapoi în România. Întâmpină dificultăți deoarece în Ungaria podurile peste Dunăre fuseseră distruse.

Se foloseau barje pentru trecere.

Și erau niște unguni care ne-au trecut cu un fel de podest unde puteai să pui și căruța. Dar plata cum o fost?

Ei îți făceau inspecția să vadă ce ai la tine și dacă le plăceau lor ceva, ceas de mână de exemplu:

- Dă încoace, că altfel nu treci dincolo!

De la noi o luat două pături. Noi am avut două pături frumoase și ungunii le-au văzut:

The vice-mayor of Krumau takes out his gun and shoots the old mayor.

There was a big scandal among the people. The officer was taken away and nothing was ever heard from him again. At the mayor's funeral all the town was there, standing, and they all followed the casket to the cemetery. Us, refugees never knew him, but we respected him because he wanted peace.

At Krumau, the American and Soviet armies meet.

The Americans arrived in a small car, with two officers. The Russians had tanks. They met, talked. The Russians withdrew. We were left with the Americans. Well, that's when we started living.

The Americans bowled using oranges instead of balls. The children ran to catch the oranges that rolled off the surface of play used by the American soldiers.

An African-American driver who supplied the American cantina, used to light a cigarette, take a few drags and then throw it on the ground, where the boys, including Fredi, would fight for it.

Those over 18 got ration cards for cigarettes. I had none, because I was barely 15 back then.

In 1946, the refugees return to Romania. They have difficulty passing the Hungarian border as the bridges over the Danube were destroyed.

Barges were used for the crossing.

And there were these Hungarians that took us to the other side on a kind of raft where you put the wagon. But how was pay handled?

They inspected your belongings to see if there was something in there which they liked, like a wrist watch for example:

"Give it here, otherwise you're not crossing!"

From us they took two blankets. We had these beautiful blankets and the Hungarian saw them:

- la ridică-te, sus cu tine! i-au spus tatei.

Au luat amândouă păturile și salut. La alții o luat bicicleta, ceasul de mână, inele. Ai dat, ai trecut, nu ai dat, ai stat. Sora mea a avut un ceas de mână pe care l-a cedat.

Ne-au scos din coloană pe marginea fluviului, ne-au încărcat în căruțe și ne-au trecut dincolo. Trei căruțe treceau deodată, pe platforma respectivă.

Când au ajuns înapoi în Lenauheim, casele refugiaților șvabi fuseseră ocupate de coloniști – oameni aduși din toate colțurile României.

Fredi și familia lui s-au trezit fără casă.

Așa că am tras la o mătușă. Acolo am fost 19 oameni. Au fost și vecinii tot la ea, că ea a rămas, nu s-a refugiat. Am fost 4 familii în 3 camere. Eu am dormit în șopron, cu căruța. Era încă vremea bună.

S-a dus să vadă casa pe care o părăsiseră. Acolo trăia un colonist român – Gheorghe Palagă. Omul i-ar fi primit cu drag, dar nu mai era loc. Erau deja 7 într-o casă cu 3 camere.

Fredi s-a dus să se plimbe prin sat.

M-am dus la strada principală să văd noutățile și am văzut că au început un fel de dușmănie cu noi. Ne spuneau să ne întoarcem la Hitler.

Între tineri au existat și bătăi. Majoritatea pornite datorită fetelor nemțoaice pentru care concureau atât tinerii români, cât și germanii.

Fetele erau cu două tăișuri – aveau ochi și pentru Ion și pentru Hans.

La 19-20 de ani au început căsătoriile, între români și nemțoaicele de aici. Se băteau băieții pe ele. La danțuri am avut și eu scandal. Că fata m-a ales pe mine - fata era nemțoaică.

"Get up, up!" they told father.

They took the blankets and that was that. From others they took their bicycle, a wrist watch, rings. If you have something to give them, you passed. You gave something of value and they let you pass. My sister had a wrist watch that she gave away.

They just took us out of the column that ran along the river, loaded us up and ferried us across. Three wagons at a time could be transported in this manner.

When they reached Lenauheim, the houses of the Swabian refugees were now occupied by colonists – people brought from all corners of Romania.

Fredi and his family were now homeless.

So we went to an aunt. We were 19 people in all at her house. The neighbors were also there because she had decided to stay. There were 4 families living in three rooms. I slept in the tool-shed, next to the wagon. The weather was still good.

He went to see the house he had left behind. In it lived a Romanian colonist – Gheorghe Palagă. The man would have gladly taken them in but there was no more room left. 7 people living in a 3-room house.

Fredi went walking through the village.

I walked on main street to see what's new, and I saw that a certain type of rivalry started. They were telling us to go back to Hitler.

There were fights between the youth. Most of them were over German girls.

Girls had two edges – they had an eye for Ion as well as Hans..

At 19 or 20 years of age, the youth started getting married, Romanians marrying the German girls here. Boys would be fighting over them I had trouble when we held dances. Because the girl had chosen me, and she was German."

În 1947 se înființează OTS – Organizația Tineretului Sătesc.
Tinerii comuniști. A fost unul Lungu care a fost șeful nostru, al tineretului din partea băieților. Ne-am înscris și noi, ce să facem?! Ei au început să joace fotbalul, am început și eu. De aia nu am luat nici o palmă de la ceilalți. Că ne-am împrietenit.

Se apucă serios de sport. Ajunge să joace handbal la Timișoara pentru Banatul, și apoi pentru TehnoMetal.

La TehnoMetal a fost un inginer stagiar Bagiu. Făcea acțiuni cu Bărăgan. Mi-a zis că nu poate să-mi zică prea multe, dar că trebuie să plec acasă. Să aflu ce se întâmplă cu părinții mei.

Mă duc la gară – în gară nu erau decât trenuri pentru animale. Ajung în Lenauheim - în gară era plin de familii cu animale, cu copii plângând, cu bătrâni. Erau deja dați afară din sat.

Fiecare familie care trebuia deportată avea câte un soldat în fața casei.

O mătușă de-a mea era și ea afară.

Eu nu am știut pe unde să o iau. Prin dos sau pe strada principală, pe la primărie.

Am mers pe strada principală și l-am vazut pe primarul nostru că semna ceva.

Am vorbit cu el și a schimbat soldatul din fața casei mele la altă casă. Așa a scăpat familia mea de deportare. Numai mătușa a plecat și a stat vreo 5 ani în Bărăgan.

Face armata la Anina. Stă trei luni în mină.

La 23 august vine locotenentul și spune că le trebuie băieți cu care să facă echipă de fotbal pentru Reșița. Am adunat o echipă de unde am putut și am mers la Reșița. Echipa era condusă de un sublocotenent. I-

In 1947 he joins the OVY – the Organization for Village Youth.
The young communists. There was one called Lungu who was our boss, of youth, running the boy chapter. We signed up, what could we do? They hosted football matches for enjoyment and I started playing as well. And that's why nobody beat me, because we became friends.

He takes up sports with a passion. He ends up playing handball for Banatul in Timișoara, and then for TehnoMetal.

In TehnoMetal there was this engineer acting as an intern named Bagiu. He was part of a Bărăgan commission. He told me that he cannot divulge much, but that I have to go back home. Find out what had happened to my parents.

So I go to the train station – in the station, a lot of train cars used for cattle. I arrive in Lenauheim – in the train station it was full of families with animals, crying children and old people. They were being kicked out of the village.

Each family that was to be deported had a soldier stationed in front of their house.

One of my aunts was outside.

I didn't know how to enter. Using the back way or the main street, close to the Mayor's Office.

I walked along the main street and I saw the mayor signing some papers.

I talked to him and the mayor decided that the soldier should move in front of the neighboring house. That's how my family escaped deportation. It was only my aunt who got deported and spent 5 years in the Bărăgan.

He is drafted into the army and is doing his tour in the town of Anina. He spends three months in the mine.

On the 23rd of August a lieutenant shows up and tells me he needs boys for a football team for a tournament in Reșița. So we put together a team and headed towards Reșița. The team was led by a second

am bătut pe cei de la Timișoara, pe cei din Oravița și încă o echipă. La 3 după-masa ne-au dat să mâncăm și să bem câte o sticlă de bere. Apoi vine un ofițer din Reșița și mă închide în biroul lui. Vine și unul din Timișoara. Cel din Anina nu pleacă înapoi fără mine. Crede că sunt dezertor. Până la urmă pleacă cel din Anina.

Hainele și valiza lui Fredi rămân în Anina. Ofițerul din Reșița îi promite că va trimite pe cineva din Lenauheim până la Anina ca să recupereze efectele lăsate de Fredi în cazarmă.

Militarii din Anina se răzbună pe trimisul ofițerului din Reșița. Mesagerul este tuns și ținut 3 zile în arest. Apoi este trimis în Reșița cu valiza și hainele lui Fredi.

Așa am ajuns să joc cu echipa din Reșița. Am fost la Brașov, Constanța, București. 40 de zile am fost plecat cu sportul. Asta în 1951-1954.

În 1954 apare primul televizor în sat.

Am fost la un vecin și în curtea lui erau peste 50 de bărbați care se uitau la televizorul din fereastră.

Tot în 1954 se căsătorește și vrea să intre în partidul comunist. Trebuie să își scrie auto-biografia.

Și am scris tot - că am avut un unchi în armata română și unul în armata germană, că tata a avut birt. Cel de la Jimbolia când a citit, a zis că sunt pui de chiabur și mi-a respins cererea.

I se născuse un băiat – Helmut – și Fredi avea nevoie de un loc de muncă.

Colectivul era înființat. Fiind de meserie dulgher, proaspăt întors din armată, m-am dus la tovarășul președinte al colectivului din Lenauheim, și pentru că se construia mult, i-am zis că vreau să lucrez pe șantier. El mă știa de la fotbal. După un timp a văzut că sunt priceput și m-a pus șeful echipei de construcție.

lieutenant. We beat a team from Timișoara, one from Oravița and another team. At 3 PM they gave us lunch and a bottle of beer. Then along comes an officer from Reșița and he locks me in his office. One from Timișoara come too. The one from Anina won't leave without me. He thinks I deserted. Finally the officer from Anina leaves.

Fredi's clothes and luggage are still in Anina. The officer from Reșița promises he will send someone from Lenauheim to Anina to get back Fredi's belongings from the barracks.

The soldiers from Anina take their revenge on the messenger sent by the officer in Reșița. He has his hair cut and is held in the stockade for 3 days. Then he is sent back to Reșița with Fredi's belongings.

And that's how I ended up playing football for the team in Reșița. I went to Brașov, Constanța, Bucharest. 40 days on the road doing sports. This happened from 1951 to 1954.

In 1954, the first television set arrives in Lenauheim.

I went to see a neighbor, and there in his yard there had gathered over 50 men watching the TV set that had been put in the window.

Also in 1954 he gets married and wants to join the Communist Party. He therefore has to write his autobiography.

And I wrote everything down – that I had an uncle in the Romanian Army and one in the German Army, that my father once owned a village tavern. The party activist from Jimbolia, upon reading, told me I was nothing more than a kulak pup and rejected my application.

A son was born to him – Helmut – and Fredi needed a job.

The collective farm was running. Being by trade a carpenter, and freshly returned from the army, I went to see the comrade president of the collective farm in Lenauheim, and because there was a lot of construction going on, I told him I want to work on a construction site. He knew me from playing football. After a while he saw I was good at my job and he put me in charge of a construction crew.

În 1958 am fost vice-președinte la colectiv. Atunci m-am dus la Jimbolia cu auto-biografia mea și îmi pune ăla de acolo o singură întrebare.

Și mă întreabă: „Ce convingere ai?”

I-am zis că vreau să lucrez. Și mi-a dat carnetul. Că aveau nevoie de cât mai mulți oameni în partid. Mai ales din alte nații. Principalul era taxa lunară. Ședințe, ioc.

Munca la colectiv nu e ușoară, mai ales când unele decizii sunt luate fără a ține cont de logică.

Noi am avut vreo 3 ani pășune de la CAP pe Semenici. Pentru tineretul bovin. O prostie! Duci tu animale sănătoase de acasă sus pe Semenici 3 zile cu trenul?! În Timișoara stăteau ore întregi.

Animalele voiau apă. Oamenii veneau cu găleți să le dea apă.

Când se deschidea ușa trenului, animalele săreau, unele își rupeau picioarele. Apoi urcă muntele cu ele! Iarba e tare pe Semenici. Dacă nu duceam săptămânal camioane cu nuială, acolo rămâneau.

La noi în sat, U. ăsta, șeful colectivului, nu știa să spună „nu”. Chiar dacă propunerea venită din partea partidului era o prostie.

El nu avea nicio pregătire, nicio școală.

Află că munca lui este remunerată cu 3000 de lei. Inginerul-șef Niculescu, colegul lui, primea aceeași sumă. La fel ca medicul veterinar. Singura persoană care primea 5000 de lei era pontatoarea de la primărie.

Refuză să semneze statele de plată în semn de protest. Situația durează mai multe zile până când primarul în funcție își termină mandatul, iar activistul de partid îl propune pe Fredi primar în Lenauheim.

In 1958 I became the vice-president of the collective farm. That's when I went to Jimbolia with my autobiography again and the guy there asks me a question.

He asks: "What are your beliefs?"

I told him I want to work. And so he gave me the party membership book. They needed as many people as they could get into the party. Especially from other nationalities. What mattered was the monthly tax. They held no meetings.

Work on the collective farm is not easy, especially when certain decisions are taken without considering logic.

We had some pasture land from the CAP on the Semenici mountain. It was for young cattle. A totally stupid idea! Taking healthy animals, loading them on a train to take them to Semenici on a three day trip?! We waited in Timișoara for ages.

The animals were thirsty. People came bearing buckets of water.

When the door of the train car would open, the animals jumped, some of them breaking their legs. And then we were supposed to take them up a mountain! The grass on the Semenici was thought to chew. We had to bring in trucks with straw or all the animals would have died there on the mountain.

In our village, this U. personage, the head of the collective farm, didn't know how to say "no". Even if the proposal that came from the party was totally moroni.

He had no training, no schooling.

Fredi finds out that this undertaking is paying 3000 lei. Chief-engineer Niculescu, his colleague, is being paid the same amount. The same went for the vet. The only person earning 5000 lei is the check-in clerk from the town hall.

He refuses to sign the payment slips in protest. The situation drags on for several days until the acting mayor finishes his mandate and the party activist would like for Fredi to be the mayor of Lenauheim.

În 17 noiembrie 1969, m-a chemat în biroul lui și mi-a zis că știe de cearta cu animalele și că-mi dă timp 2 zile să mă gândesc dacă vreau să fiu primar. După 2 zile mă așteptau la primărie câțiva activiști din Timișoara. Eu le-am zis că sunt pentru Lenauheim, că aici m-am născut și aici vreau să fiu între oameni, fără să am necazuri, fără să mă cert. Până la urmă am spus „da”.

Este primar din 1969 până în 1980 în Lenauheim.

Copiii lui doresc să emigreze în Germania dar, datorită faptului că este primar, cererile de emigrare sunt constant respinse.

Până la urmă, copiii reușesc să emigreze. Li se alătură și Fredi în 1990.

Am fost în Landshut, Bavaria, aproape de München. Am avut pensie mare și atunci am decis să-mi cumpăr o casă. Am luat 100.000 mărci de la stat, am plătit rată lunară de 1500, dar la urma urmei eu nu m-am simțit bine. Am mai lucrat și cât am avut pensie.

Am fost la unul care întreținea parcurile în oraș. Băiat bun. Rudy îl chema. El mă tot întreba de Banat. Îl interesa mult.

Și odată îmi aduce încă un bătrân care, îmi zice „țigane din România, care ai venit încoace să ne iei munca și pâinea”. În mintea mea mi-am zis: „dacă tu mă faci țigan, eu nu o să mă exprim așa”.

Dar zic:

- Tu știi unde a izvorât Dunărea?

Ăla se uită la mine. Zice:

- Nu.

Atunci îi zic:

- Eu am învățat la școală în România, și tu ești neamț și nu știi? Nu ți-e rușine?!

Dar m-o lovit când a zis „țigane din România”. Și asta mă doare și azi. Desconsiderat. Tu ești o cârpă acolo, în Germania.

On the 17th of November 1969, I was summoned into his office and told that he was aware of the fight regarding the animals and that I have 2 days to think about becoming mayor or not. Two days later they were waiting for me at the town hall together with some activists from Timișoara. I told them I am all for Lenauheim, because it is the place where I was born and that I want to be among the people, without causing trouble of arguments. Finally I agreed.

He becomes mayor from 1969 to 1980 in Lenauheim.

His children have a desire to emigrate to Germany, but, because he is mayor, their emigration application are constantly being denied.

Finally his kids manage to emigrate. Fredi joins them in 1990.

I was in Landshut, Bavaria, close to Munich. I had a big pension and I decided to buy a house. I took out a state loan of 100,000 Marks and paid a monthly mortgage of 1500, but in the end I didn't feel good there. I kept on working while being retired.

I worked for someone who dealt with maintaining the local parks in town. The man's name was Rudy. He kept asking about the Banat. He seemed interested.

And one day he brings an old man with him and he tells me "Romanian gypsy, you came here to take our work and bread". In my mind I said: "if you are calling me a gypsy, I will chose no to address you in the same manner".

I just say:

"Do you know where the Danube starts flowing from?"

And that one looks at me. He replies:

"No."

And then I tell him:

"I learned that in school in Romania and you are German and do not know? Aren't you ashamed of yourself?!"

But he hurt me when he called me a "Romanian gypsy." It still hurts today. Disconsidered. In Germany you are no more than a rag.





REPREZENTANTA IMPERIULUI AUSTRO-UNGAR / A REPRESENTATIVE OF THE AUSTRO-HUNGARIAN EMPIRE

Ana-Maria Ursu

Tatăl ei a fost ardelean – jumătate ungur, jumătate neamț. Mama româncă. Se consideră reprezentanta imperiului Austro-Ungar.

Her father was from the Ardeal – half Hungarian, half German. Her mother was Romanian. She considers herself to be the representative of the Austro-Hungarian Empire.

Lavenica Peșteșan s-a născut în Comloșu Mare în anul 1957. Numele ei de fată a fost Spieler.

Lavenica Peșteșan was born in Comloșu Mare in the year 1957. Her maiden name was Spieler.

Bunica ei s-a născut în Rusko Selo în 1907. Bunicul ei s-a născut în 1899 în ceea ce pe atunci se numea Hotarul Kikindei. Ambii s-au născut pe ceea ce acum este teritoriul național al Serbiei.

Her grandmother was born in Rusko Selo in 1907. The grandfather was born in 1899 in what was then the Boundary of Kikinda. Both born in what is now the national territory of Serbia.

Îmi povestea bunică-mea, Mama Katica așa: ea a fost o frumusețe blondă cu părul creț. Bunicul meu, Tata Ion, a fost un brunet cu nas roman. Doi frumoși.

My grandmother used to tell me, Mother Katica she was called: she was a blond beauty with curly hair. My grandfather, Father Ion was dark haired with a Roman nose. Two beautiful people.

Bunicii mele îi făcuse curte un grănicer sârb. Dar cum nu există cal verde și sârb cuminte, părinții ei i-au spus că nu le trebe sârbi în viță.

My grandmother had been courted by a Serbian border guard. But there isn't such a thing as a green horse and a well-behaved Serb, her parents told her they didn't need any Serbians in the bloodline.

Tata Ion era cu 8 ani mai mare decât ea și i-a luat mințile. S-a hotărât că avea să o fure.

Father Ion was 8 years older than she was and he totally bewitched her. They decided they would elope.

Sârbul, care era gelos, urmărise toate mișcărilor lui Tata Ion, că grănicer fiind nu prea avea ocupație. Și îi prinde sârbul plecând din casă, fugind cu zestrea. Asta se întâmpla în Rusko Selo, mai jos de Nakovo.

The Serbian was jealous and had been watching Father Ion, because as a border guard there was not much to do. And the Serbian catches them as they're leaving with the dowry. This was happening in Rusko Selo, a little way below Nakovo.

Și pac! La ieșirea din casă, vrea sârbul să ia zestrea. I-a luat cu el, i-a plimbat din post în post. Mai mult ca să-și bată joc de ei și să-i sperie.

And bam! Upon leaving the house, the Serbian wants to confiscate the dowry. They took them with him, walked around from guard post to guard post. More to humiliate them than anything else.

Au dormit vreo trei nopți în pușcărie, dar dup-aia s-a plictisit sârbul de ei.

They spent three nights in prison, but then the Serbian got bored with them.

Au trecut Bega Veche peste un pom căzut. Așa a adus-o Tata Ion pe Mama Katica în Comloșu Mare. Și când a văzut Mama Katica în ce casă de chirpici a adus-o Tata Ion, a vrut să fugă înapoi.

Familia este săracă.

Nimeni nu o avut stare dintre ai mei, tot ce s-o făcut, s-o făcut prin mâini, prin muncă proprie.

Bunicii ei ridică împreună casa.

O casă fantastic de frumoasă, spun cei care au văzut-o atunci. Era afară din sat, era pe ultima stradă, numită lenie, aflată pe drumul care ducea spre holdă. Dincolo de drum era casa lor.

După Primul Război Mondial mulți comloșeni aleg să emigreze în Statele Unite. Bunicii Lavenicăi rămân în Comloșu Mare.

Nu știu care o fost poezia cu exodul. Vă spun că ai mei bunici, săraci și supuși să își facă casa, nu or mai avut ei timp să se intereseze.

Dar probabil că așa o fi fost - în general când pleacă lumea dintr-o parte în alta își zice:

„Mă duc acolo, că acolo este cutare.”

Și mulți dintre plecații în America au fost chiar bine văzuți - oameni serioși, s-au dus să muncească, s-au dus să se supună, alături de polonezi, de cehi, de cam toată partea asta de Europă de după Primul Război, oameni din Imperiu, cam toți or plecat, dar cu gândul să vină iar acasă, să își cumpere pământ.

Foarte puțini au rămas acolo. Mergeau să facă bani, trimiteau banii acasă în Comloșu unde alții le cumpărau pământ. Apoi se întorceau pentru pământ.

Asta o fost! Că pământul de la Comloș este printre cele mai bune.

Și-au cumpărat pământul, a venit al Doilea Război.

S-a terminat și cu pământul.

They crossed the Bega Veche over a fallen tree trunk. That's how Father Ion brough Mother Katica to Comloșu Mare. And when Mother Katica saw the thatched house Father Ion had brought her to, she wanted to go back home.

The family was poor.

Our family had no money, everything they did, they did through hard work.

Her grandparents build a house together.

A beautiful house, the ones who saw it told me. It was outside the village, on the last street, called lenie, on the road that headed towards the fields. Across the road was where the house was.

After the First World War a lot of inhabitants from Comloș emigrated to the United States. Lavenica's grandparents stay in Comloșu Mare. *I don't know what the story of the exodus was. But I can tell you that my grandparents, who had to build their house, didn't have time to think about it much.*

That's probably how it went – when people leave from one place to another they tell themselves:

"I'm going there because you can find this and that."

And a lot of those who left for America were well seen – serious people, went to find work, went to submit, together with the Poles, the Czechs and most of this part of Europe after the First War, people from the Empire, they all left, but with the thought of returning and buying land.

Few settled there. They went there to make money, they sent the money back to Comloșu where other bought land for them. Then they came back for the land.

That's how it was! The earth in Comloș was one of the best.

They bought the land and then came the Second War.

And that's where the story with the land stopped.

Amintirile din Al Doilea Război Mondial le are de la mama ei:

Se auzeau bombardamente. Și bunicul a săpat un șanț lângă casă unde s-au ascuns mama și bunica.

Despre deportările în Bărăgan știe de la femeii bătrâne din sat.

Nemți au deportat. Și foarte mulți români. Mai ales cei care au fost în America. Îmi povestea o bătrână că totul se întâmpla noaptea. Îi așteptau vagoanele la gară. Felicia, verișoară-mea, s-a născut în Bărăgan.

Își amintește cum arăta odată satul, după ce se încheie perioada de deportări în Bărăgan:

Nemții aveau partea lor de sat. Prin centru. Și partea unde e școala.

La școală, până în clasa a IV-a, erau două secții – cea germană și ce română.

În a cincea veneau cu noi și trebuia să-i învățăm românește. Le era foarte greu să învețe. De fapt, mai mult au învățat românii de la nemți. Ordinea, punctualitatea, munca, asta au luat românii de la nemți. Așa a înflorit Comloșu, de fapt. Pe baza exemplului de la nemți.

La sfârșitul anilor '70, guvernul României permite populației de etnie germană să părăsească țara. Comloșul Mare începe să-și piardă nemții.

Ei și-au plătit foarte scump plecările. Acolo nu au găsit ce au sperat. Nu știu cum au putut să se gândească că-i așteaptă nemții cu flori. Că-s de-ai lor. I-or făcut și români proști, și țigani, și în toate felurile.

Deci umiliți. Nu a fost ușor nici pentru ei.

Soțul ei devine locotenent la grăniceri pe vremea regimului Ceaușescu.

Memories from the Second World War were passed onto her by her mother:

Bombing could be heard. And grandfather dug a ditch by the house where my mother and grandmother hid.

She knows about the deportations in the Bărăgan from the old women in the village.

The Germans were deported. And a lot of Romanians too. Especially those that went to America. An old lady told me it happened at night. The freight cars were waiting for them at the station. Felicia, my cousin, was born in the Bărăgan.

She remembers how the village once looked like, after the period of deportation in the Bărăgan finished:

The Germans had their side of the village. Around the centre. And where the school is.

In school, until the 4th grade, there were two sections – the German and the Romanian one.

In the fifth grade the Germans joined us and we taught them Romanian. It was difficult for them to learn. Actually it was the Romanians that learned more from the Germans. That's how Comloșu blossomed actually. By taking example from the Germans.

At the end of the 70's, the Romanian government allows the ethnic German population to leave the country. Comloșu Mare starts losing its Germans.

They paid a lot of money for leaving. But when they got there they didn't find what they expected they would. I don't know how they could imagine that the Germans there would be welcoming them with flowers. Because they're like them. They called them stupid Romanians or Gypsies, and the like.

So they were humiliated. It wasn't easy for them.

Her husband becomes a lieutenant in the border police during the Ceaușescu regime.

Pe vremea aia era micul trafic clasic cu pașaport. Mergeam și noi la sârbi și ei la noi. Acolo erau prețurile mai mici și mai ales acolo găseai orice. Orice.

Eu mergeam cu bicicleta la Nakovo și mâncam înghețată. Românii cumpărau alimente, materiale textile. Am avut noroc că de la noi până în vest era doar un pas. Nu se îmbogățeau oamenii din micul trafic. Mai făceau și ei un ban în plus.

Mai erau și unii care încercau să fugă peste graniță. Erau prinși și băgați la pușcărie.

Au fost și oameni care au reușit. Un om din Lunga a luat-o prin cucuruz strigându-și câinele și, când a văzut că a trecut dincolo, a fugit.

Cum s-a trăit revoluția în Comloș?

La televizor. O mică demonstrație în stradă. Noi chiar am așteptat să vedem ce va fi. Dar nu vreau să vorbesc despre asta. Doar că au început să plece oameni de aici. Peste tot. La Lunga s-a închis vama și se trecea doar pe la Jimbolia.

Comloșu Mare a trăit Revoluția din 1989 la televizor.

Embargoul era la mica înțelegere cu vameșul.

Se căra combustibil și în buzunare. Unii au reușit să strângă niște bani, alții mai puțin. Pe lângă frica că nu îți plătește sârbul benzina. S-au întâmplat și din astea.

Fiul ei e în Austria, câinele în Germania, dar ea preferă să rămână în Comloșu.

Spune că la Comloșu Mare s-a trăit tot timpul bine.

Back then there was the classic border traffic with a passport. We visited the Serbs and they did the same. Their prices were lower and you could find anything. Anything!

I rode my bicycle to Nakovo to eat ice-cream. Romanians bought food, textiles. We were lucky the West was only a stone's throw away. People didn't get rich off the smuggling. But they earned a little extra.

There were also those who wanted to run over the border. They were caught and thrown into jail.

There were also those who made it. A man from Lunga just went through the cornfield calling after his dog and when he got to the other side he started running.

How was the Revolution experienced in Comloș?

On TV. A small protest on the street. We really waited to see what would happen. But I don't want to really talk about it. It's just that people started leaving. The border in Lunga closed and you could only pass through Jimbolia.

Comloșu Mare experienced the Revolution of 1989 on TV.

The Embargo happened by coming to an agreement with the border guard.

They carried fuel even in their pockets. Some managed to make money, others less so. Without counting the fear that the Serb would not pay for the fuel. It happened.

Her son lives in Austria, her dog is in Germany, but she prefers staying in Comloșu.

She says Comloșu Mare was a place where one always lived well.



Kindergarten 1949

Profesia și funcția în prezent (va indica întreprinderea unde lucrează) Agri Cultor în Com. Beșinova Veche Timiș
G.A.S. Fetoi. Secția Constructori. Săvane. Ry. Etd

Ce limbi cunoaște: maternă Bulgară alte limbi Română, Maghiară și Sirboi

Situația militară Satisfăcut în Ry. 4 Infanterie. pitești. grad. Sold.

Căsătorit cu RONKOV RAFAILA. copii doi

Apartenența politică din trecut și prezent (va indica funcțiile ce le-a ocupat în partid)

Membri. P.N.L. Brătianu. 1930-1946. în Com. Beșinova Veche Timișoara
foro funcț. de răspundere

Starea materială în trecut 72 Lanți Teren arabile 1. Casa de locuit 6. Cai
2 Căruțe 1 Vaco și inventarul agricol complet în Com. Beșinova Veche
Ry. Timișoara.

Starea materială în prezent 1. Casa de locuit în Com. Valea Viilor Ry. Etd

Rezultatul vizitei medicale (cu specificația aptitudinilor de muncă) Sănătos apt pentru
orice muncă fizică.

Domiciliu anterior 1906-1928. Com. Beșinova Veche. 1928-1929. Militar 1929-55
Com. Beșinova Veche. Ry. AXODOR.

Domiciliul actual Com. Valea Viilor Str. D. Nr. 14. Ry. Etd

Condamnări suferite și motivele nu a suferit condamnări

Dacă a fost în străinătate (unde, când și cu ce ocazie) nu a fost în străinătate

Motivele dislocării sau fixării domiciliului obligatoriu Dislocat pe considerentul că
chiar cu 72 Lanți Teren arabile 1 casa de locuit 6. Cai 2 Căruțe
1 Vaco și inventarul agricol. Complet în Com. Beșinova Veche AXODOR
1930-1946. Membri. P.N.L. Brătianu în Com. Beșinova Veche AXODOR



GUSTUL BĂRĂGANULUI / TASTING THE BĂRĂGAN

Toate lucrurile pe care nu le poate uita un copil deportat

de Vlad Odobescu

Fotografii și documente din arhiva Petronelei Tămaș

Când își amintește drumul spre Bărăgan, Petronela Tămaș (72 de ani) simte uneori gust de cireșe putrede. În noaptea în care soldații au bătut în ușa casei lor din Dudeștii Vechi și i-au grăbit spre vagoanele de marfă care așteptau în gară, fără să le zică unde-i duc, bunicul ei a luat - pe lângă ceva mobilă și-o prelată - un coș cu cireșe. Era vremea cireșelor și familia Ronkov⁹⁶ culesese o grămadă pentru compot.

Era foarte cald în vagon, trenul mai oprea prin gări, lumea striga „Dați-ne apă, că nu mai putem”, și o parte dintre soldați se înduplecau și-i lăsa să coboare după apă. Însă soldatul care-i păzea pe ei era fricos și nu-i lăsa nici în ruptul capului. Petronela avea patru ani, plângea întruna, iar ai ei încercau s-o liniștească: „Taci, nu mai plânge, du-te și mănâncă niște cireșe”. Dar drumul nu se mai încheia, iar cireșele se stricaseră și ea trebuia să tot mănânce cireșe ca să n-o doboare setea. „Și-acum vreo doi ani îi spuneam soțului: «Simt gustul de cireșe putrede ca atunci când ne-a dus în Bărăgan. Nu mai pot»”.

Acțiunea de deportare în Bărăgan din iunie 1951 a vizat zona graniței cu Iugoslavia, acolo unde Gheorghe Gheorghiu-Dej se temea că liderul de la Belgrad, Iosip Broz Tito, ar putea isca frământări politice. Erau vizați cetățenii străini, refugiații din Basarabia, foștii funcționari și militarii scoși din sistem, foștii chiaburi și foștii deținuți politici. În total, peste 40.000 de oameni au devenit victime ale operațiunii.

All the things a deported child cannot forget

by Vlad Odobescu

Photographs and documents from the archive of Petronela Tămaș

When remembering the voyage into the Bărăgan, Petronela Tămaș (72) feels the taste of rotten cherries. In the night the soldiers knocked on their door in Dudeștii Vechi and hurried them to get on the train cars meant for transporting cattle that were waiting for them in the train station, without telling them where they are being taken, her grandfather took – along with furniture and a tarp – a basket of cherries. It was cherry season and the Ronkov⁹⁶ family had picked a lot of them in order to make compote.

It was hot in the cattle box, the train stopped in certain stations, the people yelled “Give us water, we can’t take it anymore”, and part of the soldiers took mercy and let them get out to look for water. But the soldier guarding them was scared and wouldn’t let them exit. Petronela was four, always crying and her parents were trying to calm her down: “Shush, stop crying, go eat cherries.” But the voyage seemed unending and the cherries had gone rotten and she had to eat cherries in order to keep the thirst at bay. “Two years ago I told my husband: <<I feel the taste of rotten cherries in my mouth, like the time they took us into the Bărăgan. I can’t stand it anymore.>>”

The deportation into the Bărăgan in June 1951 targeted the border area with Yugoslavia, where Gheorghe Gheorghiu-Dej feared that the leader in Belgrade, Iosip Broz Tito, could foment political dissent. The individuals targeted included foreign citizens, refugees from Bessarabia, former clerks and military personnel that had been purged, former big landowners and former political prisoners. In total, over 40,000 people fell victim to the operation.

⁹⁶ NOTĂ: În unele documente numele e scris „Roncov”.

NOTE: In some documents the name is written down as „Roncov”.

Petronela Tămaș scotocește printre hârtii și fotografiile vechi și găsește hotărârea care a dus la deportarea familiei sale și citește din ea: „Pentru asigurarea securității zonei de frontieră cu Iugoslavia, se dislocă pe o lungime de 25 km unele categorii de elemente periculoase sau care pot deveni periculoase.” De la București a venit o hârtie cu numărul de familii ce trebuiau deportate din Dudeștii Vechi, o veche comunitate bulgărească din Banat, însă secretarul local de partid și primarul au făcut lista celor ce urmau să plece. În întocmirea ei n-a contat doar numărul hectarelor deținute de fiecare, etnia ori statutul politic, ci și dușmăniile locale.

Bunicii și părinții Petronelei erau „elemente periculoase” pentru că aveau 37 de hectare de pământ și pentru că bunicul fusese membru al Partidului Național Liberal - aripa Brătianu. Au fost însă primii pe lista pentru Bărăgan pentru că secretarul local de partid voia să se răzbune pe mama Petronelei, Ana Ronkov, după o întâmplare în care femeia îl făcuse de râs. Cu o lună înaintea deportării, mai-marele comunist venise cu jandarmii să-l caute pe fratele ei și a vrut să spargă ușa. Ana, care era însărcinată în opt luni, a încercat să-i oprească, iar la un moment dat l-a împins pe secretar pe scări și l-a bătut. După aceea l-au ridicat pe soțul ei, Gheorghe Ronkov, l-au băgat într-o pivniță cu nisip umed pe jos și l-au călcat în picioare. „Și când au făcut listele pentru deportare în Bărăgan, secretarul de partid a zis că «în rest, puteți să schimbați dacă vreți, dar pe locul I tot ei rămân»”.

În duminica dinaintea plecării, toboșarul satului a venit în fața bisericii, a bătut toba și a anunțat că „în următoarele cinci zile nimeni n-are voie să iasă pe câmp, pentru că armata o să facă trageri”. În timpul ăsta, în gară trăgeau vagoane de marfă și nimeni nu știa ce-i cu ele. După aia, în noaptea dintre 17 și 18 iunie, soldații au început să bată pe la porți. 87 de familii trebuiau urcate în trenuri.

Din noaptea plecării, Petronela Tămaș ține minte doar niște bubuituri și cuvintele celor mari: „Hai, dragă, scoală-te!”. Nu înțelegea ce se întâmplă, dar îi vedea pe-ai ei plângând. Au încărcat tot ce-au crezut că poate să le fie de folos. Aveau o mobilă nouă și frumoasă, din nuc.

Petronela Tămaș is rummaging through papers and old photos, finding the paper that brought with it the deportation of her family and starts reading: “In order to ensure the security of the border area with Yugoslavia, some categories of dangerous or potentially dangerous elements shall be displaced on a stretch of 25 km.” A paper had arrived from Bucharest having on it the number of families to be deported from Dudeștii Vechi, an ancient Bulgarian community in the Banat, but the local party secretary and the mayor were the ones writing up the lists of names. In writing the list, not only the number of hectares owned, ethnicity or political status mattered, but also local rivalries.

Petronela’s parents and grandparents were deemed “dangerous elements” because they owned 37 hectares of land and because her grandfather had been a member of the National Liberal Party – the Brătianu wing. They were first on the list because the local party secretary wanted to take revenge on Petronela’s mother, Ana Ronkov, after an incident where the woman had made him lose face in public. A month before deportation, the Communist grandee had come with gendarmes looking for Ana’s brother, wanting to kick the door in. Ana, 8 months pregnant at the time, tried to stop them, shoving the secretary down the stairs and beating him. They then arrested her husband, Gheorghe Ronkov, putting him in a basement with wet sand on the floor and beating him to a pulp. “And when they made the lists for the Bărăgan, the party secretary said <<you can change the rest of the names, but they stay on the 1st position on this list.>>”

On the Sunday of departure, the village drummer came in front of the church, beat on the drum and announced that “in the coming five days, no one shall work the field, because the Army is holding live fire drills.” Meanwhile, train cars used for hauling goods were being pulled into the train station without no one knowing why. Following this episode, on the night between the 17th and the 18th of June, soldiers knocking on doors. 87 families were to be loaded onto trains.

From the night of departure, Petronela Tămaș remembers some knocks and adults talking: “Come on dear, get up!” She didn’t understand what was going on, but she could see her parents crying. They loaded everything they thought they would need. They had new and beautiful

Bunicul, „un om cu picioarele pe pământ”, a zis să ia masa cu ei, iar bunica și mama au sărit cu gura pe el: „Cum să iei masa asta frumoasă?”. El le-a zis: „Măi, voi sunteți proaste? Cine știe unde ne duce și ce facem? Trebuie să avem o masă, să stăm undeva”. Au luat masa și a fost tot ce-a rămas din mobila aceea, pentru că restul a dispărut din casă imediat după plecarea lor⁹⁷. Curând după plecarea lor, casa și băătătura s-a golit, au dispărut găștele, găinile, porcii și tot ce mai aveau. Un vecin, prieten de-al tatălui, a reușit să le păstreze un candelabru din camera din mijloc pe care hoții nu reușiseră să-l dezlege din tavan. „Pe asta am ținut-o la mine și numai asta ți-am putut salva”.

Drumul spre Bărăgan a ținut trei zile. La un moment dat, au deschis ușa vagonului ca să se mai răcorească, trenul s-a oprit, iar unul dintre cai s-a speriat și a sărit din tren. Bunicul a sărit după cal, dintr-un soi de reflex, și trenul a pornit. La prima stație tatăl Petronelei a cerut celor ce-i păzeau să meargă înapoi pe calea ferată ca să-l găsească. Bunica, mama însărcinată în opt luni, o mătușă în vârstă de 16 ani și o fetiță de patru ani au rămas să continue singure drumul. Când au ajuns la Fetești, toată lumea a început să-și coboare lucrurile și animalele din tren. Până să coboare ele tot, au rămas ultimele. Când au ajuns la locul pentru deportați, în așezarea care avea să fie numită Valea Viilor, au găsit niște loturi însemnate cu câte patru țărushi înfipti în pământ. Mai era unul singur liber, înspre margine, acolo aveau să-și încropească adăpostul. La ceva timp după, au ajuns și tatăl cu bunicul.

Au ridicat un fel de cort din prelată luată de bunicul din Dudești. „Și am stat acolo. Dar alții n-au avut nici atât. Alții, când au venit ploile, și-au băgat copiii în dulap. N-aveai unde.” Mai aduseseră o plită: au fixat-o într-un dâmb, au făcut focul cu ciulini din aceia care se rostogoleau peste tot și cu rădăcini de porumb și acolo făceau de mâncare. Le lăsau

furniture, made of walnut. Her grandfather, “the practical type”, told them to bring the table along and her mother and grandmother ganged up on him: “What do you mean take this beautiful table with us?” He told them: “Are you both daft? Who knows where they are taking us and what we’ll do there? We need a table to sit on.” They took the table and that was what remained of the furniture because all the rest disappeared as soon as they left the house.⁹⁷ Soon after their departure, the house and yard was emptied, the geese, pigs and everything else evaporating. A neighbor, his father’s friend, managed to keep a chandelier from the middle room that the thieves couldn’t detach from the ceiling. “I kept this and that’s the only thing I could save.”

The road towards the Bărăgan lasted for three days. All of a sudden, the door of the cattle box opened to let in cool air and the train stopped and one of the horses got scared and jumped off the train. The grandfather jumped out after the horse out of reflex and the train started again. At the first train station stop, Petronela’s father asked the ones guarding them to let him go back along the train track to find him. The grandmother, the pregnant mother, a 16 year old aunt and a 4 year old girl stayed behind, continuing the journey on their own. Until they got off, they were the last to arrive. When they arrived to the place designated for the deportees, the settlement which was to be called Valea Viilor, they found land plots marked with 4 stakes in the earth. There was only one plot left, close to the edge, where they would start building their shelter. Some time afterwards, the father and grandfather returned.

They erected a sort of tent with the tarp taken by the grandfather from Dudești. “And we stayed there. Others had less than that. The others, when the rains came, stuck their kids in the closet. There was nowhere else.” They had also brought along a cooktop: they fixed on top a mound, fired those kind of thistles that were rolling around everywhere together with corn roots underneath, and that’s how they cooked their

⁹⁷ La mult timp după aceea, tatăl lor, Gheorghe Ronkov, avea să afle din întâmplare unde a ajuns mobila de nuc. După ce s-au întors în Dudeștii Vechi a lucrat o vreme ca dascăl și mergea cu preotul de Bobotează ca să sfințească casele bulgarilor. Într-o zi a venit acasă și a spus că a văzut mobila lor, dar n-a vrut nici în ruptul capului să zică la cine. „I-a zis mamei: «Noi nu putem întoarce nimic înapoi, las-o acolo unde e. Nu-ți spun». Că mama precis s-ar fi dus să facă scandal. Nu i-a spus nimic și a murit și ea tot îl mai întreba: «Dar spune-mi la cine-i mobila?». «Nu-ți spun»”.

„A long time afterwards, their father, Gheorghe Ronkov, would randomly find out where his walnut furniture ended up. After returning to Dudeștii Vechi, he worked for a while as a cantor and accompanied the priest for Epiphany to anoint Bulgarian houses. One day he came home and said he had seen the furniture, but wouldn’t say who owned it now. “He told mother: <<We can’t turn back time, just leave it. I won’t tell you.>> Because mother certainly wanted to make noise about it. He never told her, he died, and she still asked: <<Just tell me who has it. No I won’t>>”

și pe alte femei să fiarbă câte o supă pentru copiii lor, nevoia de a supraviețui îi apropia.

La început, oamenii locului erau speriați de ei, cel mai probabil din cauza zvonurilor răspândite de către autorități și nu voiau să-i lase nici să ia apă. Se duceau la o fântână de la ferma agricolă de stat, dar la un moment dat au găsit locul împrejmuț cu sârmă ghimpată și n-au mai putut lua nici de-acolo. „La sfârșitul verii, spre toamnă, au murit foarte mulți, pentru că n-am mai avut de unde să luăm apă și am luat din [canalul] Borcea, dar apa era infectată”. Când vedeau un nor și credeau c-o să plouă scoteau afară toate vasele, inclusiv farfuria și ceșcuțele și așteptau apa de sus. Setea era chinuitoare. Petronela își amintește că a ieșit odată pe drum și a văzut o urmă de copită umplută cu apă și a vrut să bea apă de-acolo și atunci a venit o altă fată și au început să se bată: care să bea prima din apa aia?

O fetiță care era de-o seamă cu ea s-a îmbolnăvit la un moment dat și părinții au dus-o la un medic care era și el deportat. Doctorul le-a zis că știe ce are, dar n-are medicamente să-i dea, așa că i-a sfătuit să încerce să o ducă la un spital din Constanța. Un învățător i-a învățat să scrie o cerere. A durat până să vină răspunsul: au aflat că pot merge la spital chiar în ziua în care fetița a murit. Un alt copil din satul deportaților a scăpat pentru că părinții și-au luat inima în dinți și l-au dus direct la spital, unde au dat de-un medic suficient de inimos încât să le dea pe ascuns medicamentele de care era nevoie.

Sora Petronelei s-a născut în Bărăgan, la mai puțin de două luni de la sosire. Mama ei s-a dus să nască la Fetești. La o zi după naștere i-au zis că n-are dreptul să mai stea în spital și au trimis-o cu bebelușul între cei patru țărnuși. „Erau călduri groaznice, era frig, bătea vântul, noi stăteam în cort și bunicul a zis: «Nu se poate, trebuie să facem ceva». A săpat o groapă și a făcut un bordei. Dar nu era cum erau bordeiele dinainte, ci parcă erai îngropat de viu în pământ. Au încăput doar două paturi: bunicul dormea cu bunica, tata cu mama și cu mine, și soră-mea era într-un leagăn. Și a venit într-o noapte o ploaie atât de mare, că la un moment dat mama a întins mâna să vadă unde-i copilul și și-a dat seama că plutim în apă cu leagăn cu tot.”

food. They let other women cook soup for their children, the need for survival bringing them closer.

In the beginning, the locals were scared of them, mostly because of the rumors being spread by the authorities and they didn't even want to let them draw water. They went to a well dug inside a state farm but all of a sudden they found the place surrounded by barbed wire and couldn't take any more water from there. "By the end of summer, beginning of autumn, a lot had died because they drank dirty water from Borcea [canal]." When they saw a cloud and thought it was about to rain, they took out all their pots and pans, including plates and tea cups and waited for water from above. The thirst was torture. Petronela remembers going out on the road and seeing a hoofmark filled with water, wanting to drink the water gathered there and another girl came along and they started fighting: who should drink first?

A girl that was the same age as she got sick and her parents took her to a doctor that had also been deported. The doctor told them that he knows what disease the girl is suffering from, but that he doesn't have any medicine, so he told them to try a hospital in Constanța. A teacher taught them to write an application. The answer took a while getting back: they found out they could take the girl to the hospital on the day she died. Another child in the deportees' village lived because his parents risked it and took him straight to the hospital, where a good-hearted doctor gave them the medicine they needed without anyone seeing.

Petronela's sister was born in the Bărăgan, less than two months after the family's arrival. Her mother gave birth in Fetești. One day after giving birth she was told that she was no longer allowed to stay in the hospital, sending her back to the 4 stakes in the ground together with the baby. "There was unbearable heat, cold, the wind blew and we stayed in the tent and grandfather said: <<We can't keep going on like this. We need to do something.>> He dug a hole and made a shanty. But not like shanties from old times, it was more like being buried alive. Only two beds fit inside: grandfather slept with grandmother, father and mother and me slept in the other bed and my little sister was sleeping in her cradle. And one night there was such a huge downpour that mother stretched out her hand to see how the baby was doing and noticed we were floating, cradle and all."

Spre toamnă au primit pe inventar niște materiale de construcție, ca să-și ridice case. Erau două tipuri de locuințe, una cu mai multe camere și una doar cu o cameră și-o bucătărie. Au mers pe a doua variantă, pentru că încă sperau că se vor întoarce repede la Dudești. Bunicii dormeau în bucătărie, iar restul familiei în cameră. Până la urmă, tatăl s-a angajat la Fetești, căra pâine cu căruța de la o panificație din zonă și când putea să aducă acasă o pâine, o împărțea cu alți amărâți deportați. Bunicul muncea și el pe unde apuca. La un moment dat a mers la cineva și a ajutat să taie un taur. Nu l-au plătit, dar i-au zis: „Uite, moșule, dacă vrei, ia tu capul ăsta de taur și du-l acasă”. Bătrânul a luat capul, l-a pus pe umăr și a pornit spre casă. Când a ajuns plin de sânge, bunica s-a speriat și a început să tremure: „Doamne, ce ți-au făcut? Te-au omorât!”. La care el i-a zis: „Taci din gură, că avem carne!”. „Și nici carnea aia, cât am avut-o, n-a zis: «Asta ne rămâne nouă, mâncăm trei zile». A chemat-o și pe mătușa, care se căsătorise între timp, să-i dea și ei o bucată de carne”, își amintește Petronela Tămaș.

Și ea, și sora ei, au umblat desculțe, până ciulinii le-au găurit picioarele și rănilor au început să puroieze. Când a văzut asta, bunicul a luat un lemn, l-a cioplit cu toporul și le-a făcut niște saboți, prinși pe deasupra cu fitil îngust de lampă. „Umblam așa, și eu și soră-mea, Doamne ce fericite eram că nu ne mai înțepa! La un moment dat nu știu unde a fost și a găsit fitil mai gros, și - când ne-a pus din alea - în primul an cu alea am umblat și iarna cu ei. N-am avut.”

Înainte de prima iarnă în Bărăgan, rudele de la Dudești au strâns bani pentru un vagon în care să le trimită câte ceva de îmbrăcat și de mâncare. Din casa lor, neamurile au reușit să recupereze paltonul tatei și alte câteva lucruri. Au pus șuncă, făină, fiecare a contribuit cum a putut. Fix înainte să plece, omul care s-a încumetat la drum și-a amintit să ia niște mentă pentru fete și a pus-o în haină. Când a ajuns la Fetești, autoritățile îl așteptau. I-au zis că n-are voie să le aducă nimic și au confiscat totul, l-au amenințat c-o să-l și închidă. Însă, după ce i-au luat lucrurile, l-au lăsat să plece, iar omul a reușit să ajungă până la ei acasă. Le-a dat doar ceaiul pe care-l uitase în haină, „ăsta e singurul lucru care a rămas”. Tatăl, care lucra la cărat pâine în oraș, s-a întors într-o seară trist și i-a zis mamei: „Mi-am văzut paltonul”. Văzuse pe cineva pe stradă îmbrăcat în paltonul lui, dar n-avea cum să-i zică

In autumn they were distributed some building materials, in order for them to build houses. There were two types of houses, one with more rooms and one with just a room and a kitchen. They chose the second type because they hoped they would soon be returning to Dudești. The grandparents slept in the kitchen while the rest of the family used the room. The father found a job in Fetești, hauling bread with a wagon from the local bakery and when he could bring a loaf home, he shared it with other unfortunate deportees. The grandfather found work where he could. At one time he helped someone slaughter a bull. They didn't pay him for the work but said: "Look old man, take the bull's head, bring it home." The man took the head, put it on his shoulder and went home. He arrived covered in blood and grandmother got scared and started trembling: "My God! What did they do to you? They killed you!" To which he replied: "Shut up, there's meat to be had!". "And not even that meat, the amount we had, he never referred to it in the manner of: <<This is ours only, we'll eat of it for three days.>> He invited my aunt, who had married in the meantime, and gave her a piece", Petronela Tămaș remembers.

Her and her sister walked barefoot until the thistles punctured their feet and the wounds started running with pus. When he noticed, the grandfather took a piece of wood, sculpted it with his axe and made clogs, which were held to the feet using oil lamp fuses. "We walked around like this, me and my sister, God! We were so happy nothing was stinging us anymore! And then he found thicker fuses – and when he fit those on the clogs – the first year we used them to walk in winter as well. We didn't have anything else."

Before the first winter in the Bărăgan, the relatives from Dudești put some money together in order to send them a train car full of clothing and food. The relatives managed to recover the father's winter overcoat and some other things. They packed ham, flour, everybody pitched in any way they could. Right before leaving, the man who wanted to brave the road, remembered to take some mint for the little girls and put it in his coat. When he reached Fetești, the authorities were waiting for him. They told him he was not allowed to take anything with him and confiscated the goods, threatening him that he would be jailed. But, after confiscating everything, they let him go and the man managed to get to where they lived. He only brought the mint he had forgotten in his jacket, to be used for tea, "that's the only thing they didn't take." The father that was hauling bread in the city came back sad one evening and told the mother: "I've seen my winter overcoat." Someone was

omului nimic. Autoritățile vânduseră totul localnicilor și străinul acela probabil nu știa de unde e: s-a bucurat doar că s-a făcut cu un palton.

Își mai aduce aminte de-o iarnă cumplită. Casa lor era la marginea așezării și era bătută de vânt din toate părțile, iar când a venit zăpada mare le-a acoperit casa cu totul. Nu mai vedeau nimic și nu puteau deschide ușa, că trebuia împinsă în afară. Au rămas blocați acolo. Au avut noroc de un bătrân care-și amintea cam pe unde e casa și a strâns oamenii care reușiseră să iasă și au săpat cu toții. „Parcă și-acum îl aud pe bunicul când îmi zice mie și lui soră-mea: «Strigați tare!». Și ne-au scos, dar ne-au scos nici nu știu pe unde, pe sus cred. Și-acum, uneori când închid ochii și văd un întuneric gri, îmi amintesc de imaginile alea.” Mai mult de o zi stătuseră îngropați.

De la o vreme, localnicii au început să înțeleagă situația lor, s-au prins că nu erau vinovați de cine știe ce fărâdelegi. Și-au dat seama că au ce învăța de la cei deportați. De la bulgari, de exemplu, care erau grădinari pricepuți, au învățat cum să-și țină grădini cu legume. În schimb, oamenii locului îi ajutau să comunice cu cei de-acasă. Deportatii n-aveau voie să trimită scrisori spre Dudești, doar cărți poștale pe care se vedea fiecare cuvânt. Tatăl a găsit pe cineva din Fetești care să primească în locul lor scrisori din Dudești, iar omul acela venea și le aducea veștile de-acasă. Satul lor era o lume îndepărtată, un fel de paradis pierdut.

Petronela Tămaș ține în mână o fotografie făcută în Bărăgan, făcută în primul an în care au ajuns acolo. În stânga, e tatăl ei, cu o căciulă mare de oaie pe cap. Lângă el e mama, care o ține în brațe pe cea mică. Petronela stă dreaptă în fața lor, cu mâinile aliniată pe lângă corp. Dacă nu știi câtă suferință era strânsă în momentele alea, pare o fotografie banală de familie.

În decembrie 1955 au început să se ridice restricțiile, iar pe 28 ianuarie 1956 au plecat spre Dudeștii Vechi. Nu-i aștepta însă acolo viața dinainte: într-o parte din casă locuia un ofițer împreună cu soția, iar o

wearing it on the street but he couldn't confront the person. The authorities had sold the confiscated goods to the locals and the stranger probably didn't know that what he bought was confiscated property: he was just happy to get a winter coat.

She remembers a horrible winter. Their house was at the edge of the settlement and was windswept from all sides, the snow getting so big that it covered their house. They couldn't see anything and couldn't close the door because it opened by pushing out. They were stuck inside. They had luck with an old man that remembered where the house was, buried under all that snow, and gathered all the people who could get out of their houses in order to dig them out. "I can still hear my grandfather telling me and my sister: <<Yell louder!>> And they dug us out, but I remember they did it from above. Even now when I close my eyes and see a grey darkness, I remember those images." They had been buried for over a day.

After a while, the locals started understanding the deportees' situation, catching on that they were not guilty of breaking the law. They figured they had what to learn from the deportees. From the Bulgarians, for example, who were skilled gardeners, they learned how to tend vegetable gardens. In exchange the locals helped them communicate with the outside world. The deportees were not allowed to send letters to Dudești, only postcards on which every word could be seen. Her father found someone in Fetești who could receive letters from Dudești instead of them, and that person brought them news from home. The village was in a far away place, a sort of lost paradise.

Petronela Tămaș is holding a picture taken in the Bărăgan, in the first year of their arrival. To her left is her father with a big sheep wool hat on his head. Next to him is her mother holding the baby. Petronela is to their right with her hand hanging by her body. If you wouldn't know the suffering gathered into those moments, you would think it an ordinary family picture.

In December 1955 the restrictions started to lift and on the 28th of January 1956 they left for Dudeștii Vechi. But their former life was not waiting for them to return: part of their house was now occupied by an

altă parte din casa familiei Ronkov devenise un abator al armatei. În camera de la stradă, cei de la abator curățau mațele: făcuseră o gaură în zid și aruncau cu găleata mizeria, care ajungea pe drum. Au locuit o vreme la un vecin, au făcut degeaba cereri la primărie, până ce unul dintre măcelarii care lucrau în casă i-a învățat cum să procedeze: să intre într-o cameră care fusese o vreme coteț pentru găini și să-i pună pe noii locatari în fața faptului împlinit. Într-adevăr, nu i-a scos nimeni de-acolo, dar nici bine nu le-a fost.

Simțeau în continuare ura revărsată în sat odată cu venirea comunismului. Fiecare familie era urmărită și nu vorbeau deloc despre ce-au trăit în Bărăgan. „Bunicul îmi zicea: «Când te întreabă ceva, să nu mai spui la nimeni nimic, că putem s-o pățim și mai rău». Și la toți a rămas frica asta. Și când au trecut anii, n-am spus la nimeni nimic. O frică din aia animalică a intrat în noi.”

Copiii foștilor chiaburi n-aveau voie să meargă la liceu. Petronela începuse în Bărăgan școala la șase ani, era o elevă bună. După gimnaziu a încercat să continue școala la Sânnicolau Mare, dar când a ajuns la secretariat au întrebat-o cum de îndrăznește să ocupe locurile oamenilor muncii și n-au primit-o.

Mama ar fi zis să facă o școală profesională, dar tatăl s-a încăpățânat, a zis că fata lui o să facă liceul. Au aflat de un liceu nou, la Nădlac și au trimis-o acolo pe-ascuns, cu o căruță. Mai-marii comuniști din Dudeștii Vechi au aflat până la urmă și-au încercat să-i pună bețe-n roate, dar nu le-a ieșit. Petronela a terminat liceul în 1964, iar apoi a dat admitere la Filologie în Timișoara și a luat. Nu scrisese în fișa de admitere că era fiică de chiabur. Când s-a aflat, a ieșit scandal și au chemat-o într-o comisie, dar a scăpat-o un fost coleg de-al tatălui său care era contabil-șef al facultății, cu niște bani și niște trucuri birocratice. Tatăl ei muncea din greu pentru ca ea să-și continue studiile: „Cât am fost eu la liceu și la facultate, el a lucrat cu ziua. Lucra la vie, cu vermorelul în spate. O doamnă în vârstă mi-a spus: «Doamne, cât a ținut tatăl tău la tine, că plângea și spunea: Să știi că mănânc pământ, dar fata mea trebuie să facă școală»”.

officer together with his wife, and the other part of the Ronkov house had become an Army slaughterhouse. The room that was at the street was used by the butchers to clean entrails: they had dug a hole in the wall and were throwing buckets full of muck through the hole directly onto the road. They lived with a neighbor for a while, wrote countless and useless applications to the town hall, until one of the butchers working in their house taught them how to proceed: just move into a room that had been turned into a chicken coop and confront the new tenants with a fait accompli. It turned out that nobody turned them away, but it wasn't comfortable either.

They still felt the hate that had taken over the village as Communism set in. Each family was being followed and they never talked about their experiences in the Bărăgan. "Grandfather said: <<If they ask, tell them nothing because we might get into worse trouble>>. And we all had this dear. And even as the years passed by I kept silent. An animal's type of fear had entered us and wouldn't let go."

The children of former kulaks were not allowed to attend highschool. Petronela started school in the Bărăgan at six, being a good student. After graduating from the gymnasium she continued going to school in Sânnicolau Mare, but when she got to the administrative office they asked her how dare she take up one of the places reserved for the working class, and therefore would not accept her.

Her mother thought it would be best she attended a vocational school, but her father stuck to his guns meaning for his girl to go to highschool. They found out a new highschool had opened in Nădlac and they sent her there in secret, in a wagon. The Communist big-wigs in Dudeștii Vechi found out and try to sabotage the affair but did not succeed. Petronela graduated highschool in 1964 and took the exam for getting into the Literature Faculty in Timișoara, being admitted. She had left out of the admission form that she was the daughter of a kulak. When it came out there was a huge scandal and they summoned her in front of a commission but she managed to get out of it because one of her father's colleagues was the chief accountant of the faculty, managing to pull some bureaucratic and financial tricks. Her father was working hard for her to finish her studies: "While I was in highschool and college, he was a day worker. Working the vineyards with the pesticide pump on his back. An old lady told me: <<My god your father loved you so much, he used to cry and say: Even if I have to eat dust, my daughter will go to school.>>"

În studenție l-a cunoscut pe actualul său soț, Cornel, care devenea inginer agronom. S-au stabilit împreună la Dudeștii Vechi. El a lucrat în domeniul lui, ea a devenit profesoară. Au început o viață nouă, dar Bărăganul a fost mereu acolo, în memoria ei.

Petronela Tămaș nu înțelege de ce istoria deportărilor trebuie ștearsă cu buretele, așa cum autoritățile au tot încercat să facă. Imediat ce-a avut posibilitatea, ea a început să ceară documente din arhive și i-a îndemnat și pe alții s-o facă. Ar vrea ca lumea să înțeleagă ce-a fost, ca să nu se mai repete niciodată așa ceva.

Așezările deportaților au fost rase și puțini dintre cei care sunt azi acolo își amintesc ceva legat de asta. „Și se va șterge, pentru că eu am acum 72 de ani, iar atunci aveam 4 ani. Cine mai e în viață? Nu mai e nimeni. Cei care-au fost și-au pățimit au uitat. Când am fost mai tânără nu întrebam atâta, dar acum îmi pare rău că nu l-am întrebat pe tata mai multe. El nu prea spunea multe. Până a murit bunicul, n-a vrut nimic să spună.”

Luca Ronkov a murit în 1982 și n-a apucat să-și vadă înapoi pământul. A murit însă cu speranța că o să se întâmple la un moment dat. Atunci când au încercat să transforme magazia pentru grâne în baie, bunicul nu i-a lăsat pentru că se gândea că vremurile se schimbă și, dacă o să primească pământul înapoi, va fi nevoie de-un loc bun de depozitare.

Imediat după 1990 au recuperat pământul, dar n-au avut cu ce să-l lucreze, pentru că nu erau utilaje și statul nu-i ajuta pe țărani în niciun fel. Când în Dudeștii Vechi a venit o companie italiană care a început să cumpere terenurile oamenilor, lumea a început să renunțe la pământ pe nimica toată. „Pur și simplu ne-au forțat să-l vindem. Am zis la început: «Cornele, nu vreau să vând niciun hectar de pământ, părinții mei pentru asta au fost în Bărăgan, atâta au pățimit.» Nu aveau încă titluri de proprietate, iar primarul de la vremea respectivă le-a spus că, dacă nu vând către italian, o să le dea terenuri mai proaste prin nu știu ce

While being a student in college she met her actual husband, Cornel, who was training to become an agricultural engineer. They settled together in Dudeștii Vechi. He worked in his area of expertise and she became a teacher. They started a new life but the Bărăgan always lingered in her memory.

Petronela Tămaș doesn't understand why the history of deportation should be washed away clean, the way the authorities have tried countless times. As soon as she could, she started asking for archive documents and advised others to do the same. She would like the world to understand what it was like so that it should never happen again.

The deportee settlements have been razed and few of those still left there today still remember something about it. "And it will all wash away, as I am 72 and back then I was only 4. Who's still alive? Nobody. The ones that were there and suffered have forgotten. When I was younger I didn't have so many questions, but now I'm sorry I didn't ask father more about it. He didn't say much. Until grandfather died he never wanted to talk about it."

Luca Ronkov died in 1982 and never got to see his land back into the family's possession. He died hoping that it would happen at some point. When they tried turning the grain shed into a bathroom, grandfather wouldn't let them because he was thinking that times always change and should they recover their land, they would be needing a good storage space.

Shortly after 1990 they recovered their land, but didn't have the tools needed to work it and the state wasn't going to help the peasants. When an Italian company showed up in Dudeștii Vechi offering to buy up land, the people starting selling it for a pittance. "basically forced us into it. I initially said: <<Cornel, I'm not selling a hectare of the land where my parents were sent into the Bărăgan and suffered so much for.>>" She didn't have the property records yet and the mayor threatened that if they didn't sell the land to the Italian, then she would get some bad land next to some big puddles, unworkable land. "So

băltoace, pe care n-o să le poată lucra. „Și atunci ce să facem? A trebuit să-l dăm”. Au păstrat terenurile de care nu era interesat italianul și le lucrează și-acum cum pot, cresc și animale.

Comunitatea din Dudeștii Vechi se destramă, și totul a plecat de-atunci, din vremea în care trenurile îi așteptau în gară. „Au schimbat viețile unor oameni pentru totdeauna. M-a urmărit tot timpul asta. Eu mă gândesc la părinți, că acum sunt și eu părinte. Și mă gândesc ce greu le-a fost lor. Eu, copil fiind, poate nu pricepeam atâta. Dar ca părinte să-ți plângă copilul de foame și să n-ai ce să-i dai și să vezi că copilul vrea să meargă la școală și n-are dreptul...”. Se mai ceartă uneori cu sora ei, care zice că „n-a fost chiar așa de rău în Bărăgan. Sora ei era însă prea mică ca să-și dea seama. Dar ea ține minte totul: cum arăta casa de-acolo, cum era strada, cum bunicul plantase un corcoduș și ea credea că imediat o să facă fructe, iar el îi zicea că uite, acum avem și pomi, o să fie bine.

what were we to do? We sold it.” They kept the land the Italian was not interested in and they still work it in any way they can, raising animals.

The community in Dudeștii Vechi is coming apart, and it all started, when the trains were waiting for them at the station. ”They changed the lives of people forever. This has haunted me. I am thinking of the parents, because I am one now as well. I am thinking how difficult it must have been. Me, being a child, didn’t quite understand it. But as a parent, with your child crying of hunger and you having no food or wanting to go to school and being unable to...”. She fights with her sister sometimes who claims ”the Bărăgan wasn’t that bad.” But her sister was too small to know. But Petronela remembers everything: how the house there used to look, what the street was like, how grandfather had planted a wax cherry tree and she believes that it would bear fruit instantly, and him telling her that see, now we have fruit trees it will turn out well.



A FOST UN SAT NEMAIPOMENIT / IT USED TO BE A WONDERFUL VILLAGE

Iulia Cotrău

Este suficient să existe un singur schimb de replici cu un localnic, unul mutat chiar și recent în sat (aproximativ 10 ani) și va apărea inevitabil replica: „... a fost un sat nemaipomenit”. De ce a fost Lenauheimul un sat nemaipomenit? Pentru că era populat de oameni gospodari, pentru că pământul era peste măsură de roditor și prielnic agriculturii, pentru că avea casă de nașteri, creșă, grădiniță, școală, salon de coafură, cofetărie, farmacie etc. Tot ceea ce putea fi trebuincios comunității. Dar de ce oare era nemaipomenit și nu mai este în aceeași măsură?

Poate pentru că pe atunci, când totul era altfel, paradisul era locuit de șvabi. Așadar, prezenta populație invocă strălucirea Lenauheimului ca pe o sintagmă atotcuprinzătoare, care are menirea de a convinge noul venit că indiferent de impresiile pe care i le lasă prezentul, satul deține urmele unei civilizații model. Este de luat în considerare faptul că această populație este una majoritar românească, foarte puțini săteni având încă rădăcini în acele familii de colonizatori nemți, care au pus bazele localității.

Se pare că șvabii au reprezentat un model pentru români, însă unul greu de urmat.

Încep acest jurnal tocmai cu o întâmplare de la sfârșitul activității de teren în Lenauheim, care surprinde pe scurt unul dintre paradoxurile acestui spațiu.

Curioasă de soarta gării, pornesc împreună cu Nicoleta pe strada pe care cu o zi înainte porniserăm spre cimitir. Dar gara... se află la capătul celălalt al satului. Ce ironie! Bănuiam că vom fotografia o ruină, șine de tren înghițite de vegetație, indicatorul cu „Halta Lenauheim”, ca o cruce pusă pe mormântul gării. Totuși, cu cât înaintam mai mult, cu atât apăreau semne de viață. Un șir de flori galbene părea că ne deschide drumul, o grădină parțial semănată, un câine în lanț, câteva ghivece cu mușcate animau o anexă, la etajul clădirii perdelele lăsau să se întrevadă plante puse la lumină. Cumva, gara începea să semene a pseudo-gospodărie... Impresia mea a fost că mă apropiu de patul unui

One interaction is enough with any local, even one who moved in recently (say 10 years ago) and the following line will inevitably pop up in conversation: “... it used to be a wonderful village”. Why was Lenauheim a wonderful village? Because it was inhabited by diligent people, because the land was overly fertile and well suited to agriculture, because it had a birthing house, a nursery, a kindergarten, a school, a salon, a confectionery, a pharmacy etc. All that a community could need. But why did it used to be wonderful and now isn't?

Maybe back then, when everything was different, this paradise was inhabited by Swabians. Therefore, the present population invokes the glamour of Lenauheim as an all encompassing phrase which is meant to convince the newcomer, that whatever their impressions of the present, the village still holds the remnants of a civilisation model within it. It is noteworthy to take note of the fact that this population is now Romanian in its majority, very few villagers still having roots that go back to the families of German colonizers that settled and built the village.

It seems that the Swabians were a role model to the Romanians, but one that was hard to keep up with.

I begin this journal with an episode that took place at the end of field work in Lenauheim, that quickly brought to light one of the paradoxes of this place.

The curious fate of the station – I walk with Nicoleta on the street we had walked down the previous day in order to reach the cemetery. But the station is at the other end of the village. What irony! I suspected we would be taking photographs of a ruin, of train tracks being engulfed in weeds, the sign “Lenauheim Station” standing like a cross over the grave of the station. But as we advance, signs of life started popping up. A yellow flower-bed opened the way, followed by a partially planted garden, a chained dog, some flower pots with carnations giving color to an annex. The second floor of the building had drapes that covered plants set in the light. The train station looked something like a

muribund care nu reușește să moară. Cine îl ținea încă în viață?! Domnul Nelu.

Cuprinse de o poezie a locului, întâlnirea cu domnul Nelu a fost pentru noi mai mult decât o surpriză. Gara începea să semene tot mai mult cu spațiul acela din partea opusă a satului, unde oamenii își găseau locul de veci, un mausoleu patetic. Cu toate acestea am aflat că tocmai fotografiasem un spațiu privat, că acest domn cumpărase clădirea gării și încearcă de ceva ani să nu o lase să cadă, pentru că îi este acum cămin, un cămin monument istoric (1918). De ce toată această deviere de la ideea principală? Pentru că domnul Nelu nu este băștinaș, iar una dintre replicile sale este pe cât se poate de sugestivă: „Eu am venit aici pentru că am crezut că e un sat de nemți! (pauză de reflecție) Dar asta e sat de nemți?” Răspunsul ar putea fi astfel: Nu, nu mai este, dar cei care îl populează suntem noi... românii. Așadar modelul șvabilor a fost greu de urmat, însă trecutul satului merită să supraviețuiască prin sintagma „...a fost un sat nemaipomenit”. Chiar și fațada primăriei păstrează această replică sub forma unei plăci cu însemnele regalității, care plasează Lenauheimul în Plasa Jimbolia, Județul Timiș-Torontal, mărturisind și în acest fel faptul că trecutul este ancorat încă în prezent.

Dacă în 1763 începe procesul colonizării, iar satul numit pe atunci Csatád, devine unul cu o populație majoritar germană, secolul al XX-lea aduce cu sine reversul, debutând o mișcare inversă, de părăsire a gospodăriilor. Domnul M., cunoscut în sat ca Fredi, născut în anul 1930 în Lenauheim, ne-a povestit experiența sa ca tânăr de paisprezece ani, nevoit să se refugieze timp de un an în Cehoslovacia, alături de familia sa și alte familii de nemți. Îngroziți de venirea rușilor și de deportări, soluția a fost exilul. Imaginea zecilor de căruțe încărcate cu puținul pe care putea să îl ia fiecare în grabă, care lasă în urmă gospodăriile și munca mai multor generații, mă face să mă gândesc la puterea de care au dat dovadă nu numai nemții, ci toți cei care au reușit să se salveze lăsându-și în urmă tot avutul. Sigur, și mai multă putere trebuie să deții în momentul în care, după un an de pribegie, te întorci și găsești casa ocupată. Domnul Fredi ne-a povestit cu enormă simplitate și fără emfază momentul plecării și al întoarcerii. Vorba lui era blândă când îl pomenea pe G.T., măcelarul român care se instalase cu familia în casa M. Ne-a mărturisit că Gheorghe i-ar fi primit pe toți în vechea lor casă, însă spațiul nu le-ar fi permis această coabitare. Alți români însă, proaspăt proprietari în casele nemților, au adus vrajba în sat, neputând

homestead. I had the sensation that I was close to the bed of a sufferer who cannot die. What was keeping it alive? Mister Nelu.

Taken over by the poetry of the place, the meeting with Mister Nelu was more than surprising. The station started looking more and more with the space found at the other end of the village, where people go to lay down for their final rest, a pathetic mausoleum. I found out I had photographed a private space, that this gentleman had purchased the train station building and had been trying for some years now to keep it from falling apart because it has become his home, as well as being a historical monument (built in 1918). Why all this detour from the main idea? Because Mister Nelu is not a native, and one of his lines is highly suggestive: "I came here because I thought this was a German village! (pause for gathering thoughts) But is this really what a German village is supposed to look like?" The answer could be as follows: No, not any more, but those who inhabit it are we... the Romanians. Therefore the Swabian model was hard to follow, but the past of the village deserve to survive through the phrase "... it used to be a wonderful village". Even the facade of the town hall keeps to the phrase under the guise of a plaque with the signs of royalty on it, placing Lenauheim in Jimbolia Area, Timiș-Torontal county, attesting that the past is still firmly anchored to the present.

If in 1763 the process of colonisation starts and the village that was then named Csatád becomes one with a mainly German population, the 20th century brings with it the reverse, starting with a movement of leaving the homesteads behind. Mister M., known in the village as Fredi, born in 1930 in Lenauheim, told us about his experience as a youth of 14 who was forced to seek refuge in Czechoslovakia for a year, together with his family and other German families. Horrified by the approaching Russians and the prospect of deportation, the solution was exile. The image of tens of wagons loaded with the little each family could take on short notice, leaving behind home and the labor of generations, make me think at the inner strength the Germans, but not only them, needed to leave everything behind in order to save themselves. Of course, even more inner strength is required when, upon returning one year later, you find your house taken over. Mister Fredi told us with enormous simplicity and lack of emphasis about the moment of departure and return. He spoke softly when mentioning T. G., the Romanian butcher that had taken over the M. house. He confessed that G. would have welcomed them back into their old house, but there was no more room left for cohabitation. Other Romanians, on the other hand, fresh owners

să-i întâmpine decât cu „Mergeți la Hitler!”. Poate domnul Nelu, proprietarul gării, în urma acestei scurte istorisiri, ar înțelege mai bine de ce Lenauheimul nu mai este un sat cu disciplină nemțească și de când a început declinul comunității germane.

Perioada în care șvabii s-au refugiat în Cehoslovacia pune și mai mult în evidență disciplina și unitatea de care au dat dovadă atât ei cât și pemii, cehi de etnie germană, care i-au găzduit în casele lor în funcție de numărul paturilor libere pe care le aveau în casă. De luat în seamă este și felul în care mișcările populației stimulează comunitățile să se adapteze și să răspundă necesităților grupului migrator. Primăria orașului în care toți acești șvabi din Lenauheim s-au refugiat, le-a oferit cartele prin intermediul cărora puteau cumpăra alimente, încălțăminte, țigări. Nu este puțin lucru să primești, refugiat fiind, ajutorul pentru supraviețuire adăugându-se chiar și puțin confort.

De ce s-au mai întors acești oameni în Lenauheim? De ce bunica domnului M. a preferat să plece în America, să muncească într-o fabrică de bomboane și să revină în sat pentru a cumpăra o casă? De ce a plecat și a doua oară și s-a întors să cumpere pământ? De ce nu a rămas acolo, pe tărâmul făgăduinței? Răspunsul este simplu: pentru că acasă însemna Lenauheim. Însuși domnul Alfred mărturisește în interviu că nu își putea imagina un alt loc căruia să îi aparțină, în care să-și găsească originea. Pe de altă parte, nu existau motive să plece, Lenauheimul era un sat nemaipomenit. Acest lucru ne este confirmat încă o dată, printr-o formulă care poate fi un bun substitut: „Lenauheimul a fost printre cele mai bogate sate din jur.”

Satul a continuat să fie unul nemaipomenit și în perioada comunismului, acesta din urmă având o bază solidă pe care s-a putut clădi, luând asupra sa întreaga glorie. Și de această dată atât nemții, cât și românii au fost nevoiți să dovedească putere și să accepte faptul că munca lor de-o viață este un bun comun și că nu le rămâne decât să o ofere statului. După ani mulți, colectivul a rămas, în memoria interlocutorului nostru, spațiul de întâlnire al românilor și al șvabilor. Un soi de comuniune etnică prin muncă. Fredi este poate exemplul omului care a știut să supraviețuiască și să se adapteze timpurilor. A ajuns vicepreședinte la colectiv, iar în anul 1969 a devenit primar al comunei. Ne-a mărturisit că a avut noroc în viață, altfel nu își poate explica faptul că familia lui a scăpat de deportarea în Bărăgan, prin simplul fapt că se întâlneau în locul și momentul potrivit cu un amic din echipa de fotbal în

of German houses, brought strife into the village, unable to welcome them with anything except “Go back to Hitler!”. Perhaps Mister Nelu, the owner of the train station, upon hearing this story, would better come to understand why Lenauheim is no longer a village of German discipline, and where the downfall of the German community began.

The time that the Swabians spent as refugees in Czechoslovakia sheds even more light on the discipline and unity they showed, together with the Pems, Czechs of German ethnicity, that took them into their homes according to the number of free beds they had in the house. It is also noteworthy to observe the way in which population displacement stimulates communities to adapt and respond to the needs of the group. The municipality where this group of Lenauheim Swabians found refuge offered them ration cards through which they could buy food, shoes and cigarettes. It's not a small feat to receive, as a refugee, to be offered means of survival and even a little comfort.

Why did these people return to Lenauheim? Why did Fredi's grandmother prefer to leave for America, work in a candy factory and come back to the village in order to buy a house? Why did she leave a second time and come back to buy land? Why didn't she stay, there, in the Promised Land? The answer is simple: because home was Lenauheim. Even Mister Alfred confesses during the interview that he could not imagine another place that could belong to him, in which he could find his origin. On the other hand, there were no reasons for leaving, Lenauheim was a wonderful village. This fact is confirmed once more through a phrase that can be used as a substitute: “Lenauheim was amongst the first rich villages in the region.”

The village kept being great during Communism, said political period having a solid base in the village upon which it could build its future glory. This time, the Germans as well as Romanians were forced to prove and accept their labor of a lifetime had become common property and they have no alternative but to give it over to the state. After many years the collective farm remained in the memory of our interlocutor as a meeting place of Romanians and Swabians. A sort of ethnic communion through work. Fredi is the example of the person who knew how to survive and adapt to the times. He became vice-president of the collective farm, and in the summer of 1969 he became mayor. He confessed that he had a lot of luck in life, otherwise he cannot explain the fact that his family escaped deportation to the Bărăgan, through the simple fact that Fredi met a friend from the football team he was playing

care juca. Norocul uneori este un cumul de calități, alteori întâmplare, destin sau intervenția forței divine, însă impresia pe care mi-a lăsat-o domnul Fredi este că norocul său a fost firea sa extrem de adaptabilă, deținând gena omului migrator.

Un alt paradox este faptul că abilitatea de adaptare a migratorului, menționată mai sus, contrastă cu necesitatea de stabilitate. Cei câțiva ani în care Fredi a lucrat în Germania, unde deja copiii săi emigraseră, l-au făcut să înțeleagă și mai bine faptul că heimatul său este Lenauheimul. La 81 de ani a revenit în sat unde a ales să își trăiască zilele bătrâneții în unicul loc în care se putea întoarce imaginar în copilărie. Deși viața trăită în străinătate nu a fost lipsită de prosperitate, reușind să cumpere în cei câțiva ani de muncă o casă în Bavaria, nu a reprezentat un factor suficient de puternic pentru contrabalansarea unei replici de acest fel: „Voi, țiganii din România, ne luați locurile de muncă!”. Desconsiderarea l-a rănit atât de mult pe acest Fredi, încât la 81 de ani a decis că locul căruia îi aparține este satul natal. Situația aceasta este una tipică pentru minoritățile etnice. Pentru români, șvabii vor fi mereu nemți și le vor atribui stereotipiile bine cunoscute, de cele mai multe ori pozitive (cazul domnului Nelu), iar pentru nemți, șvabii sunt probabil români sau „țigani”, populație demult înstrăinată patriei mamă. Concluzia mea este că nici Germania, nici România nu ar putea împlini pe deplin aceste minorități, singurul spațiu prielnic fiind tocmai satul natal, acel micro-univers în care individul s-a format și a învățat să trăiască. Prezentul însă vine cu provocări tot mai mari. Ce a putut rămâne viu din spiritul satului nemaipomenit? Probabil, amintirea.

Cu toate că nu sunt mulți șvabi rămași în sat, am avut ocazia să întâlnim două persoane din generații diferite. Pe de-o parte domnul Fredi, pe de altă parte doamna E. care cunoaște gloria Lenauheimului din poveștile bunicilor și ale părinților. Am auzit și de la dumneaei o variantă a replicii „era un sat nemaipomenit”, iar în urma interviului am realizat că satul avea o aură aparte chiar și în anii conducerii comuniste, păstrându-se un oarecare spirit al vremurilor bune, când exista cofetărie, iar copiii se nășteau la sala de nașteri din sat, nu la Jimbolia.

Puntem considera că Lenauheimul a fost o adevărată cetate care avea șansa să supraviețuiască ușor unui asediu. Totuși, nu a făcut-o... Revenind la cei doi șvabi care ne-au împărtășit poveștile lor de viață, realizez că am avut ocazia să îi întâlnim tocmai pentru că fac parte

for at the right time and place. Luck is sometimes an accumulation of qualities, and sometimes just randomness, destiny or divine intervention, but the impression that Fredi left on me is that his luck lay in his extremely adaptable nature, having in it the gene of the migratory human.

Another paradox is the fact that the ability for adapting of the migrant mentioned above contrasts with the need for stability. The few years in which Fredi worked in Germany, where his children had emigrate, made him understand that his true Heimatland is Lenauheim. He returned to the village at 81, choosing to live out his days in the only place in which he can return to his childhood. Although life abroad was prosperous, managing to buy a house in Bavaria after a few years of work, this did not constitute a strong enough argument for the counteracting of words like: "You Romanian gypsies come here to take our jobs!" The slur hurt Fredi so badly that at 81 he decided that the only place he belonged to was his native village. This is a typical situation for ethnic minorities. For Romanians will be forever German and will have the accompanying stereotypes, mostly positive (as in Mister Nelu's case) and for the Germans, the Swabians are probably Romanians or "gypsies", an estranged population no longer belonging to the fatherland. My conclusion is that neither Germany nor Romania could fulfill the needs of this minority, the only suitable space is the native village, that microcosm in which the individual grew up and learned about life. The present comes with bigger challenges though. What of the wonderful village's spirit still remains? Perhaps only its memory.

Although there are not many Swabians left in the village, I had the opportunity to meet two people from different generations. On the one hand Fredi, on the other hand Misses E. who knows about the glory of Lenauheim from the stories of the parents and grandparents. I hear from hear a variant of the "it was a wonderful village" line, and after the interview we noticed that the village had a special aura even in communist times, keeping a certain spirit from the good old days, when there was a confectionary and the children were born in the birthing room in the village and not in the city of Jimbolia.

We can think of Lenauheim as a veritably citadel that could have withstood a siege with ease. Still, it did not... Coming back to the two Swabians who shared their life stories, I now realize that we got to meet them because they are part of those who could only find their place in

dintre aceia care nu și-au găsit împlinirea decât în satul natal. Și doamna E. a încercat să se instaleze în Germania, stat în care se află cea mai mare parte a familiei sale, însă monotonia peisajului și lipsa comunicării, chiar și conflictele cu vecinii, a făcut-o să revină acasă.

Marea parte a șvabilor, care totuși au reușit să se adapteze mișcării est-vest, odată la doi ani, are oportunitatea de a reveni în locul de origine pentru a se reuni la evenimentul „Fiii satului”. Acesta devine bun prilej de amintire a gloriei de altădată a Lenauheimul.

Pe de altă parte, cei care ajung întâmplător sau nu în Lenauheim, pentru cei care descoperă, poate, satul prin intermediul literaturii și pornesc pe urmele lui Nikolaus Lenau, pătrunzând în muzeul care îi poartă numele, vor descoperi încă din prima încăpere faptul că satul a fost unul nemaipomenit, sintagma fiind evocată de fiecare exponat și de întreaga atmosferă și poveste care este creată atât în jurul scriitorului, cât și în jurul comunității șvăbești.

Pagina de „Bun venit!” a site-ului www.satul-lenauheim.ro punctează un aspect prin care eu îmi propun să închei acest jurnal și anume, faptul că șvabii sunt cei care „...au sfințit prin prezența lor meleagurile bănățene. Din păcate noi, contemporanii, am rămas doar cu amintirile acelor vremuri.”⁹⁸

Și-am încălecat pe-un zmeu aurit, spunându-vă povestea satului nemaipomenit!

their native village. Misses E. also tried settling in Germany, a state in which most of her family has emigrated, but the monotony of the landscape and the lack of communication, even conflicts with neighbors, made her come back home.

A majority of Swabians who did manage to adapt to the east-west movement, have the opportunity to come back to their place of origin every two years for the event “Sons of the village”. It becomes an opportunity to remember the glory days of Lenauheim.

On the other hand, those that end up out of chance or purposefully in Lenauheim, those who discovered the village through literature and follow the footsteps of Nikolaus Lenau, entering the museum that is named after him will discover, starting with the first room, that the village had indeed been wonderful, the phrase being evoked by each object on display and by the whole atmosphere and story created around the writer and the Swabian community.

The Welcome page of the website www.satul-lenauheim.ro points out a fact upon which I wish to end this journal, namely that the Swabians “blessed the lands of the Banat with their presence. Unfortunately, we, the ones from the present, only have the memories of those days.”⁹⁸

And jumping on the back of a golden dragon, after telling you the story of the wonderful village!

⁹⁸ <http://www.satul-lenauheim.ro/home.php?page=home>, 23.07.2019.



LA ILIE. UN CROCHIU / ILIE'S PLACE. A SKETCH

Ionuț Sociu

„Și tot ziceam: hai că plecăm mâine, plecăm poimâine și uite că din mâine-poimâine s-au făcut 30 de ani de când suntem în Banat și tot n-am mai plecat”, zice Doru între două guri de bere.

E undeva pe la 40+, are ochi albaștri și o voce puternică care răsună în tot barul.

„Nevastă-mea nu a vrut să mergem înapoi”, continuă el râzând. „Așa că n-am mai plecat.”

Doru și soția lui s-au mutat aici, în Grabaț, în anii '80, ei fiind amândoi de loc din județul Alba. Ca peste tot în țară, și în Apuseni viața era foarte grea pe atunci și oamenii nu mai știau încotro să o apuce. Pentru unii dintre ei, Banatul era o opțiune. Era Vestul nostru. Fărăma noastră de Occident.

„Și, într-adevăr, era altceva aici în perioada aia. Erai la graniță și găseai de toate. Era Comtimul și găseai pulpe de porc, salamuri, mezeluri, costițe. Dacă te învârteai bine, puneai mâna și pe navete de Pepsi”, povestește Doru nostalgic.

E sâmbătă după-amiază și oamenii încep să se adune La Ilie, cel mai vechi bar din Grabaț, un sat din comuna Lenauheim, la vreo 50 de km distanță de Timișoara. Până acu' ceva vreme, barul a fost al lui Ilie Suciu, primarul din Lenauheim, dar între timp l-a preluat Andrei, fiul lui. După ani de zile în care a stat în Timișoara (unde a lucrat și ca fotograf, printre altele), Andrei s-a întors în sat hotărât să dea o față nouă barului. Și, într-adevăr, e o cârciumă atipică în peisajul ăsta rural. E un loc primitiv și pașnic, o combinație între bar sătesc și pub, unde oamenii vin să bea o bere, să vadă un meci și să joace o carte.

Cât Andrei ne umple halbele, mie și unor prieteni cu care bat drumurile prin Banat, arunc o privire pe o broșură și aflu că satul datează din 1764, perioadă în care toată zona asta a fost colonizată de șvabi. Și e suficient să faci o scurtă plimbare ca să-ți faci o idee despre trecutul localității. Străzile sunt largi, aerisite, și par trasate la linie, semn că a existat un

”And I kept saying: let's leave tomorrow, the day after tomorrow and here we are 30 years later, still in the Banat, still haven't left," says Doru between two gulps of beer.

He's aged somewhere around 40+, has blue eyes and a strong voice that echoes in the whole bar.

”My wife didn't want to go back,” he goes on, laughing. ”So we stayed.”

Doru and his wife moved here, to Grabaț, in the 80's, being both originally from Alba county. Like everywhere else in the country, life in the Apuseni mountains was hard back then and people didn't know where to turn. For some, the Banat became an option. It was our version of the West. Our little piece of the Occident.

”And truly, back then this place was something else. You were close to the border and could find anything. There was Comtim and you could find pork chops, salami, cold cuts, bacon. If you knew your way around, you could even score some Pepsi cases”, Doru recounts nostalgically.

It's Saturday afternoon and people start gathering at Ilie's Place, the oldest bar in Grabaț, a village in the locality of Lenauheim, some 50 kilometers away from Timișoara. Until some time ago, the bar used to belong to Ilie Suciu, the mayor of Lenauheim, but in the meantime it has been taken over by Andrei, his son. After years of living in Timișoara (where he worked as a photographer, among other things), Andrei came back to the village determined to give the bar a face lift. And it really is not an ordinary watering hole, especially in this kind of rural scenery. It is a welcoming and peaceful place, a combo of village bar and pub, where people come to have a beer, catch a game and play some cards.

While Andrei fills our pints, for me and a couple of friends that have been on the road through the Banat, catch a glimpse of a brochure, finding out the village was founded in 1764, a time when the area was colonized by Swabians. And it's enough to take a short walk around to get an idea about this place's past. The streets are wide, spacious and

plan foarte bine pus la punct atunci când a fost înființat satul. Numele comunei - Lenauheim - vine de la Nikolaus Lenau, un mare poet austriac născut aici în 1802 (pe atunci se numea Csatád).

E un du-te-vino continuu la ora asta, vin oameni de la muncă care-și iau câte o cinzeacă și-o halbă și copiii care cumpără înghețată, pufuleți și bere pentru părinți. Unii se lungesc la vorbă, alții intră și-și dau băutura peste cap, la botu' calului.

Ca în orice tavernă de la sat, și aici se discută de la distanță, se aruncă replici peste mese și se fac miștouri pe toate temele posibile („ce făcuși, oltene?”, „te îmbătași?”). Andrei e în spatele barului și monitorizează tot ce se întâmplă, reușind să fie și autoritar și prietenos în același timp cu toată lumea.

Doru continuă să-mi povestească despre viața lui în Banat și despre schimbările de după '90, când au început să fie privatizate diverse fabrici și s-a dat undă verde la disponibilizări.

„Au luat americanii tot ce-au prins... Americanii, italienii”, intervine Marcel, un tip scund îmbrăcat în salopetă.

Doru schimbă subiectul și-mi zice că încă nu e târziu pentru el să se întoarcă în Apuseni:

„Vreau să-mi fac casa mea în Alba...”

„Lasă, mă, că tot aici, la Grabaț, e mai bine.”

„Taci, bă, Marcele, cu vrăjeala ta. Io tot mă întorc în Apuseni, o să vezi.”

„Haide, bă, că doar știi că noi nu avem probleme cu voi... Nu contează cine e”, îmi explică Marcel sorbind din halba de Bergenbier. „Avem ardeleni, moldoveni, olteni, de toate. Oameni să fie, noi n-avem probleme cu ei.”

seemed to be perfectly drawn, meaning that there was a well established plan in place when the village was founded. The name of the locality – Lenauheim – comes from Nikolaus Lenau, the great Austrian poet born here in 1802 (back when the place was named Csatád).

There's a bustle at this time of day, people coming in from work buying a shot of liquor and a pint, and children buying ice-cream, cheese puffs and beer for their parents. Some people linger in conversations while others come in and down their drinks right from the horse's mouth.

Like any village tavern, discussions are held from a distance, lines are thrown over tables and banter is had over any subject (“what'd you do, Southerned?”, “getting drunk are we?”). Andrei is behind the counter and is monitoring all that is going on, managing to be authoritative and friendly at the same time with everyone.

Doru keeps telling me about his life in the Banat and about the changes that took place after the 90's, when factories started being privatized and people were given the green light at layoffs.

“The Americans took everything they could get their hands on... Americans, Italians”, Marcel, a short guy in overalls, jumps into the conversation.

Doru changes the subject and tells me it's not too late for him to return to the Apuseni Mountains:

“I want to build my own house in Alba...”

“You never mind, it's still the best place, Grabaț is.”

“Can it Marcel, you with your two bit act. I am still returning to the Apuseni, just you wait and see.”

“Come on now man, you know we take no issue with your kind... Doesn't matter where someone's from”, Marcel explains sipping his Bergenbier pint. “We've got people from Ardeal, Moldova, Oltenia, you name it. It just matters that they know how to act like people, and there's no issue then.”

Se deschide ușa și intră Ilie Suciu, un bărbat înalt, cu spate lat și voce puternică.

„Să trăiți domn' primar”, strigă careva de la masă.

Ilie se apropie de Doru și-l întreabă:

„Ce faci, Dinamo?”

„Ce să fac... la o berică. Batem la Iași în seara asta. Batem cu 1-0, clar.”

Ilie râde, se așază pe un scaun, lângă geam și-i cere o bere lui Andrei, care e prins într-o conversație cu unul dintre prietenii mei:

„Înainte, fiecare casă avea pregătiți cârnați, șuncă, jumeri. Noi am învățat multe de la nemți”, zice el.

„Neamțul când o fost aici ne-o învățat multe”, îl completează Ilie, tatăl lui, care e pus pe povestit. „Neamțul nu arunca nimic, nici părul de la porc. Făcea perie de văruit cu el. Nici unghiile nu le arunca. Tot foloseau. Dacă se căsătorea un tânăr, primea mobila de la părinți. Nu dădeau bani pe mobilă, nu dădeau bani pe mâncare. Singurii bani pe care îi cheltuiau erau banii pe dulciuri. Totul se transforma de la ăia bătrâni într-un lucru nou, reamenajat, lăcuit, vopsit și așa mai departe. Camera din față era pentru ăia tineri, întotdeauna după ce se căsătoreau.”

Cinci minute mai târziu, își face apariția în bar un bărbat ceva mai în vârstă, îmbrăcat sport din cap până în picioare și cu ghiuluri pe degete.

„Oooh”, strigă Ilie. „Uite, el e Lică are 70 de ani mâine-poimâine, trăiește în Austria. E mare antrenor de fotbal. Grăbătan get-beget. Poți să-l întrebi mai multe despre nemții de aici că-ți spune el. Lică, stai jos, că-ți dau o bere.”

„Nu beau, mulțumesc. O cafea aș servi.”

Lică se așază lângă Ilie și nici nu apucă să-l întrebe ceva că el începe să vorbească pe un ton ușor pedant, de parcă urmează să țină un curs în fața unor elevi. Stăm cu toții în liniște și-l ascultăm pe Lică:

The door opens and Ilie Suciu, a tall man with a wide back and a strong voice, enters.

”My regards, mister mayor”, someone yells from a table.

Ilie approaches Doru and asks:

”How’s it going, Dinamo?”

”How could it be going... having a pint. We’re beating Iași tonight. 1-0, that’s a fact.”

Ilie laughs, takes a seat by the window and asks Andrei for a beer. Andrei is stuck in conversation with one of my friends:

”Before each house made its own sausages, ham and jerky. We learned a lot from the Germans,” he says.

”The German taught us a lot while he was around”, Ilie, his father who is a talking mood, adds, ”The German threw nothing away, not even the pig’s hair. He made painting brushes out of it. Didn’t throw the nails away either. Used everything. When a young man married, he got the furniture as a gift from his parents. The didn’t spend money on furniture or food. The only money they spent was on sweets. Any object inherited from the old people was turned into something new, treated, lacquered, painted and so on. The front room was always for the young ones after marriage.”

Five minutes later an older man appears at the bar, dressed in a tracksuit and with big rings on his fingers.

”Oooo”, Ilie yells. ”Look, this here is Lică, about to turn 70 any day now, lives in Austria. He’s a great football coach. Original inhabitant of Grabaț. You can ask him more about the Germans, he’ll tell you. Lică, have a seat, I’ll get you a cold one.”

”No drinking, thanks. I’ll have a coffee though.”

Lică sits next to Ilie and I never get the chance to ask because he immediately starts talking in a slightly pedantic tone, as if he is about to hold a lecture in front of school children. We are all quiet and listen:

„E adevărat că lumea avea de lucru pe vremuri. Odată cu lichidarea acestor instituții și trecerea la economia de piață, lumea a trebuit să facă ceva. La muncă în Serbia, în Ungaria, unde puteam și noi. Intrând în UE, am avut o șansă mare să pătrundem pe piața din Vest și să ne integrăm cumva într-o altă lume.”

Își toarnă două lingurițe de zahăr în cafea cu gesturi meticuloase și continuă:

„Eu sunt plecat de 31 de ani în Austria. Ce să zic... am fost forțat să trec granița. Regimul de atunci m-a împins să fac asta. Am fugit. Și îmi pare rău că n-am fugit mai repede când eram și mai tânăr. Am cerut azil politic în Austria și încet-încet mi-am adus și familia, după care am căutat să-mi ajut prietenii din copilărie, vecinii. Să-i aduc și pe ei în Austria. Le-am găsit locuri de muncă. Acum suntem o comunitate de grăbățeni într-o localitate din Austria. La granița cu Elveția, unde se îmbină Alpii elvețieni cu Alpii austrieci. Avem și o întregă echipă de fotbal acolo.”

„S-a schimbat mult Grabațul?” îl întreb.

„Foarte mult. Grabațul s-a schimbat radical. Ne este dor... Dar să vă zic ceva: este trist că au plecat din localitate nemții noștri care au construit această comună. Am învățat multe de la ei. Să știți că noi suntem un neam mai delăsător. Îmi aduc aminte că aveam un vecin neamț. Āla curăța zăpada la ora 5 dimineața pe strada lui. Oamenii iubitori de muncă. Și așa ne luam și noi după ei.

„Fiecare mătura strada lui. Să fie strada curată când pleca undeva. Dacă nu era neamțul, nu aveam parchet și dușumele prin case”, intervine Ilie.

„Așa e”, aprobă Lică pe același ton profesoral. „Avem aici un sat pietruit care e făcut de nemți în 1942. Suntem mândri de el. E făcut de ei, de nemții noștri. Și Grabațul s-a dezoltat frumos. Am avut una dintre cele mai bune fanfare din țară! Dar să vă mai spun ceva... Eu nu sunt un așa mare patriot. Am umblat în toată țara, am fost în toată Europa, dar când vin acasă, acasă mă refer la Grabaț. Nu mă interesează ce se întâmplă la București, la Ploiești sau la Craiova. Mai mult mă interesează ce se întâmplă la Belgrad sau la Budapesta. De ce?

”It is true that people had jobs back then. Starting with the liquidation of institutions and a shift towards a market economy, the people had to do something. Went to work in Serbia, Hungary, where there was work to be found. Joining the EU was a big chance to get on the Western markets and become part of a different world.”

He meticulously pours two teaspoons of sugar in his coffee with meticulous gestures and continues:

”I have been living in Austria for 31 years now. What can I say... I was forced to cross the border illegally. The regime back then forced me to do it. I ran. And I am sorry I didn't do it sooner, when I was younger still. I applied for political asylum in Austria and slowly brought my family, after which I tried helping my childhood friends, my neighbors. Bringing them to Austria. Finding them jobs. Now there is a community of Grabaț native living in an Austrian town. At the border with Switzerland, where the Swiss Alps meet the Austrian Alps. We have a whole football team there.”

”Did Grabaț change a lot?” I ask.

”A whole lot, yes. Radically. We miss... But let me tell you: it is sad the Germans in our community left, because they built this locality. We learned a lot from them. You know, we Romanians are a neglectful people. I remember having a German neighbor. That guy shoveled snow at 5 AM in the morning on his side of the street. These people enjoyed work. And so we took after them.”

”Everyone swept their street of dust. So that their street was clean when they left to go out. If it wouldn't have been for the German, we wouldn't have had parquet and wooden floors in our houses”, Ilie steps in.

”Exactly”, Lică chimes with the same scholarly tone. ”We have here a village with cobblestones built by the Germans in 1942. We are proud of it. Made by them, out Germans. And Grabaț developed beautifully. We had one of the best bands in the country! But let me tell you... I'm no great patriot. I've traveled the country up and down, seen most of Europe, but when I return home, by home I mean Grabaț. I could care less what passed in Bucharest, Ploiești or Craiova. I'm more interested in what's going on in Belgrade or Budapest. Why? Can't really explain. I

Nu pot să explic. Am în mine asta. Când vin acasă, nu vin în România. Eu vin la Grabaț. România e abia de 100 de ani, dacă o luăm istoric.”

„Denumirea *România* vrei să spui?”, întreabă Ilie încruntat.

„Ce au făcut politicienii și oamenii de afaceri cu Marea Unire, aia e o poveste. Eu vin la Grabaț, nu vin în România.”

„Păi, cum, mă, Lică, și ce, poporul român e de 100 de ani? Asta zici?”

„Eu n-am nimic cu poporul român.”

„Poporul român are 2000 de ani”, zice Ilie deja înfierbântat. „Dar la țara asta de ce nu s-a pus denumirea Dacia? De ce trebuia să-i pună România? Dacă-i spuneam Dacia, aveam 2000 de ani. Sau 2500 de ani. Sau chiar mai mult.”

„Nu sunt istoric, domn’ primar. Armata Română a intrat...”

„Lică, nu vorbim de Armată Română, vorbim de Dacia.”

„Eu nu știu de Dacia, eu nu l-am văzut pe Decebal sau pe Burebista.”

„Da’ citești istorie?”, întreabă Ilie.

„Pentru mine, istoria e strada mea, pompa de la stradă, locul în care m-am născut. Eu n-am văzut dacii decât în filme.”

„Dar de ce spui tu că istoria nu înseamnă nimic pentru tine?”

„Absolut nimic.”

„Adică... ce vrei să spui? Că după ce nu o să mai fii tu, crezi că nu o să mai zică nimenea că Lică a fost un antrenor și așa mai departe?”

„Domnul primar, eu vă dau un exemplu. De ce nația noastră e atâta de lașă? Atâta de perversă?”

„Lașă nu e, perversă da.”

have it in me. When I come home, I don’t return to Romania. I return to Grabaț. Romania is barely 100 years old, if we are to speak historically.”

”The name Romania you mean” Ilie frowns with the question.

”What the politicians and businessmen did with that Great Union of theirs is a story. I come back to Grabaț, not Romania.”

”Come now Lică, you mean to say the Romanian people is barely 100 years old? Is that what you’re saying?”

”I said nothing about the Romanian people.”

”The Romanian people is 2000 years old,” says Ilie, heating up. ”But then why didn’t we call this country Dacia? Why did they have to call it Romania? If we would have named it Dacia, it would have been 2000 years old. Or maybe 2500 years old. Or older still.”

”I’m no historian mister mayor. The Romanian Army came in...”

”Lică, we aren’t talking about the Romanian Army, we are talking about Dacia.”

”I have no clue about Dacia, I never say Decebalus or Burebista.”

”But you’ve read about history, yes?”, Ilie asks.

”For me, my street is part of history, and the water pump down the street, the place I was born in. I only saw Dacians in movies.”

”But why are you saying history means nothing to you?”

”Exactly nothing.”

”You mean... what exactly do you mean? That after you’ll be gone, no one will say that Lică was a football coach and so forth?”

”Mister mayor, allow me to give you an example. Why is our nation so cowardly? So perverse?”

”It is not cowardly, only perverse!”

„Tot globul spune asta despre noi”, izbucnește Lică. „Am citit recent pe Facebook despre caricaturistul ăla Popa-Popas... El a spus ceva ce eu spun de 40 de ani. Ce caută oltenii în Banat?”

„Dar ce cauți tu în Austria?” strigă Andrei de după bar, sprijinit de dozatorul de Bergembier.

Lică se face că nu aude și continuă:

„Maria Tereza a Austriei și Franz Josef au construit satul ăsta...”

„Și totuși.... ce cauți tu în Austria?”, întreabă din nou Andrei zâmbind mulțumit.

Se lasă liniștea. Lică ia o gură de cafea.

„Cum ziceam, Maria Tereza a Austriei...”

”The whole World says the same”, Lică erupts. ”I’ve recently read on Facebook about that Popa-Popas fellow who draws caricatures... He said something I’ve been saying for 40 years. What are the people from Oltenia doing in the Banat?”

”But what are you doing in Austria?” yells Andrei from behind the bar, leaning on the Bergembier dispenser.

Lică pretends not to have heard and goes on:

”Maria Theresia of Austria and Franz Josef built this village...”

”But still... what are you doing in Austria?” asks Andrei again, smiling with satisfaction.

There’s a lull. Lică sips his coffee.

”As I was saying, Maria Theresia of Austria...”



POVESTIRI DIN TĂRÂMUL NIMĂNUI
◦
TALES FROM NO MAN'S LAND

Andrei Ursu

CUVÂNT ÎNAINTE

Din interviurile înregistrate, din poveștile spuse de oameni, am descoperit un alt Banat. Opusul a ceea ce oamenii consideră că înseamnă Banatul acum. Am încercat să privesc în profunzime, într-un loc incert și aflat în constantă mișcare. Am călătorit, pentru că Banatul pentru mine a început să însemne o călătorie. Mai ales în trecut.

Am descoperit un amalgam de voci, imagini, destine, suferință, stoicism și acceptare. Seninătate. Și am încercat să îmi explic cum niște oameni care au trecut prin atâtea încercări pot, după 50 de ani de la evenimentele trăite, să povestească cu atâta detașare evenimente adânci, complexe și traumatizante în cel mai simplu limbaj, fără emfază sau dramatism. Sincer și modest.

Mi-am imaginat un Banat ca punct de trecere, un loc în care ajungi, un loc unde ești adus sau trimis, un loc din care ești luat, un loc din care ai plecat și în care te întorci fără să-l mai recunoști. Pentru că tu, sau locul, sau lumea, sau oamenii din ea s-au schimbat iremediabil între timp. Un loc pe care dacă nu-l privești cu atenție îți poate scăpa privirii, înșelându-te asemeni unei iluzii optice. Schimbător în felul în care căldura tremură la orizont făcând aerul să fiarbă și ochiul minții să călătorească peste câmpia nesfârșită, lăsându-ți gândurile să alerge.

Banatul ca o Fata Morgana, un no man's land, un tărâm al nimănu, suspendat undeva în inconștientul colectiv al unor generații, undeva în trecutul care trimite spre noi, cei din prezent, firele roșii ale unor povești puternice, neverosimile, vesele, triste, uitate, reamintite, reinterpretate, împărtășite ca să nu fie înghițite de timp.

Andrei Ursu

FOREWORD

From the interviews, and the stories people told, I discovered another Banat.

The opposite of what people nowadays think the Banat means. I tried searching in depth, in an uncertain place, one that is constantly shifting.

I traveled, because the Banat to me has turned into a journey. Especially one that goes into the past.

I discovered an amalgam of voices, images, destinies, suffering, stoicism and acceptance. Serenity. And I tried to understand how could people that lived through so much be able to speak with such detachment of deep, complex and traumatic events that happened to them 50 years before, using the simplest language, without emphasis or drama. Honestly and with humbleness.

I imagined a Banat as a threshold, a place you reach, a place where you are brought or sent to, a place from which you are taken, a place you left and now return to without recognising it anymore. Because you, or the place, or the world and the people in it have changed irreversably in time. A place that if you don't observe closely might escape your gaze, deceiving you in the way optical illusions do. Shifting in the way the heat moves on the horizon and the air boils and your mind's eye travels over the endless plain, letting your thoughts roam.

The Banat like a Fata Morgana, a no man's land, suspended somewhere in the collective unconscious of generations, somewhere in the past that send out to us, the people in the present, the red threads of powerful, unbelievable, happy, sad, forgotten, remembered, reinterpreted stories, shared with other so they don't get gobbled up by time.

Andrei Ursu





CONAK / MANOR

Zburase de pe bancheta tare de lemn, lovindu-și spinarea de perete, scurgându-se odată cu lumina zilei care începea să dispară de pe mucavaua ieftină a compartimentului, topită încetul cu încetul de căldură.

Trenul alunecase îndelung peste șine și dintr-o dată înghețase, încercând să se oprească din mers asemeni unui nebun care nu-și mai simte demult picioarele, rătăcind și urlând prin pustie; și el încă visa pe sub pleoape avioanele trecând peste un cer pictat de cineva în culorile pereților de mănăstire, într-un albastru al ochilor de sfinți.

Auzea în urechi zumzetul motoarelor și vedea siluetele bombardierelor americane și englezești și sirena urla, tăind gândurile oamenilor în două. De jos, avioanele păreau a fi muște sau bondari și el se visa în cabina de ochire a unuia dintre ele, privind lumea de sus cu ochi de insectă, văzând oameni mișunând prin dispozitivul de ochire, oameni mișunând ca furnicile de mici; și apăsase butonul știind că burta avionului se va deschide, și-și amintea cum odată, copil fiind, ninsese cu hârtie peste orașul copilăriei lui. Și pe hârtiile așternute peste oraș și peste străzi și case și oameni, scria frumos cu litere mari: „SEVERIN ORAȘ FRUMOS, SÂMBĂTĂ TE-NTORC PE DOS!”; și o bufnitură seacă îl trântise pe podea scoțându-l din vis și aruncându-l înapoi în realitate.

Locomotiva pufăia greu în câmpie. Pentru o clipă fumul de mangal linsese geamul compartimentului, pe care-l crăpase înainte să adoarmă. Fuoare lungi și negre intraseră încet, mângâind pereții scorjiți, ieșind repede și răspândindu-se undeva spre orizontul care începea să fie înghițit încet de beznă.

Începu să tușească în timp ce urechile încă îi țuiiau de la zgomotul frânelor, oprind șarpele de metal în care se cuibărise cu două zile în urmă, încercând să ajungă acolo unde fusese trimis. Plecase de la București cu coada între picioare. Dar ce fusese nu mai era și ce era să

He flew off the rough wooden bench, hitting his back against the wall, oozing off together with the day's sunlight that was disappearing from the cheap cardboard panels of the train compartment, slowly dissolving from the heat.

The train had skidded on its tracks for a long time and was suddenly frozen still, trying to stop the same way a madman who cannot feel his legs anymore does, roaming and howling through the wastes; and he was still dreaming underneath his eye-lids, dreaming of planes passing over a sky painted by someone in the colors of monastery walls, painted in the blue of saints' eyes.

He could hear the hum of motors and he saw the silhouettes of American and British bombers and the siren was wailing, cleaving people's thoughts in two. From below the airplanes seemed like flies or bumble bees, and he was dreaming of himself in the bombardier's turret of one of the aircraft, watching the world from above with insect eyes, seeing people the size of ants swarming below; and he had pushed the button knowing the belly of the bomber would pop open, and he suddenly remembered that once, as a child, it had snowed with pieces of paper over the town of his childhood. And on the pieces of paper that had set over the town and over the streets and the houses and the people, there were neatly printed in capital letters the words: "SEVERIN, YOU DARLING CITY, SATURDAY I'LL BOMB YOU PRETTY!"; and he slammed to the floor with a dull thud, seeping out of the dream, being thrown back into reality.

The locomotive was giving out labored puffs onto the plain. For a moment the smoke from the coal fire licked the compartment window, which he had cracked open before falling asleep. Long black strands of smoke entered, caressing the flaked walls, escaping quickly and spreading somewhere towards the horizon that was being slowly swallowed up by darkness.

He started coughing while his ears were still ringing from the sound the brakes had made while stopping the metal snake into which he had huddled up two days before, trying to get to where he had been sent. He had left Bucharest with the tail between his legs. But was used

vină se lăsa așteptat în timp ce el se găsea undeva în mijlocul nimicului, în câmpie, undeva în Banat, într-un tren care se oprise brusc, făcând roțile de oțel să scrâșnească și să scuipe scânteii peste pământul crăpat.

Scoase capul pe geam atunci când auzi voci. Soarele coborâse, intrând în pământ, și totul părea că urmează să ia foc.

Cineva se certa cu altcineva și înjurăturile erau rusești.

Își luă ranița, ieșind din compartiment și coborî scările vagonului. Locomotiva sângera fum, iar vântul stătea.

Era cald.

Lângă locomotivă, mecanicul, fochistul și conductorul se înjurau copios cu un individ scund îndesat într-un combinezon negru. Pe șine stătea un T34 rusesc cu o șenilă ruptă. Șinele erau distruse iar mecanismul roților de tanc fusese făcut bucăți. Nimeni nu mai pleca niciunde.

Trenul era lung și se înnegrea cu fiecare nouă clipă care trecea, având să fie în curând înghițit de întuneric de la cap la coadă, în timp ce rusul părea că luase foc de la ultimele raze de soare ale zilei.

Fochistul își dădea palme peste cap în timp ce mecanicul și conductorul încercau să dialogheze cu tanchistul într-o rusă stricată presărată cu semne și înjurături românești. Rusul tăcea, privindu-i și pufăind o mahorcă, obosit și fără chef. Ceilalți tanchiști ieșiseră afară și ei ca să-și întindă încheieturile, iar acestea se puteau auzi pocnind sec în tăcerea care se lăsase dintr-o dată.

Era clar că n-avea cum să mai ajungă până acolo unde fusese trimis. Ceilalți nici nu-l băgau în seamă.

Fusese singurul pasager al trenului. Pesemne că uitaseră de el. De altfel, nici nu era prea sigur că știuseră vreodată că-l căraseră atâta drum, pentru că nimeni nu se sinchisise să-l întrebe ceva sau să-l mai caute după ce le arătase hârtiile. Acceptaseră cu toții că era acolo în vagon, sau că dispăruse după ce-l văzuseră prima oară, înghițit ca o vedenie într-un vis care pleacă de sub pleoape după ce clipești; mai departe de atât nimeni nu-l întrebese mai nimic, dorind să uite și să creadă că nici nu existase de fapt. Se-ntâmpla atunci când cărai după tine hârtii de drum semnate și parafate de un colonel de Securitate.

to be wasn't anymore, and what was to come was taking its time, while he was somewhere in the middle of nowhere, in the plain, somewhere in the Banat, on a train that had suddenly stopped, making its steel wheels grind and spout sparks over cracked earth.

He put his head out the window when he heard voices. The sun was low, going back into the earth, and everything seemed about to catch on fire.

Somebody was arguing with somebody else and the swear words were in Russian.

He took his knapsack, exiting the compartment and going down the train car steps. The locomotive was bleeding smoke and the wind was still.

It was hot.

By the locomotive, the mechanic, the stoker and the conductor were exchanging swear words with a short individual dressed in black overalls. The train tracks were being blocked by a Russian T34 tank with a broken tread. The tracks themselves were destroyed and the wheel mechanism of the tank was broken to bits. Nobody was going anywhere.

The train was long, turning black with each passing moment, about to be swallowed up by the darkness from head to tail, while the Russian seemed to have caught on fire from the last slivers of daylight.

The stoker was hitting himself over the head while the mechanic and the conductor were trying to talk to the tank man in broken Russian, interspersed with hand gestures and Romanian swear words. The Russian was silent, watching them and puffing on a makhorka cigarette, tired and not in the mood. The other tank men had gotten out to stretch their joints, and these could be heard popping dryly in the silence that suddenly fell over them.

It was clear to him now that he wouldn't be able to reach the place where he had been sent. The others were paying no attention to him.

He had been the train's only passenger. It seemed they had forgotten about him. Actually he wasn't quite sure if they actually knew they had taken him along all this way, because no one had bothered to ask him anything or look after him since he had shown them his papers. They had all accepted that he was there in the train car, or that he had disappeared upon them first noticing him, swallowed up like a dream vision that leaves the underside of eye-lids after blinking; further than that nobody asked him much, wanting to forget and believing that he never actually existed. It happened when you were carrying travel

Dac-ar fi știut ei ce-nsemna de fapt așa ceva. Dar nimeni nu-și punea astfel de întrebări. Era mai sănătos să dai din umeri, să taci din gură și să-ți vezi de treabă.

Asta-i spusese și colonelul Fulga atunci când îi înmânase ordinele de marș după finalizarea anchetei:

- Dacă te-ntreabă cineva ceva despre toată chestiunea, atunci dai din umeri, taci din gură și-ți vezi de drum. Acuma, marș!

Și așa plecă el de la București, lăsat în pace, eliberat din funcție și trimis la mama naibii în Banat unde băntuiau doar trenuri goale, formațiuni de blindate rusești și vântul în câmpie.

La tren nu mai era de stat. Căzuse și noaptea peste ei ca un capac, iar rușii fumau tăcând mălc în timp ce-și întindeau o sticlă. La scurt timp li se alăturară și conductorul, fochistul și mecanicul.

Se gândi să-i salute de rămas bun:

- Eu mă duc, le spuse el, dar ceilalți nu spuseră nimic, sau poate că nu știau ce să spună, sau poate că le era frică să răspundă întunerului care dintr-o dată le vorbea.

Erau vremuri ciudate și triste. Dar nimeni nu-și punea întrebări. Era mai sănătos așa. Oricum n-ar fi știut cum să facă dacă ar fi primit și înțeles răspunsul. Sau poate că știau fără să mai fie nevoie să se-ntrebe. O simțeau undeva adânc în ei și frica le-ncleșta gura, punând lacăt gândurilor, lăsându-le miștile să mișune în noapte pe picioare de gândăcel, nelăsându-i să doarmă, forțându-i să viseze cu ochii deschiși o realitate care nu mai era a lor, dându-le insomniile care îi lăsau cu obrajii supti și copti de cearcăne, asemeni unor copii somnambuli. Cu toții pierduți undeva departe de casă. Nimeni nemiștiind drumul înapoi.

Habar n-avea încotro s-o ia.

O tăie așa de nebun prin câmpie cu ranița în spate. Se gândi să scoată lanterna, dar la scurt timp începură să apară stele și vedea destul de bine pe unde merge.

Mergea prin nimic sub un cer peste care lumina explodase într-un șuvoi de spumă albă ca laptele, și el se plimba pe sub galaxii ascunzându-și fața în gulerul vestonului, călcând obosit prin praful câmpiei.

papers signed and stamped by a Colonel of the Security. If only they had known what something like that actually meant. But nobody asked themselves those kind of questions. It was healthier to shrug, keep your mouth shut and see to your own business.

That's what Colonel Fulga had told him when he was handed his marching orders after the investigation was concluded:

"Should anyone ask you something about the whole matter, you shall shrug, be silent and see to your destination. Now disappear!"

And that's how he left Bucharest, off the hook, relieved of his position and sent into the middle of nowhere in the Banat, where everything was haunted by empty trains, Russian tank formations and the wind howling on the open plain.

There was no use staying with the train. Night had fallen on them like a lid and the Russians were smoking in silence, passing a bottle. Shortly afterwards the conductor, stoker and mechanic joined them.

He thought about saying good-bye:

"I'm going", he told them, but the others did not reply, or maybe they didn't know what to say, or maybe they were afraid of replying to the darkness that had suddenly decided to speak.

Those were strange and sad times. But nobody was asking themselves questions. Or maybe everybody knew the answers without needing to ask. They felt it somewhere deep inside, and fear was clamping their mouths shut, locking their thoughts away, letting their minds swarm in the night on tiny bug legs, not letting them sleep, forcing them to dream, eyes wide open, of a reality that did not belong to them anymore, giving them insomnia, leaving them with sunken cheeks and black rings around their eyes, like sleepwalking children. All lost somewhere far from home. Nobody knowing the way back.

He had no idea where he was supposed to go.

He just decided to head out into the plain with the knapsack on his back. He thought about taking out his flashlight, but the stars started coming out in the sky and he could see pretty well where he was going.

He was heading nowhere under a sky over which the light had exploded in a stream of white foam the color of milk, and he was walking along under galaxies hiding his face in the collar of his military jacket, tiresomely treading the dust of the plain.

Luna îl privea mare și argintie, luminând totul într-un albastru care-l neliniștea, în timp ce căldura zilei ieșea din pământ, undeva în depărtare ridicându-se ceva ca o ceață ce lui îi amintea de fantome și povești cu strigoi, dar era prea obosit și sătul ca să mai aibă timp și de frică.

Îl apucaseră gândurile, sărindu-i în cârcă ca o gloată de draci ieșită din crăpăturile arse de soare ale câmpiei prin care călca, simțind sub bocanci buruienile uscate și ajunse aproape cenușă. În față văzu albia secată a unui râu, mai mult o zgârietură trasă cu unghia sau cu un bețigaș de un copil plictisit prin carnea uscată și veche a lumii, și gândurile nu-i dădeau pace, prinzând parcă glas, devenind șoapte intrate în ureche odată cu vântul nopții care se puse să bată făcând ierburile și buruienile câmpiei să foșnească.

Atunci îl văzu pe băiat, de cealaltă parte a râului care nu mai era, privindu-l pierdut cu ochi ca niște găuri în pământ.

- Ce cauți aici? îl întrebă pe băiat.

- Dar tu ce cauți? îi răspunse acesta deși buzele nu i se mișcaseră deloc, băiatul unduindu-se ca o vedenie între razele de lună, lingând pereții de ceață care se apropiau. Ochii băiatului se-aprinseseră deodată, pulsând, și călătorul își feri fața de vedenie așteptând să fie topit de lumină.

Clipi, trezindu-se în ceață. Nemaiavând de ales, scobi în raniță după lanternă și o aprinse încercând să nu se gândească la ceea ce tocmai văzuse, forțându-se să nu creadă ceea ce simțea ca fiind adevărat – că înnebunise.

Că băiatul era mort, asta era sigur. O constatase și comisia de anchetă, dovezile erau acolo. Băiatul se-mpușcase în cap cu un pistol de 9mm.

- Vina, tovarășe, nu o purtați dumneavoastră, îi spusese Fulga părintește, înștiințându-l că nu va fi pus sub acuzare, dar că nici n-avea să mai rămână pompier militar. Zâmbiți, tovarășu! Putea să fie și mai rău, mai zise Fulga înfigându-și un BelomorKanal cu filtru între dinții care-i rânjeau pătați de nicotină. Lumea asta nouă care se construiește n-are nevoie de caractere lașe, mai spuse colonelul suspinând în timp ce respira fum albastru, lăsându-se învăluit ca de o aură în biroul mic și îmbâcsit care mirosea a transpirație bărbătească, a parfum ieftin și a frică.

Pe perete, peste petlițele albastre cu stea roșie ale uniformei colonelului de Securitate, tronau, deasupra fiecărui umăr, Tovarășul

The moon was watching him, big and silver-gray, lighting everything up in an unsettling blue hue while the heat of the day was seeping out of the ground, and somewhere in the distance something like a fog was appearing, reminding him of stories about ghosts and strigoi, but he was too tired and fed up to think about fear.

His thoughts grabbed a hold of him, jumping on his back like a legion of devils that were coming out of the sun-burnt cracks of the earth he was walking on, feeling the dry weeds that had almost been turned to ash under the soles of his boots. Before him was a dried up river bed, more like a scratch done with a fingernail or a stick that had dug into the dry and ancient flesh of the world, the work of a bored child, and the thoughts would not release him, becoming voices, whispers that were entering his ears together with the night wind that had started blowing, making the weeds and grasses of the plain rustle.

That's when he saw the boy, on the other side of a river that was long gone, staring at him with eyes like chasms in the ground.

"What are you doing here?" he asked the boy.

"But what are you doing here?" the boy replied, although the boy's lips had not moved, swaying like a vision between moon rays that were licking the approaching walls of fog. The boy's eyes lit up all of a sudden, throbbing, and the traveler hid his face from the apparition, waiting to be melted away by the light.

He blinked, finding himself trapped inside the fog. Having no other choice, he dug into his knapsack looking for the flashlight, which he turned on, trying not to think about what he had just seen, forcing himself not to believe what he felt to be true – that he had gone mad.

The boy was dead, that was a certainty. Even the investigation committee had established that much, the evidence was there. The boy had shot himself with a 9mm pistol.

"The blame, comrade, it not yours to bear", Fulga had uttered, using a parental tone, informing him that he would not be charged with anything, but that he would also not be a military fireman anymore. "Smile comrade! It could have been so much worse", Fulga added while he stuck a filtered BelomorKanal cigarette between his grinning teeth that were heavily stained with nicotine. "This new world that is being built has no need of cowardly types", the Colonel added sighing while he was exhaling blue smoke, letting himself be enveloped by an aura inside his small and stuffy office that smelled of male sweat, cheap perfume and fear.

On the wall, above the epaulets of the Security Colonel's uniform, above each one of his shoulders, there loomed Comrade Stalin

Stalin și Tovarășul Dej, frumos înrămați, veghind construcția temeliiilor noii lumi clădită din fel și fel de acte, ordine de drum, liste cu arestați și note informative care circulau în șuvoaie ce miroseau a tuș, creion chimic și sânge prin mici birouri aflate în demi-solurile unor case din București.

- Lumea se schimbă, spuse Fulga după câteva clipe de tăcere care păruseră că ar fi fost în stare să înghită epoci. Iar cei care nu pot concepe n-au ce căuta în ea. Zâmbiți. Totul este bine.

Dar nimic nu era bine. Simțea că înnebunise. Și lumea înnebunise odată cu el.

Îi venea să plângă, nemaștiind cum să iasă din ceață. Începuse să strige fără să-și dea seama:

- Ajutor! M-am pierdut!

Și înapoi venea doar răspunsul câmpiei, îngânându-l printr-un ecou:

- ...ierdut, ...dut..., ...ut...

Țipă în continuare. Până când nu mai putu să țipe. După care țipă din nou. Fără să-și dea seama, dintr-o dată începuse să urle. Și urlă până când i se păru că reușise să amuțască ecoul cu urletele sale.

Pentru o clipă se așternu tăcerea peste câmpie.

Apoi vântul începu să bată iar lin, mișcând ceața. Călătorul se opri din urlat, căzut în fund, privind tâmp un gol care începuse să se surpe în ceață. Lumina lanternei începuse să pâlpâie și călătorul începuse să vadă ceva.

Era ceva ca un tunel și el era rămas fără glas, atunci când până la urmă reuși să-și ștergă lacrimile, să-și sufle nasul și să se ridice de acolo unde era căzut. Tunelul era lung și întunecat. Nici urmă de lună sau de stele. Clipi, încercând să-și obișnuiască ochii, văzând că lumina lanternei nu mai era în stare să taie bezna. Apoi lumina lanternei se stinse. Sau poate că el stinsese lanterna fără să-și dea seama, ascultând cine știe ce gând care-i răsărise-n minte.

Se uita la golul apărut în ceață.

and Comrade Dej, nicely framed, watching over the construction of the foundations of a new world being built out of diverse paperwork, travel orders, lists with the arrested and informative notes that were flowing in unending streams that reeked of ink, chemical pencil and blood, flooding small offices found in certain semi-basements of the city of Bucharest.

"The world is changing", Fulga said after a few moments of silence that seemed capable of swallowing up entire ages. "And those that cannot grasp this aspect have no business in this world. Smile. All is well."

But nothing was well. He felt that he was going insane. And the world had gone insane in the same instant.

He felt like crying, not knowing how to escape the fog. He started yelling without realizing he was doing it:

„Help! I am lost!”

The only reply was the plain's echo, mocking him:

”...ost, ...st... , ...t...”

He kept on yelling. Until he couldn't anymore. Then he went at it again. Without noticing, he suddenly started screaming. And he screamed until he thought that he had managed to mute the echo with his screaming.

Silence fell over the plain for a moment.

Then the wind started blowing softly again, making the fog move. The traveler stopped screaming, slumped to the ground, staring moronically at a gap that had begun to tear itself out of the fog. The beam of the flashlight started flickering and the traveler started noticing something.

It seemed to be something like a tunnel and he was left speechless, when he was able to finally wipe away his tears, blow his nose and gather himself back up. The tunnel was long and dark. No sign of moon or stars. He blinked trying to attune his eyes, seeing that the flashlight's beam was unable to cut through the black. Then the flashlight went out. Or maybe he had turned it off without realizing he had done it, obeying some unknown thought that had popped into his mind.

He was watching the gap in the fog.

Cineva nevăzut îi croise o cale, și călătorul se gândi din nou la arătarea pe care-o văzuse de cealaltă parte a râului sec, undeva în tărâmul nimănu.

Calea unduia prin ceață și prin beznă, dar călătorul nu era convins că ar trebui să se urnească. Ar fi putut să rămână acolo până la dimineață.

Șoaptele însă începuseră să-i dea iar târcoale urechilor, răsărind de printre buruienile și uscăturile câmpului, ridicate odată cu vântul care prinsese glas.

Tunelul începuse parcă să tremure și, pe când călătorul privea întunericul, i se păru că vede un licăr de lumină.

Păși fără să-și dea seama și continuă să pășească pe când licărul creștea iar tunelul și ceața începuseră să se topească, intrând înapoi în pământ, alăturându-se celorlalte vedenii care scăpaseră pentru o clipă din tărâmul celor care nu se mai întorc.

Cineva aprinsese un foc în pustie și bărbatul era acum sigur că nu-i vedenie. Ceața dispăruse cu totul iar câmpia era iar acoperită de lumina stelelor și a lunii. În depărtate, în miezul întunericului, se vedea lumina gălbuie aruncată de flăcări printre trunchiuri de copac. Vântul începuse să bată cu putere dintr-o dată, aducând nori peste cer, iar bărbatul se apropia tot mai mult acum, observând umbrele aruncate de focul mișcat de vânt. Văzu copacii luminați de văpaie, de parcă cineva tocmai aruncase o găleată de benzină peste flăcări.

Păduricea explodase brusc în fața ochilor lui, luminând orizontul, înghițind pentru o clipă întunericul, strălucind într-o lumină roșie care se domolea acum, încetul cu încetul.

Se opri în fața păduriceii, simțind miros de benzină și țuică, auzind glas de oameni și sunet de muzicuță, vioară și acordeon.

Nici nu știa ce să creadă.

Era mai mult ca un bălci. Scaune goale cu tapițerie roasă sau arsă cu mucus de țigară, și o masă dădora cu resturi de mâncare, pahare pe jumătate pline cu vin roșu din marginile cărora se părea că cineva mușcase, și tot felul de veselă murdară stăteau sub un tei înalt și bătrân.

Un foc mare lumina scena dintr-o groapă scobită mai mult în scârbă cu lopeți de tranșee și târnăcoape aruncate cât colo în mijlocul

Someone had cleared him a path, and the traveler thought again of the apparition he had seen on the other side of the dried up river, somewhere in the middle of nowhere.

The way was winding through the fog and the darkness, but the traveler was not convinced he should move. He could have just stayed right there and waited for morning.

Whispers started circling his ears again, blossoming from among the weeds and the dried up plants of the field, rising up together with the wind that had taken on a voice of its own.

The tunnel seemed to start shivering, and while the traveler was watching the darkness, he thought he saw inside it a flicker of light.

He started walking without realizing he was doing it and he continued walking while the flicker was growing, and the tunnel and the fog started melting, going back into the earth, joining all the other visions that had escaped for a moment from the land of those who do not return.

Someone had lit a fire in the wasteland, and the man was now sure that it was not an apparition. The fog had dissipated completely and the plain was once again enveloped in the light of the moon and the stars. In the distance, in the middle of the darkness, he could see the yellowish light of flames escaping through tree trunks. The wind started blowing violently, all of a sudden bringing clouds over the clear sky, and the man was getting ever closer now, noticing the shadows being thrown all around by the fire that moved with the wind. He saw the trees being lit up by the blaze, as if someone had thrown a bucket of gasoline over the flames.

The small grove exploded into sight, lighting up the horizon, swallowing up all the surrounding darkness for an instant, shining with a crimson glow that was abating now, little by little.

He stopped in front of the grove, smelling gasoline and țuică, hearing men's voices and the sound of a harmonica, violin and accordion.

He really didn't know what to think.

It seemed to be a fair of some sorts. Empty chairs with worn down upholstery that had suffered cigarette burns, and a table filled with left-overs, half-drunk glasses of red wine out of whose rims someone seemed to have bitten chunks out of, and all sorts of dirty tableware, all under a tall and very old linden tree.

A large fire was lighting up the whole scene from a pit that had been gouged out, more out of spite than anything, using trench shovels

unei alei pavate, printre pietre de pavaj scoase din lăcaș, zvârlite aiurea într-un concurs de aruncare jucat de niște uriași beți care dispăuseră demult de pe fața pământului; cutii de lemn goale, sparte, rupte, folosite ca lemn de foc, bucăți de mobilă și cioburi. Rame vechi de tablou stăteau stivuite într-o parte lângă un gogoloi de pânze pe care cineva le folosise drept cârpe cu care să se ștergă la fund.

Ghivece mari de flori stăteau sparte peste tot, pământul vărsându-se din ele. Florile fuseseră rupte și împrăștiate. Unele ghivece, i se părea, purtau urme de gloanțe.

În foc ardeau cărți. Multe cărți. Nu văzuse atâtea cărți la un loc în viața lui. Și nu știa că puteau să dea atât de multă căldură.

Cineva aliniase niște statui la ceva depărtare de foc. În spatele statuilor observă conacul spre care ducea aleea pavată. Era căzut cumva în penumbră, de parcă lumea se rupea în două, una dintre părți – cea întunecată – alunecând spre altceva, acolo unde nu mai putea pătrunde lumina cărților care ardeau.

Văzu niște forme mișcându-se frenetic în fața conacului, auzi câteva chiote, spre el venind limpede versurile unei melodii cântate de cineva într-o voce groasă și gravă, acompaniată de vioară, acordeon și muzicuță:

- Mai la deal de casa noastră, crește-o florice-albastră, dragă! Floricia mea!

Dintr-o dată unul dintre capetele statuilor explodă într-o jerbă de gips. Se aruncă pe burtă. Mai răsunară alte două împușcături și acum niciuna dintre statui nu mai avea cap. Cântecele continua, condimentat de chiotele petrecăreților care o luaseră din loc, venind spre foc.

Ajunseră la foc fără să-l bage în seamă. În spatele lor venea un băiat desculț îmbrăcat într-un frac care-i era prea larg, cu o bască roasă pe cap, purtând pe umăr un Nagant rusesc cu lunetă, împingând agale o roabă plină cu cărți. Bărbatul care cânta din voce era îmbrăcat într-o fustă nemțească, avea cizme de călărie în picioare și un toc de pistol la brâu. Era un uriaș.

Nimeni nu-l băgase în seamă pe călător, de parcă acesta era invizibil. Se ridică și merse spre cel care părea să fie șeful – un militar aproape la fel de uriaș ca cel în fustă - întinzându-i hârtia colonelului

and picks that had been thrown away in the middle of a paved walkway, lying among pave stones that had been torn out of their places and had been thrown every which way in a rock throwing contest played by drunken giants that had disappeared from the face of the earth long ago; empty wooden boxes that were broken, torn-up, used as firewood, bits of furniture and shards of glass. Old picture frames had been stacked on the side by a big clump of canvases that someone had used as rags for ass-wiping.

Big flower pots were lying broken everywhere, with earth bleeding out of them. The flowers had been ripped out and thrown away. Some pots, it seemed to him, had bullet holes in them.

Books were burning in the fire. A lot of books. He hadn't seen so many books gathered in the same spot in all his life. And he didn't know that books could give off so much heat.

Someone had lined up statues some distance away from the fire. Behind the statues he noticed the manor that the paved walkway was leading up to. It had somehow fallen in half-shadow, as if the world had broken in two, one side – the dark one – slipping towards someplace else, a place where the light of the burning books could not reach into.

He saw shapes moving frantically in front of the manor, heard some yelps and the clear sound of verses of a song sung by someone in a thick and deep voice accompanied by violin, accordion and harmonica:

"Up the hill from our house, a blue flower grows, my dear! My dear little flower!"

All of a sudden one of the statues' heads exploded in a plume of gypsum. He went prone. Two other shots rang out and now all the statues were headless. The song went on, spiked with the shouts of the revelers that started marching, coming towards the fire.

They reached it without even bothering to acknowledge his presence. Behind them came a barefoot lad dressed in a tailcoat that was too large for him, wearing a worn beret on his head and a scoped Russian Nagant on his shoulder, pushing along a wheelbarrow full of books. The man who was singing vocals was dressed in a German skirt and was wearing riding boots and a pistol holster. He was a giant.

Nobody bothered with the traveler, as if he was invisible. He got up and walked towards the one who seemed to be in charge – a soldier, gigantesque, similar in stature to the one wearing a skirt – trying

Fulga, dar unul dintre cheflii, duhnind a țuică, îi dădu un brânci, trântindu-l iar la pământ.

Băiatul în frac dărâma roaba cu cărți peste flăcări în chiotele celor strânși acolo. Unul mai gras trase după el o găleată, aruncând benzina din ea peste foc. Aceasta explodă, aproape orbindu-l pe călător.

- Bă, da' greu mai ard și astea! țipă unul peste gemetele cărților ale căror cotoare grele din piele începuseră să pocnească, răspândind un miros de pârleală și praf de bibliotecă.

În văpaia stârnită, călătorul observă cum la conac unii încărcau mobile în niște căruțe, dispărând mai apoi în întuneric.

Uriașul încălțat în cizme de călărie și îmbrăcat în fustă scoase pistolul de la brâu și trase câteva focuri. Ceilalți chiuiră. Grasul bău tot vinul dintr-un pahar și mai apoi mușcă una dintre margini, cronțănind agale în timp ce se îndopa cu pâine.

Călătorul se ridică de pe jos și o luă spre conac. În lumina roșatică aruncată de foc, clădirea părea că plânge. Avea geamurile sparte, iar cineva arborase un steag roșu deasupra ușilor din lemn masiv de la intrare.

Pe fronton se mai puteau vedea urmele lăsate de literele care compuseseră numele fostului proprietar ajuns acum moloz, dar întunericul care se lăsase era prea adânc ca să mai poată fi citite vreodată. Pe una dintre uși cineva bătuse în cuie o pancartă de carton pe care stătea scris în litere mari și nesigure:

MINISTERIUL SĂNTĂȚII, SATANTORIUL 3 – HIȚOFRENICI,
ANIMALI ȘI RIDUȘI

Înăuntru era beznă, dar călătorul păși, lăsând lumina bălciului drăcesc în urmă, pierzându-se prin încăperile goale ale conacului. În curând nu mai auzea altceva decât liniște și gemetele casei care suspina din toate încheieturile, podelele de lemn și tocurile ușilor pârâind molcom în răceala nopții.

Scoase lanterna și spre mirarea lui aceasta se aprinse.

Conacul fusese golit. Călca pe cioburi și trecea lumina lanternei peste pereții care mai purtau urmele tablourilor nu demult agățate acolo, călătorul observând că dreptunghiurile și pătratele goale

to hand him Colonel Fulga's paper, but one of the revelers, reeking of țuică, shoved him, slamming him to the ground once more.

The lad wearing the tail coat dumped the wheelbarrow filled with books over the flames as the gathering cheered. A fat one dragged a bucket along, throwing the gasoline inside it over the fire. The liquid exploded, almost blinding the traveler.

"Boy, they sure do burn hard!" yelled one of the bunch over the moans of the books whose heavy leather spines started popping, spreading a smell of singed paper and library dust.

In the light of the blaze that was going up, the traveler noticed that by the manor, a group of individuals were loading pieces of furniture into some horse drawn carts, disappearing with them into the darkness.

The giant wearing riding boots and dressed in a skirt took out his pistol and fired off a few shots. The others bellowed. The fat one drank a glassful of wine dry and then bit on its rim, crunching placidly while stuffing his face with bread.

The traveler got to his feet and went towards the manor. In the reddish glow of the fire, the building seemed to be weeping. Its windows were all broken and someone had hoisted a red flag over the heavy wooden doors at the entrance.

On the gable of the door one could still make out the marks left behind by the letters that had made up the former owner's name, before being turned into rubble, but the darkness that had fallen was too deep, so that they could never be read again. On one of the doors someone had nailed a cardboard sign on which there stood written in big and unsure letters:

MINISTRY O' HELF, SATANTORY 3 – HIZZOFRENIKS, A-NOMALS
AND RE-DUCKTED

It was pitch-black inside, but the traveler entered leaving the light of the satanic fair behind, losing himself in the empty chambers of the manor. Shortly, all that he could hear was the quiet and the small moans of the house as it was gasping from all its joints, the wooden floors and the door-frames cracking softly in the cool night air.

He took out his flash-light, and to his surprise it still worked.

The manor had been emptied. He was stepping on broken glass as he passed the flash-light beam over the walls that still kept the impressions of the paintings that used to hang there not too long ago,

acum păstraseră culoarea originală a tapetului, care în rest fusese decolorat de trecerea timpului.

Umbla fără noimă prin casă, neștiind ce caută, umbla din inerție, trecând dintr-o cameră în alta. Într-una dintre ele cineva pictase cu vopsea roșie litere chirilice pe care nu știa să le citească.

Găsi o scară în spirală și urcă la etaj.

Dădu într-o bibliotecă enormă și goală în mijlocul căreia se afla un pat de metal și nimic altceva.

Patul nu avea nici măcar saltea.

Se așeză pentru o clipă pe marginea patului ca să-și tragă sufletul. Lanterna lumina rafturile goale și lui i se părea că stă în mijlocul unui cavou, acoperit de praf și de șoapte.

Afară zgomotele chefului se mai potoliseră, iar în curând totul se afundă în tăcere.

Se auzea un ceas ticăind undeva înăuntrul casei, dar până la urmă și acela se opri, dându-și seama că nu mai are de ce să măsoare ceva care și-așa e infinit și curge după cum are chef.

Se întinse încet pe pat, căutându-și o poziție cât de cât comodă, folosind ranița drept pernă și mantaua drept pătură. Privea pierdut umbrele aruncate de lanternă peste rafturile goale ale bibliotecii și clipi, ațipind fără să-și dea seama.

Poate că visa atunci când tresări, ridicându-se din pat pierdut undeva la sfârșitul nopții. Îi luă ceva ca să se cațere afară din vis și înapoi în realitate.

Bezna era aproape totală. Luna apusese, iar bateria lanternei se consumase. Se duse la geam și privi spre orizont, acolo unde întunericul începea să devină lăptos, prevestind zorile. În rest, lumea încă era cuprinsă de întuneric.

Îl durea spatele. Și simțea că ceva îl apasă în ceafă.

Se-ntoarse și i se păru că acolo, pe rafturile goale ale bibliotecii, ceva mișcă. Auzi picioare de gândăcel trecând repede-repede peste lemnul mâncat de vreme. Și ceva deschise ochii în beznă, privindu-l.

the traveler noticing the empty squares and rectangles had kept the original color of the wallpaper while all the rest of it had been discolored by the passage of time.

He was walking around the house aimlessly, not knowing what he was looking for, out of reflex, going from one room to the other. In one of them someone had used red paint to write with Cyrillic characters on the walls, but he didn't know how to read them.

He found a spiral staircase and climbed to the floor above.

The staircase led into a huge and empty library in the middle of which stood a metal framed bed and nothing else.

The bed didn't even have a mattress.

He sat down for a moment at the edge of the bed, to catch his breath. The flashlight was illuminating the empty shelves and it seemed to him that he was in the middle of a tomb, covered in dust and whispers.

The noises of the party outside were dying down, and soon everything had fallen silent.

A clock could be heard ticking somewhere inside the house, but in the end it fell silent as well, realizing it was no use measuring something that is infinite and flows after its own desire.

He slowly laid down on the bed, looking for a position that was somewhat comfortable, using the knapsack as a pillow and his military cloak as a blanket. He was watching the shadows the flashlight was throwing on the empty shelves and he blinked, falling asleep without even noticing.

He might have been dreaming when he shuddered, getting out of bed, lost somewhere at the end of the night. It took him some time to clamber out of the dream and back into reality.

The darkness was almost total. The moon had set and the flashlight's battery was dead. He went to the window and watched the horizon, where the darkness was turning milky, predicting dawn. All the rest of the world was still steeped in darkness though.

His back ached. And he could feel something pressing on the back of his head.

He turned around and it seemed to him that there, on the empty shelves of the bookcase, something was moving. He could hear little bug legs going quickly-quickly over the wood that had been eaten away by time. And something had opened its eyes in the darkness, watching him.

Ceva îl privea cu ochi de insectă de pe unul dintre rafturile bibliotecii și începuse să zgârie lemnul, încercând să se scurgă din acel gol întunecat și să-și facă loc, zgreptănându-și răbdător lungul drum pe care-l avea de străbătut prin praful timpului până la el, venind din împărăția insectelor înapoi printre cei dintre care plecase, înapoi în lumea oamenilor.

Se gândi din nou la vedenia băiatului și înlemni, așteptând ca strigoii să vină să pună mâna pe el.

Cineva îl atinse atunci, iar călătorul nu fu în stare nici măcar să urle. Dar nu era atins de stafia băiatului. Era atins cu blândețe de un uriaș. Îmbrăcat în uniformă militară.

- Ce cauți aici? îl întrebă uriașul.

Călătorul dădu din umeri și scoase hârtia lui Fulga. Uriașul scăpără un chibrit și aruncă un ochi peste ștampilă în timp ce pe celălalt îl ținea ațintit spre vârful țigării pe care o apropie de flacără. Avea o față teșită, arsă de soare și străbătută de o cicatrice urâtă. Uriașul avea un ochi care fugea într-o parte, și mirosea ciudat, a pământ și liniște, și avea mâini mari și unghii murdare.

- Cară-te! îi zise uriașul scurt. N-ai ce căuta aici.

Coborî scările ca un somnambul, beat, împleticindu-se, și ieși din întuneric în lumina răsăritului care trăgea soarele după ea afară din pământ. În fața conacului mirosea a ars și a somn și era liniște.

Văzu aliniamentul unui drum unduind printre un rând de plopi și din depărtare veneau niște camioane descoperite aruncând praf, apropiindu-se de conac.

O luă pe drum, mergând fără să gândească, privind drept înainte, ținând strâns hârtia lui Fulga între degete. Nu-și mai simțea picioarele.

Camioanele trecură pe lângă el și din remorci îl priveau fețele unor oameni tunși chilug, îmbrăcați în haine vărgate. Stăteau în camioane drepti, unii dintre ei dormind în picioare, îngrămădiți unii în alții, așezați ca niște snopi care se unduiau lin în vântul câmpiei în timp ce soarele începea să le ardă trăsăturile de pe față și din memoria călătorului care urma drumul, împins de la spate de ceva ce nu știa să numească.

Something was watching him with insect eyes from one of the shelves of the bookcase, and it started scratching at the wood, trying to leak out of that emptiness so that it could make its way, clawing along the lengthy path it had to go, patiently, through the dust of time, in order to get him, coming out of the realm of insects back among those it had left behind, back into the realm of men.

He thought again about the boy's apparition and froze still, waiting for the strigoi to come get him.

Someone touched him then, and the traveler couldn't even gather the strength to scream. But he hadn't been touched by the boy's ghost. He was being gently caressed by a giant. Wearing a military uniform.

"What are you doing here?" asked the giant.

The traveler shrugged and handed over Fulga's paper. The giant lit a match and had one eye on the paper's official stamp while the other one was fixed on the end of a cigarette he was bringing near to the flame. He had a blunt face, sun-burnt and covered by an ugly scar. The giant had a squinting eye, and smelled strangely, of earth and silence, and big hands and dirty fingernails.

"Piss off!" he curtly said. "You have no business being here!"

He went down the staircase like a sleepwalker, drunk, staggering, and went out of the darkness into the light of dawn that was dragging the sun out of the bowels of the earth. In front of the manor it smelled of immolation and sleep, and it was quiet.

He could see a road embankment winding through a row of poplars and in the distance there were some flat-bed trucks coming, throwing dust and closing in on the manor.

He took to the road, walking mindlessly, looking straight ahead, clutching Fulga's paper. He couldn't feel his legs anymore.

The trucks passed him, and from their platforms the faces of men with close shaved heads, wearing striped clothing, were watching him. They were all standing up straight, some of them sleeping where they stood, huddled up, like sheaves of wheat that were gently fretting in the wind, while the sun had started burning the features of their faces off and out of the traveler's memory as he kept to the road, egged on by something that he could not name.

Merse până când soarele urcase bine pe cer, iar dimineața ștersese ultimele rămășițe ale nopții de pe lume.

Înainte de a intra în sat auzi bocetele. Și câinii care lătrau.

Bătrânii și copiii erau strânși toți pe linia de tren în fața gării. Și pe linie era un tren lung, atât de lung încât în oboseala zilelor petrecute pe drum, călătorul nu înțelegea să-i vadă capătul. Și oamenii erau împinși în vagoanele de vite în timp ce copiii plângeau, iar bătrânii priveau tăcuți, unii dintre ei pierduți în lumile lăuntrice care se dezvăluie tăcerii.

Era vara lui 1951 în Banat. Și trenuri pline cu oameni plecau. Și trenuri goale se întorceau, trecând peste câmpia pustie, șuierând în mintea călătorului care își arată hârtia șefului de post. Acesta-și șterse de veston mâna unsuroasă înainte de a cuprinde actul între degete.

- Ai ajuns, îi zise acesta.

Și călătorul stătea acum pierdut pe peron, privind trenul umplându-se, zărind între fețele pământii ale celor care urmau să plece chipul băiatului, uitat în momentul în care locomotiva avea să șuiere pierdută, urnindu-se spre Bărăgan, aruncându-și fumul în imensitatea câmpiei.

He walked until the sun had risen some distance into the sky, and morning had erased the last remnants of night from the world.

Event before he entered the village, he could hear the wails. And the dogs were barking.

The old ones and the children had all gathered on the train tracks in front of the station. And the train was long, so long that the fatigue of the last days spent on the road made the traveler incapable of perceiving its end. And the people were being pushed into cattle cars while the children were crying and the old people were silently watching, some of them lost in the interior worlds that are only revealed to silence.

It was the summer of 1951 in the Banat. And trains full of people were departing. And empty trains were returning, passing through the barren plain, howling in the mind of the traveler that showed his paper to the station chief. That one wiped his greasy hand off his jacket before touching the document.

"You have arrived", he declared.

And the traveler was now just standing on the platform, lost, watching the train being loaded up, noticing the face of the boy among the ashen faces of those about to depart, about to be forgotten the moment the locomotive shrieked, starting towards the Bărăgan, throwing its smoke around, into the vastness of the plain.



TRAUERMARSCH / TRAUERMARSCH

La început cântau Mozart, și Haydn, și Bach. Strauss. Cântaseră și ceva Chopin.

Apoi doar Wagner.

Ofițerilor germani staționați în sat le plăcea Wagner. Și Beethoven și Bruckner. Dar băieții nu se pricepeau să cânte Bruckner. Și-l cam măcelăreau pe Beethoven. Le plăcea mai mult Chopin.

După 1940 cântau Chopin pe ascuns. Sau deloc.

Mai degrabă deloc.

Entartete Musik war nicht mehr erlaubt.

Erau din Lenauheim, undeva în Banat, și cântau în fanfară:

Baumgartner cânta la piculină.

Gaul și Knitsch erau clarinet și clarinet bas.

Olaiev, Tintoi, Boată, Ureche erau la vioară, violă, violoncel și contrabas.

Ciolac nu știa să cânte, nu avea ureche, dar își petrecea timpul cu cei din fanfară.

Vieru, Bitto și Bohm erau trianglu, tobă mică și gong.

Mai erau și alți băieți din sat în fanfară: Masia și Milente.

Mai erau Erasmuss, Heckl, Jung și Kirsch.

Și Mermeze.

Toți erau tineri.

Copii. 16, 17, 18, 19 sau 20 de ani.

Toți trăiau într-un sat nemțesc, undeva în pustiul câmpiei Banatului, la începutul celui de-Al Doilea Război Mondial.

Băieții au trebuit să aleagă, pentru că s-au trezit peste noapte numiți bărbați. Ați. Patrioti români chemați să apere neamul strămoșesc, glia și vatra. Volksdeutsche die den Anruf des Blutes antworteten mussten. Propagandă ieftină. Cuvinte goale.

Și băieții, săracii de ei, numai buni de aruncat în tocătorul de carne.

Baumgartner avea 16 ani și a intrat în Hitlerjugend.

Bohm era gras și râdea tot timpul și din tot trupul. Recrutorii l-au pălmuit. Trebuia să fie serios. Militarii ăia germani nu prea știau de glumă.

Knitsch vroia să se ajungă ofițer în Wehrmacht, dar l-au repartizat telefonist în Luftwaffe. Ofițerii prusaci își băteau joc de accentul lui de țăran șvab.

Olaiev și Tintoi au fost luați în Armata Română.

In the beginning they played Mozart, and Haydn, and Bach. Strauss. The even played some Chopin.

Then just Wagner.

The German officers stationed in the village liked Wagner. And Beethoven and Bruckner. But the lads didn't really know how to play Bruckner. And they kind of slaughtered Beethoven. They liked Chopin more.

After 1940 they played Chopin only in secret. Or not at all.

Mostly not at all.

Entartete Musik war nicht mehr erlaubt.

They were from Lenauheim, somewhere in the Banat, and they played in the band:

Baumgartner played the piccolo.

Gaul and Knitsch were clarinet and bass clarinet.

Olaiev, Tintoi, Boată, Ureche were violin, viola, cello bass.

Ciolac couldn't play, he didn't have the ear for it, but he spent time with the boys in the band.

Vieru, Bitto and Bohm were triangle, small drum and gong.

There were other lads in the village that were part of the band: Masia and Milente.

There were Erasmuss, Heckl, Jung and Kirsch.

And Mermeze.

All young.

Children. 16, 17, 18, 19 or 20 years old.

They all lived in a German village, somewhere in the wastes of the Banat plain, at the beginning of World War Two.

The lads had to choose, because they were suddenly being called men overnight. Fit for duty. Romanian patriots called upon to protect the ancestral blood, the land and the hearth. Volksdeutsche die den Anruf des Blutes antworteten mussten. Cheap propaganda. Empty words.

And the lads, poor them, were fit for being thrown into the meat grinder. Baumgartner was 16 and he went into the Hitlerjugend.

Bohm was fat and laughed all the time, with his whole body. The

recruiters slapped him around. He had to be serious.

Those German military blokes didn't have much of a sense of humor.

Boată și Ureche rupeau ceva germană. Au fost luați la muncă în al Treilea Reich.

Ciolac și Vieru au dezertat la începutul lui '41. Au fost prinși după Caransebeș și ținuti în carceră la Oravița, după care au făcut pușcărie până în '43 la Jilava când i-au scos și i-au băgat într-un batalion disciplinar, puși să meargă prin câmpuri de mine undeva prin mlaștinile Pripyat.

Ciolac a pierdut un ochi. Vieru și-a pierdut mințile, dar au ajuns amândoi acasă împreună, înapoi în Lenauheim.

Bitto și Gaul s-au băgat voluntari în Waffen SS.

Masia și Milente au rămas acasă tot războiul. Tații lor au reușit să-i mituiască pe ofițerii români care veniseră să ia cu arcanul.

Masia și Milente s-au căsătorit, au făcut copii și au muncit.

Masia și Milente au fost declarați burjuși și deportați în Bărăgan în 1951.

De Rusalii.

Erasmuss cânta la chitară. Lui Erasmuss îi plăcuse atât de mult să cânte la ea încât i-a dat nume.

Când Erasmuss a intrat în divizia Panzergrenadiere Feldherrnhalle, staționată undeva pe Frontul de Est, a primit în grijă un mortier de 8,8 centimetri denumit Puppchen – Păpușica.

Erasmuss a uitat din acea zi numele pe care-l dăduse chitării lăsate în Lenauheim, la mai mult de 2000 de kilometri distanță. Undeva într-o altă viață care n-avea niciodată să mai fie a lui.

Heckl, Jung și Kirsch au murit în cel mai stupid mod la Stalingrad.

Mamele lui Heckl, Jung și Kirsch au primit scrisori de condoleanțe semnate de șeful de stat major al lui von Paulus în care li se explica modul eroic în care copiii lor își depuseseră viețile la picioarele altarului pe care ardea flacăra eternă a celui de-al Treilea Reich.

Mermeze scria poezii lungi și întortocheate în nopțile în care nu era cățărât în cabina de ochire a unui bombardier Heinkel 111, privind de-acolo de sus norii, peisajul și oamenii alergând de colo-colo, în timp ce el stătea cu degetul pe butonul de lansare, numărând secunde până când avea să audă șuierul bombelor tăind aerul.

Bitto a văzut la muncă, Sonderkommando-urile pârjolind satele Belarusului. Și i-a fost rușine să se mai considere german.

Bohm a stat 4 ani în fața Leningradului, înghețând de frig, pierzând 2 degete de la degerături și procopsindu-se cu 3 medalii. Una pentru răni suferite, una pentru un tanc distrus și ultima pentru simplul fapt că reușise să supraviețuiască.

Masia a avut gemeni.

Gaul s-a împușcat din greșeală în picior și era să moară.

Knitsch wanted to become an officer in the Wehrmacht, but he became a telephone operator for the Luftwaffe. The Prussian officers made fun of his Swabian peasant's accent.

Olaiev and Tintoi were drafted into the Romanian Army.

Boată and Ureche could speak some German. They were sent to work in the Third Reich.

Ciolac and Vieru deserted at the beginning of '41. They were caught after Caransebeș and sent to jail in Oravița, after which they were sent to Jilava prison until '43 when they were released and put into a disciplinary battalion, sent to walk through minefields somewhere in the Marshes of Pripyat.

Ciolac lost an eye. Vieru lost his mind, but they got home, back to Lenauheim.

Bitto and Gaul volunteered for the Waffen SS.

Masia and Milente stayed home during the war. Their fathers had managed to bribe the Romanian officers who were doing the recruiting. Masia and Milente got married, had children and worked.

Masia and Milente were declared as bourgeois and deported to the Bărăgan in 1951. On the day of Pentecost.

Erasmuss played the guitar. Erasmuss liked it so much that he named his guitar. When Erasmuss joined the Panzergrenadier Division Feldherrnhalle, station somewhere on the Eastern Front, he got to carry a 8.8 mm mortar around called Puppchen – Dolly.

Since that day Erasmuss forgot the name he had given to his guitar which he had left behind in Lenauheim, 2000 kilometers away.

Somewhere in another life that would never be his anymore.

Heckl, Jung and Kirsch died in the stupidest way at Stalingrad.

Heckl's, Jung's and Kirsch's mothers received letters of condolence signed by the Chief of Staff of von Paulus in which it was relayed to them the heroic manner in which their children had laid down their lives at the foot of the altar upon which the eternal flame of the Third Reich burned.

Mermeze wrote long and winding poems in the nights in which he wasn't huddled up in the aiming turret of a Heinkel 111 bomber, watching the scenery from up in the clouds, and the people running from here to there while he had his thing on the launch button, counting the seconds before he would hear the howls of the bombs cutting through the air.

Bitto was the Sonderkommandos at work, setting the villages of Belarus alight. And he became ashamed of considering himself a German.

Bohm spent 4 years in front of Leningrad, freezing his ass off, losing 2 fingers to frostbite and getting 3 medals. One for wounds suffered, one

Milente și-a spart un dinte la botezul fetei sale pe care a numit-o Annika.

Într-o noapte, Ciolac i-a auzit pe partizani cântând undeva în pădurile nesfârșite de mestecăn, sub o lună mare și grasă care stătea să puște. Olaiev a fost la Cotul Donului. A încercat să dea foc unui motor de T34 cu o cârpă îmbibată în motorină. Și a reușit.

Baumgartner a dat mâna cu Himmler. A întins mâna stângă. Pe cea dreaptă o pierduse în a doua bătălie pentru Harkov.

Tintoi a căzut prizonier la ruși și a fost trimis de către Glavnoe

Upravlenie Lagerei în Magadan.

Tintoi a stat 10 ani în Magadan spunând basme și povești unui grup de vor v'zakonje, hoți în lege care-și tatuaseră mecla lui Stalin sau a lui Lenin pe piept ca să nu poată fi împușcați.

Tintoi s-a întors teafăr acasă, uitând complet româna, vorbind însă rusă fluent. Primul cuvânt fusese mai greu, pentru că nu era de fapt un cuvânt, era un acronim – GULag.

Boată a lucrat în industria germană de armament. A scăpat de sub trei bombardamente americane și a văzut Dresda arzând din depărtare în timp ce mergea noaptea cu trenul spre Berlin.

Pe Ureche, care a lucrat o vreme pe șantiere, nemții l-au băgat în armată din lipsă de bărbați apti de luptă.

Ureche era pe undeva prin sudul Franței, când americanii au debarcat în Normandia. A dezertat și a încercat să treacă Pirineii ca să ajungă în Spania. Probabil că e încă undeva pe acolo pe undeva, îngropat sub o avalanșă.

Ureche era de la câmpie, de unde să știe că în munți n-ai voie să fluieri?!

Bitto s-a scârbit de naziști și a încercat să se alăture partizanilor. N-a găsit partizani și s-a pierdut în pădure. L-a adăpostit un moșneag care locuia într-o cabană aflată în mijlocul unei mlaștini acoperită de ceață.

Moșneagul avea o fată. Și Bitto a rămas acolo, fericit și vesel, rupt de lume până când a murit de moarte bună, în somn, la 93 de ani.

Erasmuss a înnebunit într-o dimineață, la începutul verii lui '44, aproape de Iași. L-au lăsat la Socola unde și-a revenit după aproape doi ani în care n-a făcut altceva decât să se comporte ca o pasăre. A ajuns acasă, dar a fost deportat în Rusia. A ajuns în Kazakhstan, dar a reușit să se întoarcă în '57. Încărunțise complet la doar 35 de ani.

Vieru spunea povești la birtul din Lenauheim prin '72 sau '73, dar singurul care-l mai înțelegea era Ciolac. Restul oamenilor se uitau la ei și dădeau jenați din cap, neputând să înțeleagă. Neștiind cine sunt. Sau care-i treaba cu ei.

for a destroyed tank and the last one for the mere fact that he had survived/

Masia had twins.

Gaul accidentally shot himself in the leg and almost died.

Milente broke a tooth at his daughter baptism. Her name was Annika.

One night, Ciolac heard the parizans singing in the endless beech forests, under a huge moon that seemed ready to burst.

Olaiev was at the Bend of the Don River. He tried to set the motor of a T34 tank on fire with a rag dipped in diesel fuel. And succeeded.

Baugartner shook Himmler's hand. He stretched out his left hand. The right one he had lost in the Second Battle of Harkov.

Tintoi became a Russian prisoner and was sent by the Glavnoe

Upravlenie Lagerei to Magadan.

Tintoi spent 10 years in Magadan telling fairy-tales and stories to a group of vor v zakone, thieves in law that had tattooed the mugs of Stalin or Lenin on their chests so they could not be shot.

Tintoi made it back home in one piece, completely forgetting to speak Romanian, but fluent in Russian. The first word he learned was the hardest, because it wasn't actually a word, but an acronym – GULag.

Boată worked for the German munitions industry. He survived 3

American bombardments and saw Dresden burning from afar while he was riding the night train towards Berlin.

Ureche, who worked on construction sites, was drafted by the Germans because of a lack of manpower.

Ureche was somewhere in the south of France when the Americans landed in Normandy. He deserted and tried crossing the Pirinees into Spain. He's still probably around there, buried under an avalanche.

Ureche was from the plain, how was he to know there's no whistling in the mountains?!

Bitto was fed up with the Nazis and tried to join the partisans. He couldn't find any and got lost in the forest. An old man gave him shelter in a hut that was in the middle of a fog covered swamp. The old man had a daughter. And Bitto stayed there, happy and jolly, a stranger to the world until he died of old age, in his sleep, at 93.

Erasmuss went mad on morning, at the beginning of the summer of '44, near Iași. They left him at Socola hospital where he recovered 2 years later, time which he spent behaving like a bird. He got home but was deported to Russia. He was sent to Kazakhstan, but managed to return in '57.

His hair was completely white at age 35.

Vieru told stories at the pub in Lenauheim in the year '72 or '73, but the only one who could understand what he was saying was Ciolac. The

Au mai fost și alții, dar e ca și cum n-ar fi fost, pentru că nu mai e nimeni
 care să-și amintească de ei.
 Au fost din Lenauheim.
 Mermeze cânta frumos din voce.
 Baumgartner era înalt.
 Heckl și Jung erau roșcați.
 Bitto avea ochii verzi.
 Erasmuss vorbea peltic.
 Vieru nu tăcea niciodată din gură.
 Ciolac fusese cel mai frumos dintre ei.
 Boată era încăpățânat.
 Masia era pofțicios.
 Milente fuma de la 5 ani.
 Bohm a ajuns acasă o așchie de om.
 Ureche știa să fluiere un singur ritm.
 Stră-stră-străbunicul lui Kirsch avusese pe vremuri o livadă de cireșe.
 Tintoi a tot continuat să spună povești. Dar le spunea în rusă. Și nimeni
 nu mai vorbea rusă.
 Knitsch a fost îndrăgostit toată viața de verișoară-sa. A murit burlac.
 Olaiev era cel mai bun la fotbal.
 Gaul avea dinții cariați.
 Cântau pe ascuns Nocturnele lui Chopin.
 Le cântau prost. Dar o făceau din suflet.

rest of the people just watched them and nodded their heads in
 embarrassment, unable to comprehend. Not knowing who they were.
 Or what they were about.
 There were others, but it's like they never existed, because there's no
 one left to remember them.
 They were from Lenauheim.
 Mermeze had a beautiful voice.
 Baumgartner was tall.
 Heckl and Jung were red-headed.
 Bitto had green eyes.
 Erasmuss had a lisp.
 Vieru never could never stop talking.
 Ciolac was the most handsome of the bunch.
 Boată was pig-headed.
 Masia had a sweet-tooth.
 Milente smoked since he was 5.
 Bohm got back home as thin as a stick.
 Ureche only knew how to hum a single tune.
 Kirsch's great-great-great-grandfather used to own a cherry orchard a
 long time ago.
 Tintoi continued telling stories. He told them in Russian. And nobody
 spoke Russian.
 Knitsch was in love with his cousin his whole life. He died a bachelor.
 Olaiev was the best at football.
 Gaul had cavities.
 They sang in secret the Nocturnes of Chopin.
 They sang them poorly. But they did it with heart.

RAPORT INFORMATIV / INTELLIGENCE REPORT

Dosar nr. 277809/52

PRIVIND pe CetăteaXXX/nca Ana a lui Sârbu, zisă Anica, zisă Vrăjitoarea

Maior XXXXXscu cu privire spre XXXXdentele petrecute în XXXXX
XXXloșu MXre:

În aceste vremi de înăsprire a muncii din lagărul păcii – al democrației și
socialismului – care este condusă glorios de către Uniunea Sovietică în
contra oponentilor din/de la/ai lagărul/ui imperialist, permiteți să
raportez:

- XXXXXX XXXXXXXX XXX XXX 3 surse după cum urmează:

- a) Florin Arghire zis Florin fără Picioare (pentru că a rămas fără
XXXXXXXX)
- b) sursa ARKAȘA care este XXXXXXXX fruntaș la XXX-ul din comuna
ComXXXu
- c) o babă din sat, fostă XXXțătoare care știe cam tot ce mișcă

reiese următoarele:

- i) XXXXX XXXX XXX și superstiții
- ii) la birtul XXSICA GRASĂ se XXX mult și sînt mulți XXțivi care joacă
cruce și table, fără devieri ideologice însă
- iii) obscurantismul XXXgios din sat este la nivel XXXXXXXX, adică nici așa,
nici XXXXX-foarte

din cele de sus și cu toate astea, se poate conchide:

- 1) oamenii se duc la Anica, zisă Vrăjitoarea, ca aceasta să le prezică
XXXXXXXX
- 2) numita Anica are un trecut nesănătos, are dosar politic și doi frați
care au luptat alături de fasciști și au murit
- 3) susține că este înrudită cu un fost colonel de armată din XXXXrești

File no. 277809/52

CONCERNING CitizXX/ness Ana daughter of Sârbu, called Anica, called
The Witch

Major XXXXXscu with regards to XXXXdents that ocured in XXXXX
XXXloșu MXare:

In these time of hardening work in the camp of peace – of democracy
and socialism – which is gloriously being run by the Soviet Union
against the opponents which/from/ of the imperialist camp, permit me to
report:

- XXXXXXXX XXXXXXXX XXX XXX 3 sources as follows:

- a) Florin Arghire called Florin the Legless (because he has no XXXX)
- b) informant ARKAȘA who is XXXXXXXX first class at the XXX of the village
of ComXXXu
- c) a village babushka, ex-XXXcher who knows everything that moves

the following transpire:

- i) XXXXX XXXX XXX and superstitions
- ii) at the pub XXE XXT CAT there's a lot of XXXXXXXX and a lot of XXunks
that play cards and backgammon, with no ideological deviations though
- iii) XXXigious obscurantism in the villaves is at a XXXXXXXX level meaning
not very XXXXX but also not entirely XXXgerated

from all of the above and in spite of them, it can be conclusively that:

- 1) people from the village go and see Anica called The Witch in order for
her to predict the XXXXXXX
- 2) said Anica has an unhealthy past, a political dossier and two brothers
who fought alongside the fascist and are now dead

- 4) a fost soră medicală
- 5) nu mai are pe nimeni
- 6) este o babă

După o vizită XXXXXX, sub pretextul de citire în XXț de cafea și în palmă, urmată de o sesiune de Păcălici pe care nu am înțeles-o, organul din prezenta care se semnează și se declară sus-numit, susține pe proprie XXXpundere că:

Îmbrăcat civil m-am deplasat spre coșmelia lui Anica a lui Sîrbu unde am constatat cele de mai jos:

- cetățeanca zisă Vrăjitoarea trăiește singură, înconjXXXX de mițe și XXXni
- cetățeanca zisă Vrăjitoarea locuiește în curtea unui conac de burju de care are grijă
- conacul este o ruină
- cetățeanca nu pare cine știe ce gospodină
- cetățeanca vorbește singură cu o poză a lui Jean BoXXX, fost proprietar de conac, susține dînsa
- cetățeanca așteaptă pe numitul de mai sus, fost colonel dispărut în Războiul Anti-Fascist
- după ce am întrebat despre colonelul XXXXXXXXXXX și interoXXXX și XXXbăbile, și un pic urlat la ea și palme peste XXX, doar două, Anica a plîns recunoscînd că se pare că el este XXX de mult, sau pur și simplu XX Xxstă, că a cunoscut la București la bilci un bărbat care învățat-o XXrot, și a început să plîngă
- femeiea, sāraca de ea, este fāră dar și XXX cu XXXta, am tras eu în minte concluzia

Stabilind cele de mai sus și XXX XXXXXX XXX în concordanță cu XXXXXX XXXXXX XXXXXX XXXXXXXXXXXX XXXXXX, deși totul pārea că este S.T.A.S, mă vād nevoit să XXXXXX XXXXXXXXXXX pentru a explica evenimentele noptii dintre XX.XX.XXX2 spre XX.XX.195X, adică noaptea dinspre XXXXX spre sîmbătă care să mă disculpe:

Am plecat normal și întreg la minte de la zisa Anica.

XXXXXXXX XXXXXX XXXXXX inexplicabil de o miță neagră, și dintr-o dată era ceață pe stradă și XXXXXXXXXXX XXXXXX XXXX ridicat pārul pe XXXXXX XXXXXX XXXXXX. Alergat de nebun prin XXX XXXXXX XXXX și cāzut

3) she claims she is a relative of a former Colonel in the Army, from XXXXarest

- 4) she used to be a nurse
- 5) she has no one
- 6) she is an old hag

After a visit XXXXX under the pretext of being read my palm and in coffee XXXunds, followed by a session of cards which I did not understand, the organ in the present report which undersigns and is above name, claims the following of their own XXXord that:

Dressed as a civilian I went to Anica's shack where I saw the below:

- the citizeness called The Witch lives alone, surrouXXX by cats and XXXs
- the citizeness called The Witch lives in the yard of a former bourgeois manor she looks after
- the manor is a ruin
- the citizeness doesn't seem like much of a housekeeper
- the citizeness speaks to a picture of Jean BoXXX, former owner of the manor, she claims
- the citizeness is waiting for the above mentioned, former Colonel who disappeared in the Anti-Fascist War to return
- after asking her about Colonel XXXXXXXXXXX and interoXXXX and XXXstions, and a bit of yelling at her and some slaps across the XXX, just two, Anica started crying, confessing that it seems he is XXXX or that he simply XXXXX Xxisted, that she had met a man at a fair in Bucharest who had taught her Xxrot, and she started crying some more
- the woman, poor her, is without a XXXXX mad as a March XXXX, I concluded mentally

Establishing the above and XXXX XXXXXX XXXX in accordance with XXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXX

XXXXXXXX XXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXX although everything seems to be O.K., I find myself in the position of XXXXXX XXXXXX in order to explain the events of the night bewteen XX.XX.XXX2 to XX.XX.195X, meaning the night between XXXXX to Saturday in order to exculpate myself:

I left normal and whole mentally from said Anica.

Într-o hazna. Deși deloc XXXXștițios întâlnit fenomene XXudatX, auzit XXXXXX și dracu mai știe ce.

Trezit ditamai dulău negru. Era să mă muște, bine că era legat. Fugit prin porumb. Dat peste un țap. Țapul a început să-mi vorbească.

Alergat din nou spre XXXXXX, evitat dulău, ajuns în drum. În depărtare o XXXcruce.

Văzut în răscruce pe zisa Anica Vrăjitoarea fumînd XXpă. Râzând de mine.

Luat-o la XXXX XXXX. Picat într-o baltă. Lătrat alți cîini. Trezit jumate de sat.

Cîini trezit în jumătatea aia de sat inclusiv pe milițian XXlu Cîrjoi, imbecil de mare clasă. Cîrjoi beat XXrt sau cel puțin mahmur. Agitat. A ieșit la mine zbierînd.

Am zbierat înapoi. Ne-am agitat mai tare, eu uitînd că sînt în civil.

În agitațiune și considerat civil, ajuns bătut și aruncat în pivnița de cartofi a secției Miliției Republicii Populare Romîne XX din XXXXX Mare. Înjurat morțX și XXXnți și XXXnezei.

Milițianul m-a bătut destul de mediocru, pînă cînd s-a plictisit.

Clarificat situație a doua zi. Chemat dubă de la XXXXXoara, băgat milițian în dubă, mers cu duba după Anica. Ajuns conac.

Anica din XXrți.

Vrăjitoarea dracului de negăsit. Căutat 3 zile, degeaba.

De atunci:

- nu mai pot dormi
- o văd peste tot
- am început să mă rog

XXXXXXXX XXXXXX XXXXX unexplicably a black cat, and all of a sudden there was fog on the street and XXXXX XXXX XXXX hair stood on XXX XXXXX XXXXX XXXXX. Ran like a mad man through XXXX XXXX XXX and fell in a latrine. Although not at all XXXXstitious encountered phenomenas Xxird nature, heard XXXXX and hell knows what.

Woke up a huge black dog. It almost bit me, good thing it was tied up. Ran through a cornfield. Encountered a billy-goat. The billy-goat started speaking.

Rand towards XXXXX, avoided big black dog, wound up in the road. In the distance there was a XXXXX-roads.

Saw in the cross-roads said Anica The Witch smoking XXpe. Laughing at me.

Went towards XXXX XXXX. Fell in a puddle. Other dogs started barking. Woke up half the village.

Dogs woke up in that part of the village Militia officer XXlu Cîrjoi, imbecile of the highest degree. Cîrjoi drunk XXXpid and a little hung over. Agitated. Came out at me yelling.

I yelled back. We got agitated, me forgetting I was in civilian clothing.

In the agitation and being considered a civilian, wound up beaten and thrown into the potato cellar of the precinct of the Militia of the Romanian People's Republic XX from XXXXXXXX Mare. Swore at his XXad relatives, XXints and XXds.

Militia man beat me up in a mediocre fashion, until he got bored.

Clarified situation the following morning. Called for the milia van from XXXXXoara, put militia man under arrest in van, took van to get Anica. Reached manor.

Anica vanished.

Goddamn witch not to be found. Searched 3 days, no good.

Since then:

- cannot sleep

Declar XXX XXXXXX XXXX stare psihică precară.

Rog răspicat XXXX XXXXX Calacea. Sau Băile Herculane dacă se poate.

Recomand XXXpă de specialiști teologi trimsă să XXXXXze situația
Vrăjitoare Comloșu Mare.

Predat cazul secția CULTE.

Mă semnez,

Maior XXXXXXXX

Trăiască XXXXXXXX și tovarășii XXXX XXXXXXX, XXXX XXXXXXX și XXXX
pentru XXXX.

Încheiat azi, XX.XX.1952

NOTĂ SUPERIOR: LOCOTENENT-COLONEL XXXXXMATOV: Этот человек — позор!!!

RECOMANDARE PUNITIVĂ: canal.

*RECOMANDARE ULTERIOARĂ (30.04.1953) PRIVIND PREZENTUL
MATERIAL INFORMATIV DUPĂ PRELUCRARE: clasare în ARHIVA
SUPERSTIȚII și PARANORMAL, ardere după 5 ani de la clasare*

- I see her everywhere
- started praying

Declare XXXX XXXXX XXXX bad mental state.

Request strongly XXX XXXX Calacea. Or Herculane Balneoclimateric
Resort if possible

Recommend Xroop of theological specialists sent to XXXXXigate
situation of Witch Comloșu Mare.

Handed over the case to RELIGIOUS CULTS section.

I sign myself,

Major XXXXXXXXXXXX

Long live XXXXXXX and comrades XXXXXXXX XXXXX. XXXXXXX XXXXXXX
and the XXXX for XXXXX.

Written today, XX.XX.1952

NOTE OF COMMANDING OFFICER: LIEUTENANT-COLONEL
XXXXXMATOV: Этот человек — позор!!!

PUNITIVE MEASURE: the Channel.

*ULTERIOR RECOMMENDATION (30.04.1952) REGARDING PRESENT
INFORMATIVE MATERIAL AFTER PROCESSING: to be classified in the
ARCHIVE FOR SUPERSTITIONS and PARANORMAL, to be burned in 5
years after filing*

MAMA / MOTHER

Băiatul era pe moarte și ea fugise de la un doctor la altul, încurcându-le cu timpul fețele și gurile care se mișcaseră parcă în gol, și vocile lor făcute cheag răsuflaseră frânturi de cuvinte legate răspicat, fără emoție, și ochii lor sticloși tăceau, și toate gurile spuneau același lucru:

- Doamnă, vă chinuiți degeaba. N-avem ce să-i facem. Mergeți la babe. Sau mai așteptați. Oricum o fi, în același loc o să ajungeți cu el. Că dup-aia se ocupă popii de restul.

Era pe drumuri de 7 zile, uitase ultima oară când mâncase și avea gura uscată de frică, nu de sete. Băiatul ei se stingea, lovit de un blestem.

Nu era ca și cum fuseseră vreodată o familie prea norocoasă, dar încetul cu încetul, zi după zi, săptămână cu săptămână, lună care alunecase pe nesimțite în altă lună, îmbinându-se într-un ghem albicios care strălucea palid în ochiul minții ei, și ani care se topiseră sub soare ca niște lumânări aprinse degeaba, transformate mai apoi în nimic altceva decât timp care-i tăiase linii în carne, străbătându-i fața haotic, ca liniile de tren desenate peste fața pământului de un copil în pragul nebuniei, desenate fără nicio urmă de grabă, apăsate; și ea acceptase. Și cu toate că acceptase, continua să lupte. Poate că înnebunise și ea.

Bărbatu-su înnebunise primul. Dar el înnebunise în singurul mod în care bărbații știau să înnebunească pe atunci – înecându-se încet într-o furie tăcută, în muncă și în alcool.

Când ajunseseră în Banat prin '40, goniți de Tratatul de la Craiova și de bulgarii care-i fugăriseră cu bâte și dulăi până la gara din Balgarevo, atunci a fost prima oară când a plecat singură, cu 5 copii după ea. El rămăsese în urmă să se ocupe de bunurile lăsate acolo. S-a întors după 6 luni, singur, cu mâna goală. Tăcând. Poate atunci a fost momentul în care el începuse să alunecă, dar ea era prea obosită și ocupată de propria ei alunecare ca să mai observe.

Când l-au pus la zidul morii ca să-l împuște niște bețivi, români și unguri din sat, când stătea acolo față în față cu soarele strălucitor privind gurile întunecate ale puștilor, în timp ce ea nu putea să facă altceva decât să clipească, în timp ce copiii urlau, poate că ăla a fost momentul în care bărbatu-su înnebunise, chiar înainte ca unchiul ei să

The boy was dying and she had gone from one doctor to the other, mixing up their faces as time went by, and their mouths had moved as if in a void, and their clotted voices had breathed bits of words linked clearly, unemphatically, and their glassy eyes were silent, and all mouths were saying the same thing:

"Madam, it's no use. We can't do anything. Go see the old babushkas. Or just wait. However it might be, he'll end up in the same place. And then the priests will do the rest."

She had been on the road for 7 days, had forgotten the last time she had eaten and her mouth was dry out of fear, not thirst. Her boy was dying, hit by a curse.

It wasn't like they had been a very lucky family, but slowly, day by day, week by week, month slowly by slipping into a new month, merging into a white ball that was gleaming slowly in her mind's eye, and years had melted under the sun like candles that had been lit for no good reason, turned into nothing else than time that had cut ridges into her flesh, crisscrossing her face chaotically, like train tracks drawn on the face of the earth by a child on the verge of madness, drawn without any sense of haste, jammed in; and she had accepted. And although she had accepted, she kept on fighting. Maybe she had gone mad as well.

Her husband was the first one to go insane. But he went insane in the only way men those day knew how – by slowly drowning in silent anger, work and drink.

When they reached the Banat around 1940, shooed away by the Treaty of Craiova and by the Bulgarians that had chased them off with staves and hounds to the train station in Balgarevo, that was the first time she had gone off on her own, with small children in tow. He had stayed behind to see to the property they had left behind. He came back 6 months later, alone, empty handed. Silent. Maybe that was the moment he had started to slip, but she was too tired and busy with her own slipping to be able to notice.

When they put him against the mill's wall so that a bunch of drunkards, Romanians and Hungarians from the village, could shoot him, while he was standing there facing the brilliant sun, watching the dark muzzles of the rifles, while she could do nothing more than blink as the children were howling, maybe that was the moment in which her

vină și să-l scape de bețivii plictisiți care avuseseră în acea zi chef să omoare pe careva.

Poate că atunci, în clipa aceea, bărbatu-su văzuse ceva, acolo, între razele soarelui și întunericul care părea că se scurge din gurile puștilor în lumina aurie a unei dup-amiezi de vară târzie. Poate că înțelesese ceva, ca toți nebunii care văd ceea ce alții nu pot vedea. Și apoi tac pentru că nu pricep cum ar putea gura să formeze cuvintele folosite pentru a explica altora ceva ce nu se poate înțelege decât prin cuvinte care n-au fost încă inventate. Și care nici nu pot fi inventate vreodată. Și poate că în felul acela, undeva, prin vreun cotlon pierdut al minții, găsit în timp ce rătăcea, bărbatu-su înțelesese, alegând tăcerea.

Se schimbase bărbatul ei. Nu-l mai recunoștea.

Dar poate că și ea se schimbase. Nu se mai uitase în oglindă din 1941.

La o rugă, în 1950, cineva îi puse o oglindă în față. Nu-și mai amintea pe cine ar fi trebuit să vadă, și oricum nu se văzu pe sine. Văzu pe altcineva. Pentru că devenise altcineva. Dar nu avea timp să se mai gândească și la asta. Copiii erau mici, munca era grea și părea că nu se mai termină. Foamea era mare.

Războiul se terminase și veniseră comuniștii și se schimba lumea. Și ordinea din ea.

Puțin îi păsa. Ea avea grijile ei.

Nu se gândise că e un blestem. Se gândise că așa e viața. Și că pentru unii viața e ușoară. Pentru unii e cum e. Și pentru alții, ca și ei, viața era grea. Dar era viață.

Când i-au urcat în tren în 1951 ca să-i ducă în Bărăgan, erau deja obișnuiți.

- Să vă luați ce intră într-o valiză, le spusese ofițerul de Miliție.

A luat cea mai mare valiză pe care a găsit-o. În rest, și-a îmbrăcat copiii cu atâtea straturi de haine câte puteau duce. Ea a făcut la fel. Și i-au dus.

Bărbatu-su tăcea, privind zorile care luminau un coteț răsărit în mijlocul nimicului, un copac sfrijit și câmpia. Bărbatu-su se uita la copac. Și ea îl privea încercând să-i asculte tăcerea, dar nu știa cum, deși trenul

husband went insane, right before her uncle could step in and save her man from the bored drunks that were in the mood for a killing on that day.

Maybe then, in that instant, her man had seen something, there, between the rays of the sun and the darkness that seemed to leak out of the gun barrels into the golden light of a late summer afternoon. Maybe he had understood something, like all mad-men that can see what the others cannot. And then they fall silent because they cannot grasp how a mouth could form the words used to explain to others that which cannot be comprehended except by using words that had not been invented yet. And that would never be invented. And maybe in such a way, somewhere, in some hidden recesses of his mind, found while wandering, her man had understood, choosing silence.

Her husband had changed. She couldn't recognize him anymore.

But maybe she had changed as well. She hadn't looked in the mirror since 1941.

At a village festival, in 1950, someone had put a mirror up to her face. She couldn't remember who she was supposed to be seeing, and anyway she did not see herself. She saw someone else. Because she had turned into someone else. But she had no time to think about that. The children were small, work was hard and seemed endless. The hunger was great.

The war had ended and the Communists had arrived and the world was changing. Along with its order.

She could care less. She had her own worries.

She didn't think of it as a curse. She thought that's the way life is. And for some life is easy. For some it's the way it is. And for others, like them, life was hard. But it was life.

When they got them on the train in 1951 to take them to the Bărăgan, they had gotten used to it.

"Take what you can fit into a suitcase", the Militia officer told them.

She took the biggest suitcase she could find. And then she dressed her children in as many layers of clothing as they could wear. She did the same. And then they took them away.

Her husband was silent, watching the dawn shedding its light on a chicken coop that seemed to have sprouted up in the middle of nowhere, a scraggy tree and the plain. Her man was watching the tree.

se oprise de ceva vreme, doar că mintea ei era umplută de roți care clănțăneau peste șine.

Au mers așa zile care ei i s-au părut atunci clipe. Iar unele clipe din nopțile acelor zile trecuseră mai greu decât anii.

La o oprire, noaptea, între suspine molcome răsărind ușor din copiii adormiți, simțise ceva în tăcerea care se lăsase peste ei, părându-i-se că-l aude pe bărbatu-su gândind.

- Daaaaaa... suspină acesta fără s-o privească, stingându-și țigara, întinzându-se lângă copiii și adormind instantaneu, pe când trenul se urnea din nou.

I-au lăsat într-o altă câmpie. Dar s-au descurcat. Au tăcut. Au acceptat. Au muncit.

S-au întors înapoi în 1956 și ea încă nu se gândise că e un blestem. Și nici nu părea să fie. Copiii creșteau. Familia se întorsese înapoi cu mai multe lucruri decât luaseră atunci când fuseseră trimiși în Bărăgan. Ea era însărcinată.

Lumea din sat se schimbase.

Acum erau alții.

Mai erau și din cei de dinainte, dar nu prea mulți.

Cei de dinainte păreau de parcă nici n-ar fi fost. Niște stafii. Treceau aiurea prin fața ei călcând peste drumul de praf în timp ce lucra în grădină, și i se părea că deveniseră străvezii, nesiguri, cu soarele trecându-le prin pori, șubreziiți, în pericol să dispară odată cu adierea vântului.

Bărbatu-su umbla și el de colo-colo, tăcând, printre stafii.

Nici ea nu mai era prea sigură că e. Sau ce e. Sau cine.

Copiii erau cei care-i reaminteau de fiecare dată.

- Mamaaaa?! o strigau copiii râzând, jucându-se în praful curții.

And she was watching him, trying to listen to his silence but not knowing how although the train had stopped for a while now; it was only that her mind was still filled with the sound of wheels clunking over the tracks.

They traveled for days that seemed to her no more than moments. And some of the moments in those days' nights seemed to drag on longer than years could.

At one stop, during the night, between the gentle sighs that rose up from sleeping children, she felt something in the silence that had set in over them, and it seemed to her she could hear her husband thinking.

"Yesssss..." he sighed without looking at her, putting out his cigarette, laying down by the children and falling asleep instantly, as the train started moving again.

They unloaded them onto another plain. But they managed. They kept quiet. They accepted. They worked.

They came back in 1956 and she still didn't think it was a curse. And it didn't seem to be one. The children were growing. The family came back with more than when they were sent into the Bărăgan. She was pregnant.

The people in the village had changed.

Now there were others.

There were some left from before, but not much.

The ones from before seemed as if they really weren't there anymore. Something like ghosts. They passed her, stepping into the dust of the road while she was working in the garden, and it seemed to her that they had become see-through, uncertain, the sun passing through their pores, weakened, in danger of disappearing into a gust of wind.

Her husband walked here and there, keeping quiet, among the ghosts.

She wasn't sure of her material presence either. Or of what she is anymore. Or who.

The children were the ones who always reminded her.

"Mooother?!" they called her, laughing, playing in the dusty yard.

Iar copilul din burta ei mișca, întorcându-se în somn, crescând zilnic, reamintindu-i că și ea există.

N-a crezut în blestem. Până în clipa în care s-a născut cel de-al 6-lea copil – o fetiță - iar băiatul ei cel mare a început să se îmbolnăvească. Atunci a simțit ceva.

Venise un gând peste ea în noapte și n-o mai lăsa să așipească până la dimineață. Și mai apoi, pe când muncea, simțea o apăsare undeva în ființa ei, sau poate nu chiar în ea, dar oricum undeva aproape. Și simțea că urmează să se întâmple ceva, iar gândul nenorocit îi șoptea în ureche că tot ce ar fi putut să facă era să aștepte.

Începuse cu o răceală, dar în câteva săptămâni băiatul căzuse la pat. Săptămânile se închegară în luni. Băiatul slăbise. Abia mai vorbea. Era vânătă și mirosea urât. Părea că putrezește carnea pe el.

Bărbatu-su tăcea, înțelegând că nu se cuvine să deranjezi ceea ce e, cu zgomote care n-au cum să explice ceva ce oricum va rămâne pentru totdeauna de nepriceput.

Copiii erau când speriați, când curioși, când plictisiți pentru că, deși înțelegeau că fratele lor mai mare e foarte bolnav, fiind încă prea mici, nu pricepeau prea bine ce ar putea să însemne una ca asta. Sau ce-ar fi putut însemna moartea. Și tot ce vine după ea.

Nici ea nu știa prea bine. Bănuia însă. Mai știa că moartea se aseamănă vieții. Că și moartea poate crește într-o ființă, așa cum și viața crește. Și văzându-și băiatul stingându-se, începuse să creadă că sunt blestemați. Că ceva se ivise în miezul familiei lor, rozând încet în noapte vâlul fin și moale ca o aripă aurită de fluture care stă nevăzut la pragul dintre liniște și nefericire. Și că atât rosese acel vierme, în toți acei ani, până când își făcuse loc, trăgând prin spărtură toată nefericirea pe care fusese în stare s-o târască în urma sa, infectându-i pe toți.

- O să moară, îi spuse bărbatului.

- Du-l la doctori, spuse acesta, ieșind din cameră și plecând la muncă, sau ca să se plimbe aiurea prin sat până când noaptea și foamea și frigul îl aduceau înapoi acasă. Nu mai vorbise atât de mult de mai bine de un an.

And the child in her belly was moving, turning in its sleep, growing daily, reminding her that she existed.

She didn't believe in the curse. Until the moment her 6th child was born – a girl – and her biggest boy fell ill. That's when she felt it.

A thought came over her in the night and it wouldn't let her fall asleep until the following morning. And then, while at work, she felt something pressing inside her being, or perhaps not inside, but really close. And she felt that something was about to pass, and the cursed thought whispered into her ears that the only thing that she could do about it was to wait.

It started with a cold, but in a few weeks the boy was bed-ridden. The weeks turned into months. The boy was weak. He could barely talk. He turned blue and started stinking. It looked as if his flesh had begun to rot on the bone.

Her husband was quiet, understanding that one cannot disturb what is with sounds that cannot explain something that will forever escape explanation.

The children were sometimes scared, sometimes curious, sometimes bored because, although they did understand that their big brother is very ill, being still too small, didn't quite fathom the implications. Or the meaning of death. And everything that comes with it.

She didn't know either. But she could imagine. She also knew that death was similar to life. That death can grow inside a being as life does. And seeing her boy getting weaker, she started believing they were cursed. Something had loomed over their family, slowly gnawing in the night on the soft thin veil, similar to a golden butterfly's wing, that stands between peace and unhappiness. And that worm had kept gnawing, all those years, until it could make its way through, carrying with it through the gap all the unhappiness it could take with it, infecting everyone.

"He will die," she told her husband.

"Take him to the doctors," he said, leaving the room in order to go to work, or wander about the village until night and hunger and the cold brought him back. He hadn't spoken so much in over a year.

Doctori. Un cuvânt care-o umplea de frică. Pentru că doctorii însemnau bani pe care nu-i avea și răspunsuri pe care nu dorea să le audă.

- Lasă-l să se ducă, zicea vecină-sa. Și-al meu s-a dus. Toți o să ne ducem. Mai bine decât să stăm aici. Nu vezi ce vreme urâtă vine? Și femeia începu să depănușeze porumb, uitând de lume. Poate că și ea înnebunise.

Pe cerul nepăsător de deasupra se strângeau nori și vântul bătea, uscat de căldură.

Era decisă să-și salveze băiatul. Și nimic nu ar fi putut s-o descurajeze.

- Mergeți cu el la babe, zisesse ultimul doctor și încă nu era prea sigur dacă o spusese serios sau ca să-și bată joc de ea.

Doctorul avea cearcăne sub ochi, iar în lumina care intra greu în cabinetul tăcut, părea pe cale să devină străveziu, șubred. Simțea că dacă ar fi strănutat în direcția lui, ar fi dispărut într-un nor de praf.

Doctorul nu își bătea joc de ea. Vorbea serios.

Băiatul era din ce în ce mai rău. De câteva zile deschidea gura fără să mai poată scoate vreun sunet, și era moale și acoperit de sudoare. Se ducea. Nu mai avea timp.

Avea să meargă la babe.

Știa de una care se zicea că e vrăjitoare. Unii ziceau că e ne bună. Alții n-aveau cine știe ce părere – bețivii din sat spuneau că era doar o femeie bătrână care locuia în curtea unui conac, într-o coșmelie, înconjurată de găini și pisici.

Lăsă casa în grija unei vecine după ce alăptă fetița, și o luă pe jos peste câmp până în satul vecin ca să ajungă la babă.

Drumul i se păru interminabil, iar în câmpia fără trăsături pierdu calea, având impresia că avea să fie înghițită în orice moment de orizont. Dar pe cât mergea, pe atât era și mai mult de mers, orizontul fugind parcă de ea, păstrând distanța.

Pe înserat dădu de sat. Un trecător îi spuse cum să ajungă la casa vrăjitoarei.

Conacul era dărăpănat și cuprins de întuneric, mâncat de vreme și de buruieni. Cineva furase gardul din fier forjat, în urma furăciunii rămânând doar pilonii de cărămidă și o poartă roasă de rugină

Doctors. A word that filled her with dread. Because doctors meant money she didn't have and answers she didn't want to know.

"Let him go", the neighbor lady told her. "Mine passed as well. We shall all pass. Better than to stay here. Can't you see how bad the weather is getting?" and the woman started stripping corn, forgetting the world. Maybe she had gone mad as well.

On the uncaring sky above, clouds were gathering and the wind was blowing, dried up by the heat.

She was committed to saving her boy. And nothing could discourage her.

"Take him to the old hags", the last doctor told her and it wasn't quite clear to her if he had meant it or he was just making fun of her.

The doctor had black rings under his eyes, and in the light that was barely getting through into the silent office, he seemed about to become see-through, wobbly. She felt that if she sneezed in his direction, he would disappear in a cloud of dust.

The doctor was not joking. He meant it.

The boy was getting worse. For a few days now he could barely open his mouth, and no sound was coming out, and he was soft and covered in sweat. He was fading. She had no more time.

She would go see the old hag.

She knew of one that people said was a witch. Some claimed the old woman was insane. Others didn't really know what to think of her – the village drunks told she was just an old lady that lived in the yard of a manor, inside a wooden shack, surrounded by hens and cats.

She left the house with a neighbor lady after she breast-fed the girl and went on foot across the field toward the next village so she could reach the crone.

The road seemed endless, and in the featureless plain she lost her way, feeling she would soon be gobbled up by the horizon. But as she kept walking there was still so much more walking to be done, the horizon running away from her, keeping its distance.

She reached the village by sunset. A passer-by told her how to get to the witch's house.

The manor was dilapidated and swallowed by darkness, eaten away by time and weeds. Someone had stolen the iron-wrought fence and after the theft only the brick pillars and a rust-eaten gate remained,

care se mai ținea într-o balama. Poarta era deschisă, proptită într-o bâță.

În curte era beznă și la început nu văzu nimic. Poate că baba era o invenție.

- E cineva? își ridică femeia vocea în întuneric.

Nu-i răspunse nimeni și se gândea să se întoarcă atunci când în întuneric văzu lumină. Cineva aprinsese o lampă cu fitil și dintr-o dată văzu pătratul unui gemuleț decupând bezna din jur și un cap de babă răsărind în golul scobit de lumină.

- Ce vrei? întrebă baba. Vocea ei era subțire și bătrână.

Pe femeie o trecură toți fiorii, dar îi spuse babei ce vrea. Baba veni în pragul coșmeliei în care trăia. N-o primi înăuntru.

- Nu e loc, îi spuse baba, care era o mogâldeată de om.

Din coșmelie venea un miros de vechi și de busuioc. Baba scoase afară un scaun și puse lampa pe el. Intră înapoi înăuntru aducând o cutie mică de lemn, așezându-se pup în pragul ușii și punând cutia în fața femeii care se așeză în praful curții.

Lumina lămpii era slabă iar trăsăturile babei nu se vedeau prea bine. Măinile îi erau deformate de vreme. Deschise cutia, luând din ea un pachet mare și lung de cărți.

Femeii i se păreau a fi cărți de joc, dar nu erau.

- Amestecă-le, îi spuse baba în timp ce scotocea într-un șorț ponosit, scoțând de-acolo o pipă scurtă pe care o umplu fără grabă cu tutun, scăpărând un chibrit și trăgând răbdător din ea în timp ce o privea pe femeie amestecând cu greu cărțile. Erau vechi și soioase și aveau desene ciudate pe ele, desene care spuneau multe celor care știau să le înțeleagă. Femeia nu știa să le înțeleagă. Abia le vedea în lumina aruncată de lampă.

După ce le amestecă, baba preluă pachetul, îl tăie, mai amestecă o dată și trase o singură carte pe care o puse pe cutia de lemn, cu fața în jos.

the gate barely hanging on by one of its hinges. It stood open, propped up by a stick.

It was pitch black in the yard and at first she couldn't see anything. Maybe the babushka was an invention.

"Is anyone home?" the woman raised her voice in the darkness.

Nobody replied and she was thinking of turning back when she saw a light. Someone had lit an oil lamp and all of a sudden she could see the square of a window cutting away the darkness, the head of a babushka appearing in the gap gouged out by the light.

"What do you want?" asked the babushka. Her voice was strident and old.

Shivers went down the woman's spine, but she told the hag what she wanted. The babushka came to the threshold of the shack she was living in. And did not invite the woman in.

"No room", explained the old woman, hunched over and small.

From inside the shack came the smell of old age and basil. The babushka took out a chair and lay the lamp on it. She went back inside and came out holding a small wooden box, sitting on her haunches on the threshold of the door and laying the box in front woman who sat in the dust of the yard.

The light of the lamp was weak and the crone's features were not easily visible. Her hands were deformed by old age. She opened the box and took a large and long deck of cards out of it.

The women thought they were playing cards, but they weren't.

"Shuffle the cards", the babushka told the woman while she was rummaging inside a time worn apron, coming out with a short pipe she filled unhurriedly with tobacco, lighting a match and patiently puffing while watching the woman who was shuffling the deck. The cards were old and greasy and they had strange pictures on them, pictures that said much to those that knew how to decipher them. The woman could not decipher them. She could barely see them in the light given off by the lamp.

After she was done shuffling, the hag took the deck, cut the cards, shuffled them some more and took out a single card she put on the wooden box, face down.

Tutunul fumega răspândind o aromă pe care femeia n-o mai simțise niciodată. Mirosul o liniștea.

Baba își ridică privirea și caută s-o cuprindă cu ea pe femeie. Baba avea ochii verzi.

- Ce vrei? întrebă ea pe femeie.
- Să nu-mi moară băiatul.

Baba o privi, ochii ei verzi măsurând-o fără să se grăbească.

- Mai ai și alții? chestionă baba.
- Da. Mai patru. Și o fetiță. Un bebeluș.
- Ceva mic pentru ceva mare, murmură baba.
- Poftim? tresări femeia.
- Să vedem ce ne arată cartea, zise baba întorcând-o.

Pe carte se vedea o barcă trecând peste ape învolburate. În barcă era o femeie și un copil. În spatele femeii stăteau 6 săbii înfipite în barcă, înalte și înțepenite bine în lemn. Barca se îndrepta spre un mal îndepărtat, acolo unde apele erau line.

Baba își luă unghia și o puse în capul copilului din barcă.

- Pe cine vezi aici? o întrebă baba pe femeie.

Femeia se uită cu atenție, forțându-și ochii în lumina aruncată de lampa cu fitil în beznă, și i se păru că barca mișcă peste ape, că aude sunetul apelor venind ca troncănitul unor roți de tren, întorcându-i-se în cap sub ghemul timpului tors în încâlceala vieții ei. Clipi și când se uită mai cu atenție i se păru că vede chipul fetei în barcă. Când baba își ridică unghia de pe carte, totul se liniști în mintea femeii și acum nu vedea decât un chip de copil oarecare, imaginea cărții redevenind soioasă și spălăcită în lumina slabă a lămpii.

- Pe fetiță am văzut.
- Mda, moșmondi baba golindu-și pipa. Se ridică ușurel în picioare, suflând peste flacăra lămpii și întunericul se năpusti peste ele în satul adormit.

Femeia nu înțelegea.

- Nu e nimic de înțeles, zise baba citindu-i gândurile. Du-te înapoi acasă. Copilul tău o să strige după tine.

The tobacco was giving off an aroma the woman had never smelled before. It was a soothing smell.

The babushka raised her gaze and tried engulfing the woman with it. Her eyes were green.

- "What is it you want?" she asked the woman.
- "I want my boy to live."

The old woman watched, her green eyes taking their time.

- "You have other children?" the old woman asked.
- "Yes. Four more. And a girl. A baby."
- "Something small for something large", the hag muttered.
- "What?" the woman jumped.

"Let's see what the card reveals," the old woman said, turning the card over.

The card showed a boat passing over troubled waters. A woman and a child were inside the boat. Behind the woman there stood 6 swords whose tips were inserted into the floor of the boat, tall and firmly stuck into the wood. The boat was heading towards a distant shore where the waters were calmer.

The old woman took a fingernail and set it on the head of the child in the boat.

- "Who do you see here?" asked the old woman.

The woman watched closely, forcing her eyes in the light that the lamp threw into the darkness, and it seemed to her that the boat had started moving across the waters, and she could hear the sound of the waves coming on like the clanking of train wheels, turning inside her head under the great ball of time the tangle of her life had woven. She blinked and as she watched even closer it seemed to her she could see the face of her baby girl in the boat. When the old hag took her fingernail off the card, everything went quiet in the woman's mind, and now she could only see the face of a random child, the image on the card turning greasy and washed-out again in the weak light of the lamp.

"I saw the girl."

"Well..." muttered the hag emptying her pipe. She rose slowly blowing over the lamp's flame and the darkness flooded over them in the sleeping village.

The woman didn't know what to think.

"There's nothing to understand," said the old woman, reading her mind. "Go back home. Your child will call out for you."

Femeia rămase nemișcată și până când se dezmetici nu mai era nimeni lângă ea în întuneric.

O luă spre casă.

Ajunse spre dimineață.

Cineva o striga.

- Mama! Maaaaama?! Mamaaaa?

Băiatul era în picioare, proptindu-se de pat. Părea de parcă reînviase.

Bărbatu-su nu era acasă. Ceilalți copii dormeau.

Vecină-sa era în cealaltă cameră. Fetița plângea și avea febră foarte mare.

Nu dură mult. Fetița tăcu dintr-o dată, adormind parcă.

Femeia înțelesese, știind că nu mai trebuia să aștepte, că nu era niciun blestem. Înțelesese că așa era viața.

Și înțelesese și multe alte lucruri, atât de multe încât nu-i mai rămânea nimic altceva de făcut, călătorind în tăcere peste marea învolburată a vieții sale, sperând că malul pe care-l văzuse în întunericul nopții trecute avea să-i aducă liniște.

The woman stood there motionless and when she came out of it there was no one beside her in the dark.

She went home.

She arrived in the morning.

Someone was calling for her.

"Mother! Moooother?! Motheer?"

The boy was on his feet, propped up against the bed. He seemed to have come back from the threshold.

Her husband was out. The other children were sleeping.

The neighbor woman was in the other room. The baby girl was crying, running a high fever.

It didn't take long. The baby fell silent all of a sudden, as if she had fallen asleep.

The woman understood, knowing the wait was over, and that it wasn't a curse. She understood that it's just the way life goes.

And she understood many other things, so many that she had nothing left to do, traveling through silence over the troubled sea of her life, hoping the shore she had seen in the darkness of night would bring her peace.





VĂZDUH / WIDE BLUE SKY

pentru bunicul Liei / to Lia's granpa

Nu știau ce să facă cu el. Nu-l înțelegeau, dar nici nu se chinuseră prea tare.
 El n-avea chef să le explice. Nici nu credea c-ar fi priceput mare lucru dacă ar fi încercat.
 Mai bine să nu se căznească.
 Nu-i plăcea să se agite.
 Sau să-și bată cuie-n talpă.
 După tot ce trăise, tot ce văzuse, despre câte tăcuse, ce rost avea să se încurce cu niște proști?!
 Pentru că erau proști.
 Mulți proști.
 Bubuiiau de prostie.
 Își bătuseră joc.
 Puși pe ciupeală.
 Pe șperț.
 Și pe furt.
 N-aveau habar ce-nseamnă viața. Omenia. Munca. O dădeau cu comunismul, că atâta învățaseră.
 Stricați pe dinăuntru.
 Moi la cap. Și pepenii din Gottlob aveau mai mulți creieri decât adunătura aia de bostani cu bască.
 Fără coloană.
 Sub vremuri.
 Și el era sub vremuri.
 Cu dosar și proveniență nesănătoasă.
 Era neamț. Se-ntorsese teafăr de pe frontul de Est, nu dormea nopțile de la coșmaruri și ei ce făcuseră?!
 Îl pusese să lucreze la magazinul de la CAP-ul din sat. Că cică nemții sunt corecți.
 Se pare că fusese prea corect pentru gustul lor.
 Și-acum, pentru că nu fusese de acord cu furtișagurile, se gândeau să scape de el.
 Să scape! Să-i dea altceva de făcut. Sau să se facă că nu vede.
 Și primește și el ceva acolo.
 Nu era haimana.

They didn't know what to do with him. They didn't get him, but then again they never really bothered trying.
 He wasn't in the mood of explaining it to them. And he didn't believe they would have understood much if they tried.
 Better not have to bother about.
 Or purposefully hobble himself.
 After all he had lived through, after the amount of silences he emanated, what was the point of getting mixed up with a bunch of idiots?
 Because they were idiots.
 A load of them.
 They positively leaked idiocy.
 They had taken everything as if it was a trifle.
 Set on petty thievery.
 On bribery.
 And all out theft.
 They had no idea what life was. What humanity meant. Or work. They kept going on about Communism, because that's all they learned.
 Rotten on the inside.
 Soft in the head. Even Gottlob watermelons had more brains than that pack of empty headed melons wearing caps.
 Spineless.
 Under the times.
 He was also under the times.
 With a political dossier and an unhealthy background.
 He was German. Had come back whole from the Eastern Front, couldn't sleep at night, and what did they think of doing?!
 They made him work for the collective farm grocery store in the village. 'cause Germans are always correct.
 Seems like he had been too honest for their taste.
 And now, because he had disagreed with all their stealing, they were thinking of getting rid of him.
 Getting rid of him! Give him something else to do. Or turn his eyes away. And he'll get a little something on the side.

Dar ei erau haimanale. Și-ncercau să-l prostească.

Făcea el pe prostul de dragul minților moi care-ncercau să-l ducă cu zăhărelul, dar nu se născuse alaltăieri.

Înțelegea foarte bine cum merge lumea și oamenii din ea. Se cam săturase. Și de lume. Și de oameni.

Și vroia doar liniște și pace.

Au stat ăia mulți și proști, frecându-și gheruțele de șobolani la salopetă, gândindu-se cum să-i vină de hac.

Ce și-au zis?! Nu vrea la magazin?! Păi atunci să-i dăm o muncă pe care nu vrea nimeni s-o facă.

Să-l punem să verifice liniile de tren.

Asta da pedeapsă, gândeau imbecilii.

Râdeau.

Zâmbea și el.

Rânjeau.

El continua să zâmbească.

Le pierise rânjetul. Au uitat de el. S-au plictisit. Au pus pe altul la magazin. Și-au văzut de șperț.

El zâmbea în continuare. Întorcându-le spatele și începând să meargă.

Se trezea cu noaptea-n cap – dar el oricum nu prea dormea pe atunci. Vise din război...

Avea 30 de kilometri de bătut la pas pe lângă linia de tren. În fiecare zi.

Dar avea pasul sprinten, mintea limpede și sufletul curat.

Câmpia se lumina odată cu soarele care ieșea din pământ.

Și el se simțea singur pe lume.

Scăldat în lumina arămie care-i linge pielea.

Călca pe traverse privind drept înainte.

Și vedea cum în depărtare cerul se apropie de pământ.

Cum linia de tren devine o scară.

Urc spre văzduh, gândea el pe-atunci, zâmbind.

A călătorit cu mintea până după nori. Cunoscând fiecare cută a cerului, fiecare fericire și toate tristețile. Toate ploile și felul în care se schimbă vântul când vine toamna.

Urca la cer în fiecare dimineață.

Apoi se întorcea acasă și-și vedea de grădină.

Și într-o zi, după ce trecuse suficient timp, a rămas acolo în cer, alegând să nu se mai întoarcă.

Gata de călătoria spre altceva.

He wasn't a bum.

But they were. And they were trying to trick him.

He played to fool on account of their soft minds that tried to lead him along, but he wasn't born the day before yesterday.

He understood very well how the world and the people in it worked. And he had had quite enough. Of the world. And people.

He wanted peace and quiet.

So the many and the stupid gathered, rubbing their little rat claws together, thinking about how to best get rid of him.

And what did they think?! He doesn't want to work in the store anymore?! Well then, let's give him a job nobody wants.

Let's make him check the railroad tracks.

That'll be a great punishment, the imbeciles thought.

The were laughing.

He smiled as well.

They grinned.

He kept on smiling.

Their grin faded. They forgot about him. They got bored. They put someone else in charge of the store. And kept on with their petty thieving.

He kept on smiling, Turning his back to them, he started walking.

He woke up before dawn – but he normally did that because he couldn't sleep. Dreams from the war...

He had 30 kilometers to walk along the railroad tracks. Daily.

But he had a spring in his step, his mind was clear and his heart was pure.

The plain would light up as soon as the sun started coming out of the ground.

And he felt he was alone in the world.

Bathed in the amber light that licked his skin.

He was stepping on the railway ties looking straight ahead.

And he could see how in the distance the sky was getting closer to the earth.

How the railroad tracks became a ladder.

I'm climbing up into the wide blue sky, he thought then, smiling.

He traveled with his mind way past the clouds. Knowing every inch of sky, every happiness and all the sadnesses. All the rains and the way the wind shifts in autumn.

He climbed up into the sky each morning.

Then he went home to tend to his garden.
And one day, after enough time had passed, he stayed there in
the sky, choosing not to come back anymore.
Ready for the journey toward something else.

MOTORINA

MOTORINA

PRE ÎNCETAREA ÎSTĂKĂRII ÎNVERȘIȚI SA CĂȘI POKAZIVAČU NA TON POKOŽAJU

0	LEI	0
0	LITRI	0
0	LEI/LIT.	0

NE MERIȚI ZAPREŠINE MANJE OD 3 (m, 100m)

Payment keypad with icons for cash, card, and other options.

Payment keypad with icons for cash, card, and other options.



MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
**ȘCOALA PRIMARĂ
LUNGA**
CĂMINA COMUNALĂ, JUDEȚUL...

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
**GRĂDINIȚA
CU PROGRAM NORMAL
LUNGA**
CĂMINA COMUNALĂ, JUDEȚUL...

TIGĂI TEFAL BLUES / TEFAL FRYING PAN BLUES

Pe vremea aia prindeau sârbii pe antena suită de unul în vârful unui siloz din Jimbolia.

Vedeau cristal.

De fiecare dată când Timofte mergea la Timișoara, se lăuda la rude că de la ei de la Jimbolia sârbii se prind fără purici.

La Revoluție, Timofte se uita la un maraton de episoade din Dallas, dat de sârbi. Imagine ca-n Neckermann. A dat într-o pauză de reclame, din curiozitate, pe TVR.

Tocmai îl împușcaseră pe Ceaușescu și pe Proastă.

Imaginea era de un căcăniu spălăcit și plină de purici. Nici nu se vedea prea bine când îi împușcase. Purici mulți, zgomot grămadă și două mogâldețe șifonate înghițite de norișori bolnăvicioși de praf. Timofte s-a plictisit înainte să caște, dând înapoi pe sârbi.

După chestia cu Împușcatul, eveniment pe care Timofte l-a receptat mai mult în treacăt, pentru că pe de o parte lucra din greu ca mecanic la CFR și, pe de altă parte îl cam durea în cot de politică, viața în Jimbolia a revenit la normal - linii de tren, câmpia Banatului, granița și TV-ul de la sârbi.

Pe-atunci marca era la putere.

Ageamiii vorbeau de dolari, cunoscătorii conversau în mărci germane. Se-ntâmpla micul trafic, într-un ritm mult mai relaxat de data asta, și lumea era mulțumită. Era liniște. Și la români, și la sârbi.

Liniștea s-a deșirat încet la sârbi, ca un pulover din care cineva începe să tragă încet un fir ieșit din marginea unei mâneci, până când nu mai rămâne nimic. Apoi liniștea s-a spart ca un bol de porțelan scăpat din greșeală pe jos. S-a făcut țândări ca o farfurie.

S-au luat de la un meci de fotbal. Dinamo Zagreb contra Steaua Roșie Belgrad pe Maksimir.

13 mai 1990.

Lui Timofte nu-i venea să creadă.

Stătea holbându-se ca un bou cu un Bucegi cu filtru suspendat între buze în timp ce la teve, pe ecran, în imagine cristal, privea fără să

In those days they could watch Serbian TV using an antenna someone had hoisted on top of a grain silo in Jimbolia.

The image was crystal clear.

Every time Timofte traveled to Timișoara, he would brag to his relatives that in Jimbolia you could watch the Serbs without any static.

During the Revolution, Timofte was watching a marathon of "Dallas" episodes, running on Serbian TV. Image quality like in the Neckermann catalogue. He switched, during a commercial break, to the Romanian State Television.

They had just shot Ceaușescu and the Savant.

The image was a washed-out shit-brown full of static. You couldn't even see the execution clearly. Lots of static, a hell of a lot of noise and two crumpled silhouettes being gobbled up in sickly puffs of smoke. Timofte got bored before yawning, switching back to the Serbs.

After the whole situation with the Executed One, an event which Timofte processed in passing, because on the one hand he was working hard as a mechanic for the Romanian Railroad, and on the other hand he really could care less about politics, life in Jimbolia came back to normal – train lines, the plain of the Banat, the border and Serbian TV.

Back then the Deutschmark was in power.

Greenhorns talked about dollars, connaisseurs conversed in Deutschmarks. Small border smuggling was going on, in a much more relaxed rhythm now, and everyone was happy. It was quiet. On the Romanian, as well on the Serbian side.

That peace and quiet started pulling apart for the Serbs, like a sweater out of which someone starts pulling a loose thread at the edge of sleeve, until there's nothing left. Then the quiet shattered into a million pieces, like a porcelain bowl one drops on the floor. Broken up like a plate.

It started from a football match. Dinamo Zagreb versus Red Star Belgrade on Maksimir Stadium.

13th May 1990.

Timofte couldn't believe his eyes.

He was just sitting there, staring like an ass with a filtered Bucegi cigarette dangling from his lower lip, while on TV, on screen, in

priceapă cum ăia se băteau ca apucații. Ultrașii croați de la Bad Blue Boys contra sârbii de la Delije conduși de cel care avea să devină Arkan.

A început în tribune. S-au bătut cu scaune. Au aruncat pietre. Unii au scos cuțitele. Polițaii au sărit să-i despartă și să-i liniștească. I-au liniștit cu bastoane și canistre de gaz lacrimogen. Galeriile au ajuns pe teren. Jucătorii celor două echipe stăteau pe teren și se uitau la ce se întâmplă, scărpinându-se în cap, neînțelegând absolut nimic. Apoi Boban a lovit un polițist. Polițaii au sărit pe Boban, jucătorii pe polițai. Apoi s-au bătut jucătorii între ei. Au șters-o jucătorii la vestiare. Poliția a tăbărât pe public. Ca la proști.

La Timofte acasă mai era cineva, lipit și el de ecran – trecut deja metaforic cu capul prin ecran, ajuns chiar dincolo de el - Boba, un sârb din Jimbolia. Bunicul lui Boba venise în Jimbolia din Muntenegru, de la Titograd, prin anii '30.

- Ce fac ăștia mă?! îl întrebă Timofte după ce reveni cât de cât la realitate, uimit încă de calitatea imaginii.

- E de rău, zise Boba, ridicându-se încet, punându-și pachetul de Marlboro Roșu înapoi în buzunarul vestei de blugi și luând-o spre ușă. O să fie război, mai zise acesta, după care trântise ușa după el dispărând în noapte.

A mai trecut ceva timp. Timp în care Timofte și-a văzut de-ale lui – CFR, table la birt cu băieții, politică ioc și filme din greu la TV.

Dintr-o dată, cam după vreun an, prin iunie 1991, își aminti de Boba. Avea chef să mai schimbe o vorbă cu el, să mai rupă niște sârbă, să bea niscaiva rachiuri, să vadă ce mai face, cum mai e. Pentru că erau amici și pentru că Timofte cam rulase toate cunoștințele, fiind un animal social, dându-și seama că pe amicul Boba nu-l mai prinsese demult la un pahar de vorbă.

Timofte l-a căutat la lucru, dar Boba nu era de găsit. Nu mai știa nimeni nimic de el. A încercat la barul în care se întâlneau sârbii, dar barul era gol. Bătea vântul. Patronul mormăia că în curând avea să pună lacăt la cârciumă. Timofte a cerut o bere înainte să-și continue căutările, conștient că afacerile locale aflate la ananghie au nevoie de susținerea comunității.

crystal quality image, he was looking without understanding at how those people were beating each other up like men possessed. Croatian ultras from the Bad Blue Boys against the Serbians from Delije led by the one who later would become Arkan.

It started in the stands. They started throwing seats. Then stones. Some started taking out blades. The cops jumped in to try separating and calming them down. They calmed them down using batons and canisters of tear gas. The ultras invaded the pitch. The players of the two teams were just sitting there, watching the mayhem, scratching their heads, unable to understand what was going on. Then Boban hit a policeman. The police jumped Boban, the players jumped the police. Then the players were going at it amongst themselves. Then they ran for the locker-rooms. The police jumped on the supporters. Madness.

In Timofte's house there was someone else with him, glued to the screen – metaphorically with his head beyond it – Boba, a Serb from Jimbolia. Boba's grandfather had come from Montenegro, from Titograd, to Jimbolia in the '30s.

"What are these fools up to?! Timofte asked Boba after he had come to, amazed still by the quality of the transmission.

"It's bad", Boba told him, getting up slowly, putting his Marlboro pack back into the pocket of his denim vest and heading for the door. "There will be war", he concluded, after which he slammed the door shut, disappearing into the night.

Time passed. Time in which Timofte saw to his affairs – the Romanian Railroad, backgammon at the watering hole with the boys, zero politics and a lot of movies on TV.

All of a sudden, about a year later, around June 1991, he remembered Boba. He was in the mood of talking to him, trying to speak some Serbian, have a couple of glasses of rakia, see how he is, what he's up to. Because they were buddies and because Timofte had rotated all acquaintances in the meantime, being a social animal, realizing that he hadn't caught up with friend Boba for a drink and a talk for quite some time.

Timofte looked for him at his workplace, but Boba was not to be found. Nobody knew anything about him anymore. He tried the bar where the Serbs met for talking, but the bar was empty. Nothing but wind. The owner kept muttering that he would soon have to close the joint. Timofte ordered a beer before continuing on his search, being aware of the fact that struggling local businesses need the community's support.

A încercat la un prieten, prin vecini. Tot nimic. Atunci a mers acasă la Bata, bunicul lui Boba cu rădăcini la Titograd.

- Unde-i? întrebă Timofte.

- La dracu, zise bătrânul Bata intrând înapoi în casă. Televizorul urla. Imagine Neckermann. În imagine tancuri, blindate și soldați. Slobodan Miloševici și război.

Timofte nu și-a pus prea multe întrebări, căutându-și altceva de făcut și, în general, văzându-și de viață.

Din nou, nefiind prea tare preocupat de politică, Timofte a revenit la ale lui până când a ajuns într-o situație mai delicată. Situația fiind că ajunsese să datoreze niște bani – o sumă mică – doar că fiind genul de om care nu prea știa câteodată de glumă, datora suma asta mică într-o valută tare. În mărci germane. Cam 500.

Nu obișnuia să joace pe bani, dar în noaptea cu pricina țuica intrase prea bine după bere ca să-și mai dea seama că s-a apucat să joace table cu niște traficanți din Comloșu Mare care nu știau de glumă, doar de jocuri de noroc.

500 de mărci nu era cine știe ce catastrofă. Dar pentru salariul lui, care în minunata pereștroikă iliesciană gospodărită de apt numitul Votcăroiu, zisa remunerație emisă de stat către cetățeanul Timofte se evapora mai repede ca o sticlă de Stolichnaya la ora prânzului într-un anumit cabinet al Ministerului de Finanțe, sau chiar la bufetul Camerei Deputaților, după obligatoria ciorbică de burtă (care ar fi fost problema în definitiv dacă s-ar fi consumat dimineața la micul dejun pe stomacul gol, sau la Intercontinental înainte de culcare?!); zisa remunerație devalorizându-se de prea multe ori într-un an, până când 500 de mărci germane ajunseseră să însemne până și leafa celui mai sărac și cinstit dintre cetățeni pe câteva trimestre bugetare. Dar mai când venea vorba de Timofte care, bugetar fiind, s-a trezit dintr-o dată într-o economie inflaționistă, orice ar mai fi însemnat și asta.

Așadar, Timofte avea o problemă. Dar după cum era genul de om parolist care-și plătea datoriile, era decis să se achite, urmând să găsească el o cale. Mai ales că tablagii din Comloșu Mare nu erau cei mai glumeți, binedispuși sau indulgenți interlopi de frontieră.

N-a trebuit să caute mult. L-a ajutat un prieten cu un pont.

He tried a friend, then the neighbors. Still nothing. Then he visited the home of Bata, Boba's grandfather with roots in Titograd.

"Where's he at?" asked Timofte.

"Gone to hell," old man Bata replied going back inside. His TV was blaring. Neckermann quality imagery. In the images were tanks, armored cars and soldiers. Slobodan Miloševici and war.

Timofte didn't ask himself too many questions, looking for something else to do and generally seeing to his own life.

Again, not bothering too much with politics, Timofte went back to his own business until he found himself wound up in a delicate situation. The situation being that he ended up owing money – a small sum – but because he was the type of guy that couldn't take a joke on occasion, he owed the small sum in hard currency. In Deutschmarks. 500 to be more exact.

He didn't use to gamble, but on that particular night the țuica had gone well with beer and he failed to notice that he had started playing backgammon with some smugglers from Comloșu Mare that didn't much care for humor, only gambling.

500 Marks wasn't much in the way catastrophes go. But on his salary, that in the wonderful Perestroika Iliescu had fathered, administered by the aptly nicknamed Vodkaroiu, said remuneration handed out by the state towards citizen Timofte evaporated quicker than a bottle of Stolichnaia at lunchtime in a certain cabinet of the Ministry of Finance, or at the Deputy Chamber buffet, after the obligatory tripe soup (and what would have been the issue, in the end, if said bottle was consumed for breakfast on an empty stomach, or at the Intercontinental Hotel before going to bed?!); said remuneration losing value multiple times in the same year, until 500 Deutschmarks meant more than the pay of even the most honest and poor citizen on several budgetary trimesters. That's not even mentioning Timofte, who, being a State employee, woke up in an inflationist economy all of a sudden, whatever that should of meant.

Therefore, Timofte had a problem. But as he was a man of his word who paid his debts, he was more than committed to paying, and we were going to find a way to do it. Especially since the backgammon players from Comloșu Mare weren't the most light hearted, well-meaning and indulgent border underworld types.

He didn't need to look for a solution for long. A friend helped him with some advice.

Era război în Sîrbia. Deci n-a durat mult până când să existe lipsuri. Apoi s-a mai lansat în eter un cuvânt pe care cetățeanul Timofte l-a prins din zbor – em-bar-go.

După o bere scurtă urmată de jumate de pachet de țigări și încă vreo trei țuiculite, un cetățean binevoitor i-a explicat scurt prietenului Timofte cam care-i faza cu geopolitica, războaiele civile, cererea, oferta și sfânta marcă germană.

Război+embargo=lipsă. Lipsă=cerere. Cerere=bani. Bani=mărci. Mărci=ștergerea datoriilor. Totul era foarte simplu, mai ales când stăteau în gara Jimbolia la 5 dimineața, după o noapte de torpilare lejeră, așteptând să intre pe tură.

Ce se cerea pentru că era lipsă în Serbia? De toate, mai pe scurt.

Mai pe larg, printre altele, era lipsă de țigări. Țigările se plăteau bine. Un pachet mergea cu 2 mărci germane. După un calcul oarecum simplu, în timp ce se dregea cu a doua porție de ciorbă în atelierul de locomotive, scrijelind cu creionul chimic pe hârtie de împachetat, Timofte spărsese în sfârșit codul aritmetic, socotind corect că trebuia să vândă 500 de pachete de Marlboro Roșu ca să facă destui bani cât să plătească datoria. Costa 1 marcă pachetul cumpărat de la cineva din Timișoara (luat pe datorie), 2 să le vândă la sârbi.

Deci, ca să facă 500 de mărci profit și să stingă datoria, trebuia să vândă de 1000 de mărci. Îi vâjâia un pic capul, dar până la urmă calculele erau corecte. Faptul că avea să intre nițel în gaură cu benzina era acceptabil. Cât despre posibilitatea de a exista riscul să îi confişte grănicerii marfa la graniță, sau să treacă, dar să dea peste un cumpărător care să nu-l plătească, Timofte pur și simplu refuzase din start să ia astfel de aspecte în considerare.

Timofte nu era prost, dar din ceva motiv se lipise de el genul de noroc cel mai des întâlnit la proști și începători.

Pe scurt, a ieșit bine.

A reușit să-și plătească datoria și să se lipească de o afacere.

Băieții de la Comloșu Mare, chiar dacă serioși, nu prea mărinoși când venea vorba de cuvinte mari (și complicate) sau gesturi de afecțiune publică, au schițat totuși apreciere pentru Timofte. Unu la mână, după cum explicase cel mai vorbăreț dintre băieți, pentru că își plătitese datoria înainte de termenul limită, și doi la mână, pentru că o făcuse în felul în care o făcuse, trecând granița ca prin brânză, fără pile și relații, din noroc pur, împins de la spate de o inconștientă care frizase prostia.

There was a war on in Serbia. So it didn't take long for there to be shortages. Then a word got launched into the ether that citizen Timofte caught on the fly – em-bar-go.

After a quick beer followed by half a pack of smokes and three glasses of țuică chasers, a well meaning citizen explained to friend Timofte what deal was with geopolitics, civil wars, supply, demand and the holy Deutschmark.

War+embargo= shortage. Shortage= demand. Demand= money. Money= Deutschmarks. Deutschmarks= the erasing of debts. It was all very simple, especially when they were sitting in Jimbolia train station at 5 AM, after a night of light bingeing, waiting to start their shift.

What was the demand in Serbia because of the shortages? Everyting, in a nutshell.

Upon further inquiry, among other things, there was a lack of cigarettes. Cigarettes gave off a good pay-off. A pack of smokes went for 2 Deutschmarks. After a somewhat easy calculation, while he was sobering up with a second serving o ciorba inside the locomotive workshop, scribbling with a chemical pencil on wrapping paper, Timofte finally broke the arithmetic code, correctly calculating that he had to sell 500 pack of Marlboro Reds to earn enough money in order to pay his debt. It cost 1 Deutsche Mark a pack bought from someone in Timișoara (on loan), for a price of 2 to be sold to the Serbians.

So, in order for him to have a profit of 500 Deutschmarks and extinguish his debt, he had to sell 1000 Marks worth. His head was spinning a little, but the calculations were accurate. The fact that the gasoline would eat at his profits a little was acceptable. As for the possibility of there being a risk of having the borderguards confiscate the merchandise, or if he managed to get through, that the buyer would refuse to pay, Timofte flat out refused from the get go to take such aspects into consideration.

He wasn't a fool, but for some reason the sort of luck stuck to his person that is mostly encountered with idiots and beginners.

To keep it short, it turned out well.

He managed to pay his debt and end up with a business plan.

The lads in Comloșu Mare, although a serious bunch, not particularly magnanimous when it came to big (or complicated) words or gestures of public affection, did show appreciation for Timofte. On the one hand, after the most talkative of the lads explained, because he had paid the owed amount before the deadline, and on the other hand, because he had done it the way he did, passing the border like a hot knife through butter, without any connections, out of pure luck, driven by a recklessness that bordered on stupidity.

Oricum băieții realizaseră repede că Timofte avea potențial. Arbora genul de inocență și emana o serenitate asociată sfinților. Avea o față onestă și muncitoare, iar Trabantul lui rablagit trecea neobservat chiar și de cel mai rodător grănicer – român sau sârb – chit că mașina cu pricina putea trece lejer 1000 de pachete de Marlboro Roșu peste granița unei țări care se descompunea bucată cu bucată.

Fără să-și dea seama, Timofte era traficanțul ideal, genul de traficanț care, fără s-o recunoască, băieții din Comloșu Mare și-ar fi dorit să fie, știind că n-au cum să atingă niciodată astfel de culmi ale excelenței.

Devenise un fel de mascotă. Și ajunsese să-și rotunjească binișor veniturile din ceea ce, avea să afle după câteva luni cetățeanul Timofte de la teve, ajunsese să fie numită de către unii „tranziție”.

Din nou, Timofte nu-și puse întrebări legate de zisa „tranziție”, în sensul în care nu știa prea bine nici dinspre ce spre ce se tranzita, nici înspre unde, dar până la urmă el nici nu prea le avea cu politica; chiar dacă ajunsese să tranziteze granița destul de des, preferabil pe la Lunga spre Nakovo, unde grănicerii picoteau în pichetul scheletic, despielițați de vântul câmpiei.

Timofte n-avea ambiții mari, dar pentru că dintr-o dată putea să câștige lejer o sumă onorabilă de bănuți, omul a început să se gândească la viitor. S-a pus serios pe treabă, rugându-se ca războiul să dureze cât mai mult.

După cum îi spuse un prieten - amic de pahar, care le avea cu politica - Timofte află că din punctul de vedere al politicii mondiale, războiul civil care izbucnise în ceea ce acum se numea dintr-o dată (neoficial) Fosta Iugoslavie avea să dureze binișor.

- Potrivit de mult, zise zâmbind și dând din umeri amicul de pahar al lui Timofte, mai comandând una.

A muncit pe brânci. În timpul săptămânii lucra la CFR, iar de vineri noapte până duminică dimineață lucra la embargo. După un an s-a mutat de la ai lui din curte, cumpărându-și o casă. Era micuță, dar avea o grădină mare, lucru care-i plăcuse nespuse de mult neveste-sii.

Grănicerii îl plăceau și-l lăseau să treacă pentru că era prietenos și le aducea tot timpul câte un termos cu ceai cald, și le lăsa din când în când câte un cartuș de Marlboro Roșu, sau mai multe.

Anyhow, the lads quickly figured out that Timofte had potential. He emanated the kind of innocence and serenity associated with saints. He had an honest and hard-working looking face, and his beat up Trabant passed unnoticed past even the most experienced border guard – be it a Romanian or a Serb – although the car could easily carry 1000 packs of Marlboro Reds across the border of a country that was slowly decomposing.

Without being aware of it, Timofte was the perfect smuggler, the sort of smuggler that, without ever being able to admit it, the lads of Comloșu Mare wished they could be, knowing that they would never reach such peaks of excellence.

He had become a sort of mascot. And had managed to add to his earnings in a period that, citizen Timofte would learn several months later from TV, ended up being named as "transition".

Again, Timofte didn't ask any questions about said "transition", because he didn't quite understand the direction from what the transition was being made, and to where, but then again he didn't really understand politics; even if he used to transit the border quite often, preferably from Lunga towards Nakovo, where the border guards were half-sleeping in their dishevelled post, hacked at by the wind in the plain.

Timofte had no lofty ambitions, but because he could suddenly earn an honorable sum of money, the man started thinking of the future. He got down to work, praying that the war would last as much as possible.

As a friend had told him – a drinking buddy, who knew his way around politics – Timofte found out that from the viewpoint of world politics, the civil war that had erupted in what is now called (unofficially) the Former Yugoslav Republic, would last for quite some time.

"An adequate amount of time", Timofte's drinking buddy said, smiling and shrugging, ordering another round.

He worked his ass off. During the week he was pulling shifts at the Romanian Railroad, and from Friday night to Sunday morning he was doing the embargo. A year in he had moved out of his parents' yard, buying a house. It was small but it had a big garden, a thing his wife liked very much.

The border guards liked him and let him pass because he was friendly and always brought them a thermos of hot tea and sometimes gave them a carton or two of Marlboro Reds.

Traficanții din Comloșu Mare, din cel Mic sau din alte părți de-a lungul frontierei cu Sîrbia, care erau la începutul carierei, veneau la Timofte acasă ca la Mecca, cerându-i sfaturi, punându-i întrebări sau doar venind să-l vadă, tăcând mâlc și așteptând să-l atingă, asemeni unei moaște, strângându-i mâna în speranța că simplul contact cu beatificul mecanic ceferist devenit traficant avea să-i binecuvânteze cu același noroc aducător de profit.

Traficanții mai mari îl priveau cu admirație și-l tratau cu deferență cuprinși de un simț aproape extrasenzorial legat de poziția specială a lui Timofte în Univers, pătrunși de o evlavie ce se învecina aproape inconștient cu frica. Dacă Timofte le-ar fi cerut un favor, oricât de exagerat, de imposibil de îndeplinit sau chiar periculos, marii traficanți s-ar fi dat peste cap încercând să-i facă pe plac. Dar Timofte n-ar fi făcut niciodată așa ceva, pentru că nu era genul. Era mulțumit, vesel și liniștit. Lumea era frumoasă și toate mergeau uns.

Apoi cineva l-a rugat să fie naș de cununie.

Poate dacă ar fi refuzat, lucrurile ar fi stat altfel. Dar Timofte nu era genul de om care să fie în stare să refuze.

S-a întâmplat așa: trebuia să facă 5000 de mărci repede. Dacă ar fi trecut țigări, i-ar fi luat o lună. N-avea o lună. Avea două săptămâni, pentru că din nou, zisese „da” după o noapte de băut viteză urmat de o ștafetă cu obstacole până la langoșeria din gară. Și nu era vorba numai de proaspetele îndatoriri de naș – plătit popă plus dascăl, cadou pentru miri, răscumpărat mireasa etc. Mai era și nevastă-sa, care urma să devină nașă pentru prima oară. Coaforul, dar mai ales echipamentul de nașă, care costa scump, trebuia de asemenea plătit. Repede.

Timofte, nefiind genul de om care să se demoralizeze, fiind optimist din fire, a întrebat pe unde știa și el, de la alții mai mari și mai cunoscători (care din nou, ar fi făcut orice pentru el), ce se plătește bine peste graniță.

N-a durat mult și a primit răspunsul căutat:

- Tigăi și oale de fontă sau de inox, a venit răspunsul. Cele mai căutate sunt tigăile Tefal.

Timofte auzise de aceste tigăi, ba mai mult, avea o rudă la Timișoara care le comercializa. După o zi întreagă de calcule aritmetice, pauze mici care asigură mari succese și mai mulți litri de cafea care să-l

The smugglers from Comloșu Mare, Comloșu Mic and other parts of the border with Serbia, that were just starting out, came to Timofte's house like it was Mecca, asking for advice, asking him questions or just dropping in to see him, sitting there quietly and waiting to touch him, like he was a holy relic, shaking his hand in the hope that the simple act of contact with the beatific locomotive mechanic turned smuggler would bless them with the same profit bringing luck.

The bigger smugglers looked upon him with admiration and treated him with deference, seized with an almost extrasensory sense that had to do with Timofte's position in the Universe, moved with a sense of piety that unwittingly bordered on fear. If Timofte would have asked them for a favor, no matter how outlandish, how impossible or dangerous to be fulfilled, the big smugglers would have gone head over heels in order to please him. But Timofte wouldn't have done such a thing, he was not the type. He was content, happy and peaceful. The world was beautiful and everything was running smoothly.

Then someone asked him to become godfather to a married couple.

Maybe if he would have refused, things would have turned out differently. But Timofte wasn't the type of person who could say no.

It went down like this: he need to make 5000 Deutschmarks fast. If we would have smuggled cigarettes, it would have taken him for about a month. He didn't have a month. He had two week, because again, he had said "yes" after a night of speed-drinking followed by an obstacle course race to the fast-food joint in the railroad station. It wasn't just about his fersh duties as godfather – pay the priest and the psalm reader, presents for the married couple, buying back the bride etc. There was also his wife to take into account who was to be godmother for the first time in her life. The hairdresser but especially the godmother equipment, which was a costly affair, needed to be paid for as well. And fast.

Timofte, being the kind of chap who never say die, being a natural optimist, asked around, the bigger and more savvy (who, again, would have done anyting for the man) what gave a big pay-off across the border.

It didn't take long for the sought-after answer to appear:

"Pots and pans made out of stainless steel or cast iron" the answer came. "The most sought after are Tefal pans."

Timofte had heard of this brand of pans, even more, one of his relatives in Timișoara commercialized them. After a whole day of arithmetic, lots of small breaks that ensured big successes and many

scape de mahmureală și să-i ungă bine roțițele, Timofte găsisese în sfârșit formula câștigătoare, pregătindu-se să facă drumul cu marfa care avea să-i asigure capitalul pentru a putea fi cel mai bun naș dintre toate felurile de naș care putea să fie.

Vroia să termine totul dintr-un singur transport, așa că a închiriat o mică remorcă pe care a umplut-o vârf cu tigăi Tefal, acoperindu-le cu o copertină de doc legată cu sfoară de structura metalică a remorcii.

Era o noapte de vineri rece în anul 1993 când Timofte a trecut granița sârbească în Trabantul care trăgea după el o jumătate de tonă de marfă de contrabandă, tigăi Tefal care pe piața neagră din Serbia valorau pe atunci mai bine de 10.000 de mărci germane sau câteva sute de miliarde de dinari (datorită fenomenului, auzit de Timofte, dar neînțeles niciodată prea bine, denumit devalorizarea monedei). O mică avere.

Trebuia să treacă de Kikinda și să apuce un drum lăturalnic.

Era o noapte fără lună și stele. Beznă peste tot.

Casele, strada și lumea erau afundate în întuneric. Oamenii respectau starea de asediu. Timofte, pentru prima oară în atâtea drumuri, realizează dintr-o dată că așa arată o țară în care e război. O țară cuprinsă de întuneric.

Sârbii stinseseră luminatul stradal sau poate pur și simplu curentul căzuse din nou, sau poate veșnic, dacă americanii bombardaseră iar (pentru a câta oară oare?) centrala de curent de la Novi Sad.

Oricum pe Timofte îl luă dintr-o dată fiorii și își stinse farurile de frica bombardierelor. Era o prostie, ce treabă ar fi avut niște avioane supersonice cu un Trabant rablagit?!

Timofte se mai liniști în timp ce conducea molcom pe drumul de țară spre locul de întâlnire.

Se opri în răscruce, dându-și seama că era aproape. Leși din mașină ca să-și mai întindă picioarele înțepenite de frig și oboseală.

Din ceva motiv pe care nu și-l putea explica, simțea ceva în stomac. Nu i se mai întâmplase niciodată.

Îi se făcu dintr-o dată frică.

Își aprinse o țigară când auzi cizme scrâșnind în praful drumului, undeva în întuneric.

- Ko ide tamo? veni o voce răgușită spre urechea lui Timofte, zgâriindu-i gândurile și înlemnindu-l. I se păruse că aude *clinc-clancul*

liters of coffee that helped rid him of his hangover and oiled his thinking sprockets well, Timofte finally had the winning formula, preparing to take the merchandise across the border, merchandise that would have provided him with the capital that would have allowed him to become the best godfather out of the variants of godfathers that he could be.

He wanted to get everything done in one shipment, so he rented a small wheeled tow that he filled to the brim with Tefal brand frying pans, covering them with a canvas tied with string across the metallic structure of the tow.

It was a cold Friday night in the year 1993 when Timofte crossed the Serbian border with his Trabant towing half a tonne of contraband, Tefal frying-pans that were worth 10000 Deutsche Marks on the Serbian black market, an amount worth several billion Dinars (because of the phenomenon, which Timofte had heard about but never really understood, called the devaluation of currency). A small fortune.

He had to pass Kikinda and take a country road.

It was a moonless and starless night. Pitch black everywhere.

The houses, the streets and the world were steeped in darkness. The people were keeping to the curfew. Timofte, for the first time in so many trips, suddenly understood that this is what a country looks like. A country engulfed in darkness.

The Serbs had shut down the streetlights or maybe the power had been cut again, or maybe forever, after the Americans had bombed again (how many times has it been?) the power station in Novi Sad.

Timofte felt shivers passing through him and he turned off his head-lights for fear of bombers. It was stupid, what business had supersonic bombers with a beated down Trabant?!

Timofte settled down while slowly driving along a country road to the rendez-vous point.

He stopped at the cross-roads, figuring he was close. He got out of the car to stretch his legs that were stiff from the cold and fatigue.

For some reason he could not explain, he felt something in the pit of his stomach. It hadn't happened to him before.

He got scared all of a sudden.

Lighting a cigarette, he could hear bootheels grinding the dust of the road, somewhere in the darkness.

"Ko ide tamo?" came a raspy voice towards Timofte's ear, scratching his thoughts and freezing him to the spot. He thought he

unui închizător de Zastava sârbească. Făcuse și el armata, și chiar dacă el o făcuse cu un AKM în brațe, sunetul de glonț pe țeavă era același, indiferent de varianta de Kalașnikov folosită.

Timofte ridică instinctiv brațele deasupra capului.

- Rumunski švercer, murmură Timofte, abia mai putând să-și țină dinții în gură de la tremurat, simțind țeava rece a Zastavei împungându-l între umeri.

- Lopov! Sjebaćemo te! veni răspunsul, urmat de un bocanc în șale care-l dărmă pe Timofte, dându-l cu fața de praful drumului. Țeava Zastavei se proptise într-una dintre tâmpelile sale. Simțea gust de sânge în gură.

- Tefal tepsije, tefal tepsije, mai reuși să scâncească Timofte, arătând spre remorca legată de Trabant.

- Oooo! Tefal! hăhăi unul dintre soldați care mirosea a transpirație, țigări și lubrifianț de armă.

Cineva scobi cu vârful bocancului în pântecul lui Timofte, împungându-l tare și întorcându-l cu fața în sus. Săracul om se zvârcolea pe spate ca o țestoasă, fiindu-i aproape imposibil să se ridice. Trei fețe murdare cu ochi strălucitori îl priveau sub lumina unei lanterne aprinse de un al patrulea pe care nu-l vedea, fiind doar o voce în noapte.

- Tu ești ăla cu tigăile? veni vocea din întuneric ca o izbăvire.

Lui Timofte i se păru că recunoaște vocea, dar nu era în stare să răspundă, cuvintele blocându-i-se undeva în gâtul înțepenit de frică. Reuși totuși să dea din cap în semn de confirmare.

Bărbatul care ținea lanterna și vorbea românește fluieră prelung. Se auzi un motor mare și greu huruind în noapte, două faruri tăind beznă la câteva sute de metri, iar camionul militar venea acum spre ei, șerpuiind ca un monstru, până când ajunse în răscruce.

Cineva aruncă un plic gros pe pieptul lui Timofte, iar soldații începură să descarce remorca și să urce tigăile Tefal în camion.

Timofte era încă buimac, întins pe spate, paralizat de frică, în timp ce ceilalți își vedeau acum de treabă, ignorându-l.

heard the *clink-clank* of a Serbian Zastava bolt. He had been in the army, and even if he did his term with an AKM in his hands, the sound of a round in the chamber was the same, irrespective of the Kalashnikov variant used.

Timofte instinctively raised both arms above his head.

"Rumunski švercer", muttered Timofte, barely able to keep the teeth in his mouth from chattering, feeling the cold barrel of the Zastava pushing against his back, between his shoulders.

"Lopov! Sjebaćemo te!" came the answer, followed by a jack-boot to his back that floored Timofte, making him hit his face against the dusty road. The barrel of the Zastava was now resting against one of his temples. He could feel the taste of blood in his mouth.

"Tefal tepsije, tefal tepsije" he managed to whimper, pointing towards the tow that was latched to the Trabant.

"Oooo! Tefal!" blurted one of the soldiers that smelled of sweat, cigarettes and gun oil.

Someone dug the point of their jack-boot into Timofte's belly, pushing hard and turning him face up. The poor man was squirming on his back like a tortoise, and found it impossible to get back up. Three dirty faces with glittering eyes were watching him under the beam of a flashlight a fourth person, still out of sight, had turned on. The fourth person was just a voice in the night.

"Are you the one with the frying-pans?" came the voice from the darkness, like a salvation.

Timofte thought he could recognize the voice, but he was unable to reply, the words getting stuck somewhere in his through, frozen shut by fear. He managed to nod in order to confirm.

The man holding the flashlight, who spoke in Romanian, gave out a long whistle. A big heavy motor could be heard grumbling in the night, two headlights cutting away at the darkness a couple of hundred meters away, and the military truck was coming towards them now, snaking like a monster, heading for the cross-roads.

Someone threw a fat envelope on Timofte's chest, and the soldiers started unloading the tow and loading the truck with the Tefal frying pans.

Timofte was still groggy, lying on his back, paralyzed with fear, while the others were seeing to their business, ignoring him now.

- Nu le-o lua în nume de rău, zise vocea. Așa glumesc băieții. S-au plictisit de atâta război. Necunoscutul suspină și Timofte îl auzi aplecându-se spre el.

Dintr-o dată văzu fața lui Boba deasupra lui. Boba părea că nu-l mai recunoaște. Timofte abia îl mai recunoștea pe Boba – fața lui se subțiasse și se ascuțise. Ochii îi erau goi și privind în ei Timofte avea impresia că privește în niște puțuri fără fund. Fostul amic mirosea ciudat. Lui Timofte i se ridică părul pe spate.

- Vrei o țigară? întrebă Boba.

Timofte clipi și Boba îi înfipse o țigară între buze, aprinzându-i-o. Timofte trase, înecându-se cu fumul și ridicându-se încet în capul oaselor.

- Ce mai faci? îl întrebă Timofte pe Boba.

Boba nu răspunse, privindu-l doar adânc în ochi și dând din umeri, ceva ca un grohăit ieșindu-i din nările dilatate odată cu fumul albăstrui al țigării.

Fumară în liniște pe când soldații terminară de încărcat tigăile. Camionul se întoarse în răscruce, gata de plecare, înapoi spre Novi Sad. Boba se urcă în camion.

Neputându-se abține, Timofte întrebă:

- La ce vă trebuie toate tigăile astea?

Boba se uită spre el și scuipă răspunsul:

- Le topim ca să facem gloanțe și grenade din ele.

- Auzi, Boba? se încumetă Timofte.

- Boba a murit la Prijedor, împușcând copii mici în cap pentru gloria poporului sârb. Eu sunt fantoma lui, mai zise acesta râzând găunos în timp ce camionul demara cu un răget, tigăile Tefal cloncănind cu zgomot în remorca enormă acoperită de pânză, troncănind pe drumul de țară și dispărând în noapte.

Timofte a luat plicul, s-a urcat în mașină și a plecat acasă unde n-a putut să doarmă timp de o săptămână și n-a scos o vorbă mai bine de o lună.

Apoi, după un bombardament metodic aplicat ficatului său cu alcool de cea mai proastă calitate, ca o caznă suferită de un sfânt căzut în păcat, urmat de trei zile de mahmureală cruntă, Timofte s-a decis să-și bage direct piciorul în embargouri, tranziții, politică și viață. Și-a vândut casa și Trabantul, a dat toți banii săracilor și a plecat în

”Don't be mad at them,” the voice said. ”It's just their sense of humor. They're sick of so much war.” The unknown man sighed and Timofte could hear him bending down towards him.

All of a sudden he saw Boba's face hovering over him. Boba seemed not to recognize him. Timofte could barely recognize Boba – his face had become thin and sharp. His eyes were empty and looking into them, Timofte had the impression he was gazing into bottomless pits. His former buddy had a weird smell to him. Timofte's hair stood on end.

”Want a smoke?” asked Boba.

Timofte blinked and Boba stuck a cigarette between his lips, lighting it. Timofte dragged on it, choking on the smoke and getting up.

”How are you?” Timofte asked.

Boba gave no reply, watching his eyes and shrugging, something like a groan coming out of his dilated nostrils together with the bluish smoke of the cigarette.

They smoked in silence until the soldiers were done loading up the frying pans. The truck turned around in the cross-roads, ready to go towards Novi Sad. Boba got on.

Unable to keep silent, Timofte asked:

”What are you doing with all these frying pans?”

Boba looked at him and spit out the answer:

”We melt them down to make bullets and grenades out of them.”

”Listen Boba?” Timofte ventured.

”Boba died at Prijedor, shooting little children in the head for the glory of the Serbian people. I am his ghost”, he said, letting out a hollow laugh while the truck started with a road, the Tefal pans clink-clonking in the back of the enormous truck covered by a tarpaulin, setting off on the country road and disappearing into the night.

Timofte took the envelope, got into his car and went home where he couldn't sleep for a week and didn't talk for a month.

Then, after he had thoroughly bombarded his liver with the worst sort of alcohol, like a torture endured by a saint fallen into sin, followed by the worst three-day hangover, Timofte decided to not give a damn about embargoes, transitions, politics and life anymore. He sold the house and his car, gave all his money to the poor and left for

Germania. Fără să spună nimănui nimic. Nici măcar neveste-sii care s-a trezit pe drumuri, fără soț, însă cu un echipament de nașă care a costat peste 1000 de mărci. Și cu un permanent care a mai rezistat încă trei luni după eveniment.

Nimeni nu mai știe nimic de Timofte.

S-a uitat și embargoul.

A rămas doar granița și vântul urlând aiurea prin câmpie.

Germany. Without telling anyone anything. He didn't even tell his wife who wound up in the street, husbandless but with godmother equipment that had cost 1000 Deutschmarks. And a hair-due that lasted three months after the event.

Nobody knows anything about Timofte anymore.

The embargo has been forgotten.

All that's left is the border and the wind howling and rambling through the plain.

KRUMAU

- Eu am trăit toate astea, spune bătrânul.
 - Spuneți, îl roagă un necunoscut aflat în bucătăria de vară a bătrânului, într-o zi de iulie în anul 2019. Spuneți-ne despre ce a fost. Spuneți-ne povestea dumneavoastră.

- Spun, suspină bătrânul.

Spun:

Am trăit.

Am trăit război și viață de refugiat.

Am fugit în 1944 de frica rușilor.

Pentru că eram nemți. Sau un fel de nemți. Volksdeutsche ne spuneau.

Ceilalți nemți, die Deutsche (adică germanii, singurii, unicii, irepetabilii, cei care au înghițit gălușca) se retrăgeau, pentru că pierdeau războiul.

Și rușii veneau după ei ca să se răzbune...

Ofițerii urlau să plecăm mai repede, soldații erau panicați:

Schneller, schneller! Alle zusammen!

Weg! Weg!

Der Russe kommt! Ivan kommt!

Bubuaia artileria în noapte. Ca o furtună de tunete.

Venea Rusul. Venea Ivan ca să facă prăpăd în Banat.

Am plecat sute de căruțe.

Eram ca un râu prăvălindu-se anapoda peste drum, pregătit să se scurgă într-un fluviu necunoscut. Și fluviul avea să se scurgă mai departe, într-o mare de oameni care veneau din țările din est poticnindu-se obosiți spre vest.

Am plecat câteva mii din satele de șvabi din Banat.

Am plecat de acasă.

Pentru că drumul era lung, unii n-au mai rezistat.

Pentru că eram din câmpie și am trecut pădurile, dealurile și munții și țările, unii s-au îmbolnăvit.

Pentru că eram speriați și nu știam limba, unii s-au pierdut.

Pentru că eram somnoroși, unii nu s-au mai trezit.

"I live through all of that," the old man says.

"Please tell the story," a stranger sitting in the old man's summer kitchen asks on a July day in the year 2019. "Tell us about what happened once. Tell us your story."

"I will tell it", the old man sighed.

I will tell it so:

I have lived.

I have lived through war and a refugee's life.

We ran off in 1944 because we were afraid of the Russians.

Because we were German. Or a kind of Germans.

Volksdeutsche they called us.

The other Germans, die Deutsche (meaning the Germans, the only, the unique, unmatched, the ones who had taken the bait hook line and sinker) were losing the war.

And the Russians were coming after them to get their revenge...

The officers were yelling at us to get going, the soldiers were in a panic:

Schneller, schneller! Alle zusammen!

Weg! Weg!

Der Russe kommt! Ivan kommt!

The artillery was roaring at night. Like a thunderstorm.

The Russian was coming! Ivan was coming to wreak havoc on the Banat.

We left by the hundreds in horse-drawn carts.

We were like a stream overflowing the road haphazardly, ready to flow into an unknown river.

And that river would flow along, into a sea of people coming from the eastern countries and stumbling towards the west.

A couple of thousands left from the Swabian villages in the Banat.

We left our homes.

Because the road was long, some did not make it.

Because we were from the plain and we passed wooded areas, hills and mountains and countries, some fell ill.

Because we were scared and didn't know the language, some got lost.

Because we were sleepy, some couldn't wake up anymore.

Pentru că ne era foame, am cerșit.
 Pentru că eram străini în țări străine, unii au fost neomenoși cu noi.
 Pentru că nimeni nu știa ce se întâmplă, s-au făcut greșeli.

Unii oameni sunt răi la război. Alții devin asemeni sfinților. Aleg să fie așa. Majoritatea încearcă să supraviețuiască.

Oamenii erau confuzi. Erau speriați. Preocupați. Îngrijorați pentru soarta bătrânilor, femeilor, copiilor.

Copiii plângeau. Bătrânii sufereau în tăcere. Femeile își făceau de treabă.

Am obosit.

Unii au rămas pe loc, unii s-au întors, unii s-au pierdut.

Unii s-au topit în peisaj.

Toate acestea nu le spune bătrânul de 89 de ani, dar le poți intui în inflexiunile vocii sale, printre cuvintele care curg în microfonul reportofonului unui străin care i-a bătut la ușă, rugându-l într-o dup-amiază toridă de vară să-și spună povestea vieții sale.

- Eu nu înțelegem prea multe, eram copil pe atunci. Aveam 14 ani, spune bătrânul de 89 de ani.

- Spuneți, zice o voce în reportofon.

- Spun, spun...

Spune:

Pentru mine era interesant.

Să merg pe jos pe lângă căruță, mii de kilometri.

FADE IN:

EXT. O CÂMPIE, înaintea răsăritului

Un drum care șerpuiește spre orizont.

Un șir lung de căruțe cărând mobile, plapumi și generații.

Familii. Destine. Trecuturi, prezenturi și un viitor incert.

Siluate gata să fie înghițite de un cer enorm, încă plin de stele.

Sunetul roților de căruță.

Because we were hungry, we begged.

Because we were strangers in a strange land, some of the locals behaved badly towards us.

Because no one knew what was going on, mistakes were made.

Some men behave badly in war. Some become similar to saints. They choose the way to act. The majority try to survive.

People were confused. They were scared. Preoccupied.

Worried about the fate of the old, that of the women and children.

The children were crying. The old were suffering in silence.

The women saw to their daily chores.

We became tired.

Some stayed on the spot, some turned back, some got lost.

Some just melted into the landscape.

All these are not said by the 89 year old man, but you can feel them in the inflexions of his voice, among the words that are flowing into the microphone of the digital recorder a stranger that came knocking at his door has turned on, asking him on a hot summer afternoon for the old man to tell his life story.

"I didn't understand much at the time, I was a child then. I was 14 years old," the 89 year old man says.

"Go on," the voice speaking into the recorder demands.

"I will go on..."

He goes on:

For me it was interesting.

To walk along the cart, thousand of kilometers.

FADE IN:

EXT. A PLAIN, before sunrise

A road snaking towards the horizon.

A long line of horse-drawn carts carrying furniture, duvets and generations. Families. Destinies. Pasts, presents and an uncertain future.

Silhouettes ready to be swallowed up by an enormous sky, still full of stars.

The sound of cart wheels.

Un bebeluș de câteva luni căscând.

Pași.

Cineva cântă la muzicuță în timp ce soarele răsare, siluetele călătorilor fiind profilate în penumbra unei câmpii asemeni unui pustiu.

Așa ar arăta primele rânduri ale unui scenariu de film.

Dar bătrânul nu spune nimic din toate astea. A umblat prea mult, a văzut prea multe, a înțeles poate atât de multe, încât a înțeles să se exprime cât mai simplu.

Simplu:

A fost așa.
Am plecat.
Ne-am oprit.
Am căutat mâncare.
Am mers mai departe.
Am mers.
Am mers.
Eram obosiți.
Dar am mers.
Am mers.
Și am ajuns.

- Spuneți, îl rugăm.
- Vă spun, zice el.

Spun:

Am ajuns în 1945 în Boemia.
Într-un loc numit Krumau.
Acolo era un primar german care nu era nazist.
Rușii se apropiau.
Oamenii erau speriați. Nu știau ce să facă.
Soldații plecaseră cu o noapte înainte.
Vice-primarul își dorea ca orașul Krumau să lupte.

Primarul a chemat toți bărbații în piața centrală a orașului pentru sfat.

A months old baby yawning.

Steps.

Someone plays the harmonica while the sun rises, the silhouettes of the travelers being profiled in the half-light of a plain resembling a wasteland.

That's what the opening lines of a screenplay would look like.

But the old man says nothing of the sort. He has walked too much, seen too much, understood so much that he has mastered the art of speaking simply.

Simply:

It was like this.
We left.
We stopped.
We looked for food.
We went on.
We kept going.
We kept going.
We were tired.
But we kept going.
And we kept at it.
Until we arrived.

"Tell us," we ask.
"I will tell," he says.

I will tell:

We reached Bohemia in 1945.
A place called Krumau.
The mayor was German but not a Nazi.
The Russians were getting closer.
The people were scared. They didn't know what to do.
The soldiers had fled the night before.
The vice-mayor wanted that the town of Krumau should put up a fight.
The mayor called all the men in the main square of the town to hold a meeting.

S-a urcat la balconul primăriei împreună cu vice-primarul care fusese soldat și își pierduse o mână în război.

Vice-primarul era nazist.

Primarul a zis că orașul se va preda pașnic, nimeni să nu lupte.

Vice-primarul l-a împușcat pe primar în cap, acolo la balcon, în văzul lumii.

Am văzut cu ochii mei.

Bărbații au tăbărât pe vice-primar și l-au dus în pădure.

S-au întors fără vice-primar.

Probabil că l-au rezolvat, acolo în pădure.

N-au venit rușii în Krumau.

Au ajuns americanii.

Un Jeep american cu un negru care fuma Lucky Strike.

Aprindea țigara, trăgea câteva fumuri și o arunca pe jos, ca să vadă cum ne batem pe ea.

Așa a fost.

S-a terminat războiul.

Am plecat din Krumau.

În Ungaria, grănicerii ne-au jecmănit.

Apoi am ajuns acasă.

Au venit comuniștii.

Dar eu m-am descurcat.

- Mai spuneți-ne, cerem.

- Mai spun, suspină bătrânul.

Fiecare respirație a bătrânului, fiecare pauză pe care o face, explodează în imagini și povești, mai ales în acel loc special aflat undeva între, între un cuvânt și următorul, între amintiri, în acel loc infinit de unde vin toate poveștile pe care oamenii le poartă cu ei ca pe o a doua carne, până când oamenii pleacă, lepădându-se de carne. Și ajung iar toate poveștile spuse vreodată, se întorc din nou la început, pregătite să curgă din nou, și din nou, și din nou...

He got up into the balcony of the mayor's office together with the vice-mayor, who had been a soldier and had lost a hand in the war.

The vice-mayor was a Nazi.

The mayor told everyone that the town of Krumau would surrender peacefully, no one should fight.

The vice-mayor shot the mayor in the head, there in the balcony, while everyone was watching.

I saw it with my own eyes.

The men jumped the vice-mayor and took him to the forest.

They came back without the vice-mayor.

They probably took care of him there, in the forest.

The Russians didn't reach Krumau.

The Americans did.

An American Jeep with a black man smoking Lucky Strikes came.

He would light the cigarette, take a few drags and then throw it on the pavement to see how we would fight over it.

That's how it was.

The war ended.

We left Krumau.

In Hungary, the border guards robbed us.

Then we got home.

The Communists came.

But I managed.

"Tell us more", we demand.

"I will tell you more," the old man sighed.

Each breath the old man takes, each pause he makes, explodes into images and stories, especially in that special place found somewhere in between, between one word and the next, between memories, in that infinite space where all stories people carry with them like a second flesh come from, until the people leave, shedding their flesh. And they arrive, and all stories ever told turn back to the beginning, ready to flow once more, again, and again, and again...

BIRNEY 25-1-1946

BĂRĂGONE: DROPIA EXPRES

Andrei Ursu

PERSONAJE:

FETIȚA
 FEMEIA/ MAMA
 ȘPAC/ BĂRBATUL 1
 COCLITU/ BĂRBATUL 2
 MÜLLER/ BĂRBATUL 3
 BROASCĂ/ BĂRBATUL 4
 MACARCIUC/ BĂRBATUL 5
 O VOCE LA MEGAFON

TIMP:

Odată.

LOC:

Între acolo și nicăieri, trecând prin niciunde.

I. DISLOCARE / DISLOCATION

Liniște.

Lumina e feerică, o noapte cu o lună mare și plină care luminează
 asemeni soarelui. Se aude vântul în câmpie. Și croncănitul unei ciori în
 zbor.

FETIȚA: Oamenii se trezesc cu noaptea-n cap, când luna e plină.

Liniște.

CHARACTERS:

THE LITTLE GIRL
 THE WOMAN/ THE MOTHER
 ȘPAC/ 1ST MAN
 COCLITU/ 2ND MAN
 MÜLLER/ 3RD MAN
 BROASCĂ/ 4TH MAN
 MACARCIUC/ 5TH MAN
 A VOICE ON THE MEGAPHONE

TIME:

Once.

PLACE:

Someplace between here and nowhere, passing through no particular
 place.

Silence.

The light has a fairy-tale quality to it, a night with a full moon giving off
 light as the sun. One can hear the wind blowing on the plain. And the
 cawing of crows in flight.

THE LITTLE GIRL: The people wake up in the middle of the night, when
 the moon is full.

Silence.

FEMEIA: Era o lună așa mare pe cer, de zici că răsărise soarele noaptea.

FETIȚA: E plin de stele. Nu știu încă să număr, dar încerc. Îmi ridic ochii la cer și încerc. Apoi mă plictisesc și mă uit în jur.

FEMEIA: Dintr-o dată lumina aia ciudată din stradă se umpluse de umbre. Umbre de copaci. Umbre de case. Umbre de oameni.

Sunete de pași trecând prin praf.

O VOCE LA MEGAFON: Luați ce intră într-o valiză și la gară cu voi!

FETIȚA: La gară cu voi! La gară! Cineva urlă să mergem la gară.

FEMEIA: Era un tânăr. Soldat sau milițian, nu știu ce era. Pe unii îi aștepta în fața casei un securist sau un grănicer sau un boachter. Boachter, adică un om la costum, un funcționar.

FETIȚA: Mi se lipesc ochii de somn. Aș mai dormi un pic. Numai un pic. (cască)

Liniște.

O VOCE LA MEGAFON (brusc): Aduceți găleți cu voi! Găleți! Găleți! Găleți și geamantane! Asta s-aduceți!

FETIȚA: Deschid ochii. Dar mi se pare că visez.

BĂRBAȚII intră târșâit în scenă. Sunt îmbrăcați la fel, în pantaloni și haină din material de sac. Unii desculți, alții încălțați. Au fiecare câte un geamantan și o găleată.

BROASCĂ: Iu ducu noi?

MÜLLER: Wohin gehen wir?

ȘPAC: Ce-i asta dom'le?!

COCLITU cască zgomotos.

MACARCIUC (în ucraineană): Liniște băieți că vin ostașii.

MÜLLER: Seid still!

ȘPAC: Șșșșș.

BROASCĂ: Vin soldații.

Tropăit de bocanci prin praf.

THE WOMAN: The moon was so big, it seemed as if the sun was rising in the middle of the night.

TLG: It's full of stars. I don't know how to count yet, but I try. I raise my eyes to the sky and I try. Then I get bored and I look around.

TW: All of a sudden that weird light in the street is filled up with shadows. The shadows of trees. Of houses. Of people.

Sounds of footsteps in the dust.

A VOICE ON THE MEGAPHONE: Take what you can fit into a suitcase and to the station with you!

TG: To the station with you! The station! Someone is yelling at us, telling us to go to the station.

TW: There was this young man. A soldier or a Militia man, I don't know. Some were being waited in front of their houses by a man from the Securitate or by a boachter. Boachter, meaning a man in a suit, a clerk.

TG: I can't keep my eyes open I'm so sleepy. I'd sleep a little while longer. Just a little. (she yawns)

Silence.

AVOTM(suddelny): Bring buckets! Buckets! Buckets! Buckets and suitcases! That's what you bring!

TG: I open my eyes, but it seems like I'm dreaming.

THE MEN enter, dragging their legs. They are all dressed the same, in pants and coats made out of sack cloth. Some are barefoot, some have shoes. They each carry a suitcase and a bucket.

BROASCĂ: Iu ducu noi?

MÜLLER: Wohin gehen wir?

ȘPAC: The hell's going on?!

COCLITU yawns loudly.

MACARCIUC(in Ukrainian): Keep quiet boys, soldiers are coming!

MÜLLER: Seid still!

ȘPAC: Shush!

BROASCĂ: Soldiers are coming.

Jackboots can be heard in the dust.

BĂRBAȚII se îndreaptă. Tac.

FEMEIA: Ne-au adunat pe toți în stradă și ne-au dus la gară în pași de marș. În liniște.

BĂRBAȚII mășăluiesc în liniște. Sunt adormiți.

COCLITU cască.

BROASCĂ (în șoaptă): Un-doi. Un-doi.

MACARCIUC (un pic mai tare, în ucraineană): Un-doi. Un-doi-trei. Un-doi.

ȘPAC: Stâng-drept, stâng-drept-stâng.

MÜLLER: Eins, zwei. Eins, zwei.

COCLITU (căscând): Unu doi. Unu doi.

MÜLLER: Unu doi unu doi.

ȘPAC: Unu doi trei patru. Unu doi trei patru.

COCLITU: Unu doi. Unu (cască) doi.

BĂRBAȚII mășăluiesc, se vede că nu le convine. Comentează.

ȘPAC: Ați văzut că ne-au luat buletinele și au pus ștampilă pe ele?

MÜLLER: D.O. D.O. D.O. Scrie D.O.

BROASCĂ: Ce-nseamnă D.O.?

O VOCE LA MEGAFON: Datorită amenințării titoiste, veți primi domiciliu obligatoriu. Domiciliu obligatoriu.

ȘPAC: Obligatoriu unde?

COCLITU cască din nou, scoate BĂRBAȚII din ritm. Se poticnesc și se opresc.

FEMEIA: Țineți ritmul și nu mai căscați atâta, se răsteya unul din întuneric la ei.

O VOCE LA MEGAFON: Țineți ritmul ăla!

COCLITU: Ce bă!?! Nici să căscăm nu mai e voie?

O VOCE LA MEGAFON: Dă-i una să tacă!

The MEN stand to. Keep quiet.

TW: They gathered us in the street and took us to the station in marching step. In silence.

The MEN march in silence. They are sleepy.

COCLITU yawns.

BROASCĂ(whispers): One-two. One-two.

MACARCIUC(louder, in Ukrainian): One-two. One-two-three. One-two.

ȘPAC: Left-right, left-right-left.

MÜLLER: Eins, zwei. Eins, zwei.

COCLITU(yawning): One two. One two.

MÜLLER: One two one two.

ȘPAC: One two three four. One two three four.

COCLITU: One two. One (yawns) two.

The MEN march but they don't enjoy it. They start complaining.

ȘPAC: Did you see they took our IDs and stamped them?

MÜLLER: O.D. O.D. O.D. It says O.D. on it.

BROASCĂ: What does O.D. mean?

AVOTM: Because of the Titois menace, you will be given Obligatory Domicile. Obligatory Domicile.

ȘPAC: Obligatory where?

COCLITU yawns again and gets the MEN out of rhythm. They stumble and stop.

THE WOMAN: Keep the rhythm and stop all that yawning someone was barking at them in the dark.

AVOTM: Keep that rhythm!

COCLITU: What? Is yawning forbidden now or what?

AVOTM: Someone hit that guy so he keeps his mouth shut!

FEMEIA își lovește palmele cu putere. COCLITU încasează loviturile.

ȘPAC: Ce dai bă?! Ce ți-a făcut?

ȘPAC încasează și el palme.

Liniște.

MÜLLER își masează falca. ȘPAC își trage nasul. Ceilalți BĂRBAȚI se uită în altă parte, rușinați.

FEMEIA: Haida! Zicea ăla din întuneric. Haida!

O VOCE LA MEGAFON: Haida, haida!

BĂRBAȚII își trag picioarele. Un pic mai repede. Se mai aud palme.

BĂRBAȚII icnesc și-și trag picioarele cât pot de repede.

FEMEIA: Oamenii mergeau șleampăt. Copti de somn. Păreau că stau să se-nece în lumina aia ciudată. Mergeau greu, de parcă ceva îi apăsa. Îi turtea sub o greutate enormă. Mie mi se părea că mergeam cumva pe fundul mării.

FETIȚA: Eu sunt mică. Am 5 ani. Mi-e somn și nu înțeleg ce se-ntâmplă. Tata mă ia în brațe.

BĂRBAȚII (șoptind, luând geamantanele în brațe): O să fie bine. O să vezi.

FEMEIA: obrazul tatei era fierbinte, acolo unde-l lovise soldatul.

FETIȚA: E vară, dar eu tremur. Tremur. Afară e cald, dar eu tremur.

BĂRBAȚII merg și spun replici:

ȘPAC: Ce-o să ne facă?

COCLITU: Unde ne duc?

ȘPAC: La gară ne duc.

MACARCIUC (în ucraineană): Iar mă duc undeva! Abia am ajuns aici, acum iar mă cară în alt loc! Nu mai suport! Ce viață e asta? Ce viață mai

THE WOMAN claps her palms powerfully. COCLITU takes the hits.

ȘPAC: Why are you hitting him? What did he do to you?

ȘPAC also mimes getting hit.

Silence.

MÜLLER massages his jaw. ȘPAC sniffs. The other MEN look away, ashamed.

THE WOMEN: Come on! The man in the darkness was saying. Come on!

AVOTM: Come on! Go! Go! Go!

The MEN shuffle their feet. A bit faster. Slaps are still heard. The MEN gasp and shuffle their feet as fast as possible.

THE WOMAN: The people ambled along. Ripe with sleep. They looked about to drown in that weird light. They walked with difficulty as if something was weighing on them. Flattening them under a huge weight. It looked to me as if we were walking on the bottom of the ocean.

THE LITTLE GIRL: I am small. I am 5. I am sleepy and I don't understand what is going on. Father takes me in his arms.

THE MEN(whispering, holding the suitcases in their arms): All will be well. You'll see.

THE WOMAN: Father's cheek was hot, there where the soldier had hit him.

THE LITTLE GIRL: It's summer but I'm shaking. I'm shaking. It's warm outside but I'm shaking.

The MEN walk and talk:

ȘPAC: What are they going to do to us?

COCLITU: Where are they taking us?

ȘPAC: They're taking us to the station.

MACARCIUC(in Ukrainian): Taking me away again! I just got here and now they're taking me somewhere else! I can't take this anymore! What

e și asta?! Ia de-aici și du-te colo! Stai așa, că nu e bine! Du-te dincolo! Austriacul lasă la român. Vine bolșevicul și ia de la român. Pleacă românul și se-ntoarce cu naziștii, fuge rusul. Nemții pierd, românii trădează și se fac comuniști! Și eu?! Eu ce fac? Marș de-aici, ce cauți?! Nu vezi că nu te vrea nimeni!? Du-te unde știi! Du-te-n Banat! (în română). Și de-aici unde aveți de gând să mă duceți?! Unde mă mai cărați de data asta?! N-am suferit destule?! Din 1940 sunt tot pe drumuri! Toată viața asta am călătorit! O viață mi-am pierdut pe drum!
COCLITU: Mai taci, bă!

Liniște.

MÜLLER: Uite câtă lume!

BROASCĂ: Pfaaa! Ăștia sunt în stare să urce tot satu-n tren.

Zgomote de pași, voci, bebeluși care plâng. Zgomotul unui zăvor de bou-vagon care se deschide. Zgomotele se taie brusc.

Liniște. Zgomot de ciori. Pași. Liniște.

O VOCE LA MEGAFON: Atențiune! Alo! Alo! Având la bază Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 344 din 15 martie 1951, Ministerul Afacerilor Interne, prin decizia nr. 200 dispune: dislocarea populațiilor din zona graniței de vest cu Iugoslavia, începând de la Beba Veche (raionul Timișoara) spre Gruia (raionul Severin) și până la Turnu Severin (raionul Gorj). Se vor elibera de dislocați și igieniza localitățile de cetățenii din următoarele categorii: frunțași, mijlocași, chiaburi, nemți, bănățeni, aromâni, bucovineni, basarabeni, sârbi, olteni, bulgari, cei care au luptat cu fasciștii, legionarii, penticostalii și celelalte culte deviate, cei care au membri de familie fugiți peste graniță, cei care au rude în închisoare, elementele subversive, elementele periculoase, elementele care pot deveni periculoase, elementele dușmănoase, contrabandiștii, vagabonzii, bandiții, exploatatorii, hoții, birjarii, birtășii, foștii moșieri, fabricanții, tâmplarii, farmaciștii, ochelariștii, bărboșii, mustăcioșii, foștii proprietari, actorii, năsoșii, poeții, știrbii, poștașii, muncitorii, cheii, medicii, profesorii, preoții și babele care nu tac din gură. Și grașii! Atenția la mine!

kind of life is this? What life is this?! Get up and go there! Wait a minute, that's not good! Go there! The Austrian leaves it to the Romanian. The Bolshevik comes and takes it away from the Romanian. The Romanian leaves and comes back with the Nazis, the Russian runs off. The Germans lose, the Romanians betray and turn communist! And me!? What do I do? Get out of here, what are you doing here?! Can't you see nobody wants you? Go where you please! Go to the Banat (in Romanian) And from here where are you going to send me?! Where are you carting me off to this time?! Didn't I suffer enough?! I've been on the road since 1940! All my life I've spent on the road! A life lost on the road!
COCLITU: Stop all that yacking!

Silence.

MÜLLER: Look at all the people!

BROASCĂ: Oh boy! They want to get the whole village on the train.

Sound of steps, voices, babies crying. The sound of a cattle car lock opening. The noises are cut abruptly.

Silence. Noisy crows. Steps. Silence.

AVOTM: Attention! Hello! Hello! Based on the Decision of the Council of Ministers nr. 344 from March 15 1951, the Ministry of Internal Affairs, through decision nr. 200 orders: the dislocation of populations from the western border with Yugoslavia, starting from Beba Veche (Timișoara district) to Gruia (Severin district) up to Turnu Severin (Gorj district). The localities will be liberated and of the dislocated and sanitized of citizens of the following categories: first state peasants, middle state peasants, kulaks, Germans, inhabitants of the Banat, Aromanians, the ones from Bukovina, the ones from Bessarabia, Serbians, Southerners, Bulgarians, those who fought alongside the fascists, the legionaries, the pentecostals and the other deviant cults, those who have family members who fled across the border, the ones with relatives in prison, subversive elements, dangerous elements, elements that could turn dangerous, enemy elements, smugglers, vagabonds, bandits, exploiters, thieves, carriage drivers, tavern owners, former landowners, factory owners, carpenters, pharmacists, people with glasses, people with beards, people with mustaches, former owners of property, actors, people with big noses, poets, people with missing teeth, postmen, workers, bald people, doctors, teachers, priests and old women that can't keep their mouths shut. And fat people! Attention!

BĂRBAȚII stau drepți.

O VOCE LA MEGAFON: Bagajele sus!

BĂRBAȚII ridică geamantanele deasupra capetelor.

FEMEIA: Ne-au urcat în vagoane.

BĂRBAȚII ridică fiecare câte un picior. Bărbații lasă piciorul jos.

Zgomotul zăvorului de la vagon închizându-se.
Heblu.

FETIȚA (șoptit): Mi-e frică.

Liniște.

BĂRBAȚII se foiesc. Adulmecă.

ȘPAC: Miroase a petrol. Și a var.

MÜLLER: Au curățat.

COCLITU: Ce să curețe?

MACARCIUC (în ucraineană): Căcatul de vacă.

BROASCĂ: Țsta-i vagon pentru vite

MACARCIUC (în ucraineană): Își bat joc de noi.

ȘPAC: Îți dai seama.

Liniște.

MÜLLER: Hat jemand einen Streicholz?

COCLITU aprinde un chibrit. ȘPAC scoate o lampă cu petrol. BĂRBAȚII aprind lampa. Se strâng în fața lămpii.

Liniște.

MÜLLER: Ce ne facem?

BROASCĂ: Tsi ni featsi?

ȘPAC: Las-o cu aromâna! Vorbește bre să-nțelegem toți!

BROASCĂ: Ce ne facem?

The MEN stand to attention.

AVOTM: Raise your bags!

The MEN raise the suitcases over their heads.

THE WOMAN: They got us into the cattle cars.

The MEN raise a leg. The MEN lower a leg.

The sound of the lock of the train car being driven in.
Darkness.

THE WOMAN(whispering): I'm scared.

Silence.

The MEN shuffle about. They sniff.

ȘPAC: It smells of petrol. And whitewash.

MÜLLER: They cleaned.

COCLITU: Cleaned what?

MACARCIUC(in Ukrainian): Cow shit.

BROASCĂ: This is a cattle car.

MACARCIUC(in Ukrainian): They're humiliating us.

ȘPAC: You can say that again.

Silence.

MÜLLER: Hat jemand einen Streicholz?

COCLITU lights a match. ȘPAC takes out an oil lamp. The MEN light the lamp. They gather around it.

Silence.

MÜLLER: What are we going to do?

BROASCĂ: Tsi ni featsi?

ȘPAC: Drop the aromanian! Speak so we can all understand!

BROASCĂ: What are we going to do?

MACARCIUC (în ucraineană): Îmi vine să-mi dau cu capul de pereți! Of, doamne! Unde dracu' mai ajung de data asta, nici nu știu ce-o să ne facem. (continuă să bâiguie pe următoarele replici)

COCLITU (lui ȘPAC): Ce spune?

ȘPAC (dă din umeri): Da' ce-s eu, expert?

COCLITU: Păi nu ești moldovean?

ȘPAC: Eu îs român din Basarabia. El e ucrainean din Bucovina. Numai tu ești moldovean aici! Ce nu pricepi?!

MÜLLER: Da ce spune?

BROASCĂ: Se plânge probabil.

MACARCIUC: Mă plâng, mă plâng.

MÜLLER: Toți ne plângem.

BROASCĂ: Așa-s românii.

BĂRBAȚII tac.

Liniște.

COCLITU: Ce-i aia Bărăgan?

ȘPAC: Acolo unde ne duc.

BROASCĂ: Da' ce, am făcut ceva greșit?

MÜLLER: Așa zic.

MACARCIUC: Cine zic?

COCLITU: Ția.

MÜLLER: Ei.

ȘPAC: Care, mă?!

MÜLLER: Știi tu care.

BROASCĂ: Dâșii?

ȘPAC: Care dâșii?!

COCLITU: Niște dâși... Dâși unul și unul.

Liniște.

BROASCĂ: Înainte era mai bine.

ȘPAC: Eh! Hoți și-atunci! Hoți și-acum!

COCLITU: Las că vin americanii.

MACARCIUC (pe ucraineană): Ce bine-ar fi dac-ar veni americanii.

ȘPAC: N-o să vină niciun american.

BROASCĂ: Măcar nu mai e război...

Liniște.

MACARCIUC(in Ukrainian): I feel like hitting my head against the walls!

Oh God! Where the hell am I going to end up this time, I don't know what we're going to do. (he continues mumbling as the other lines run)

COCLITU(to ȘPAC): What's he saying?

ȘPAC(shrugs): What am I, an expert?

COCLITU: Aren't you from Moldova?

ȘPAC: I am a Romanian from Bessarabia. He is a Ukrainian from Bukovina. You're the only one from Moldova here! What don't you get?!

MÜLLER: But what is he saying?

BROASCĂ: He's complaining probably.

MACARCIUC: I'm complaining, I'm complaining.

MÜLLER: We're all complaining.

BROASCĂ: That's just how Romanians are.

The MEN fall silent.

Silence.

COCLITU: What does Bărăgan mean?

ȘPAC: It's where they're taking us.

BROASCĂ: But why, did we do anything wrong?

MÜLLER: That's what they say.

MACARCIUC: Who says?

COCLITU: Them.

MÜLLER: They.

ȘPAC: Who?

MÜLLER: You know who.

BROASCĂ: Those?

ȘPAC: Those who?!

COCLITU: A bunch of those... Those each and every one.

Silence.

BROASCĂ: It was better before.

ȘPAC: Eh! Thieves then! Thieves now!

COCLITU: Don't worry, the Americans are coming.

MACARCIUC(in Ukrainian): It would be something if the Americans were to come.

ȘPAC: There's no Americans coming.

BROASCĂ: At least there's no war on...

Silence.

MÜLLER (scoate o franzelă de pâine): Vrea cineva pâine?

BĂRBAȚII își împart pâinea, mănâncă în tăcere.

FETIȚA: Primesc o bucată de pâine și mă liniștesc. Adorm.

BĂRBAȚII mănâncă în tăcere, apoi se întind și adorm.

Lumina se ridică.

FEMEIA: Ne-au ținut 6 ore pe șine, în vagoane, fără să plecăm.

VOCEA LA MEGAFON: În majoritatea cazurilor s-a organizat ajutorul pentru cei care stau în gară. Au apă și lapte, ceai și biscuiți pentru copii.

FEMEIA: Ne-au ținut fără să ne dea nimic.

VOCEA DE LA MEGAFON: Oamenii stau la umbră.

FETIȚA: E foarte cald în vagon.

VOCEA DE LA MEGAFON: Este medic.

FETIȚA: Picotesc. Stăm toți moleșiți. Abia ne mai mișcăm. Unora li se face rău.

BĂRBAȚII (șoptit): Unul de la Comloșu Mare a murit în vagon, de la căldură.

VOCEA DE LA MEGAFON: Populația este bine. Este o echipă de UTM-iști care vinde țigări.

BĂRBAȚII (șoptit): Cică un milițian s-a dus la un chiabur și-n loc să-l ridice, s-a îmbătat împreună cu el. În comuna Nerău, milițianul Bobu i-a spus chiaburului Fleșeriu să fugă, pentru că-i era naș.

VOCEA DE LA MEGAFON: Natural, au fost și ceva scăpări.

BĂRBAȚII (șoptit): Țștia o să ne fure tot de prin case.

MÜLLER(gets out a loaf of bread): Does anybody want some bread?

The MEN share bread, eat in silence.

THE LITTLE GIRL: I get a piece of bread and I quiet down. I fall asleep.

The MEN eat in silence and then lie down and fall asleep.

The light comes back on.

THE WOMAN: They kept us for 6 hours on the tracks, in the train cars, without leaving.

AVOTM: In the majority of cases aid was organized for those waiting in the station. They have water and milk, tea and biscuits for the children.

TW: They kept us there and didn't give us anything.

AVOTM: The people are kept in the shade.

TG: It's hot in the train car.

AVOTM: There is a doctor present.

TG: I start falling asleep. We are all drowsing. We barely move. Some get sick.

THE MEN(whispers): Someone from Comloșu Mare died in the traincar, from the heat.

AVOTM: The population is well. A team from the UTM is selling cigarettes.

THE MEN (whispered): Apparently a Militia man went to a kulak and instead of bringing him in, they got drunk together. In Nerău, Militia man Bobu told kulak Fleșeriu to run away, because he was his godfather.

AVOTM: Naturally, some mistakes were made.

THE MEN(whispered): Those people are going to steal everything from our houses.

VOCEA DE LA MEGAFON: Sunt și aspecte de frică, neîncredere și zvonuri. De la Șemlacul Mare au fugit doi dislocați, dar s-au întors singuri. Cei strânși sunt unii veseli, unii speriați, unii indiferenți. La unii starea este proastă, chiar dacă s-a anunțat că drumul este gratis. BĂRBAȚII (încep să vocifereze): Nu mai plecăm odată?! Ce vreți?! Să murim aici în vagoane?! Ce-i asta?! Ce faceți cu noi?! Huooooo!!!! (fluieră, vociferează etc.)

VOCEA DE LA MEGAFON: La Lenauheim sunt vagoane, dar lipsește locomotiva.

BĂRBAȚII încep să urle și să-njure, să bată în găleți, scandal maxim.

FETIȚA+FEMEIA: Gata!!!

BĂRBAȚII se calmează, stau cu fundul pe geamantane, pe găleți etc.

Liniște.

VOCEA DE LA MEGAFON: Tovarășul Belmustață raportează: Spiritele se calmează, nu sunt încordate. S-au schimbat 7 porci slabi cu 7 porci grași. La Sculea un chiabur a sărit cu furca la un milițian, dar după două trageri de focuri s-a potolit. Cadrele au primit camion, șofer și 1000 lei bani de cheltuială. Cetățenii rămași în sat sunt tăcuți și scoși la muncă. Se recoltează orzul. Este vară. Este frumos. Nu s-a manifestat nimeni. Se pleacă. Acțiunea este terminată.

Fluierul unui CFR-ist, apoi cel al unei locomotive cu abur, zgomotul unui tren care se pune în mișcare.

VOCEA DE LA MEGAFON: Faceți, bă, cu mâna că sunteți fericiți că plecați.

BĂRBAȚII fac cu mâna.

VOCEA DE LA MEGAFON: Zâmbiți și voi un pic, ce dracu! Și spuneți după mine: Bă-ră-gan, Bă-ră-gan, Bă-ră-gan!

AVOTM: There are fears, mistrust and rumors. Two of the dislocated fled from Șemlacul Mare but returned of their own accord. The people ready for departure are either happy, scared, indifferent. Some are in a bad mood even if it was announced that they would be traveling for free. THE MEN(raise their voices): Why aren't we leaving?! What do you want?! For us to die in these cattle cars?! What is the meaning of this?! What are you doing to us?! Boo! (they yell etc.)

AVOTM: There are wagons for Lenauheim, but there is no locomotive.

The MEN start cursing and yelling, hitting the buckets, making noise.

TW+TLG: Enough! Stop it!!!

The MEN calm down, sit on the suitcases and buckets etc.

Silence.

AVOTM: Comrade Belmustață reports: Spirits are calm, there is no tension. 7 skinny pigs were exchanged with 7 fat pigs. In Sculea a kulak attacked a Militia man with a pitch fork but calmed down after two shots were fired. The cadres were given trucks, drivers and 1000 lei in spending money. The citizens that stayed behind in the village are quiet and sent to work. The barley is being harvested. It is summer. It is beautiful. No one has manifested themselves. The trains are leaving. The operation is over.

The whistle of a railroad worker sounds, then we hear the sound of a steam powered locomotive, the sound of a train starting to move.

AVOTM: Wave godammit to show you are happy to leave.

THE MEN wave.

AVOTM: Smile a little, dammit! And repeat after me: Bă-ră-gan, Bă-ră-gan, Bă-ră-gan!

II. TRANZIT / TRANSIT

BĂRBAȚII spun „Bărăgan” în ritmul roților unui tren. Apoi filează și urcă/ se suprapune peste vocile lor un sunet în fundal cu roți de tren. Sunetul coboară. Rămâne în fundal. Foarte subtil.

BĂRBAȚII în gol/ către public:

BĂRBATUL 1: Jucam rummy cu nevastă-mea, cu medicul Cohn și cu învățătorul. Asta în fiecare seară. Și-i auzeam cum trec dâșii cu mașina. Se opreau pe stradă. Se auzeau portierele. Și pașii lor prin pietriș. Treceau pe sub geamul nostru. Luau pe unul și pe altul. Noi tăceam. Asta la începutul lui 1951. Apoi s-au liniștit. N-au mai luat pe nimeni. În iunie 1951, au apărut vagoanele de marfă în gară. Am crezut că sunt pentru recoltat cereale. Dar erau pentru noi. Ne-au trezit cu noaptea-n cap, cu militari înarmați cu automate la ușă. Haida, ne-au zis. La gară ne aștepta președinta Consiliului Popular – o semianalfabetă. Când ne-a văzut, ne-a zis senin: „Cum?! Și dumneavoastră?!” De parcă nu ea ar fi întocmit listele...

BĂRBATUL 2: Mă numesc Mixich Franyo, numit Hodi în satul natal, după o poreclă dată tatălui meu. M-am născut la Checea în 1919 și am avut o copilărie și tinerețe frumoase. Strămoșii mei au venit în Banat în anul 1801 din Turopolje, Croația. Familia mea este atestată din anul 1366, având rang nobiliar. În 1950, pe toată granița cu Iugoslavia s-a pus gard de sârmă ghimpată înalt de 3 metri și s-a minat fâșia de pământ din fața gardului. Activiștii mă numesc chiabur. Eu mă consider un om cumsecade. Chiabur, după câte știu eu, înseamnă răufăcător în turcește.

BĂRBATUL 3: Duminică, pe 17 iunie 1951, au căzut Rusaliile. Era rugă. Pe terenul de fotbal s-au jucat meciuri de cupă. În curtea bisericii s-a întins hora. Cântau țigani la tobe. Eram pe terenul de fotbal, când trenul de ora 5 de la Timișoara a oprit pe șine în curba de dinaintea de intrarea în sat. Din tren au coborât militari care s-au răspândit în lanurile de grâu. Am crezut că începe războiul cu Tito.

The MEN say Bărăgan in the rhythm of trainwheels in motion. Then the actual sound comes in. Then it lingers in the background.

The MEN speak to the audience:

1ST MAN: I was playing rummy with my wife, doctor Cohn and the teacher. We did this every night. And we could hear them passing by in a car. They stopped on the street. One could hear the car doors. And steps on the gravel. Passing below our window. They would take one person or another away. We kept quiet. This was in the beginning of 1951. Then it turned peaceful. They didn't take anyone away anymore. In June 1951 the freight cars showed up in the train station. We thought they were for storing the harvested cereal. But they were meant for us. They woke us up in the middle of the night, with armed soldiers with automatics waiting for us at the door. Come one, they told us. At the train station, the president of the Popular Council – an illiterate person – was waiting for us. When she saw us she lightly said: What?! You too?! As if it wasn't her who made up the list.

2ND MAN: My name is Mixich Franyo, nicknamed Hodi in my native village, after a nickname my father had. I was born in Checea in 1919 and had a happy childhood and youth. My ancestors came to the Banat in 1801 from Turopolje, Croatia. My family is atested since the year 1366, having a nobiliary title. In 1950, along the border with Yugoslavia a 3 metre high barbed wire fence was erected and the strip of land in front of it was mined. The party activists call me a chiabur. I consider myself a good person. Chiabur, as far as I know, means criminal in Turkish.

3RD MAN: Sunday, 17th of June 1951 was the Pentecost. A holiday. On the football field we played cup matches. There was a hora in the yard of the church. The gypsies were playing their drums. I was on the football field when the 5 PM train from Timișoara stopped on the track in the bend before the village. Soldiers got out of the train and they spread out in the wheat fields. I thought the war with Tito was starting.

BĂRBATUL 4: Seara am început să vedem lume nouă prin sat. Militari și civili. Ne-am trezit cu unul, un militar în fața casei. Eu mă uitam la el, el se uita la mine. Am încercat să intru în vorbă cu el, dar mi-a spus să tac din gură și să intru în casă.

BĂRBATUL 5: Pe la 5 dimineața ne-am trezit cu un ofițer de miliție cu pistolul în mână la ușă. A intrat în casă împreună cu un funcționar cu mușcăciuni și un soldat cu baioneta la armă.

FETIȚA: Am 5 ani și nu înțeleg nimic din toate astea.

FEMEIA: Am 73 de ani. Au trecut mai bine de 60 de ani de atunci, și încerc să înțeleg.

BĂRBATUL 1: Am lăsat în curte două secerători-legători marca Cormick, o secerătoare de lucernă marca Derrick, două greble mecanice, patru pluguri cu o brazdă.

BĂRBATUL 2: Trei pluguri cu două brazde, semănătoare marca Melichar.

BĂRBATUL 3: Semănătoare marca Diehl. Două grape cu lanț.

BĂRBATUL 4: 3 căruțe.

BĂRBATUL 5: O trăsură.

BĂRBATUL 1: Căzi și butoaie din lemn.

FETIȚA: Păpușica mea. Mi-am uitat păpușica.

BĂRBATUL 1: Așteptam comisia de inventariere.

BĂRBATUL 2: Când au ajuns, cu dosare sub braț, se vedea că n-aveau chef să inventarieze tot.

BĂRBATUL 5: Ne promiseseră despăgubiri.

BĂRBATUL 3: Primarul dicta ce-i trecea lui prin cap.

BĂRBATUL 2: Ne-au despăgubit pe dracu!

BĂRBATUL 4: La noi în sat s-au dislocat doar săracii.

BĂRBATUL 5: Primarul era ungur și rasist. Au deportat doar românii și coloniștii refugiați din Cadrilater, basarabienii, sârbii și oltenii. Au făcut alte liste.

BĂRBATUL 1: Vicele era neamț. Milițianul român. Au primit bani să schimbe numele de pe liste. Bogații au rămas în sat.

BĂRBATUL 2: Mi-a părut rău de animale. Am dezlegat caii și junincile să plece unde vor ele.

BĂRBATUL 3: Am deschis ușile de la cocini. Când am plecat din casă am lăsat ușa și poarta deschise.

4TH MAN: In the evening we started noticing new faces in the village. Soldiers and civilians. We noticed a soldier in front of our house. I was watching him, he was watching me. I tried talking to him, but he told me to shut up and go back inside.

5TH MAN: At around 5 AM we woke up to a Militia officer holding a gun knocking on our front door. He came inside together with a sour faced clerk and a soldier with a rifle with bayonet attached.

TLG: I am 5 and I don't understand any of it.

TW: I am 73. It's been more than 60 years since then, and I'm still trying to understand.

1ST MAN: We left two Cormick reapers, a Derrick ripper, two mechanical rakes and four ploughs.

2ND MAN: Three ploughs, a Melichar reaper.

3RD MAN: A Diehl seeder. Two harrows with chains.

4TH MAN: 3 wagons.

5TH MAN: A carriage.

1ST MAN: Tubs and barrels made of wood.

TG: My dolly. I forgot my dolly.

1ST MAN: We were waiting for the inventory commission.

2ND MAN: When they arrived, files under their arms, it showed they weren't in the mood to catalogue everything.

5TH MAN: We were promised compensation.

3RD MAN: The mayor was dictating whatever came to mind.

2ND MAN: Compensation my ass!

4TH MAN: In our village they only dislocated the poor.

5TH MAN: The mayor was a Hungarian and a rasist. The only deported the Romanians and the refugee colonists from the Cadrilater, the Bessarabians, the Serbians and the Southerners. They drew up different lists.

1ST MAN: The vice-mayor was German. The Militia man was Romanian. They received money to change the names on the lists. The rich stayed in the village.

2ND MAN: I was sorry for the animals. I untied the horses and the cattle so they could roam.

3RD MAN: I opened the doors of the pig sties. When we left the house we left the door and yard gate open.

FEMEIA: O fată din vecini mă întreba unde merg. I-am spus că mă duc în lume.

Sunetul roților de tren crește. Scade, crește. Scade.

BĂRBAȚII: Bărăgan, Bărăgan, Bărăgan...

FETIȚA: Sunt foarte mulți oameni în vagon.

FEMEIA: Eram 5 familii în vagon. Șpac - care erau români din Basarabia, Macarciuc - care erau ucraineni din Bucovina. Coclitu erau moldoveni. Broască erau macedoneni veniți din Cadrilater. Și Müller, adică noi – șvabi din Banat.

FETIȚA: Bărbații vorbesc.

BĂRBAȚII se adună unii în alții. Încep șoptit, apoi vocile cresc.

MÜLLER: Ce dezastru... Am rămas fără nimic.

COCLITU: Noi am venit în Banat fără nimic. Plecăm dracu' știe unde, tot fără nimic. Tot aia.

ȘPAC: Măcar ne avem unii pe alții.

BĂRBAȚII dau din cap.

MACARCIUC (în ucraineană): Dacă ne dau pe mâna rușilor?

ȘPAC: Nu ne dau pe mâna rușilor.

COCLITU: Ce treabă să aibă rușii cu noi?!

ȘPAC: De parcă n-ar fi prima oară.

MÜLLER: Pe vecinii noștri i-au dus în Siberia, în '45. Tot așa. Tot noaptea. Ca pe noi acuma. Poate ne mint. Poate ne duc altundeva. Poate nu ne duc în Bărăgan, oriunde o fi Bărăganul ăsta.

Liniște.

BROASCĂ: Ce porcărie!

MÜLLER: Mie-mi spui?! Ce ne facem cu bătrânii?! Ce ne facem cu copiii?! Cu femeile gravide?! Cu bolnavii?!

ȘPAC: Taci!

MÜLLER: Ce ne facem?!

COCLITU: Taci, mă! Lasă că ne descurcăm noi...

MÜLLER: Cum?! Cum dracu' ne descurcăm?!

BROASCĂ: Asta zic și eu!

COCLITU: Lasă, nu mai zi. Așteaptă să vezi ce-o să fie.

TW: A girl kept asking me where I was going. I told her I was going out into the world.

The sound of the train wheels is heard.

THE MEN: Bărăgan, Bărăgan, Bărăgan...

TLG: There are a lot of people in the train car.

TW: There were 5 families on the train. Șpac- Romanians from Bessarabia, Macarciuc – Ukrainians from the Bukovina. Coclitu were from Moldova. Broască were Macedonians from the Cadrilater. And Müller, meaning us – Swabians from the Banat.

TLG: The men talk.

THE MEN huddle up. They talk.

MÜLLER: This is a disaster... We're left with nothing.

COCLITU: We came to the Banat with nothing. We're heading God knows where, having nothing. Same thing.

ȘPAC: At least we have each other.

THE MEN nod.

MACARCIUC(in Ukrainian): What if they deliver us to the Russians?

ȘPAC: They're not giving us over to the Russians.

COCLITU: What would the Russians want with us?!

ȘPAC: It's happened before.

MÜLLER: Our neighbors were deported to Siberia in '45. It happened the same way. In the night. Like us now. Maybe they're lying to us. Maybe they're taking us somewhere else. Maybe they're really taking us to the Bărăgan, whatever the Bărăgan is.

Silence.

BROASCĂ: What nonsense!

MÜLLER: Tell me about it! What are we to do with the old?! With the children?! With the pregnant women?! With the sick?!

ȘPAC: Shut up!

MÜLLER: What are we to do_!

COCLITU: Be quiet! We'll manage...

MÜLLER: How?! How the hell are we going to manage?!

BROASCĂ: Yeah!

COCLITU: Stop talking about it. Wait and see what happens.

BROASCĂ: O să fie o porcărie!

MÜLLER: Cea mai mare porcărie!

MACARCIUC (în ucraineană): Vă rog, liniștiți-vă!

ȘPAC: Da' tu cum poți să stai acolo așa și să ne spui așa ceva?! Să ne liniștim?! Da' tu ești liniștit?!

MACARCIUC (în ucraineană): Nu sunt liniștit. Cum să stau liniștit?! Cum?! (în română) Numai că prefer să sufăr în liniște. Am obosit să mă tot agită atâta. Ce-o fi, o fi. Unde ajungem, ajungem. Tot aia e. (se întinde, închide ochii)

Liniște.

ȘPAC: Ucrainenii ăștia! Noi ne dăm de ceasul morții. El doarme.

MACARCIUC (întins, cu ochii închiși): Știți ce s-a-ntâmplat pe 1 aprilie 1941?

COCLITU: De ziua păcălelii?

MACARCIUC: De ziua păcălelii. În oblastul Cernăuți. În 1941.

ȘPAC: Te rog, nu spune povestea.

MACARCIUC: Ba, o spun. O spun. Drumul e lung. Tot timpul drumul e lung. De ce să nu spunem povești?

ȘPAC: Faci ce vrei. Dar nu-i poveste pentru copii. Nici pentru oameni mari nu-i. Știi ce?! Eu zic să vă acoperiți urechile. Tu spune numai. Spune. Treaba ta! Vezi câți au chef să te asculte.

ȘPAC își pune mâinile la urechi. Se uită la ceilalți, care așteaptă ca MACARCIUC să înceapă povestea.

FETIȚA: Tata îmi spune să-mi pun mâinile la urechi. Apoi se întoarce să audă povestea. Dar eu nu-l ascult pe tata. Vreau să ascult povestea. Tot vagonul ascultă povestea.

MACARCIUC: Era de 1 aprilie 1941. Eram suit pe un deal și stăteam la umbră. În vale era granița. Noua graniță. Deși nu plecaserăm nicăieri, de un an nu ne mai găseam în România. Ne găseam în URSS. Noi rămăseserăm pe loc, doar granițele se mutaseră. Pentru mine, ucrainean fiind, era totuna. Eu n-aveam țară. Nici acum n-am. (oftează) Era o zi frumoasă de primăvară. Era liniște. Și ei au venit cu steaguri albe și cu o cruce după ei.

MÜLLER: Cine?

ȘPAC: Românii. (lui Macarciuc) Te rog eu mult, nu mai spune!

COCLITU: Spune, bă!

BROASCĂ: Bullshit!

MÜLLER: A mountain of it.

MACARCIUC(in Ukrainian): Please, settle down!

ȘPAC: How can you just sit there and say that?! Quiet down?! Are you calm?!

MACARCIUC(in Ukrainian): I am not calm. How can I be calm?! How?! (in Romanian) But I prefer suffering in silence. I'm tired of fussing about. What will be will be. We'll arrive where we will. Same thing. (lies down and closes his eyes)

Silence.

ȘPAC: These Ukrainians! We're about to pop. And he falls asleep..

MACARCIUC(with eyes closed): You know what happened on the 1st of April 1941?

COCLITU: On Fool's Day?

MACARCIUC: On Fool's Day. In Chernovitsi oblast. In 1941.

ȘPAC: Please, don't tell the story.

MACARCIUC: Oh yes I will. I will. The road is long. Always it is long. Why not tell stories?

ȘPAC: Do what you want. But this isn't a story for children. It isn't one for adults either. You know what? I say cover your ears. Go ahead and tell it. Tell it. It's on you! See how many are willing to listen.

ȘPAC covers his ears. He watches the others that are waiting for MACARCIUC to tell the story.

TLG: Father tell me to cover my ears. Then he turns to listen to the story. I don't obey him. I want to hear the story. The whole train car listens.

MACARCIUC: It was the 1st of April 1941. I was on top of a hill, sitting in the shade. The border was in the valley below. The new border. We hadn't gone anywhere, but it had been a year since we weren't in Romania anymore. We were in the USSR. We had stayed put, it was the borders that had moved. Me being an Ukrainian it was all the same. I had no country. I don't have one now. (he sighs) It was a beautiful spring day. It was quiet. And they came bearing white flags and a cross.

MÜLLER: Who?

ȘPAC: The Romanians. (to MACARCIUC) Please, stop telling it!

COCLITU: Go on, tell it!

BROASCĂ: Și-așa n-avem nimic mai bun de făcut.

MACARCIUC: Circulau zvonuri că rușii aveau să lase pe români să treacă granița înapoi în România. În fața lor stăteau grănicerii ruși. Românii erau vreo 2000.

MÜLLER: Și rușii câți erau?

MACARCIUC: Vreo 20 poate. Cu arme și cai și 4 mitraliere.

BROASCĂ: Și?

MACARCIUC (în ucraineană): S-au întâlnit, au țipat unii la alții. Românii la ruși, rușii la români. Românii în română, rușii în rusă. Rușii le făceau semn să se întoarcă. Țăla cu crucea le făcea semn să meargă înainte. Au pornit românii după ăla cu crucea. Mergeau cântând. L-a-nceput am crezut că-i lasă să treacă. Erau mulți români. Rușii erau puțini. Apoi mi-a pocnit ceva în ureche. Parcă surziseam. Începuseră să tragă rușii în români. Numai fum și foc am văzut. Prăpăd. Se auzeau urlând răniții în timp ce ăia continuau să tragă și să urle în rusă.

FETIȚA: Nu înțeleg nimic, dar ascult.

Se lasă liniștea.

COCLITU (șoptit): Așa... și?!

MACARCIUC: Stăteam și mă uitam cum se buluceau unii în alții, leșinați parcă și adunați în stive, se zvâcoleau urlând, în timp ce rușii trăgeau cu mitralierele. Au tras până s-au înroșit țevile. Erau doi soldați care se pișau pe țevi cu rândul ca să le răcească în timp ce ofițerii numărau morții și răniții. Pe răniți i-au aruncat de vii în gropi peste care au pus bălegar. Pe ăia care au scăpat i-au torturat niște NKVD-iști. Pe morți i-au lăsat acolo să fie exemplu. Dup-ăia nu mai știu, că m-am dus acasă.

FETIȚA: Vreau să mă urc la mama în brațe. Să-mi pună ea mâinile la urechi. Dar mama nu se mai uită la mine, nu se mai mișcă, nu mă bagă în seamă. Parcă s-a blocat.

FEMEIA: Mama îi ruga pe bărbați să termine cu poveștile urâte. Dar o făcea din ochi. Fără să fie în stare să scoată o vorbă.

ȘPAC: Spune-ți-i să înceteze!

MÜLLER: Și tu ce-ai făcut?!

BROASCĂ: It's not like we have anything better to do.

MACARCIUC: There were rumors going around that the Russians would let the Romanians cross the border into Romania. In front there were the Russian border guards. The Romanians were around 2000 in number.

MÜLLER: What about the Russians?

MACARCIUC: Maybe 20. With guns and horses and 4 machine guns.

BROASCĂ: And?

MACARCIUC(in Ukrainian): They met, started yelling at each other. The Romanians at the Russians, the Russians at the Romanians. The Romanians in Romanian, the Russians in Russian. The Russians were motioning to them to go back. The one with the cross was motioning them to keep going. The Romanians walked behind the man with the cross. They were walking and singing. At first they thought they would let them pass. There were a lot of Romanians. Very few Russians. Then something popped in my eardrum. It was like I had gone deaf. The Russians had started shooting into the Romanians. Only smoke and flames could be seen. Slaughter. The wounded were moaning while the others kept firing and yelling in Russian.

TLG: I can't understand what he's saying but I'm all ears.

Silence descends.

COCLITU (whispered): Yeah... and?!

MACARCIUC(in Romanian): I was sitting there watching how they were falling on top of each other, in a faint and piling up, wriggling and howling while the Russians were firing their machine guns. They fired them until the barrels were hot. Two soldiers were pissing on the barrels in turns to cool them down while the officers were counting the dead and wounded. The wounded they threw into pits and buried them alive under manure. The ones that escaped were tortured by the NKVD. The dead they left there to set an example. Then I don't know what happened because I went home.

TLG: I want to go into my mother's arms. So she can put her hands over my ears. But mother is not looking at me, she isn't moving, not noticing me. She seems stuck.

TW: Mother was asking the men to stop telling ugly stories. But she was doing it with her eyes. Without being able to speak out.

ȘPAC: Tell him to stop!

MÜLLER: And what did you do?!

MACARCIUC: Am încercat să uit. N-am dormit o săptămână legată. După aia mi-am văzut de viață. Și-acum dorm destul de prost. Dar dorm. Somnul e somn.

MÜLLER: Păi și n-ai făcut nimic?!

COCLITU: Da' ce putea să facă?

BROASCĂ: Poate putea să facă ceva...

ȘPAC: Zi-le, mă, ce-ai făcut?!

MACARCIUC: M-am întrebat ce-i mai important – că ăia-s morți, sau că eu sunt viu?

Liniște. BĂRBAȚII rumegă și dau din cap, în semn că aprobă.

BROASCĂ: Ce porcărie!

MACARCIUC: Hai să ne bucurăm că suntem în viață. Și să stăm în liniște. Totul e scris oricum.

Liniște și tensiune. BĂRBAȚII sunt afectați.

MÜLLER (истерич): Trebuie să ies de-aici. E o greșeală! Sigur e o greșeală! Vreau acasă! Nu aici! Acasă!

ȘPAC: Potoliți-l careva că trezește sugarii!

BROASCĂ: Are dreptate! Nu-i corect! Și uite și tu câtă îmbulzeală e aici!

Ce suntem?! Animale?! Eu sunt om! Om! Să oprească trenul! Să oprească până nu mă sufoc! Fă-mi loc că n-am aer. Vreau să cobor!

COCLITU: Acuma v-a apucat?! Da' când ne-au târât afară din case?! N-ați zis unu nimic! În loc să puneți mâna pe furcă sau pe topor, ați sărit să semnați mai repede! Halal! La plăcinte înainte, la război înapoi!

ȘPAC: Bine, bă, că ești tu mare luptător pentru dreptate. Mai aveai un pic și-ntrai în curul milițianului de câte ori ai fost în stare să spui „tovarășu” în aceeași propoziție tot drumul până la gară!

MÜLLER (истерич, pentru el): Trebuie să scriem la Crucea Roșie. La americani! Trebuie să facem ceva!

COCLITU (luându-l pe ȘPAC de guler): Ce-ai spus?

BROASCĂ: Ce vă-mbățați cu apă rece?! Toți suntem niște lași! Ce rost are?!

MACARCIUC (în ucraineană): Terminați odată! De ce nu lăsați omul să doarmă?! Potoliți-vă.

MÜLLER (sec): O să murim în vagonul ăsta de vite!

MAMA (intrând între ei): Gata! Gata! Se sperie copiii! Terminați!

MACARCIUC: I tried to erase it from my memory. I didn't sleep for a whole week. And then I was to my own affairs. Even now I sleep badly. But I sleep. Sleep is sleep.

MÜLLER: And didn't you do anything about it?!

COCLITU: What could he have done?

BROASCĂ: Maybe he could have done something...

ȘPAC: Tell'em, what did you do?!

MACARCIUC: I asked myself what was more important – that they are dead, or that I am alive?

Silence. The MEN think about it and nod, approving.

BROASCĂ: What a mess!

MACARCIUC: Let's enjoy being alive. And keep quiet. It's all written anyway.

Silence and tension. The MEN are touched.

MÜLLER (hysterical): I have to get out of here! This is a mistake! It must be! I want to go home! Not here! Home!

ȘPAC: Settle him down, he's waking up the newborns!

BROASCĂ: He's right! It's not fair! And look at how crowded it is in here.

What are we?! Animals?! I am a human being! Human! Make the trains stop! Stop it or I will choke! Make room, I can't breathe! I want out!

COCLITU: What's gotten into you?! What about when they dragged you out of your homes! Didn't say a thing then, did you!? Instead of taking up a pitchfork or an axe, you just signed the papers as fast as you could! Shame! All for pancakes, none for war!

ȘPAC: Aren't you the big bad fighter for justice?! You were this close to entering the Militia man's behind by how many times you used the word comrade in the same sentence, all the way to the station!

MÜLLER (hysterical, to himself): We need to write to the Red Cross. To the Americans! We need to do something!

COCLITU(taking ȘPAC by the collar): What did you say?

BROASCĂ: What are you, drunk on cold water?! We are all cowards here! What's the point?!

MACARCIUC(in Ukrainian): Stop it! Why won't you let a man sleep! Settle down.

MÜLLER (unemphatically): We'll all die in this cattle car!

THE MOTHER (ripping into them): Enough! Enough! The children are getting scared! Stop it!

MÜLLER o ia razna. FEMEIA îi arde un set de palme.

MAMA: Vino-ți în fire!

MÜLLER: Iartă-mă...

MAMA: O să fie bine, o să vedeți.

FEMEIA îl ia în brațe pe MÜLLER. Ceilalți BĂRBAȚI se potolesc.

MAMA: Mama îi liniștește. Mama ne liniștește pe toți. Femeile încearcă să-și facă de treabă. Bătrânii tac. Bărbații tac. Trenul merge. Merge. Merge. Eu dorm. Dorm.

Sunetul roților de tren cresc iar.

Lumina scade. Doar lumina lămpii. Sunetul roților de tren. Sunetul filează.

BĂRBAȚII dorm.

FETIȚA: Mamă? Mamă?

MAMA: Hm?

FETIȚA: Dormi?

MAMA: Culcă-te.

FETIȚA: Pot să vin la tine?

MAMA: Hai.

MAMA o ține pe FETIȚĂ cu capul în poală, o mângâie pe păr.

FETIȚA: Unde mergem?

MAMA: Undeva departe.

FETIȚA: De ce?

MAMA: Pentru că niște oameni mari s-au gândit că e mai bine așa.

FETIȚA: De ce?

MAMA: Pentru că ei cred că știu mai bine. Pentru că simt că ce fac ei e bine.

FETIȚA: Dar nu e bine, așa-i?

MAMA: Nu, nu e bine.

FETIȚA: Atunci de ce o fac?

MAMA: De frică. Le e frică.

FETIȚA: De ce?

MÜLLER flips out. THE WOMAN slaps him.

THE MOTHER: Contain yourself man!

MÜLLER: Forgive me...

THE MOTHER: It will be alright, you'll see.

THE WOMAN holds MÜLLER in his arms. The other MEN settle down.

THE WOMAN: Mother quiets them down. Mother quiets us all down. The women find things to do. The men fall silent. The men are silent. The train goes. It goes. Goes. I sleep. Sleep.

The sound of train wheels.

The light fades. The oil lamp is the only light. The sound of train wheels quiets down.

The MEN are sleeping.

TLG: Mother? Mother?

THE MOTHER: Hm?

TLG: Are you sleeping?

THE MOTHER: Go back to sleep.

TLG: Can I join you?

MOTHER: Come.

THE MOTHER holds THE LITTLE GIRL's head in her lap, strokes her hair.

TLG: Where are we going?

MOTHER: Far away.

TLG: Why?

MOTHER: Because some adults thought it would be best.

TLG: Why?

MOTHER: Because they think they know better. Because they feel what they do is right.

TLG: But it isn't, is it?

MOTHER: No it isn't.

TLG: Then why do they do it?

MOTHER: Fear. They are afraid.

TLG: Why?

MAMA: Pentru că oamenii ăștia mari sunt furioși pe foarte multe lucruri în viața asta. Sunt foarte triști și nemulțumiți și supărați. Ajung să se sperie și de propria lor umbră. Sau de niște oameni ca noi, care nu le-au făcut nimic. Pe care nici măcar nu-i cunosc.

FETIȚA: Atunci de ce ne trimit departe?

MAMA: Pentru că unii dintre ei cred că într-o zi s-ar putea să le facem rău.

FETIȚA: De ce?

MAMA: Pentru că oamenii ăștia mari, care fac rău, cred că toți oamenii sunt ca ei – la fel de răi și de speriați. Ei cred că singurul mod în care se poate trăi pe lumea asta este să faci rău celorlalți înainte ca semenii tăi să-ți poată face rău înapoi.

FETIȚA: Și ei cred că asta este bine?

MAMA: Da. Asta cred.

FETIȚA: Îmi vine să plâng.

MAMA: De ce?

FETIȚA: Pentru că mi-e milă de ei.

MAMA: Nu plânge.

FETIȚA: N-o să plâng. Dar pot să fiu tristă?

MAMA: Da. Poți.

Liniște.

FETIȚA: Mamă?

MAMA: Da?

FETIȚA: Așa-i că dacă am zâmbi la oamenii răi și i-am lua în brațe și le-am spune că nu ne supărăm că ne-au făcut ce ne-au făcut, așa-i că ei vor deveni buni? Așa-i?

Liniște.

MAMA: Culcă-te, iubita mea. Mai avem mult de mers.

MAMA cântă un cântec de leagăn. FETIȚA adoarme.

Sunetul roților de tren crește. Lumina scade complet. Lampa se stinge.

MOTHER: Because these adults are angry on a lot of things in this life. They are sad and unhappy and mad. Afraid of their own shadows. Or of people like us that did them no harm. They don't even know us..

TLG: Then why are they sending us far away?

MOTHER: Because some of them believe that we will hurt them one day.

TLG: Why?

MOTHER: Because these adults that do harm think that everyone is like them – as evil and scared. They believe the only way to live in this world is by doing evil to others before the others can do evil back.

TLG: And they think this is good?

MOTHER: Yes. They do.

TLG: I feel like crying.

MOTHER: Why?

TLG: I feel sorry for them.

MOTHER: Don't cry.

TLG: I won't. But can I be sad?

MOTHER: Yes. You can.

Silence.

TLG: Mother?

MOTHER: Yes?

TLG: Is it true that if we would smile to these evil people and gave them a hug and tell them that we don't mind they did to us what they did, that then they would become good? Isn't it so?

Silence.

MOTHER: Go to bed my love. We have a long way to go.

MOTHER sings a lullaby. TLG falls asleep.

The sound of train wheels gets louder. The light fades completely. The lamp is extinguished.

III. CAPĂTUL LUMII / END OF THE WORLD

Trenul se oprește.

O VOCE LA MEGAFON: Trenul Expres CFR nr.1951 din Banat în direcția Câmpia Bărăganului va trece și opri în stațiile după cum urmează în ordine alfabetică : Brateș, Bumbăcari, Dâlga, Dropia, Ezerul, Fundata, Lătești, Măzăreni, Movila Gâldăului, Olaru, Pelicani, Răchitoasa, Rubla, Salcâmi, Schei, Valea Viilor, Vișoara și Zagna. Toate destinațiile sunt finale și obligatorii. Dislocații să coboare. Statul v-a dat. Voi să vă faceți! Noroc bun, bandiților!

Sunetul zăvorului de bouwagon deschizându-se, sunetul ușii culisând. Lumina se ridică brusc. O lumină albă, orbitoare aproape, care mai apoi se înlesnește.

BĂRBAȚII privesc în depărtare.

BĂRBATUL 1: Unde-i satul?

BĂRBATUL 2: Țasta-i satul.

BĂRBATUL 3: Țasta nu-i sat. E un câmp plin cu buruieni și cu pari.

BĂRBATUL 4: Își bat joc de noi!

BĂRBATUL 5: Crezi?!

O VOCE LA MEGAFON: Fiecare să-și facă casă. Cine nu-și face casă, se consideră sabotaj.

BĂRBATUL 1: N-avem nici unelte.

BĂRBATUL 2: N-avem nici pe dracu.

BĂRBATUL 3: N-avem nici umbră.

BĂRBATUL 4: N-avem nici apă.

BĂRBATUL 5: Măcar avem pământ.

BĂRBATUL 1: Pământ cât vezi cu ochiul.

BĂRBATUL 5: Ne descurcăm noi cumva.

BĂRBATUL 2: Pari cu numere și pari cu litere.

BĂRBATUL 1: Numărul e casa. Litera e strada.

BĂRBATUL 3: Dropia nr. 677.

BĂRBATUL 4: Rubla nr. 45.

BĂRBATUL 5: Pelicani nr. 1.

BĂRBATUL 1: Strada C.

BĂRBATUL 2: Strada F.

The train stops.

AVOTM: Express train nr. 1951 from the Banat heading towards the Plain of the Bărăgan will pass through and stop in the following alphabetic stations: Brateș, Bumbăcari, Dâlga, Dropia, Ezerul, Fundata, Lătești, Măzăreni, Movila Gâldăului, Olaru, Pelicani, Răchitoasa, Rubla, Salcâmi, Schei, Valea Viilor, Vișoara și Zagna. All destinations are final and mandatory. The discolated must disembark. The state has given. Now you make it happen! Good luck, outlaws!

The sound of the lock on the train car, the door slides open. The light comes on suddenly. A white light, blinding almost, which then relents.

The MEN watch the horizon.

1ST MAN: Where's the village?

2ND MAN: This is it.

3RD MAN: This is no village. It's a field full of weeds and wooden stakes.

4TH MAN: They're making fun of us!

5TH MAN: You think?!

AVOTM: Each must build a house. Who doesn't build one will be considere a saboteur.

1ST MAN: We have no tools.

2ND MAN: We haven't got shit.

3RD MAN: We have no shade.

4TH MAN: We have no water.

5TH MAN: At least we have land.

1ST MAN: Land as far as the eye can see.

5TH MAN: We'll manage somehow.

2ND MAN: Stakes with numbers and stakes with letters.

1ST MAN: The number is the house. The letter is the street.

3RD MAN: Dropia nr. 677.

4TH MAN: Rubla nr. 45.

5TH MAN: Pelicani nr. 1.

1ST MAN: C Street.

2ND MAN: F Street.

BĂRBATUL 5: Niște boi care au pus degetul pe hartă și-au hotărât pentru alții fără să gândească.

BĂRBATUL 4: Ne-au repartizat cimitirul în mlaștină. Culmea prostiei!

BĂRBATUL 1: Să mă pupe-n cur Teohari Georgescu. Și pe restul, dă-i în pizda mării lor!

BĂRBATUL 3: Animalele sunt speriate.

BĂRBATUL 4: M-au lăsat să aduc cu mine 2 cai. Stau toată ziua în jurul unui butoi. Că și butoiul l-am adus de acasă. Căii cunosc butoiul, așa că stau pe lângă el. În rest, totul le este străin.

BĂRBATUL 5: Praful e așa mare, că te-afunzi în el până la glezne.

BĂRBATUL 1: Calci pe jar.

MAMA: La amiază am învățat să arunc apă peste praf și să mă întind cu fața în jos în umezeală ca să pot să respir.

FETIȚA: Mama mi-a făcut o păpușă din cârpe. Îi zic Pupa. E bebelușul meu.

BĂRBATUL 2: Eu nu-mi fac casă.

BĂRBATUL 3: Țștia de la Fetești, unde mă duc să muncesc, ne zic coreeni. Noi le spunem tălani. Glumim, ce să facem. Suntem la fel de nenorociți. Și ei, și noi.

BĂRBATUL 4: Parcă ești în altă lume aici.

BĂRBATUL 5: Țștia parcă vorbesc altă limbă.

BĂRBATUL 1: Tălan înseamnă cal în limba lor.

BĂRBATUL 2: Nu-s răi tălanii.

BĂRBATUL 3: Cu unii te-nțelegi, cu alții mai puțin. Dar îs oameni.

BĂRBATUL 5: Nu-mi place aici.

BĂRBATUL 1: Tot Banatu-i fruncea!

BĂRBATUL 2: Au adus aici oameni din toată țara. Sunt și deținuți politici aici.

BĂRBATUL 3: Sunt vecin cu văduva lui Antonescu. E o babă cumsecade. Femeie de serviciu la spital la Slobozia. Îl învață pe băiatul meu franceză pentru o pâine pe săptămână.

BĂRBATUL 5: Fostul ministru de finanțe curăță buruienile din gara de la Galați.

BĂRBATUL 2: Murim de foame, dar muncim de ne sar capacele.

BĂRBATUL 4: Tocmai am terminat de făcut birtul.

BĂRBATUL 1: La noi la Dropia e primar un țigan cumsecade. Ai cu cine să te-nțelegi!

BĂRBATUL 5: La Rubla milițianul e fost legionar. Se-ntâlnește cu alții pe ascuns noaptea la unul Spieler în bordei și cântă cântece legionare până îi apucă dimineața.

MAMA: Bărbații muncesc de dimineața până seara. Noi femeile facem chirpici pentru cărămizi.

5TH MAN: A bunch of morons just put their finger on a map and decided for others without thinking about it.

4TH MAN: They put our cemetery in the swamp. Idiots!

1ST MAN: Teohari Georgescu can kiss my ass. And all the rest, just fuck them!

3RD MAN: The animals are scared.

4TH MAN: They let me bring 2 horses along. All they do is sit around a barrel all day. The barrel's also from home. The horses are familiar with the barrel. Everything else is foreign to them.

5TH MAN: The dust is so thick you are buried in it up to your ankles.

1ST MAN: It's like stepping on embers.

MOTHER: In the afternoon I throw water over the dust and just lay there with my face in the moisture so I can breathe.

TLG: Mother made me a rag doll. I call her Pupa. She's my baby.

2ND MAN: I'm not building a house.

3RD MAN: The ones in Fetești, where I go looking for work, call us Koreans. We call them blackies. We're joking, what's there to do?! We are as miserable as they are.

4TH MAN: It's like another planet.

5TH MAN: They speak a different language.

1ST MAN: Blackie means horse in their language.

2ND: The blackies aren't that bad.

3RD MAN: With some you get along, with some not so much. But they're people all the same.

5TH MAN: I don't like it here.

1ST MAN: The Banat is still leading the way!

2ND MAN: They brought people from all over the country here. There are also political prisoners here.

3RD MAN: General Antonescu's widow is my neighbor. She's a nice old lady. She works as a cleaning lady in the hospital in Slobozia. Teaches my boy French for a loaf a bread a week.

5TH MAN: The former minister of finance clears weeds in the Galați train station.

2ND MAN: We're starving but work until we drop.

4TH MAN: We just finished building the tavern.

1ST MAN: In our village of Dropia, the mayor is a kind hearted Gypsy. You can get along with the man!

5TH MAN: In Rubla the Militia man is a former legionary. He meets with others at night in Spieler's mud-brick house and they sing legionary songs until morning.

MOTHER: The men work from dawn till dusk. Us women make adobe for bricks.

BĂRBATUL 2: 12 lei ziua de muncă. Lucrez la zvântat grâu. Îmi umplu opincile cu boabe să duc acasă.

FETIȚA: O ajut pe mama la făcut chirpici. Mă pune să bat lutul cu picioarele. Lutul e atât de fierbinte că-mi frige tălpile.

BĂRBATUL 1: Aștia de la Securitate m-au pus să spionez pe ceilalți. Primesc 500 de lei și sunt angajat la IAS la Călărași. E bine.

BĂRBATUL 2: Încă se zvonește că începem războiul cu Tito. Dacă e așa, eu mă bag partizan și aștept să vină americanii.

BĂRBATUL 4: Cărăgel are radio ascuns într-o colibă de paie, undeva în câmp, printre bălțile de la Pelicani, unde nu-i nici dracu. Mergem acolo în fiecare duminică în zori să ascultăm BBC. Nu știm nici care engleză, dar sperăm că e de bine.

BĂRBATUL 3: Unii o duc mai bine, alții mai rău. Toți se descurcă. Unii se nasc, alții mor, și timpul trece.

FETIȚA: A murit baba Ana a lui Păun.

BĂRBAȚII își fac o masă lungă dintr-o blană de lemn și din geamantane, se pun pe jos, blana deasupra genunchilor. Își fac cruce.

BĂRBAȚII: Dumnezeu s-o odihnească.

FETIȚA: Baba Ana e în cer acum?

MÜLLER: Da. E în cer.

COCLITU: Măcar a scăpat de chin.

ȘPAC: Lasă, că nu-i așa de rău.

MACARCIUC: Mă mir c-am avut destulă scândură pentru sicriu.

BROASCĂ: Bine că era mică. Și se subțiasse toată.

MAMA: Nu cred că avea mai mult de 40 de kile.

COCLITU: Era destul de grasă când am plecat.

MÜLLER: Toți eram mai grași.

Liniște.

ȘPAC: Oare cât ne mai țin aici?

BROASCĂ: Abia am venit.

COCLITU: Se termină scandalul cu Tito și...

MACARCIUC: Și dacă nu se termină?

MÜLLER: Atunci mai rămânem.

ȘPAC: Rămânem.

MÜLLER: Ia zi Cocliture, voi chiar nu vă faceți casă?

COCLITU: De ce să-mi fac?

2ND MAN: It pays 12 lei for a working day. I am now working at drying the grain. I stuff my boots with grain and take it home.

TLG: I help mother with the adobe. I step on the mud. It is hot and it sears the soles of my feet.

1ST MAN: The goons from the Securitate have me spying on the others. I receive 500 lei and I am employed with the IAS in Călărași. All is well.

2ND MAN: There's still a rumor floating around that there will be war with Tito. If that's so, then I will become a partisan and wait for the Americans.

4TH MAN: Cărăgel has a radio hidden in a straw hut, somewhere out in the fields, around the marshes of Pelican where there's not a living soul for mules. We go there each Sunday at dawn and listen to the BBC. I don't know any English, but we hope they are saying positive things.

3RD MAN: Some have it good, some bad. They all manage somehow. Some are born, some die and time passed.

TLG: Old woman Ana of Păun has died.

The MEN make a long table out of a plank and the suitcases, they sit. Cross themselves.

THE MEN: May God rest her soul.

TLG: Is old hag Ana in heaven now?

MÜLLER: Yes, in heaven.

COCLITU: At least she's escaped the torture.

ȘPAC: Come on, it isn't that bad.

MACARCIUC: I'm stil surprised we had enough planks for the coffin.

BROASCĂ: Good thing she was a small woman. All thinned down.

MOTHER: Couldn't have weighed more than 40 kilos.

COCLITU: She was fat enough when she came here though.

MÜLLER: We all used to be fatter.

Silence.

ȘPAC: How long are they going to keep us here you think?

BROASCĂ: We just arrived.

COCLITU: This whole Tito business will blow over and...

MACARCIUC: And what if it doesn't?

MÜLLER: Then we hang around for a little while longer.

ȘPAC: We stay.

MÜLLER: Tell me Coclitu, aren't you going to build a house?

COCLITU: Why should I?

BROASCĂ: Te declară ăia sabotor și te dau la Canal dacă nu-ți faci.
 COCLITU: Mă dau, pe dracu mă dau!
 BROASCĂ: Coclitu-i optimist. Crede că ne dă drumul să plecăm înapoi.
 COCLITU: Eu vreau să le arăt că nu sunt de acord. Că dacă-mi fac înseamnă că mă supun. Dacă ne-am strânge toți și ne-am duce la milițian să-i spunem că noi nu ne facem case, ar fi ceva.
 ȘPAC: Da. Ne-ar duce pe toți la canal.
 COCLITU: Taci, bă, Șpac că nu știi ce zici.
 ȘPAC: Nu știi? Nu știi! I-auzi ce zice: că nu știi!
 COCLITU: Păi dacă nu știi.
 ȘPAC: Spune-i, Müller, ce-am auzit în gară la Slobozia, că erai și tu acolo.
 MÜLLER: Să zică Macarciuc, că el a auzit cel mai bine, că era cel mai aproape.
 ȘPAC: Spune-i Macarciuc, să priceapă și deșteptul de Coclitu.
 COCLITU: Hai s-auzim.

Liniște.

MACARCIUC (lui MÜLLER): Spune-i fetei să-și astupe urechile.

MAMA acoperă urechile FETIȚEI.

MACARCIUC: Eram la birtul gării. Și am intrat în vorbă cu un milițian. Sau milițianul a intrat în vorbă cu mine, că era beat. Mai erau Müller și Șpac cu mine. Dar ei mai mult tăceau. (în ucraineană) Mai bine tac și eu din gură...
 ȘPAC: Spune, bă, spune, să-i vină mințile-n cap.
 MACARCIUC: Mi-a spus ce le face la ăștia de nu-și fac case. Cică au informatori în fiecare sat și știi care nu lucrează la casă.
 COCLITU: Baliverne.
 ȘPAC: Spune-i dup-aia ce s-a-ntâmplat.
 MAMA: Ce s-a-ntâmplat?
 MACARCIUC: Am ieșit din birt și-am luat-o pe-o potecă prin spatele gării, și-am trecut pe lângă postul de miliție.
 MÜLLER: În spatele postului de miliție începea câmpul.
 MACARCIUC: Făcuseră milițienii acolo în câmp niște cuști. Ca niște cuști de câini.
 ȘPAC: Auzi, Coclitude?! Auzi?! Cuști! Cuști de câine.
 MACARCIUC: Numai că erau din tablă. Ca niște conserve.

BROASCĂ: They'll charge you with sabotage and take you away to the Channel.
 COCLITU: My ass!
 BROASCĂ: Coclitu's an optimist. He thinks they'll let us return.
 COCLITU: I just want to show to them that I don't agree. Because if I do build my house then it means I'm submitting. If we would all gather and go to the Militia man and tell him we won't be building our houses, that would be something.
 ȘPAC: Yeah. They'd take us all to the Channel.
 COCLITU: Shut it Șpac, you don't know what you're talking about.
 ȘPAC: I don't, do i?! Listen to this one!
 COCLITU: Well you don't.
 ȘPAC: Tell him Müller, what we heard in the station in Slobozia, you were there.
 MÜLLER: Let Macarciuc tell it, he heard it better, he was closer.
 ȘPAC: Tell him Macarciuc, so Coclitu can get it into his big fat head.
 COCLITU: Let's hear it then.

Silence.

MACARCIUC(to MÜLLER): Tell the girl to cover her ears.

MOTHER covers the GIRL's ears.

MACARCIUC: We were at the station bar. And I was talking to this Militia man. Or the Militia man started talking to me, because he was drunk. Müller and Șpac were with me. But they were mostly silent. (in Ukrainian) I'd better keep my mouth shut...
 ȘPAC: Tell it man, so they all know!
 MACARCIUC: He told me what happend to those that don't build houses. It seems they have informants in every village and they know who isn't working on their house.
 COCLITU: Bullshit.
 ȘPAC: Tell him what happened next.
 MOTHER: What happened?
 MACARCIUC: We got out of the bar and headed down a footpath behind the station, passing the Militia post.
 MÜLLER: In the back of it was the field.
 MACARCIUC: They had build cages there. Like those for dogs.
 ȘPAC: Listen to it Coclitu! Cages! Like for dogs.
 MACARCIUC: Only they were made of sheets of tin. Like tin cans.

Liniște.

COCLITU: Și?!

MÜLLER se ridică și acoperă urechile MAMEI.

ȘPAC: Urlau ăia de la căldură. Pricepi?!

BROASCĂ: Hai, serios?!

COCLITU: Care ăia, mă?!

ȘPAC: Cum care ăia?

MÜLLER: Sabotorii.

MACARCIUC: Optimiștii care n-au vrut să-și înceapă casele.

ȘPAC: I-a băgat la cuptor.

MACARCIUC: Pe ei și pe vecinii care nu i-au convins pe sabotori să termine cu uneltirile. Era plin câmpul de conserve din care urlau oameni. Apoi tăceau. Apoi urlau din nou. Până la apusul soarelui.

Liniște.

COCLITU: Nu cred.

Liniște.

MACARCIUC: Bagă-ți mințile-n cap și fă-ți casa! Altfel o să avem cu toții de suferit.

Liniște.

ȘPAC: Ați săpat fântână?

MACARCIUC: Scoți două lopeți și dai de apă. Degeaba.

BROASCĂ: E sărată. Nici animalele nu pot s-o bea.

Liniște.

MÜLLER: Și pe baba Ana tot în apă au îngropat-o.

COCLITU: Al dracului loc. De-am pleca mai repede din el.

BROASCĂ: Toate la timpul lor.

Lumina filează. FETIȚA și FEMEIA își reiau locurile. Spoturi pe locurile unde stau.

Silence.

COCLITU: And?!

MÜLLER stands and covers the MOTHER's ears.

ȘPAC: And they were screaming from the heat. Do you get it?!

BROASCĂ: Come on now, really?!

COCLITU: Who's they?

ȘPAC: What do you mean who's they?

MÜLLER: Saboteurs.

MACARCIUC: Optimists who refused to start building their houses.

ȘPAC: They put them in the oven.

MACARCIUC: Them and their neighbors that couldn't convince them to stop plotting. A field full of tin cans with people yelling inside them. Then going silent. Then yelling again. Until the sun went down.

Silence.

COCLITU: I don't believe it.

Silence.

MACARCIUC: Get your head out of you ass and build your house! Otherwise we'll all be punished.

Silence.

ȘPAC: Did you dig that well?

MACARCIUC: You dig out two shovel worth of earth and hit water. No good.

BROASCĂ: It's salty. Not even the animals can drink it.

Silence.

MÜLLER: They buried old woman Ana in water too.

COCLITU: Damned place. I wish we would leave it sooner.

BROASCĂ: All in good time.

The light fades. THE GIRL and THE WOMAN take their initial places.

FETIȚA: Eu cresc. Vine toamna.

FEMEIA: Au terminat casa înainte să dea frigul. Avea o cameră și bucatărie. Dormeam 7 în casa aia mică.

FETIȚA: Tata cu frații dorm în cameră. Eu cu mama în bucatărie, pe cuptor. E cald și bine.

FEMEIA: Încep ploile. Tot praful se transformă în mocirlă.

FETIȚA: Nămolul e așa de mare! Mă afund cu picioarele în el, și când le scot, parcă am cizme de lac în picioare. Numai că nu sunt de lac. Sunt de nămol.

FEMEIA: A venit înghețul. Vântul bătea atât de tare încât credeam că avea să mă taie în două.

FETIȚA: Nu prea ies afară. Mă ustură pielea de la vânt. Mi s-au crăpat buzele. Și e așa de frig, că abia pot să respir.

FEMEIA: Nu aveam lemne. Băgam pe foc buruieni uscate și ciulini. Căruțe și căruțe de ciulini am băgat pe foc împreună cu mama.

Lumina se ridică.

BĂRBATUL 1: În februarie 1952, vine stabilizarea.

BĂRBATUL 2: Aflăm că se schimbă banii.

BĂRBATUL 3: Aveam la chimir 25.000 de lei. Am ieșit să cumpăr cereale de toți banii. Mi-am umplut casa până la rama geamului cu grâu și orz. Dormeam pe el. Am dormit așa toată iarna, dar am mâncat. Am fost sătui.

BĂRBATUL 4: Ne-am dus la birt. Am închis birtul. Am băut Secărică – un fel de poșircă galbenă, și coniac Izma, o porcărie mentolată. Eram tot satul la birt, cheltuiam banii de pomană că nu ne-au lăsat să ne cumpărăm nimic altceva de ei. Dar ne-am simțit bine. Au venit și tălanii la noi la birt să bea cu noi și i-am înjurat pe comuniști toată noaptea. După aia am cântat cântece de pahar.

BĂRBATUL 5: Unii au fost proști și au ținut banii la brâu. Mătușă-mea strânsese 250.000 de lei, dar n-a spus la nimeni.

BĂRBATUL 1: A doua zi au închis totul. Mai erau deschise doar centrele de schimb.

BĂRBATUL 2: M-am dus să predau 10.000 de lei. Am primit înapoi 10 lei.

BĂRBATUL 3: Ne-au fraierit pe toți!

BĂRBATUL 4: Unii au vrut să se sinucidă.

BĂRBATUL 5: După asta au început să vină prin sat să-i ducă la căminul cultural pe ăia care nu fuseseră în stare să dea cota. Să fie judecați de către ceilalți. Erau prea bolnavi să lucreze pământul sau prea săraci - n-avuseseră bani să cumpere cereale ca să completeze până să le iasă cota.

TLG: I am growing up. Autumn comes around.

TW: We finished the house before the cold set in. We have a room and a kitchen. 7 of us are sleeping in that small house.

TG: Father and my brothers are sleeping in the room. I and mother sleep in the kitchen, on the stove. It's warm and nice.

TW: The rains start. The dust turns into mud.

TG: The mud is so big! I sink my feet into it and when I get them out it's like I'm wearing lacquered boots. Only it's not lacquer. It's mud.

TW: The frost sets in. The wind was blowing so hard we thought it would cut us in half.

TLG: I don't go out much. My skin is burning from the wind. My lips are cracked. It's so cold I can hardly breathe.

TW: We have no firewood. We stuffed the oven full of weeds and thistles. Wagons and wagons of thistles we put on the fire.

Light goes up.

1ST MAN: In February 1952, the stabilization came.

2ND MAN: We found out that money would be changing.

3RD MAN: I had saved 25,000 lei. I bought grains for all of it. I stuffed my house up to the frame of the window with wheat and barley. We were sleeping on it. We slept on it all winter, but we ate. We ate our fill.

4TH MAN: We went to the tavern. We closed it down. We drank Secărică - a sort of yellowish swill and Izma cognac, some mentholed crap. All the village was in the tavern. The blackies came and drank with us and we swore the communists all night long. Then we sang drinking songs.

5TH MAN: Some were stupid and saved their money. My aunt had 250,000 lei saved, but she didn't tell anyone.

1ST MAN: Come next day, they closed everything down. Only the exchange centers were open.

2ND MAN: I went to exchange 10,000 lei. I got 10 lei back.

3RD MAN: They tricked us all!

4TH MAN: Some wanted to commit suicide.

5TH MAN: After that they showed up in the village and took those who couldn't make the quota to the cultural home. To be judged by the others. They were too sick to work the land or too poor – they didn't have money to buy the extra grain to fill the quota.

BĂRBATUL 1: Ne-au chemat activiștii să arătăm cu degetul chiaburii. Ne-au pus să strigăm.

BĂRBATUL 2: Moarte lor! Moarte lor!

FETIȚA: Moarte lor, chiaburilor!

FEMEIA: Pe atunci nu știam ce strigam. Îmi intrase în cap, cântam așa în timp ce mă jucam cu păpușa. Moarte lor, chiaburilor!

BĂRBATUL 1: Ne-au pus pe toți să strigăm.

BĂRBATUL 5: Mi-era rușine de ce-mi ieșea pe gură.

BĂRBATUL 3: Mi-era scârbă.

BĂRBATUL 4: Mi-era jenă.

BĂRBATUL 1: Mi se acrise până și de limba română.

BĂRBAȚI (în cor, ca un murmur, apoi tare): Moarte lor, moarte lor!
Moarte lor, chiaburilor!

O VOCE LA MEGAFON: Moarte lor chiaburilor! Mai tare, nu vă aud! Mai cu viață! Așa! Așa!

BĂRBAȚII încep să-și verse furia, gesticulează, înjură etc.

FETIȚA își pune mâinile la urechi. FEMEIA își acoperă fața.

BĂRBAȚII se dezlănțuie.

O VOCE LA MEGAFON: Tovarășii! Tovarășii! Vă rog! Alo! Alo! Bă! GATAAAA!!!

Liniște.

FEMEIA: Apoi, în anul următor, s-a-ntâmplat ceva.

Liniște.

O VOCE LA MEGAFON (trist, tremurând): Tovarășii, țin să vă informez cu durere că s-a stins din viață tovarășul Stalin.

Liniște.

1ST MAN: The activists called us, so we could point at the kulaks. They made us chant.

2ND MAN: Death to them! Death to them!

TLG: Death to the kulaks!

TW: We didn't know what we were chanting then. It had gotten into my head, I was singing it while playing with my doll. Death to them, the kulaks!

1ST MAN: They made us chant.

5TH MAN: I was ashamed of what was coming out of my mouth.

3RD MAN: I was nauseous.

4TH MAN: I was embarrassed.

1ST MAN: I was sick of the Romanian language.

THE MEN(murmuring, then louder): Death to them, death to the! Death to them, the kulaks!

AVOTM: That's it! Louder! I can't hear you! Yes!

THE MEN start venting their anger, they gesture, swear etc.

TG covers her ears. TW covers her face.

They are unleashed.

AVOTM: Comrades! Comrades! Please! Hello? Hello?! ENOUGH!!!

Silence.

TW: Then, the coming year, something happened.

Silence.

AVOTM(said, trembling): Comrades, I must sorrowfully inform you that Comrade Stalin is dead.

Silence.

BĂRBAȚII la început nu înțeleg, apoi încep să zâmbească și să geticuleze fără să facă zgomot.

O VOCE LA MEGAFON: Înțeleg că sunteți triști tovarăși. Triști! Foarte triști! Și că plângeți.

Liniște.

O VOCE LA MEGAFON: Plângeți, futu-vă-n gură!

BĂRBAȚII se smiorcăie, își trag nasurile.

O VOCE LA MEGAFON: Mai tare, mai cu suflet! Nu vă cred tovarăși! Vreau să văd lacrimi și muci! Tu de colo! Smulge-ți nițel părul din cap! Tu, ăla! Rupe-ți haina de pe tine! Să văd că vă doare sufletul.

BĂRBAȚII execută.

O VOCE LA MEGAFON: Să v-aud că vă doare sufletul de tovarășul Stalin!

BĂRBATUL 1: Mă doare.

BĂRBATUL 2: De nu mai pot mă doare!

BĂRBATUL 3: Sunt tâmpit de durere!

BĂRBATUL 4: Jelesc! O doamne, vai!

BĂRBATUL 5: Pe mine mă doare-n suflet de tovarășul Stalin!

BĂRBATUL 1: Ba pe mine mă doare atât de tare-n suflet, că nu mai pot!

BĂRBATUL 2: Cui ne-ai lăsat?!

BĂRBATUL 3: Ce-o să ne facem fără tine?

BĂRBATUL 4: Ce om bun era!

BĂRBATUL 1: Dacă nu era el așa cum a fost, nici noi n-am fi ajuns așa cum suntem!

BĂRBAȚII: Ne doare-n suflet atât de tare! Fix în suflet ne doare! Că până și Stalin moare.

FETIȚA: Oare s-ar bucura Stalin dacă i-am duce o floare?

O VOCE LA MEGAFON (sfârșit): Bravo, tovarăși! Astăzi este zi liberă, de doliu. Stați în case și suferiți în liniște.

BĂRBAȚII se strâng laolaltă, se bucură în surdină.

THE MEN don't understand at first, then they smile and gesture without making noise.

AVOTM: I understand that you are sad comrades. Sad! Very sad! And that you are crying.

Silence.

AVOTM: Cry godammit!

THE MEN whimper, sniff.

AVOTM: Harder, with more emotion! I don't buy it comrades! I want to see tears, and snot! You there! Pull at your hair a little! You there! Rip your coat off! I want to see pain.

THE MEN follow orders.

AVOTM: I want to hear your suffering for Comrade Stalin!

1ST MAN: It hurts.

2ND MAN: I can't take it!

3RD MAN: I'm stupid with pain!

4TH MAN: I'm mournin, oh my God!

5TH MAN: My soul aches!

1ST MAN: My soul aches even more!

2ND MAN: Why did you leave us?

3RD MAN: What are we to do without you?

4TH MAN: What a good man he was!

1ST MAN: If it wasn't for him, we wouldn't have turned out the way we did!

THE MEN: Our souls ache so much! That even Stalin can die.

TLG: Would Stalin be happy if we gave him a flower?

AVOTM(spent): Good job comrades! Today is a day off, a day of mourning. Sit at home and suffer in silence.

THE MEN gather and cheer in silence.

FEMEIA: Câteva zile a fost veselie mare la Dropia, chiar dacă oamenii n-o arătau. Dar se simțea în aer. Parcă dintr-o dată totul devenise mai ușor.

BĂRBAȚII fluieră veseli.

BĂRBATUL 1: Hai că parcă ne-am obișnuit.

BĂRBATUL 2: Avem case, avem biserică. Avem cimitir.

BĂRBATUL 3: Avem birt.

BĂRBATUL 4: Avem sat.

BĂRBATUL 5: Fiți atenți ce mi s-a-ntâmpat aseară. Veneam pe jos de la Pelicani și mergeam de nebun pe câmp. Trec printr-o răscruce și văd un copil, gol pușcă. Zic că-i al tălanilor, dau să-i vorbesc, mă gândeam că se rătăcise. Țăla micul, nimic. Dau din umeri și-mi văd de drum. Copilul, după mine. M-opresc și mă-ntorc la el. El se-oprește și se uită la mine cu ochii cât cepele. Mă adulmecă ca animalele. Țăsta nu-i copil, îmi zic.

BĂRBATUL 1: Erai beat.

BĂRBATUL 5: Eram, dar stai să vezi.

BĂRBATUL 2 (șoptește BĂRBATULUI3): Era Satana.

BĂRBATUL 5: Păi Satana era! Dar era bine, că demult îmi dorisem să-l văd pe Satana, să stau de vorbă cu el. Și l-am întrebat: Ce faci Satana? Te-au deportat și pe tine comuniștii?!

BĂRBATUL 4: Și?!

BĂRBATUL 5: Și Satana a început să chiuie și să se-nvârtă ca un titirez pe loc, după care a luat-o la fugă spre Pelicani.

BĂRBATUL 3: Nici dracul nu mai e ce-a fost de când cu ăștia!

BĂRBAȚII râd.

FETIȚA: Lumea e veselă. Se strâng noaptea în curte pe la unul și pe la altul și spun povești la foc.

FEMEIA: Vorbeau despre superstiții și vrăji. Femeile din partea locului erau vrăjitoare, se spunea.

BĂRBATUL 3: M-am oprit pe malul Dunării că mă prinsese noaptea pe drum. Mi-am făcut culcuș și am încercat să adorm, dar fiind lună plină n-am prea putut, mai mult picoteam. Aud la un moment dat un clipocit. Mă ridic și ce văd? 7 femei goale se scăldau în Dunăre și cântau la lună. Atât de frumos cântau, de ți se rupea sufletul. Era cald. Și ele chemau ploaia.

TW: There was great happiness for a couple of days in Dropia, even if the people didn't show it. But you could feel it in the air. Everything became easy again.

THE MEN whistle merrily.

1ST MAN: We got used to it, didn't we?

2ND MAN: We have houses, a church. And a cemetery.

3RD MAN: We have a tavern.

4TH MAN: We have a village.

5TH MAN: Check out what happened to me last night. I was walking home from Pelicani, across the fields. I pass a cross-roads and I see a naked child. I say to myself it must belong to the blackies and I want to talk to it, thinking it was lost. The little one was saying nothing. I shrug and keep on. The child takes after me. I stop and turn. He stops and watches me with bulging eyes. Sniffs at me like animals to. This is no child, I tell myself.

1ST MAN: You were drunk.

5TH MAN: I was, but listen.

2ND MAN: It was Satan.

5TH MAN: That it was! But I really wanted to see Satan, have a chat. So I asked: How's it going Satan? Did the communists deport you as well?!

4TH MAN: And?!

5TH MAN: And Satan started whooping and spinning like a spinning top. And then he bolted for Pelicani.

3RD MAN: Not even the devil is what he used to be since the communists!

THE MEN laugh.

TG: People are happy. They gather at night in the yard and tell stories by the fire.

TW: They talked of superstition and witchcraft. The local women were witches, it was said.

3RD MAN: I stopped by the bank of the Danube because night had caught up with me on the road. I made myself a bed and was about to fall asleep, but the moon was full and I couldn't, I was merely drowsing. I hear the water murmuring. I get up and what do I see? 7 naked women bathing in the Danube and singing to the moon. Such a beautiful song it broke your heart. It was hot. And they were calling for rain.

BĂRBATUL 4: Am strâns într-o dup-amiază fânul să-l pun în căruță. Urc să-l așez și în căruță numai șerpi. Mari și grași, lungi cât un braț. Dar nu mușcau. Erau blânzi.

BĂRBATUL 2: De Crăciun, m-a rugat milițianul din sat să-l duc la Rubla că avea treabă pe-acolo. Ajungem noi la Rubla și opresc căruța în fața unei case. Milițianul pleacă să-și rezolve treaba. Nu după mult, mă trezesc cu un cetățean lângă mine, ieșit din casa lângă care oprisem, care mă roagă să intru la el să mănânc, că altfel o speriu pe maică-sa. Cetățeanul respectiv era procurorul de la Călărași. Las căruța, apare milițianul, mă caută, face tărăboi, ies împreună cu procurorul la el. Milițianul rămâne mască. Crede că sunt de la contrainformații. De atunci fac ce vreau eu de la Măzăreni până la Răchitoasa. Nu comentează unul la mine!

BĂRBATUL 5: Știți ce-am observat eu?! Că ăștia n-au habar să taie porcul ca lumea! Se strâng 20 de inși și se-mbată și apoi tabără pe animal cu furci și topoare și târnăcoape. Eu așa ceva n-am văzut în viața mea. L-am ajutat pe un tălan să taie porcu ca-n Banat, cu laț la gură și tăiat la gât. De-atunci le tai toți porcii din sat și sunt prieten cu toți.

FETIȚA: Trece iarna, vine primăvara. Pe casa noastră crește mazăre și nu departe, pe câmp, e o pădure de liliac pe care am plantat-o împreună cu mama.

FEMEIA: În rest, cât vedeai cu ochii, peste tot erau numai tufe de bumbac și ciulini.

FETIȚA: Ciulini mari cât roata de la căruță, sau cât roata mare de tractor.

FEMEIA: Vântul bătea răscolind praful care urca în vârtejuri și eu stăteam în tindă și mă uitam cum se rostogolesc ciulini pe strada J din Dropia.

FETIȚA: Trece vara, vine toamna.

FEMEIA: A trecut și 1953, și 1954. Iarna lui 1955 a fost cea mai grea.

Zăpada era atât de mare și viscolul atât de puternic, încât de la Crăciun până după Anul Nou nu am putut ieși din casă.

FETIȚA: Întâi s-a astupat ușa, apoi zăpada a trecut de geamuri. Nici cuptorul nu mai merge.

Lumina scade, apoi se face întuneric.

FEMEIA: Stăteam toți unii în alții, acoperiți cu o dună.

Toată distribuția stă sub un cearșaf transparent – se aprinde o lanternă – se văd doar siluetele actorilor.

4TH MAN: We were gathering hay one afternoon and stacking it in the wagon. I go up to trample it and I see snakes. Big and fat, as long as an arm. But they weren't biting. They were tame.

2ND MAN: Before Christmas the Militia man from the village asked me to take him to Rubla because he had business there. We reach Rubla and I stop the wagon in front of a house. The militia man goes off to do his business. A citizen approaches me, coming out of the house I had stopped near, asking me to come in and eat because I'm scaring his mother. The citizen was the prosecutor from Călărași. So I leave the wagon, the Militia man shows up and starts making a fuss, I come out with the prosecutor. The Militia man doesn't know what to think. Thinks I'm from counter-intelligence. Since then I do what I want from Măzăreni to Răchitoasa. Nobody dares say anything to me!

5TH MAN: Did you know what I noticed? These blackies have no clue how to slaughter pigs! They gather, 20 men, and get drunk and then just jump the poor animal with pitchforks and axes and picks. Haven't seen something like this in my whole life! I helped a blackie slaughter a pig like in the Banat, with a snout noose and a cut to the neck. Since then I slaughter pigs for the whole village and I am friends with everyone.

TLG: Winter passes, spring comes. Our house is overgrown with peas and not far away in the field there is a lilac forest me and mother planted.

TW: There were cotton bushes and thistles as far as the eye could see.

TLG: Thistles so big, like a wagon wheel or a tractor wheel.

TW: The wind blew bringing up the dust which swirled and I sat on the porch and watched the thistles roll down J street in Dropia.

TLG: Summer passes, autumn comes.

TW: 1953 went by, so did 1954. In the winter of 1955 it was really bad.

The snow was so high and the storm so powerful that we were buried in snow from Christmans to New Year's and couldn't get out of the house.

TLG: First the door got covered, then it passed the windows. Not even the stove works anymore.

The light fades.

TW: We were all huddled into each other, under the duvet.

FETIȚA: Vacile au murit de foame. Caii au ros până și lemnul vălăului.
 Noi am stăt unii în alții și am spus povești.
 FEMEIA: Am spus povești. Am spus multe povești.
 FETIȚA: Ne-a dezăpezit un vecin. Apoi noi i-am dezăpezit pe alții.
 FEMEIA: Așa era atunci. Ne ajutam unii pe alții.
 FETIȚA: Vine un om și ne spune că putem să ne întoarcem acasă.
 FEMEIA: Noi, șvabii, abia am așteptat. Ne-am întors, crezând că avem la
 ce să ne mai întoarcem. Șpac, Macarciuc, Broască și Coclitu au rămas în
 Bărăgan. Nu mai știu nimic de ei. Am trăit toate astea. Am 73 de ani. E o
 amintire urâtă, din care nu înțeleg mai nimic. Bine că a trecut.

SFÂRȘIT

The whole cast covers itself in a big white sheet. One can only see
 silhouettes now.

TG: The cows died of hunger. The horses ate the wood of the feeding
 troughs. We just sat there telling stories.

TW: We told stories. We told a lot of stories.

TLG: A neighbor dug us out. Then we helped dig others out.

TW: That's what it was like back then. People helped each other.

TLG: A man comes and tell us we can return home.

TW: Us Swabians left. Others stayed in the Bărăgan. I don't know what
 became of them. I lived through all this. I'm 73. It is an unhappy
 memory, of which I understand nothing. Good that it passed.

END.

ANEXĂ / ANNEX

SPAȚII CUTREIERATE DE-A LUNGUL VIEȚII.
ÎNTRE REPULSIE ȘI IDEALIZARE.

o

LIVING SPACES. BETWEEN REPULSION
AND IDEALIZATION.

Alexandru Drăgan

În timpul interviurilor am observat diversitatea locurilor evocate de către persoanele intervievate. Fie că povestea începea cu locul nașterii, fie că erau amintite locurile de proveniență ale soților, vecinilor, prietenilor etc., fie că se discuta despre deportări, școlarizări sau locuri de muncă, spațiile trăite, percepute și concepute au devenit un motiv central în analiza noastră.

Din punct de vedere metodologic, am extras din interviuri fiecare loc/localitate/regiune amintită și i-am acordat două tipuri de atribute. Primul se referă la lumina în care interviuatul pune locul respectiv (pozitivă, negativă sau neutră), iar al doilea descrie în câteva cuvinte povestea legată de locul acela.

Baza de date creată în urma celor 10 interviuri (5 la Lenauheim, 2 la Comloșu Mare, 2 la Comloșu Mic și 1 la Beba Veche) cuprinde nu mai puțin de 402 locuri evocate. Acestea au fost clasate în 8 hărți după cum urmează:

- Primele trei hărți se referă la incidența localităților evocate de către intervievați. Prima observație se leagă de diversitatea remarcabilă a acestora. Dacă Timișoara (ca pol regional) și Jimbolia (ca pol local) ies în evidență, acestora li se adaugă numeroase localități din spațiul de viață (comunele din jur, satele târg, locurile de muncă, mersul la școală etc., harta 1). Totuși, cu adevărat remarcabilă este diversitatea locurilor din țară și de peste hotare evocate sau chiar străbătute/locuite de către respondenți. În țară predomină două categorii (harta 2): locuri de proveniență (ceea ce întărește caracterul unui Banat-magnet) și locuri de deportare (Bărăganul). Acestora li se adaugă numeroase localități din străinătate (harta 3). Cele mai îndepărtate sunt pe continentul American, unde bunicii ai intervievaților au muncit. Urmează apoi Europa Centrală (unde unii s-au refugiat în timpul celui de-al Doilea Război Mondial sau au emigrat apoi) și spațiul rus (deportări);
- Dacă spațiul de viață constituie o sumă de trăiri pozitive și negative (harta 4), la o altă scară tendința generală este aceea a unui dégradé vest - est (hărțile 5 și 6), unde vestul apare idealizat (ca loc de refugiu, emigrare, dezvoltat, sigur), iar estul repulsiv (Bărăganul deportării, Rusia coloniilor de muncă sau Cadrilaterul pierdut).

Am ales să realizăm două hărți de viață, care ilustrează un zbucium ieșit din comun:

- harta 7 prezintă viața doamnei N.P. din Comloșu Mic, care se naște în Bulgaria (Cadrilater). În urma pierderii acestei regiuni de către România, familia cu 5 copii se refugiază la Brăila, apoi la Chișinău, apoi la Maglavit, urmând să se stabilească în cele din urmă în Banat. După întoarcerea tatălui din război, apar noi provocări: colectivizarea și, mai ales, deportarea în Bărăgan. Întoarcerea de acolo provoacă noi suferințe: pierderea casei, construirea alteia etc.
- Harta 8 prezintă viața domnului A.M. din Lenauheim, care ne vorbește despre bunicii plecați la muncă în America, apoi despre unchiul deportat în Crimeea, despre vecinii deportați în Bărăgan și în Basarabia, dar și despre itinerariul personal al fugii spre Germania, la sfârșitul războiului. Viața continuă cu o serie de zbateri între Germania și România, cu plecări la muncă, jocuri de fotbal, funcție de primar sau emigrări ale copiilor.

During the interviews I noticed the diversity of places evoked by the interviewed persons. Whether the story started with the place of birth, or the places of origin of the spouses, neighbors, friends, etc., or the deportations, schooling or jobs were discussed, the spaces lived, perceived and conceived became a central motive in the analysis.

From a methodological point of view, we have extracted from each interview each mentioned place / locality / region and granted it two types of attributes. The first refers to the feeling in which the interviewee places the place (positive, negative or neutral), and the second describes in a few words the story related to that place.

The database created after the 10 interviews (5 in Lenauheim, 2 in Comloșu Mare, 2 in Comloșu Mic and 1 in Beba Veche) contains no less than 402 places mentioned. These were classified into 8 maps as follows:

- The first three maps refer to the incidence of localities evoked by the interviewees. The first observation is related to their remarkable diversity. If Timișoara (as a regional pole) and Jimbolia (as a local pole) stand out, they are added to many localities in the living space (surrounding communes, fair villages, work places, going to school, etc., map 1). However, truly remarkable is the diversity of places in the country and abroad evoked or even crossed / inhabited by the respondents. There are two categories in the country (map 2): places of origin (Banat) and places of deportation (Bărăganul). To these are added numerous localities from abroad (map 3). The most remote are on the American continent, where the grandparents of the interviewees worked. Then comes Central Europe (where some took refuge during World War II or later migrated) and Russian space (deportations)
- If the living space is a sum of positive and negative experiences (map 4), on another scale the general tendency is that of a West-East degradation (maps 5 and 6), where the West appears idealised (as a place of refuge, emigration, developed, of course), and the repulsive East (deportation bargain, Russian concentration camps or the lost Cadrilater).

We chose to make two maps of life, which illustrate an unusual aspect:

- Map 7 shows the life of Mrs. N.P. from Comloșu Mic, who is born in Bulgaria (Cadrilater). After the loss of this region by Romania, the family with 5 children takes refuge in Brăila, then in Chișinău, then in Maglavit, finally settling in Banat. After the father's return from the war, new challenges arise: collectivization and especially deportation to Bărăgan. Returning from there causes new suffering: losing the house, building another.
- Map 8 depicts the life of Mr. A.M. from Lenauheim, who tells us about his grandparents going to work in America, then about his uncle deported to the Crimeea, about his neighbors deported to Bărăgan and Bessarabia, but also about his personal flight itinerary to Germany at the end of the war. Life goes on with a series of struggles between Germany and Romania, with departures to work, football games, mayor's office or children's emigration.

